August Strindbergs Samlade Verk

Nationalupplaga

TEXTKRITISK KOMMENTAR TILL AUGUST STRINDBERGS SAMLADE VERK DEL 15

DIKTER PÅ VERS OCH PROSA
SÖMNGÅNGARNÄTTER
PÅ VAKNA DAGAR
OCH STRÖDDA TIDIGA DIKTER

av James Spens

Denna nationalupplaga
av August Strindbergs Samlade Verk utges av Stockholms universitet
genom Romanska och klassiska institutionen
med stöd av Statens kulturråd, Stockholms universitet, Vetenskapsrådet,
Torsten Söderbergs Stiftelse och Ragnar Söderbergs stiftelse.

Upplagan består av textvolymer med kommentarer och separata textkritiska kommentarer;
den kompletteras av databaser som utvecklas och tillgängliggörs av Språkbanken
vid Göteborgs universitet (spraakbanken.gu.se).

August Strindbergs Samlade Verk, både textvolymer och textkritiska kommentarer,
publiceras i Litteraturbanken (litteraturbanken.se).

Föreliggande textkritiska kommentar (färdigredigerad 2016) gäller
Dikter på vers och prosa, Sömngångarnätter på vakna dagar och strödda tidiga dikter,
som redigerades av James Spens och som ingår i textvolym nr 15,
utgiven på Norstedts förlag 1995.
På baksidan av titelsidan i textvolymen redogörs för vilka instanser
och personer som var ansvariga för utgivningen detta år.

Ledningsgrupp
Gunnel Engwall (ordförande), Magnus Röhl (vice ordförande), Anders Cullhed

Redaktionskommitté
Magnus Röhl (ordförande), Gunnel Engwall, Olle Josephson,
Camilla Kretz, Björn Meidal, Per Stam, Carin Östman

Redaktion
Per Stam (huvudredaktör)
Elin Andersson, Ljubica Miočević, Ilaria Tedde

© Stockholms universitet
Stockholm 2016
Teknisk redigering och pdf-konvertering
av redaktionen för August Strindbergs Samlade Verk
ISBN: 978-91-85493-15-9

Innehåll

Särskilda anvisningar 7
DIKTER PÅ VERS OCH PROSA 9
Textläget 11
Utgivarens egna ändringar 19
Ändringar i första upplagan av dikterna Lokes Smädelser och Esplanadsystemet som införts i Samlade Verk 20
Ändringar i första upplagan av dikterna Lokes Smädelser och Esplanadsystemet som ej införts i Samlade Verk 21
Skillnader mellan första och andra upplagan av dikterna Lokes Smädelser, Olika vapen, Göken och Esplanadsystemet 22
Ändringar i första upplagan av dikten Solrök som införts i Samlade Verk 24
Ändringar i första upplagan av dikten Solrök som ej införts i Samlade Verk 25
Strindbergs rättelser till förlagets avskrift av Landsflykt II och VII 26
Skillnader mellan originalmanuskriptet och avskriften till Landsflykt V 28
Dikten Ballad i olika upplagor 29
Skillnader mellan första upplagan av dikten Månsken och originalmanuskriptet 31
Ändringar i andra upplagan av diktsamlingen Dikter på vers och prosa 32
Beskrivningar av originalmanuskripten 33
Originalmanuskriptet till Dikter på vers och prosa 33
Originalmanuskriptet till Solrök 36
Ändringar av Strindberg och andra i originalmanuskripten 37
Originalmanuskriptet till Dikter på vers och prosa 37
Originalmanuskriptet till Solrök 46
Förarbeten 50
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till första upplagan 54
SÖMNGÅNGARNÄTTER PÅ VAKNA DAGAR 57
Textläget 59
Utgivarens egna ändringar 62
Ändringar i första upplagorna som införts i Samlade Verk 63
Inledningsdikten »Vid Avenue de Neuilly» 63

Första Natten 64
Andra Natten 66
Tredje Natten 67
Fjärde Natten 68
Uppvaknandet 69
Ändringar i första upplagorna som ej införts i Samlade Verk 70
Första Natten 70
Andra Natten 71
Tredje Natten 72
Fjärde Natten 73
Uppvaknandet 75
Skillnader mellan konceptmanuskripten och tryckmanuskripten 76
De av Strindberg renskrivna avsnitten i tryckmanuskripten 76
Ändringar i de av Siri von Essen renskrivna partierna av tryckmanuskriptet som införts i Samlade Verk 86
Ändringar i sättexemplaret av Första Natten som införts i Samlade Verk 93
Ändringar i andra upplagan 1900 94
Ändringar i tredje upplagan 1912 95
Beskrivning av originalmanuskripten 96
Konceptmanuskriptet till de första fyra nätterna 96
Konceptmanuskriptet till Uppvaknandet 98
Tryckmanuskripten till de första fyra nätterna samt till Uppvaknandet 98
Övriga smärre manuskript 101
Ändringar av Strindberg i konceptmanuskripten 103
Konceptmanuskriptet till de första fyra nätterna 103
Konceptmanuskriptet till Uppvaknandet 108
Förarbeten 110
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskripten och första upplagan 111
STRÖDDA DIKTER 113
Textläget 115
Till Oskar i anledning av vår första bekantskap 1:sta Maj 1868! av August 117

Besöket 118
Utgivarens egna ändringar 118
Skillnader mellan originalmanuskriptet och första upplagan 118
Beskrivning av originalmanuskriptet 120
Ändringar av Strindberg i originalmanuskriptet 120
[Vårkänningar] 121
Beskrivning av originalmanuskriptet 121
Ändringar i originalmanuskriptet 121
Några blad ur en Sonettkrans: »Från Stockholm till Köpenhamn» bunden av Härved Ulf 122
Beskrivning av originalmanuskriptet 122
Till min syster Anna 123
Till f.d. Studenten, H.K.H. Hertigen av Dalarne 124
Beskrivning av manuskripten 124
Skillnader mellan konceptmanuskriptet och avskriften 125
Högsommar 126
»Höger eller vänster!» 127
Paris Dom 128
Beskrivning av originalmanuskriptet 128
Skillnader mellan originalmanuskriptet och första upplagan 128
Laokoon [I] och Niobe 129
Beskrivning av originalmanuskriptet 129
Till Georg Brandes 130
Beskrivning av originalmanuskriptet 130
Förarbeten 130
Laokoon [II] 132
Beskrivning av originalmanuskriptet 132
Ändringar i första upplagan som införts i Samlade Verk 133
Ändringar i första upplagan som ej införts i Samlade Verk 134
Narcissus 135
ÖVRIGA DIKTER 137
Textläget 139

Varianttexter till Dikter på vers och prosa: Solrök, På Nikolai Ruin och Tärnvers 140
En inhiberad text till Sömngångarnätter: Invokation 143
En ofullbordad dikt och ett diktfragment: Calle Blomberg och Isaacs Julkväll 144
Återvaknande vikingalust 146
Dikter med anknytning till Klubben 1881 147
Daddas visor och andra översatta barnböcker 148
YTTERLIGARE DIKTER 151
Inledning 153
Till Gurli Åberg 154
Beskrivning av originalmanuskriptet 154
Texten 154
Bröllopsvärser 158
Texten 158
Förlorade dikter 161
Utkast och fragment 163
Det enda sättet 163
Och nu ä middan slut 163
Brevdikter 165
Omtvistad attribution 167
ERRATA 169
Förteckning över errata 171
DOKUMENT 173
Förteckning över faksimilerade dokument 175

Särskilda anvisningar

De centrala redigeringsprinciperna i nationalupplagan inklusive principer för den textkritiska kommentaren återfinns i del 1 av textvolymsviten; se även Allmänna anvisningar i början av sviten av textkritiska kommentarer. Här följer kompletterande anvisningar för den textkritiska kommentaren till del 15, som innehåller *Dikter på vers och prosa*, *Sömngångarnätter på vakna dagar* och strödda tidiga dikter.

I del 15 har samlats Strindbergs lyriska produktion före Infernokrisen kring mitten av 1890-talet, med undantag av sådana dikter som ingår i verk tillhörande andra genrer och som därför publiceras i andra delar av nationalupplagan (se textvolymen s. 271).

Diktsamlingarna *Dikter på vers och prosa* och *Sömngångarnätter på vakna dagar* trycktes under Strindbergs livstid. Dikterna som i textvolymen ingår i avsnittet »Strödda dikter» innehåller fjorton dikter som säkert kan attribueras Strindberg och som är skrivna före Infernokrisen, men som inte ingår i någon av de två diktsamlingarna; en del av dem var publicerade under Strindbergs livstid, medan andra trycktes postumt. I avsnittet »Övriga dikter m.m.», som ingår i textvolymens kommentarer, trycktes ett antal varianter till dikter ur *Dikter på vers och prosa* och *Sömngångarnätter på vakna dagar*, samt fragment. I denna textkritiska kommentar finns dessutom ett avsnitt »Ytterligare dikter» där dikter upphittade efter publiceringen av textvolymen redovisas och dikter med osäker attribution registreras. I kommentaren i textvolymen utlovas faksimilering av några verk, ett löfte som inte kommer att fullföljas; det gäller exempelvis översättningar av barnböcker, där attributionen är omstridd.

Som stöd för textetableringen finns tre utredningar utförda av James Spens (Strindbergsprojektets arkiv):

»Textkritisk problematik kring fyra Sårfeberdikter publicerade i Ur dagens krönika 1883», april 1986, 10 s.

»Solrök, Landsflykt V och Ballad. En studie kring manuskript och tryck», juli 1986, 23 s.

»PM angående interpunktionen i Dikter och Sömngångarnätter», maj 1994, 39 s.+[7].

Textvolymen, som utkom 1995, redigerades av James Spens. Den textkritiska kommentaren utarbetades av Spens i samband med och efter redigeringen av textvolymen. Kommentaren har granskats och färdigredigerats av Ljubica Miočević vid redaktionen för Samlade Verk under 2015 och 2016.

Förkortningar

KM	förkortning för konceptmanuskript.
TM	förkortning för tryckmanuskript.
Mörnerarkivet	Birger Mörners Strindbergssamling, Örebro universitetsbibliotek.
Samlade Otryckta Skrifter	Samlade Otryckta Skrifter af August Strindberg, I–II, Stockholm: Albert Bonniers förlag 1918–1919; här: del II, Berättelser och dikter (1919).

DIKTER PÅ VERS OCH PROSA

Textläget

Bastext för etableringen har varit Strindbergs originalmanuskript till *Dikter på vers och prosa* (Ms 1, Bonniers förlagsarkiv), samt ett originalmanuskript med en version av dikten »Solrök» (Ms 2, Bonniers förlagsarkiv). Ytterligare relevanta manuskript beskrivs nedan ss. 140–142. Diktsamlingens första upplaga trycktes 1883, men flera av dikterna hade varit tryckta innan dess och har följaktligen utkommit i första upplagor av tidigare datum. I ett fall (»Solrök») förekommer även varianttryck. Termen »första upplaga» kan således syfta antingen på diktsamlingens eller de enskilda dikternas första framträdande i tryck. Första upplagor har i flera fall använts som *komplementtext*.

Manuskript

Strindbergs bevarade originalmanuskript till diktsamlingen *Dikter på vers och prosa* (Ms 1, Bonniers förlagsarkiv) är den primära bastexten för etableringen i SV. Dessutom finns ett annat relevant originalmanuskript (Ms 2, Bonniers förlagsarkiv), som endast innehåller dikten »Solrök», och som använts som bastext för denna dikt i SV. Ms 1 är till största del utförd av Strindberg, med undantag av dikterna »Solrök», »Ballad» och »Landsflykt V» som är renskrivna av Siri von Essen. Den sistnämnda dikten finns i Ms 1 även i ett äldre utförande av Strindbergs hand. Första upplagan (U 1) från 1883 eller i förekommande fall äldre första tryck har i några fall använts som bastext eller komplementtext (se nedan).

Diktsamlingens »Förord» och de två sista stroferna av dikten »Segling», till vilka manuskript saknas, följer diktsamlingens första upplaga.

Vid etableringen av Sårfeberdikterna »Lokes Smädelser», »Olika vapen», »Göken» och »Esplanadsystemet» har första upplagan använts som komplementtext (se nedan ss. 20–23). Samtliga dessa fyra dikter trycktes i andra häftet av tidskriften Ur Dagens Krönika 1883, ss. 1–11, under perioden 7–12/6 1883; upplagan hade korrekturlästs av Strindberg (se SV s. 290 ff.). Tidskriften utgavs av Arvid Ahnfelt på Oscar L. Lamms

förlag i Stockholm. De fyra dikterna trycktes under rubriken »Ur / Nytt vin på gamla flaskor. / (En outgifven diktsamling) / af / *August Strindberg*».

Originalmanuskriptet till »Solrök» (Ms 2), som var förlaga till diktens första upplaga 1880 (i kalendern Svea 1881), är bastext för etablering av den dikten i SV. Upplagan korrekturlästes av Strindberg. Enligt äldre uppgifter på redaktionen för Strindbergsutgivningen har en avskrift av Siri von Essens hand tidigare ingått i Ms 1 (jämför textvolymen s. 286). Det rörde sig troligen om en avskrift efter första upplagan i kalendern Svea för 1881. Avskriften fanns dock inte med i Ms 1 vid granskningen som genomfördes i juni 2015, men Bonniers förlagsarkiv har avskriften på digitaliserad mikrofilm. Vid granskningstillfället var Ms 2 inte tillgängligt.

Första upplagan av »Solrök» finns i två varianttryck. Till att börja med hade Strindberg sänt in en version helt skriven i prosaform, utan versifierade partier. Av denna version är endast några få exemplar kända (se SV s. 432 f.). Efter att tryckningen redan påbörjats sände Strindberg in en omarbetad version, där bland annat ett prosaparti hade ersatts med en versifierad passage (SV 81:19–83:8). Även andra smärre ändringar infördes. Exemplar av kalendern innehållande den delvis versifierade versionen är vanligare och i SV etablerades denna version på ss. 77–86. Prosaversionen av den versifierade passagen trycktes som varianttext under »Övriga dikter» s. 433 (se även nedan s. 140).

Dikten »Ballad» etableras efter första upplagan i novellen »Odlad frukt» i *Svenska öden och äventyr* (1882), med Ms 1 som komplementtext. Dikten finns i Ms 1 som avskrift av Siri von Essens hand; det kan vara endera en avskrift av ett förlorat originalmanuskript eller en avskrift av första upplagan (skillnaderna i förhållande till förstatrycket är fåtaliga och inte tillräckligt signifikanta för att frågan skall med säkerhet kunna avgöras).

Vid etableringen av tre av de fem dikterna ur diktcykeln »Landsflykt» har komplementtexter använts.

Vid etableringen av »Landsflykt II» och »Landsflykt VII» har ett bevarat manuskriptkorrektur beaktats (ett blad, bifogat Ms 1, Bonniers förlagsarkiv; se nedan

s. 26 f.). Bladet innehåller Strindbergs önskemål om ändringar som skall införas i Ms 1 vid tryckningen, uppdelade i två kolumner, såsom det står och såsom det bör stå.

Vid etableringen av »Landsflykt V» har Siri von Essens avskrift av ett förlorat mellanled utfört på förlaget använts som komplementtext (3 blad, inklistrad i Ms 1, Bonniers förlagsarkiv; se nedan s. 28). Avskriften innehåller även ändringar och tillägg av Strindbergs hand.

I Ms 1 ingår »Landsflykt V» utförd av Strindbergs hand. I ett brev till förlaget omkring 8/10 1883 hade Strindberg emellertid bett om att få sig tillsänt »Landsflyktseriens versstycke om England». Mycket talar för att han då erhöll en avskrift och inte ett tryckt korrektur (tryckningen hade troligen ännu inte påbörjats och Strindberg hade överlåtit korrekturet åt Karl Otto Bonnier och Pehr Staaff; se Brev 3, ss. 311, 321 f.). Troligen införde Strindberg ändringar direkt i det numera förlorade mellanledet och lät Siri von Essen göra en ny avskrift, i vilket han införde ytterligare ändringar och egenhändigt skrev de fyra avslutande raderna på handskriftens sista, tredje sida. Troligen fungerade ändock Ms 1 som förlaga vid tryckningen 1883, men med beaktande av ändringar som Strindberg hade önskat i brev samt med korrigering på de punkter där Siri von Essens avskrift avvek från Ms 1.

Fem versioner av dikten »På Nikolai Ruin» är kända; de betecknas här kronologiskt med bokstäverna A–E (se tabell nedan). Till alla versioner utom B finns originalmanuskript bevarade, men endast två av dem trycktes under Strindbergs livstid (D och E). A-versionen har titeln »En middagslur på St. Nikolai Ruin i blomstermånaden 1870 –» och tillhör Strindbergsmuseet i Stockholm, men är deponerat på Kungl. biblioteket. Den trycktes först i en artikel av Rune Zetterlund 1919 (se nedan s. 131 f.). B-versionen trycktes av Vilhelm Carlheim-Gyllensköld i Samlade Otryckta Skrifter II, 1919, s. 19 ff., men manuskriptet tycks numera vara förkommet. C-versionen eller »Eklunds manuskript» är i privat ägo. D-versionen med titeln »På Nikolai ruin. Visby 74» användes som tryckmanuskript för första upplagan av dikten i tidskriften Najaden 30/7 1874 (manuskriptet finns nu på Det Kongelige Bibliotek i Köpenhamn). E-manuskriptet med den slutliga titeln »På Nikolai Ruin» ingår i Ms 1 och trycktes i diktsamlingen 1883. Förhållandet mellan de olika versionerna diskuteras ingående i textvolymen ss. 335–339. I textvolymen trycktes

version E, etablerad efter originalmanuskriptet Ms 1. Versionerna A och D trycktes i textvolymens kommentardel (ss. 434–440). Kopior av manuskript D och E, samt en avskrift av C, finns på Kungl. biblioteket i Stockholm (se Torsten Eklunds arbetsmaterial om dikten, SgKB 1988/97). En kopia av C-versionen finns på Strindbergsprojektets redaktion.

v.	*titel*	*manuskript*	*första uppl.*	*SV*	*TK*
A	En middagslur på St. Nikolai ruin. / I blomstermånaden 1870 –	Strindbergsmuseet, deponerat på KB	Zetterlund 1919	s. 434 ff.	sista sidan; återges som dok. nr 15:2
B	På Nikolai ruin	förkommet	SOS II, 1919	–	faksimil av SOS 1919; dok. nr 15:3
C	På Nikolai ruin / i Visby 74.	i privat ägo	–	–	dok. nr 15:4
D	På Nikolai ruin. / Visby 74.	KB i Köpenhamn	Najaden 1874	s. 438	–
E	På Nikolai Ruin. / Visby 1870.	Bonniers (i Ms 1)	Dikter 1883	s. 121	–

Fem olika versioner av dikten »På Nikolai Ruin».

Dikten »Solnedgång på havet» trycktes första gången i novellen »Huruledes jag fann Sehlstedt» i Dagens Nyheter 3/7 1874 (omtryckt 1880–1881 i avdelningen »Från Havet» i samlingen *I vårbrytningen*). Förlaga för diktens publicering i samlingen 1883 var dock Ms 1. I SV är dikten etablerad efter Ms 1.

Dikten »Månsken» trycktes första gången i septembernumret 1875 av tidskriften Förr och Nu. Förlaga för diktens publicering i samlingen 1883 var dock Ms 1. I SV är dikten etablerad efter Ms 1.

Dikten »Vid dammen» etableras efter Ms 1. Dessutom finns ett konceptmanuskript som inte inverkat på textetableringen i SV (Ms 3, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbiblioteket, 186:1:2; jfr SV s. 343, nedan s. 52 f. och dok. nr 15:8).

Diktsamlingens upplagor på svenska

Första upplagan av diktsamlingen *Dikter på vers och prosa* av August Strindberg (204 s., ca 14 × 8,5 cm; se dok. nr 15:1) trycktes i 6 200 exemplar på Alb. Bonniers boktryckeri i Stockholm och utkom 16/11 1883 på Albert Bonniers förlag på samma ort. Den korrekturlästes inte av Strindberg som i stället delegerade detta uppdrag till Karl Otto Bonnier och Pehr Staaff (se SV s. 354). På en opaginerad sida längst bak i boken infördes följande not från författaren: »I anseende till min frånvaro från tryckningsorten torde möjligen sådana korrekturfel hafva insmugit sig, som kunna ge anledning till missförstånd, hvilka sålunda icke må skrifvas på min räkning. / Paris. Oktober 1883. / Författaren».

Uppställningen av dikterna i SV är inte helt identisk med innehållet i diktsamlingens första upplaga: sist i avdelningen »Stormar» i första upplagan ingick nämligen dikten »Sömngångar-nätter. / (Fragment.)», med underrubriken »Första natten». Denna har utelämnats ur *Dikter på vers och prosa* i SV eftersom den ingår i *Sömngångarnätter på vakna dagar* i samma volym.

Några av dikterna i *Dikter på vers och prosa* hade varit publicerade före tryckningen i diktsamlingens första upplaga. Det gäller dikterna »Lokes Smädelser», »Olika vapen», »Göken», »Esplanadsystemet», »Solrök», »Ballad», »På Nikolai Ruin», »Solnedgång på havet» och »Månsken» (se ovan under »Manuskript»).

Diktsamlingens första upplaga tillhandahölls dels i förlagets rikt dekorerade färgband i färgerna rött, blått, brunt, grått, gräddgult och grönt (A. Ollfors, August Strindberg i bibliografisk och bibliofil belysning, 1987, s. 41), dels i en häftad upplaga. Enligt nr 47 av Svensk bokhandelstidning 1883 kostade *Dikter på vers och prosa* inbunden 3:25 kr, klotband 4:50 kr, samt med guldsnitt 5:25 kr. Priserna sänktes senare (senast 1890) till 2 kr (guldsnitt 2:50 kr) för den inbundna respektive 1:50 kr för den häftade upplagan. Enligt Ollfors 1987, s. 55, såldes år 1899 en restupplaga med särskilt blåvitt realisationsomslag för 1 kr.

Andra upplagan av *Dikter på vers och prosa* ingick i Samlade dikter, I, och utkom på Bonniers 1911. Diktsamlingen trycktes även i Samlade Skrifter, del 13, ss. 5–204, på Bonniers 1913. Ingen av dessa senare upplagor har inverkat på textetableringen i SV.

Redan under Strindbergs livstid trycktes några av dikterna om i olika antologier. Dikterna »Esplandsystemet», »Sångare!», »För tankens frihet» och »Lördagsqväll» trycktes i antologin Ur svenska Sången. Ett urval av svenska dikter, s. 652 ff., redigerat av Karl Warburg och utgivet på Bonniers 1883. Dikterna ingick även i antologins nya upplaga som utkom på Bonniers under titeln Poetiskt album (ur Svenska sången), 1901, s. 652 ff.

Dikten »Göken» ingick i Ungdomens poesibok (s. 354 f.), redigerad av Hellen Lindgren och utgiven 1897 på Gernandts.

Dikten »Urarva» trycktes i Deklamationsbok, utgiven av Edvard Wavrinsky 1898 på Svenska nykterhetsförlaget (s. 51 f.).

Dikten »Esplanadsystemet» trycktes i Svensk läsning för Nordens ungdomsskolor och hem (s. 14 f.), utgiven av J.N. Bergström på Bonniers 1906.

Dikten »Lördagskväll» trycktes i Svensk läsebok för realskolans sjätte klass (s. 334), utgiven 1906 av F.W. Lindvall på P.A. Norstedt & söners förlag.

Dikterna »Esplanadsystemet» och »Lördagskväll» trycktes i Översikt av svenska litteraturen, del V, s. 134 f., utgiven 1907 på Norstedts; den på omslaget icke namngivna redaktören var Richard Steffen.

Dikten »Esplanadsystemet» trycktes under titeln »Ljus och luft» i antologin Svensk vers (s. 102), utgiven 1908 av Alfred Dalin på Bonniers.

Dikten »Lördagskväll» trycktes i Läsebok för folkskolan, 10:e upplagan, s. 1178 f., utgiven 1909 på Norstedts.

Dikten »Esplanadsystemet» trycktes i Sveriges national-litteratur 1500–1900, band 18, s. 19 f., utgiven 1910 av Johan Mortensen på Bonniers.

En faksimil av delar av originalmanuskriptet till »Esplanadsystemet» utgavs i Bonniers månadshäften 1912, häfte 6, s. 408; faksimilen omfattade de första fyra stroferna och de sista fyra verserna.

Dikterna »Sångare!», »Olika vapen», »Landsflykt V» och »Landsflykt VII» trycktes i antologin Svenske digtere (ss. 316–324), i udvalg ved Johan Frederik Vinsnes og Hans Aanrud, textrevision af korrektur besørget af Hellen Lindgren, utgiven 1899 på Cammermeyers forlag i Kristiania.

Översättningar

Enstaka dikter översattes tidigt till tyska, exempelvis »Auf zur Sonne!» (»Upp till Solen», SV 18, s. 334 ff.) i Aus fremden Zungen. Eine Halbmonatsschrift, utgiven av Joseph Kürschner, 1892, häfte 17, och en fri tolkning »Loke der Lästerer» (»Lokes smädelser») i Richard Dehmels Aber die Liebe. Ein Ehemanns-und-Menschenbuch i München 1893, ss. 233–238; se även Dehmel 1893, s. 11 f., för en hyllningdikt till Strindberg.

Ett urval ur *Dikter på vers och prosa* och *Sömngångarnätter* trycktes tillsammans med teckningar av Edvard Munch i tidskriften Quickborn, häfte 4, redigerad av Emil Schering och utgiven i Berlin på Deutscher Kunst-Verlag A-G 1899 (se dok. nr 15:5). Översättarna var flera: Ernst Brausewetter, Richard Dehmel, Otto Hauser, Erich Holm (pseudonym för Mathilde Prager), samt Elsbeth och Emil Schering. I häftet ingick »Auf zur Sonne» (»Upp till Solen», SV 18, s. 334 ff.), »Samum» (SV 33), »Gedichte in Vers und Prosa» och »Das Silbermoor» (SV 29). Avdelningen »Gedichte in Vers und Prosa» innehöll dikterna »Loke der Lästerer» (en omarbetad version av Dehmels översättning av »Lokes smädelser» från 1893; se Brev 12, s. 324 f.), »Der Kuckuck» (»Göken»), »Das Esplanade-System», »Perseus und Andromeda», »Sonnenrauch» (den versifierade versionen av »Solrök»), »Hochsommer im Winter» (»Högsommar i Vinter»), »Ballade», »Am Feierabend» och »Sonnabendabend» (två olika tolkningar av »Lördagskväll»), »Morgen» (»Morgon»), »Mondschein» (»Månsken»), »Traumwandlernächte» och »Das Herz» (två olika tolkningar av inledningsdikten till *Sömngångarnätter*, som börjar med orden »Vid avenue de Neuilly»), samt »Am Teiche» (»Vid dammen»).

Tre dikter tolkade till tyska av Otto Hauser trycktes under rubriken »Gedichte von August Strindberg» i tidskriften Die Gesellschaft, Halbmonatsschrift, utgiven av M.G. Conrad och L. Jacobowski, i München 1899, årgång 15, häfte 1, s. 76 f. Det gällde dikterna »Idealistische Kritik» (»Idealistkritik»), »Zeitgemäß» (»Tidsenligt») och »Mein Freund und ich» (»Min vän och Jag»).

Två av samlingens dikter, »Hochsommer im Winter» och »Sonnendunst» (»Högsommar i Vinter» respektive »Solrök»), trycktes som en del av översättaren Emil Scherings efterord i Strindbergs Werke, Abteilung (4) Lebensgeschichte, Band 3, *Die*

Beichte eines Toren (*En dåres försvarstal*), vars första upplaga utkom 1910 hos Müller i München. Fram till 1917 hade bandet utkommit i tio upplagor.

Tonsättningar

August Strindbergs bror Axel tonsatte flera av samlingens dikter: »Lördagsqväll» (1885), »Esplanadsystemet» (1885), »Göken» (1886) och »Olika vapen» (1886). Årtalet anger kompositionsåret; tonsättningen av »Göken» trycktes 1887 (se Rune Zetterlund, Bibliografiska anteckningar om August Strindberg, 1913, s. 91).

Ytterligare dikter har tonsatts efter Strindbergs död (se Florian Heesch, »Strindbergsmusik. Ett dussin vårsånger och en förteckning», Strindbergiana, 21, 2006, ss. 154–173).

Utgivarens egna ändringar

Följande ändringar har införts i SV utan stöd i bas- och komplementtexterna (formen i SV anges först, därefter formen i Ms 1 respektive Ms 2, och sist formen i U 1). Sid- och radhänvisning ges till textvolymen.

9:23	»Ungdom och Ideal 1869–1872» / [*ms saknas*] / »Ungdom och Ideal 1869–1873»
66: 3	Av nit / ’Af nit / »Af nit
66: 4	Av otrons / ’Af otrons / »Af otrons
67:25	goût’. / goût. / goût!»
78:20	mörka drömmar: / mörka drömmar:; / mörka drömmar; [*U 2: mörka drömmar;*]
109:10	’Gud förbjude!’ / »Gud förbjude!» / »Gud förbjude!» [*se nedan s. 26; Strindberg ändrade U 1 i korr. till ’Gud förbjude!’*]
150:22	fåglar sjunga», / foglar sjunga, » / foglar sjunga,»

Ändringar i första upplagan av dikterna Lokes Smädelser och Esplanadsystemet som införts i Samlade Verk

Första upplagan av dikterna »Lokes Smädelser» och »Esplandsystemet» avser tryckningen i Ur Dagens Krönika 1883:2, ss. 1–6, 10 f. Säkra ändringar av Strindberg finns endast i dessa två dikter. Följande ändringar av honom har accepterats i SV. Formen i första upplagan anges först, därefter manuskriptformen. Sid- och radhänvisning ges till textvolymen.

Lokes Smädelser

27:19 Öppnat har jag / Jag har öppnat
27:20 Störtat har jag / Jag har störtat
28:22 Dock hans tunga / Men hans tunga
29: 5 Men när lömska / När då lömska
29: 8 Stark som stormen / Men som stormen
29:14 Och ur mörka / Men ur mörka
29:16 När han ropar / Och han ropar
30: 5 Dock hvar ormen / Men hvar ormen

Esplanadsystemet

37:10 Det murkna trät / Det ruttna trät

Ändringar i första upplagan av dikterna Lokes Smädelser och Esplanadsystemet som ej införts i Samlade Verk

Första upplagan av dikterna »Lokes Smädelser» och »Esplandsystemet» avser tryckningen i Ur Dagens Krönika 1883:2, ss. 1–6, 10 f. Följande ändringar har inte accepterats i SV. Manuskriptformen (Ms 1) anges först, därefter formen i första upplagan. Sid- och radhänvisning ges till textvolymen.

Lokes Smädelser

25: 2 Er jag smädat / som jag smädat

26: 9 heldre / hellre

27: 8 nämnd / nämd

28: 8 skrumpen blygd / skrumpen dygd

Esplanadsystemet

37: 1 Esplanadsystemet. / Esplanaden.

Skillnader mellan första och andra upplagan av dikterna Lokes Smädelser, Olika vapen, Göken och Esplanadsystemet

Formen i första upplagan (Ur Dagens Krönika 1883:2, s. 1–11) anges först, därefter formen i andra upplagan av dikterna (det vill säga diktsamlingens första upplaga, *Dikter på vers och prosa*, 1883, ss. 20–38). Förutom när detta anges särskilt följer SV formen i dikternas första upplaga i Ur Dagens Krönika. Sid- och radhänvisning ges till textvolymen.

Lokes Smädelser

27: 8 nämd / nämnd [= *SV*]
27:19 Öppnat har jag / Jag har öppnat
27:20 Störtat har jag / Jag har störtat
28: 8 skrumpen dygd / skrumpen blygd
28:22 Dock hans tunga / Men hans tunga
29: 4 brädd / bredd
29: 5 Men när lömska / När då lömska
29: 8 Stark som stormen / Men som stormen
29:14 Och ur mörka / Men ur mörka
29:16 När han ropar / Och han ropar
30: 5 Dock hvar ormen / Men hvar ormen

Olika vapen

34: 7 Men med kappan / Och med kappan [= *SV*]
34:10 Och af sidenmasken / Der af sidenmasken [= *SV*]

Göken

35:12 Men kärngar ha hört / En kär'ng har hört [*SV: En kärng har hört*]

Esplanadsystemet

37: 1 Esplanaden / Esplanadsystemet [= *SV*]

37:10 Det murkna trät / Det ruttna trät

Ändringarna 29:5, 34:7, 34:10, 35:12 och 37:1 har gjorts i manuskript efter sättningen av Ur Dagens Krönika 1883:2 (29:5 och 37:1 med bläck, de andra med blyerts). Samtliga har införts i SV.

Ändringar i första upplagan av dikten Solrök som införts i Samlade Verk

Första upplagan av »Solrök» avser publiceringen i kalendern Svea för år 1881 (tryckt 1880), ss. 158–166. Två varianttryck av första upplagan förekommer. Det vanligaste varianttrycket innehåller en versdikt och det är också denna som etableras i SV ss. 77–86. Dessutom finns en sent förkastad version på prosa av versdikten, som trycktes i en del av upplagan av Svea och som återges i textvolymen s. 432 f. Jämförelsen nedan avser varianttrycket som innehåller versdikten. Förteckningen har kontrollerats mot Kungl. bibliotekets variantexemplar B. Formen i första upplagan anges först, därefter formen i Ms 2. Sid-och radhänvisning ges till textvolymen.

79:16 icke nu mer sedan / icke sedan
79:19 terpentin – helsa / terpentin helsa
83:12 har der en ruta / har en ruta
83:13 gul och grön och röd / och grön gul och röd
83:17 en regnbåge / en regn
84: 9 sitt hjelp! hjelp; en / sitt [*tomrum*]; en
84:12 rinner som en bäck / rinner som bäck

Ändringar i första upplagan av dikten Solrök som ej införts i Samlade Verk

Första upplagan av »Solrök» avser den versifierade versionen, publicerad i kalendern Svea för år 1881 (tryckt 1880). Jämförelsen nedan avser varianttrycket som innehåller versdikten. Förteckningen har kontrollerats mot Kungl. bibliotekets variantexemplar B. Formen i Ms 2 anges först, därefter formen i första upplagan. Sid- och radhänvisning ges till textvolymen.

77: 1 Solrök. / Stämningar och toner / af August Strindberg //
Solrök / Stämningar och toner [*underrubriken ej medtagen i SV i enlighet med Strindbergs brevdirektiv till förlaget 17/10 1883*]

77:25 sen i fjol – Så blek / sen i fjor – så blek

79:23 grenarne. – Nu skulle man haft en bössa! – Hvarför skulle man /
grenarne. Nu skulle man haft en bössa! [*nytt stycke*] – Hvarför skulle man

80:28 Hvad han såg / Hvad såg han

81: 4 ville suga honom / ville taga honom

83: 2 fältspatstrand / fältspatsstrand

84: 6 inte ett ljud / icke ett ljud

85: 9 lejonet menniskans schakal / – menniskans schakal

85:28 båten, – Fotspår i sanden! / båten. [*nytt stycke*] Fotspår i sanden!
[*SV: båten. – Fotspår i sanden!*]

86: 4 en sup och en smörgås / en sup och smörgås

86: 6 hvad bråkar du då för?! /
hvad bråkar du då för?! [*ny rad*] *August Strindberg.*

Strindbergs rättelser till förlagets avskrift av Landsflykt II och VII

I ett brev till Albert Bonnier daterat Grèz par Nemours 26/9 1883 beställde Strindberg avskrifter av de tydligen ännu inte uppsatta dikterna »Landsflykt II» och »Landsflykt VII» »för revidering». Ändringarna förtecknades på ett särskilt blad som returnerades till förlaget omkring 8/10 1883 och som är inlagt i Ms 1 (se Brev 3, ss. 311, 321 f., 329; Eklunds förmodan i Brev 3, s. 322, not 1, att det rör sig om »rena korrigeringar av sättningsfel» är felaktig). På detta blad har Strindberg gjort följande rättelser i förhållande till den numera förlorade avskriften; påpekanden om skrivfel återges inte här (sid- och radhänvisningar till SV; första sidan avbildas i textvolymen s. 355):

106: 4 I min broderliga hufvudstad *ä t* I den broderliga hufvudstaden

106: 7 Och i en skraltande droska *ä t* I en skraltande droska

106:21 *efter* »Som sänker huvudet /»: För strama tyglar *str*

107:19 Der beundrande Långöriga Marcellusfysionomier *ä t*
Der långöriga Marcellusfysionomier

108:20 Men du husbonden *ä t* Medan du husbonden

108:21 Får trampa i modden *ä t* Får trampa i modd

108:25 Så stora att de räckte till *ä t* Män, så stora att de räckte till

109: 9 Det hörs ej när bönderna ropa / Sitt Gud förbjude! *ä t*
Det hörs ej för böndernas rop / När de ropa sitt ’Gud förbjude!’

118:15 Och jag har låtsats falla i hänryckning *ä t* Och jag har låtsats falla baklänges

118:29 Och vestknappar *ä t* Och Talmikedjor

120: 3 Smörgåsbord *ä t* Kakelugnar

120:10 Och längtar efter Carl den tolfte! *ä t*
Och längtar efter Carl den tolfte, hjerta!

120:10 *efter* »Och längtar efter Carl den tolfte, hjerta!»:
Bekänn hjerta! *str*

Ändringarna infördes på förlaget av annan hand i Ms 1 och har i samtliga fall tillförts texten i SV.

Skillnader mellan originalmanuskriptet och avskriften till Landsflykt V

En avskrift av »Landsflykt V», utförd av Siri von Essen, med egenhändiga ändringar av Strindberg finns inklistrad i Ms 1 (tre blad, Bonniers förlagsarkiv; se ovan s. 11 ff., samt Brev 3, ss. 311, 321 f., 329).

Följande ändringar i avskriften har införts i SV (formen i avskriften anges först, därefter formen i Ms 1):

114: 8 svart / helvetes-svart
114:18 provisionsresande / pantlånare
114:27 Om än dina synder / Och än dina synder
114:30 mäktige / allsmäktige

Samtliga ändringar är utförda av Siri von Essen, men 114:8, 114:18 och 114:30 återgår med säkerhet på Strindberg. Ändringen 114:27 kan härröra från endera av makarna och accepteras i SV.

Följande ändring i avskriften har ej införts i SV (formen i Ms 1 anges först, därefter formen i avskriften):

114:28 Som rostbiffar / Som dina rostbiffar

Dikten Ballad i olika upplagor

Dikten »Ballad» utkom första gången i novellen »Odlad frukt» i *Svenska öden och äfventyr. Berättelser från alla tidehvarf. Band I (Medeltiden)* (1882), ss. 78–80. I Ms 1 förekommer dikten i en avskrift av Siri von Essens hand. Avskriften skiljer sig från första upplagan endast i fråga om ett interpunktionstecken samt att titeln »Ballad» lagts till i avskriften, troligen efter Strindbergs önskemål. Det är oklart om förlagan till Siri von Essens avskrift var första upplagan eller ett äldre, numera förkommet manuskript. Versionen som trycktes i *Dikter på vers och prosa* (1883) skiljer sig från första upplagan i fråga om några interpunktionstecken. I SV etablerades dikten efter första upplagan med godtagande av en väsentlig ändring i Siri von Essens avskrift, nämligen tillägget av titeln.

Visor med liknande motiv förekommer redan i manuskriptet till det så kallade »Mellandramat» av *Mäster Olof* samt i en replik i *Gillets hemligheter*, som troligen författades mellan november 1879 och 16/1 1880 (se textvolymen s. 323 f., samt August Strindbergs Mäster Olof utgiven av Carl Reinhold Smedmark, Svenska författare utgivna av Svenska Vitterhetssamfundet XIX, 1947–1979, häfte 6, 1961, s. 488 f.). I Mörnerarkivet vid Örebro universitetsbibliotek finns ett manuskript som kan betraktas som förarbete (se nedan s. 51 f.).

När dikten 1898 skulle utkomma i en tysk översättning i Emil Scherings tidskrift Quickborn ändrade Strindberg namnet »Herr Beaujolais de Beaune» till »Herr Barbazon de Beaulne» (se dok. nr 15:5). Ändringen infördes även i den nya upplagan *Svenska öden och äfventyr* 1899. I dramat *Näktergalen i Wittenberg* (författat 1903) överförde Strindberg slutligen balladen till tysk miljö (SV 49, s. 110 f.).

I förteckningen nedan anges först formen i SV, därefter formen i *Svenska öden och äfventyr* (1882) och slutligen formen i *Dikter på vers och prosa* (1883); om inte annat anges är formen i Ms 1 identisk med första upplagan 1882.

92: 1 Ballad. / [*saknas; Ms 1:* Ballad.] / Ballad.

92: 3 Rhône: / Rhône: / Rhône!

93: 2 Rhône, / Rhône, / Rhône.

93:15 alpen / alpen / Alpen

94:12 Beaune. / Beaune. [*Ms 1:* Beaune,] / Beaune,

95: 9 [*saknas*] / * ⁎ * / [*en figur*]

Skillnader mellan första upplagan av dikten Månsken och originalmanuskriptet

Dikten »Månsken» utkom första gången anonymt i septembernumret 1875 av tidskriften Förr och Nu. Illustrerad läsning för hemmet, häfte 9, s. 230. Till dikten hörde en teckning av den belgiske konstnären Emile Puttaert (plansch s. 233; den återges i textvolymen s. 341). I samma tidsskriftsnummer publicerades även – likaledes anonymt – dikten »Höger eller vänster!» (se textvolymen s. 423, samt nedan s. 121).

I SV är dikten etablerad efter originalmanuskriptet (Ms 1). Nedan förtecknas skillnader mellan originalmanuskriptet och första upplagan 1875. Först anges formen i Ms 1, därefter formen i första upplagan.

129: 4 snäppa / fogel
129: 8 snäppan / fogeln
129:12 dalen, / dalen –
129:15 snäppan / fogeln
129:16 Hon / Han

Ändringar i andra upplagan av diktsamlingen Dikter på vers och prosa

I U 2 har Strindberg gjort några intressanta ändringar i förhållande till U 1. Dels har han grundligt omredigerat »Landsflykt», dels har han uteslutit några av dikterna i »Ungdom och Ideal». Den anmärkning efter innehållsförteckningen där Strindberg fritog sig ansvaret för eventuella korrekturfel med hänvisning till sin frånvaro från tryckorten har uteslutits från U 2. Fragmentet »Sömngångarnätter» har utgått eftersom *Sömngångarnätter* utvecklats till en egen diktcykel; SV följer U 2 på denna punkt.

Däremot finns det ingenting som tyder på att Strindberg skulle ha korrekturläst U 2 i egentlig mening.

I »Landsflykt» har Strindberg uteslutit noten om att författaren i dikten »blandat samman fornt och närvarande» (SV 101:21); dessutom har han omredigerat resten av diktcykeln så att »Landsflykt I» bildar en självständig dikt (med titeln »Landsflykt») och avdelningen II–VII fått titeln »Resebilder. (I Heine-maneret.)» och omnumrerats I–VI.

I avdelningen »Ungdom och Ideal» har dikterna »I Nyströms Atelier», »Till Frans Hedberg» och »Sic!» uteslutits.

Förutom uteslutningen av fragmentet »Sömngångarnätter» har ingen av ändringarna i U 2 införts i SV.

Beskrivningar av originalmanuskripten

Beskrivningen omfattar originalmanuskriptet till *Dikter på vers och prosa*, samt originalmanuskriptet till »Solrök». Originalmanuskriptet till *Dikter på vers och prosa* förvaras i samma arkivkapsel som tryckmanuskriptet till *Sömngångarnätter på vakna dagar* (Bonniers förlagsarkiv). Förarbeten redovisas nedan s. 50 ff. och varianttexter ss. 140–142.

Originalmanuskriptet till Dikter på vers och prosa

Originalmanuskriptet till *Dikter på vers och prosa* (Ms 1) levererades till Albert Bonniers förlag omkring 20/8 1883 men kompletterades före tryckningen på hösten med ytterligare några dikter (se textvolymen ss. 308 f., 353 f.). Det har sedan dess befunnit sig i förlagets ägo. Tillsammans med Ms 1 finns även två tillägg (se nedan).

Ms 1 förvaras i ett särskilt omslag av kraftigare, vattrat papper som har påskriften »Dikter», utförd med röd, tryckliknande kursiv stil; samma rubrik är upprepad med blyerts på omslagets insida högst upp till vänster. Ms 1 omfattar 170 oskurna, delade folioark av märket Howard bikupa (ca 18,5 × 22 cm), huvudsakligen skrivna av Strindberg med hans vanliga numera svartlila bläck, samt ytterligare två tillägg på annat papper (se nedan). Bladen är försedda med glesa vertikala och täta horisontella vattenlinjer, en del med årtalet 1880 och andra (som saknar årtal) med vattenstämpel »BB». Manuskriptet har två titelblad.

Det första titelbladet har på framsidan texten »Dikter / af / August Strindberg» med svart bläck; mellan första och andra raden är »På vers och prosa» inskjutet med blyerts, troligen av annan hand än Strindbergs. I övre högra hörnet står, också med blyerts, »Strindberg 2».

Det andra titelbladet användes troligen vid sättningen av dikterna »Lokes Smädelser», »Olika vapen», »Göken» och »Esplanadsystemet» i Ur Dagens Krönika våren 1883. På framsidan är skrivet med mörkt bläck »<u>Ur</u> / <u>En outgifven diktsamling</u> / af / August Strindberg», men de inledande orden har ändrats med blyerts till »Ur en» och överst på sidan är tillagt med blyerts: »<u>Nytt vin på gamla flaskor</u>», understruket med dubbla linjer (titelbladet avbildas i textvolymen s. 305; jfr s. 292). Närmast under

titeln har Strindberg under rubriken »Heinetisk Efterklang» skrivit »Fjäriln. Indiansommar», »Solrök», »Huru jag fann Sehlstedt» (syftar på dikten »Solnedgång på havet»), »Nikolai Ruin», »Herr Beaujolais» (syftar på »Ballad») och »Förr och Nu» (syftar på »Månsken»). »Fjäriln» har strukits med tunt svart bläck och »Indiansommar» samt de tre sista dikttitlarna med blyerts. I övre högra hörnet står med blyerts »Dagens Krönika / 1:a artikeln».

Längst ner på sidan har Strindberg med svart bläck och blyerts under författandets gång beräknat antalet färdiga manuskriptsidor och hur många tryckark dessa motsvarar. Till vänster står sålunda med blyerts:

12 ark = 192 sid
13 ark = 208 [*sidor*]
14 ark = 224 [*sidor*]
15 ark = 240 [*sidor*]

I nedre högra hörnet står med blyerts och svart bläck (struken text inom hakparentes; när Strindberg använt svart bläck så anges detta särskilt):

[76 str] [68 str] med FH [syftar troligen på »Till Frans Hedberg»].
[50 eller möjligen 59 str] med titeln.
[112 med Solrök str därpå svårttytt ord]
150 sid d 25 Juni
[med bläck 157 str] [med bläck 159. str] [med bläck 173 str] [178 str] [181 str]
[med bläck troligen 7 str] [med bläck troligen 194 str] [med bläck 196 str] [med bläck 200 str] [med bläck 202 str] [205 str] [med bläck troligen 173 str] [208. str med bläck]
[med bläck 213. str] med bläck 217.

Närmast efter de två titelbladen följer i manuskriptet ett blad med en innehålls-förteckning till diktsamlingen, förmodligen nedskriven före leveransen till förlaget som bör ha ägt rum kort före 20/8 1883 (se textvolymen s. 308 f.). För alla dikterna utom »Lördagskväll», »Morgon» (i förteckningen kallad »Junimorgon») och »Landsflykt» uppges sidantal vilket torde innebära att de tre dikterna ännu inte var färdigredigerade

(beträffande slutredigeringen av den senare dikten, se textvolymen s. 327–335). All text är skriven med bläck, förutom titeln »Barndopet:» som är skriven med blyerts. Bladet har numera en lång vertikal reva och är nästan helt delat i två lika stora halvor.

Text finns i regel endast på rectosidan, men några undantag finns (se nedan). Texten är utförd med Strindbergs vanliga svartlila bläcksort. Dock förekommer vissa ändringar med andra pennsorter och annan handstil, i det senare fallet införda efter Strindbergs anvisning. I vissa dikter har ingrepp gjorts med ljusare bläck och/eller blyerts (se särskild förteckning nedan). På några enstaka blad finns ändringar med färgpennor. De 170 bladen omfattar texten till diktsamlingen, samt ett löst blad som innehåller en förteckning; detta blad är av samma papperssort som huvuddelen av manuskriptet men med text på båda sidor. Bladet ligger före »Landsflykt VII» och texten börjar med orden »På Fragnesætern».

Bladen är i regel paginerade i sviter där varje dikt har separat paginering; de olika dikterna i »För Tankens frihet» är paginerade i en enda gemensam svit. Några blad är opaginerade; exempelvis gäller det de båda titelbladen samt det lösa blad som ligger före »Landsflykt VII». Utmed ryggsidan finns spår av lim som dock har släppt på åtskilliga ställen; vissa blad ligger helt lösa.

Ett blad till »Segling» saknas; det torde vara paginerat 3 och innehålla diktens två sista strofer (motsvarande SV 88:9–16).

Två tillägg på annat papper finns. »Landsflykt V» är renskriven, till större delen av Siri von Essen, på ett enklare vitt, glatt, linjerat och skuret skrivpapper med horisontella vattenlinjer (tre blad, ca 13,5 × 21 cm). Dessutom är inklistrat i manuskriptet ett blad med Strindbergs egenhändiga rättelser till »Landsflykt II» och »Landsflykt VII»; papperet är glatt och blågrönt med horisontella vattenlinjer (ca 13,5 × 22 cm).

Fläckar av trycksvärta och anvisningar till eller markeringar av sättaren bekräftar att Ms 1 fungerat som tryckmanuskript för diktsamlingens första upplaga. Av allt att döma har samma manuskript även fungerat som förlaga vid tryckningen av de fyra dikterna i Ur Dagens Krönika 1883:2; vissa ändringar i manuskriptet torde vara införda efter tryckningen i Ur Dagens Krönika men före publiceringen av diktsamlingen 1883 (se ovan s. 33 f.).

Originalmanuskriptet till Solrök

Originalmanuskriptet till »Solrök» (Ms 2) bör ha skickats till Albert Bonniers förlag 11/10 1880 (Brev 2, s. 189) och har sedan dess befunnit sig i förlagets ägo. Manuskriptet förvaras i ett vitt skyddsomslag med titeln »Solrök» tryckt i röd kursiv. Det består av 13 oskurna folioblad av märket Howard bikupa (ca 22 × 36 cm), varav flera har årtalet 1876 i vattenstämpeln. Skicket är gott men näst sista bladet (med blyerts paginerat »12») har en längre reva i nedre högra hörnet. Den löpande texten i manuskriptet är skriven med svart bläck; dessutom har på första sidan gjorts två ingrepp med blåkrita. Fläckar av trycksvärta bekräftar att manuskriptet använts vid sättningen av första upplagan i Svea 1880. Pagineringen är utförd i tre sviter: först två blad med arabiska siffror (1, 2), därpå fyra blad med grekiska bokstäver (α, β, γ, δ), sedan fyra blad med latinska bokstäver (a, b, c, d). De åtta bladen α–d samt de sidor som innehåller prosaversionen av versdikten (se textvolymen s. 432 f.) är i övre vänstra hörnet paginerade med blyerts 3–12. De tre sista bladen, som omfattar prosaversionen av den inskjutna versdikten och de två sista stroferna till den senare, är opaginerade. Manuskriptet, som är utfört med Strindbergs handstil, innehåller många strykningar och ändringar.

Ändringar av Strindberg och andra i originalmanuskripten

Originalmanuskriptet till Dikter på vers och prosa

Nedan registreras dels ändringar utförda med Strindbergs vanliga numera svartlila bläck, dels ändringar med andra pennsorter. Utöver ändringar som redovisas här finns även en del ytterligare ändringar utförda med andra pennsorter, vilka inte påverkat textetableringen i SV.

Ändringar utförda med Strindbergs vanliga bläcksort är av Strindbergs hand. De ändringar med andra pennsorter som redovisas här är antingen utförda av Strindberg eller efter hans anvisning (se nedan s. 43).

Vanligen registreras endast ändringar där minst ett helt ord är struket med bläck. Vidare ges enstaka upplysningar om längre tillägg samt tillägg som inte återfinns i de tryckta upplagorna (det vill säga de som ströks i korrekturet eller dylikt). Markering för ny rad (snedstreck) insätts inte i samband med lokaliseringsord. Både angivelserna »före» och »efter» används för att beskriva lokaliseringsordets position. Osäkra läsningar av ett helt ord anges som »svårtytt» medan osäkra läsningar av enskilda bokstäver anges inom hakparentes i det kursiverade ordet. Ändringar i interpunktionen har i regel inte registrerats.

Ändringar med Strindbergs vanliga svartlila bläck

Sid- och radhänvisning ges först till SV, därefter Ms 1.

14: 7 / 2 f »visst»: *Helt* ä t *Ty*

15:11 / 4 f »Och»: *Bad* str

15:11 / 4 e »allting»: *blir* ä t *står*

15:24 / 5 e »appell.»: *Hej! Kriget* str *står i låga* str *Min pipa* str

18:17 / 9 f »små»: [svårtytt] ä t *vänliga*

18:21 / 9 e »När»: [svårtytt] ä t *så*

18:21 / 9 e »han»: *magtlös* ä t *ensam* str

19: 5 / 10 e »lindar»: *Han* str

21:15 / 2 f »löften»: *brutna* str
21:15 / 2 e »löften»: *vid pokalen* ä t *ifrån fyrti-talet*
23: 6 / 1 e »är»: [svårtytt] ä t *surnad* ä t *orörd*
24: 3 / 3 e »livet»: [svårtytt] str
24:12 / 3 e »sköna»: *Och tröttnat på nattskoj!* ä t *Och håller på nattron!*
24:16 / 4 e »gamla»: *skönheten* ä t *sköna få*
26: 6 / 2 e »som»: [svårtytt] str
26:15 / 3 f »bundit»: *I han* ä t *Fast I*
27:18 / 4 e »altarskrank,»: *Och jag luftar och jag skurar* / *Efter all er smuts och stank* str
28:11 / 5 f »tar»: *Lasten* ä t *Dygden*
28:19 / 6 f »Gudarunden»: *ruttna* ä t *lumpna*
28:20 / 6 f »dock»: *Skränas* ä t *Skrikes*
28:24 / 6 e »skri.»: *Magtlös vore bunden Loke, / Om han ej en gåfva fått, / Som bland verldens herrar kloke / Räknas för en leksak blott.* str
29: 5 / 7 f »lömska»: *Men när* ä t *När då*
29:11 / 7 f »kojor»: *sina låga* ä t *borgar och i*
30:17 / 9 e »gamla»: *sugna* ä t *torra*
31:14 / 10 e »som»: *försoningen* ä t *ifrån en en vän*
34:11 / 3 e »drogisten»: *Isaac* ä t *Jakob* ä t *Joseph*
37: 1 / 1 i rubriken: *Esplanaden* ä t *Esplanadsystemet*
37: 3 / 1 f »ljuset»: [svårtytt] ä t *skymde*
39:12 / 1 f »nu»: [svårtytt] ä t *Fast*
39:16 / 1 f »fick»: [svårtytt] ä t *Hvar*
40: 1 / 1 f »poeter»: *trumpeter* str
41:12 / 1 e »Tillräckligt»: *skämdt* str
41:20 / 2 f »dödas»: *ätes* str
43:24 / 2 f »Nej»: *Stor* str
44:11 / 1 e »När»: *man ej köpa kan* ä t *ej man föredrar*
44:23 / 2 e »trodde»: [svårtytt] ä t *fast*
44:24 / 2 f »Du»: *Dock* str
48:10 / 1 e »ut»: *på* str

49: 3 / 2 e »bjöd på»: *bolagsbränvin* ä t *färgadt bränvin*
50: 9 / 1 f »gråa»: *lilla* str
51: 1 / 2 f »Vem»: *God dag!* ä t *Hvad nu?*
51: 2 / 2 e »gällt»: *och hvasst* ä t *på mitt god dag*
51: 4 / 2 f »Och»: *Så* [svårtytt] *som han satt fast* str
56:13 / – f »han»: *Men* ä t *Och*
57:19 / 2 e »abonnenter.»: *Du kan ej likas längre med de unga* str
58: 3 / 2 e »mig»: *uti de* str
59:17 / 2 f »Sig»: [svårtytt] str
60: 4 / 2 f »smutsig»: *Ett* ä t *En*
64:14 / 3 f »Väl»: *Och* str
65:17 / 4 e »slut»: *till* str
66: 7 / 5 f »hjälte»: *tanke* str
70: 4 / 13 f »hållningen»: *min och* str
70:14 / 13 f »heliga»: *vackr* str
70:30 / 14 e »fick»: [svårtytt] str
71: 9 / 14 f »festiviteten»: *fêten* str
72: 9 / 15 f »Af nit»: *Att strida* str
72:12 / 15 f »saken»: *tron den* str
75:10 / 1 e »befriarn»: *från* str
75:14 / 1 e »tack»: *åt* ä t *hon*
89: 4 / 1 f »skakar»: *Vinden* ä t *Draget*
91: 9 / 4 f »ljungeld»: *eld* str
96:20 / 2 f »stranden»: *från* ä t *i*
96:20 / 2 f »havet»: [svårtytt] ä t *ännu*
97:18 / 2 e »berget»: *klättrar* str
98: 4 / 2 e »skogen.»: hela strofen *Plockar en vifva en orchidé* o.s.v. tillagd
98:13 / 3 f »hem»: *skyndar* ä t *ilar*
103:16 / 4 f »Minnen»: *Syner* ä t *När de* str
104:23 / 6 f »drömmar»: *slutat upp att* ä t *slutdrömt sina*
105: 6 / 7 e »syner»: [svårtytt] ä t *bort*
106:12 / 1 f »Gade»: *Kongens* ä t *Karl Johans*

106:21 / 1 f »Inför»: *För strama tyglar / Och* str

106:21 / 2 e »Vänstermannen»: *Som en Nordens Fransman* / *Helsar jag den Franske* [*Norrmannen* ä t] *Nordmannen* / *Som* tillagt därpå str

107:12 / 3 e »fjorden»: *Det allenastyrande Kristiania* str

107:17 / 3 e »väggmålningar»: *Der* [svårtytt] ä t *Embetsmanna-stuteri*

108: 5 / 4 f »språk»: *sitt oförstådda* ä t *oförstådt*

108: 7 / 4 e »modersmål,»: *Och skria sitt latinska veto* / *Mot Böndernas Gud förbjude* / *Sitt* / *Mot* tillagt därpå str

108:12 / 4 f »Din»: *Mot* tillagt

108:12 / 4 e »Norge,»: *Försvarar* [svårtytt] *sjelf* ä t *Som du försvarar sjelf*

108:18 / 4 f »lagvrängare»: *dem* str

108:20 / 4 f »du»: *Men* ä t *Medan*

108:22 / 4 f »kullerstenar»: [svårtytt] str

108:30 / 5 e »när»: *der* str

108:31 / 5 e »över»: *fjordar och fjell* ä t *fjorden*

109: 2 / 5 f »Betäck»: *Var då betäckt* str

109: 2 / 5 e »gamle»: *bronzekung* [svårtytt] ä t *bronskung*

109: 6 / 5 e »hasorna»: *Och lakejerna må ropa* ä t *Då må lakejerna skria*

109: 8 / 5 e »veto»: »Sitt» str

109: 9 / 5 e »ej»: *när bönderna ropa* ä t *för böndernas rop*

109:10 / 5 f »När»: *Mot frihetens förrädare* str / *Sitt* str

110:13 / 1 e »Som»: *blommor* ä t *wallmo'r*

110:14 / 1 e »Och»: *fjäril* ä t *steklar*

111: 9 / 2 e »igen»: *i försalongen* str

112:21 / 4 e »få»: *uppfylla* ä t *fylla*

112:21 / 4 e »sin»: *bestämmelse* ä t *kallelse*

114: 7 / 1 e »Som»: *hvitmenade grafvar* ä t *en hvitmenad graf*

114:12 / 1 e »över»: *dina* ä t *dig*

114:21 / 2 e »strumpstickande»: *Missionssparbösse-qvinno*r ä t *Thévattensqvinnor*

114:23 / 2 f »romaner»: *sedliga* ä t *Tauchnitz-editions*

114:24 / 2 e »frälsningsarméer!»: *Du sotiga hvita engel* str

114:26 / 2 f »Albion»: *England* str
114:28 / 2 f »rostbiffar»: *dina* str
115: 1 / 2 e »tar»: *dina* [svårtytt] ä t *ditt*
115: 1 / 2 e »ditt»: hvitberg [svårtytt] ä t *marina kritlager*
115: 3 / 2 f »Över»: *På* str
115: 3 / 2 f »debet»: *kredit* str
115: 5 / 2 e »jag»: *älskar* str
115: 6 / 2 f »förträffliga»: *goda* str
115: 8 / 2 f »Jag»: *Nej* str
115: 8 / 2 e »dig»: *Icke för din skull* str
115: 8 / 2 e »dig»: *Dina Ostindiska Synder / Dina Afrikanska brott / Och dina Irländska nidingsdåd / Jag förlåter dig England / Icke för din skull* tillagt
118:12 / 1 f »uppfostran»: *latin och grekiska* tillagt och str
118:15 / 1 e »låtsas»: *svimma* str
118:31 / 2 e »jag»: *sökt ett obefintligt* ä t *en hel halftimme*
119:14 / 2 f »i»: *Att vädras* ä t *Till rökning*
119:16 / 2 e »Montmartre»: *Jag har promenerat dig i Champs-Elysées* tillagt
119:24 / 3 f »Ha!»: *Opålitliga* ä t *Utgångna* str
119:30 / 3 f »dumheterna»: *smädelserna* str
120: 6 / 3 f »Skämd»: *Och* str
120: 7 / 3 e »kastanjer.»: *Bekänn hjerta!* tillagt
120:11 / 3 f »Jag»: *Bekänn hjerta – / Jag bekänner* str
120:13 / 4 e »dörrar»: *Och det* str
120:15 / 4 e »Hur»: *du* ä t *det* [något svårtydd ändring]
120:22 / 4 e »vet»: *det hjerta* str
121:15 / 1 e »Mitt»: [svårtytt] str
122: 3 / 2 f »tjänar»: *hjelp* str
122: 6 / 2 f »ljud»: *dån* str
122:14 / 2 f »I kyrkans»: *Mot* str
123:11 / 3 f »Bourgognen»: *Och ropar som barn på bröd / De ropar sitt ne me perdus* ä t *Att smaka det hvita bröd*

123:19 / 4 f »pack»: *sang* str

123:21 / 4 f »lyser»: *menskligt* ä t *hjertligt*

125: 5 / 1 f »grönt»: *så* str

128: 5 / 2 e »Eller»: *tiggarfrossa* ä t *ovana*

133: 2 / 1 f »bedrövad»: *vid mitt fönster jag satt så bedröfvad* ä t *jag satt vid mitt fönster bedröfvad*

133: 8 / 1 f »skyn»: *molnen* str

134: 3 / 1 e »syskon»: *och vänner* ä t *du vände*

135: 3 / 2 e »rosiga»: *ving*[*a*] ä t *moln*

136: 5 / 3 e »Du»: *mins* ä t *minnes*

136:11 / 3 e »då»: *sjöd* ä t *sjöng*

136:11 / 3 e »i»: *bar* ä t *hjertat*

137: 3 / 4 e »oss»: *ej* ä t *väl*

138: 9 / 5 e »lampans»: *ble*[*k*] str

139: 8 / 6 e »O»: *nä*[*r*] str

139:10 / 6 f »När»: *Och när de* str

139:10 / 6 f »lockar»: *svarta* ä t *nattsvarta*

140:10 / 7 f »mörker»: *natten* str

140:12 / 7 f »till»: *Låt mig* ä t *Låten*

141: 8 / 1 f »stodo»: *Sen* ä t *Så*

141:10 / 1 f »skål»: *Och brudparets* ä t *De lyckliges*

148: 2 / 1 e »författaren,»: *stundom* str *satt* ä t *då med. studiosus, roade sig med att sitta*

148: 3 / 1 e »modell»: *åt* ä t *till*

149: 3 / 2 e »älskogsfantasier,»: *Kanske någon annan ting / Löper genom hjernans gångar / På den stackars gossen der* ä t
I hans hjerna ränna ring

149: 5 / 2 f »slavar»: *fångar* str

149: 7 / 2 f »nu»: *Raskt till dörren* ä t *In i farstun*

150:16 / 3 f »gamman»: *med* ä t *och*

150:26 / 4 f »han»: *Så* ä t *Då*

150:29 / 4 f »med»: *Men* ä t *Och*

151:11 / 4 f »uppståndenʼ: *från lerans död* str *natt* tillagt och str
151:12 / 4 f »ljusdräktʼ: *lif* str
151:14 / 4 f »bålensʼ: *Invid* ä t *Omkring*
152:15 / 1 e »efterʼ: *att* str
154: 6 / 3 f »lärpojkeʼ: *en* str
156:16 / 1 e »jagʼ: *som öfligt strax den* ä t *den oläst genast*
157: 2 / 2 e »Ochʼ: *smakfullt* tillagt
157: 2 / 2 f »gruppʼ: *smakfullt* str
157:15 / 2 f »Hurʼ: *Hon frågte hur jag kunde fresta* str
157:16 / 2 f »godhetʼ: [svårtytt] str
157:19 / 2 f »visasʼ: *Sig* ä t *Få*
158: 3 / 3 e »vänʼ: *mig* ä t *som*
158: 4 / 3 f »Hanʼ: *Och han var kunnig han om smått och* str
158: 4 / 3 e »kändeʼ: *till båd* ä t *etwas*
158:10 / 3 f »balerʼ: *stadens* ä t *vinterns*

Ändringar med andra pennsorter än Strindbergs bläck

Ändringar i nedanstående förteckning är – med undantag av en nödvändig ändring av annan hand – endera utförda av Strindberg eller på hans direktiv. Samtliga har influtit i SV. Jämför även förteckningen över Strindbergs rättelser i avskriften från förlaget av »Landsflyktʼ II och VII (s. 26); flera av de ändringar som Strindberg bad om återkommer här, införda med annat bläck än Strindbergs vanliga och av annan hand. Övriga textingrepp i Ms 1 med andra pennsorter än Strindbergs bläck har ej accepterats i SV. Dit hör bland annat en del ändringar med blyerts av interpunktion och andra smärre textelement, samt strykningar med färgkritor (exempelvis är raderna 62:2–10 strukna med rödkrita).

7: 2 / opag. e »Dikterʼ: *På vers och prosa* tillagt m blyerts [se Brev 3, s. 315]
11: 1 / opag. e »Sår-feber.ʼ: *1882–1883.* str m blyerts [Brev 3, s. 281]
34: 7 / 3 f »medʼ: *Men* ä t m blyerts *Och*
35:12 / 1 f »hörtʼ: *Men kärngar ha* ä t m blyerts *En kärng har*

36: 2 / 2 e »lopp»: kommatecken tillagt m blyerts

39: 2 / 1 e »verserna»: *i Posttidningen* str m svart bläck [se Brev 3, s. 281]

39: 2 / 1 e »det»: *kungliga silfverbröllopet*. ä t m svart bläck *»historiska tillfället.»* [se Brev 3, s. 281]

49: 8 / 2 f »vin»: *äkta* ä t m blyerts *rigtigt*

62:14 / 2 f »gardister»: *Försupna* str m blåkrita och ä t m svart bläck *Och gardets* [ej Strindbergs piktur]

64: 2 / 2 f »I Riddarholmskyrkan»: *II.* tillagt m blåkrita [se Brev 3, s. 285 f.]

65: 2 / 4 f »I koret»: *II* ä t m blåkrita *III* [se Brev 3, s. 285 f.]

67: 2 / 6 f »Vid»: *III* ä t m blåkrita *IV* [se Brev 3, s. 285 f.]

67:18 / 7 f »år»: *hundra och femtio* ä t m blyerts *tvåhundrafemti* [nödvändig ändring, ej Strindbergs piktur]

70: 1 / 13 f »På»: »VI» *skrivet med ljust bläck*

73: 1 / – e »Högsommar.»: *1879–1881* str m blyerts [se Brev 3, s. 281]

76: 9 / 2 f »hon»: *Ty* ä t m blyerts *Och*

87: 2 / 1 f »Håll»: *Segling* str m ljust bläck [se Brev 3, ss. 281, 330]

88: 5 / 2 f »upp»: *draggade* ä t m blyerts *letade*

90:14 / 3 e »Vinet»: *målet* ä t m blyerts *målar*

99 / – e »Stormar.»: *1873–1878* str m blyerts [se Brev 3, ss. 281, 329; i ms finns endast rubriken »Vrak-Gods», vilken i tryck ändrades enligt Strindbergs anvisning till »Stormar»]

104:17 / 6 e »sina»: *Bjuder bischof åt qvartetten de unga musiken* ä t m svart bläck *Och trakterar dem som spela;* [se Brev 3, s. 281; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

104:19 / 6 e »Morbror»: *fattar ej det fina* ä t m svart bläck *tyckes Hayden pina* [se Brev 3, s. 281; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

104:19 / 6 e »pina»: *Till ett brädspel tar reträtten* ä t m svart bläck *När i brädet han syns träla.* [se Brev 3, s. 281; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

106: 2 / 1 f »Åkare»: *Kristiania.* ä t m blyerts *II.*

106: 4 / 1 e »I»: *min broderliga huvudstad* ä t m svart bläck *den broderliga huvudstaden* [jfr ovan s. 26; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

106: 7 / 1 f »en skraltande»: *Och i* ä t m svart bläck *I* [jfr ovan s. 26; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

106:21 / 2 f »Inför»: *För strama tyglar* str m svart bläck [jfr ovan s. 26; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

107:19 / 3 f »Marcellusfysionomier»: *Der beundrande / Långöriga* ä t m svart bläck *Der långöriga* [jfr ovan s. 26; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

108:20 / 4 f »du»: *Men* ä t m svart bläck *Medan* [jfr ovan s. 26; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

108:21 / 4 e »i»: *modden* ä t m svart bläck *modd* [jfr ovan s. 26; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

108:25 / 5 f »stora»: *Så* ä t m svart bläck *Män, så* [jfr ovan s. 26; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

108:26 / 5 f »Svenskar»: *ofantliga* tillagt [troligen är ändringstexten ej utförd med Strindbergs piktur]

109: 6 / 5 e »på»: *hasorna* [svårtytt] ä t m svart bläck *hasorna* [ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

109: 9 / 5 e »ej»: *när bönderna ropa / Sitt Gud förbjude!* ä t m svart bläck *för böndernas rop / När de ropa sitt »Gud förbjude!»* [jfr ovan ss. 19 och 26; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

110: 2 / 1 f »Ökända»: *Misskända Storheter.* ä t m blyerts *III.*

113: 2 / 1 f »Tvenne»: *Djuplodning.* ä t m blyerts *IV.*

114: 2 / 1 f »Östersolen»: *Albion.* ä t m blyerts *V.*

116: 2 / 1 f »Så»: *Hâvre* ä t m blyerts *VI.*

118: 2 / 1 f »Statt»: *Paris* ä t m blyerts *VII.*

118:15 / 1 e »falla»: *i hänryckning* ä t m svart bläck *baklänges* [ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

118:29 / 2 e »Och»: *vestknappar* ä t m svart bläck *Talmikedjor* [jfr ovan s. 26; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

119: 1 / 2 f »ett obefintligt»: *Sökt* ä t m svart bläck *Frågat efter* [ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

119:16 / 2 e »dig»: *vin och qvinnor i Bois* ä t m svart bläck *godt vin och dåliga qvinnor i Montmartre* [jfr Brev 3, s. 322 f.; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

120: 3 / 3 e »ryktbara»: *Smörgåsbord* ä t m svart bläck *Kakelugnar* [jfr ovan s. 26; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

120:10 / 3 e »tolfte»: *, hjerta!* tillagt m svart bläck [jfr ovan s. 26; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

120:11 / 3 f »Jag»: raden *Bekänn hjerta* str m svart bläck [jfr ovan s. 26; ändringstexten ej med Strindbergs piktur]

122: 9 / 2 e »sjunga»: *och* ä t m blyerts *om*

124:10 / 5 f »-sång»: *Sankey* ä t m blyerts *läsar*

Originalmanuskriptet till Solrök

Ändringar av Strindberg med bläck

Nedan noteras ändringar där Strindberg stryker minst ett helt ord. Tillägg ovanför raden förtecknas inte.

77: 2 / 1 e »Han»: *tittar* ä t *ser*

77: 3 / 1 f »persedlar»: *koffertar* str

77: 5 / 1 f »Han sitter»: *Har jag glömt något* str

77: 5 / 1 f »och»: *Så sitter han* ä t *Han sitter*

77: 6 / 1 e »tills»: *båten* ä t *ångbåten*

77:15 / 1 e »skrivbordet»: *under* str

77:17 / 1 e »höger»: *och han satt och såg på förmakssoffans Acetonblommor genom två dörrar när pennan gick sin eviga irrande gång öfver papperet, och ögat eller* ä t *om skrifbordet*

77:17 / 1 e »skrivbordet,»: *fick han* ä t *och han fick*

77:18 / 1 e »den där fåtöljen»: *nej! Det är för mycket folk här på akterdäck – de sitta och se på* str *eller lät* str

77:20 / 1 f »men»: *eller* str

77:22 / 1 e »soffan;»: *men derute ligger snön och* str

77:22 / 1 e »så»: *mycket folk på akter* str

77:23 / 1 e »in»: *, lampan på oss* ä t *i rummet,*

77:24 / 1 e »akterdäck!–»: *det är ju sant* str

77:25 / 1 f »varit»: *Han har* ä t *Har han*

77:26 / 2 e »Nej!»: *Man blir så der af att sitta inne* str

78: 3 / 2 e »häruppe,»: *Nå hvad gör det! Vi gå strax in i Skurusund* ä t *jag går ner i salongen*

78: 6 / 2 f »lyckliga»: *icke* str

78: 9 / 2 f »rök»: *en* str

78: 9 / 2 f »os»: *oss* str

78:10 / 2 f »duken»: *den* str

78:20 / α f »pressas»: *vandrar* str

78:27 / α e »O,»: *verklighet* str *av* tillagt och str ä t *natur!*

79: 6 / α e »där»: *skjuta ännu* ä t *sitta*

79: 7 / α e »blommor»: *upp* str

79: 8 / α e »de»: *gåfvo* ä t *vågade*

79:13 / α e »ligga»: *Champignoner* [ordslutet svårtytt] ä t *Champignonerna*

79:13 / α e »Champignonerna»: [svårtytt] *så* str

79:17 / α e »ungdom.»: [ny rad] – *Tror Du att vexterna ha känsel?* str

79:18 / β f »Man»: *Der flög en hök upp ifrån gärdesgården / In i skogen* str

79:22 / β f »smäller»: *och* ä t *så att det*

79:22 / β f »i»: *mell under* str

79:24 / β f »väsen»: *lefvande* ä t *oskadligt*

79:30 / β e »huvudet»: *för att* str

79:31 / β e »inträda»: *i* ä t *i den synliga*

80: 1 / β f »Det ljusnar»: *Vagen* str

80: 2 / β e »skogens»: *högdjur* ä t *jettar*

80: 6 / β e »till de»: *de* str

80: 9 / β e »de»: *skola vara* str

80:11 / β e »stenarna»: *vi*[*d*] str

80:18 / γ e »däruppe»: *så att det ekar* [*det ekar* ä t *maskarne* str] *i skogen* str

80:20 / γ e »stenbunden,»: *det* str *granarne* str
80:21 / γ e »marken,»: *jorden suckar* str
80:26 / γ f »kastas»: *falla ner* str
80:28 / γ e »ner»: *att brottas bland de* str
80:30 / γ f »smaragdgrön»: *gr*[*ö*]*n* str
81:10 / δ e »land»: *och* str
81:12 / δ e »vad»: *det kommit öfver* ä t *som kunde flyta* ä t *det icke kunde sluka*
81:13 / δ e »sorterat»: *och* str
83:11 / a f »De»: *Det ligger en holme* str
83:19 / a e »fjärden»: *ser han* ä t *ligger*
83:21 / a e »sitter en»: *hvasskant* ä t *vass*
83:22 / a e »hans»: *längtan. /*
De[*t*] *Solen kom* ä t *längtan, ty derifrån ser han hafvet.*
83:24 / a e »Han»: *tog* ä t *sköt ut*
84: 1 / a f »lockar»: *vinkar* str
84: 9 / a e »upp»: *från stranden* str
84:14 / b e »de»: *låta* ä t *skrika*
84:16 / b f »hotar»: *väsnas* str
84:17 / b f »avlägsnare»: *nästa* str
84:21 / b f »skrovet»: troligen *s*[*t*]*ommen* str
84:22 / b f »blomma»: *vexa* str
84:23 / b e »snäckskal»: *och* str
84:24 / b e »som»: *blommar midt i en bädd af ruttnad tång; valeri* ä t
lefver sitt lif på deras grafvar;
84:26 / b e »in»: *åt holmen.* str
85: 2 / b e »föds»: [svårtytt] ä t *af*
85: 9 / c e »ville»: *lyfta sig på vingarne* ä t *begagna sina vingar*
85:10 / c f »schakal»: *menniskan-lejonets* ä t *lejonet menniskans*
85:12 / c f »Några»: *Han* str *kommer upp på* ä t *är ute ur skogen* str
85:15 / c e »altare»: *; här har* str
85:18 / c e »träden»: *hafva* str

85:19 / c e »sönder;»: *der* [*man har sprängt* str] *syns en jettelik brunn* ä t *der syns i berget en jettebrunn*

85:27 / c e »Han»: *vände sig* ä t *flydde*

85:28 / c f »bannade»: [svårtytt] *vände om* str

85:31 / d e »spår,»: *och* str

86: 2 / d e »såg»: *en* str

86: 3 / d e »ekarna»: *der* str

86: 5 / d e »ror:»: *du som, som fått hvad millioner streta efter, hvad fan bråkar du då för?* ä t *du som fått allt hvad du önskat det bästa lifvet ger hvad* [*fan* str] *bråkar du då för?!*

Ändringar med blåkrita

77: 2 / 1 f »Han ser»: *Loss* str

77: 5 / 1 f »Han sitter» och den strukna texten »Har jag glömt något»: *Framåt* str

Förarbeten

Nedan förtecknas endast dokument som tydligt anknyter till *Dikter på vers och prosa*. För en mer generell beskrivning av diktcykelns tillkomst, se textvolymen ss. 271–370.

Sångare!

Dikten »Sångare!» etableras i SV efter Ms 1. Dessutom finns ett äldre konceptmanuskript, som på flera punkter avviker från tryckmanuskriptet (186:1:3, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek). Se nedan dok. nr 15:6; jfr bild i textvolymen s. 315.

Konceptmanuskriptet har titeln »Sångare!» och består av två halvfolioblad paginerade 1–2 i övre högra hörnet med text på endast ena sidan (ca 22,5 × 18,5 cm; vattenmärke bikupa BB). Manuskriptet har tidigare varit monterat inuti ett marmorerat omslag, men numera har inlagan lossnat. Endast Strindbergs handstil förekommer.

Manuskriptet innehåller många ändringar. Huvuddelen av texten är utförd med mörkt bläck, förutom en rad (»vi svika ej våra» 23:19) som är betydligt ljusare än resten av texten. I jämförelse med diktens utförande i Ms 1 finns förutom vissa ändringar i interpunktionen även några skillnader i ordval. Exempelvis har »Ty» i konceptmanuskriptet i Ms 1 ändrats till »Och» (23:11), »hjelmar» till »värjor» (23:11), »sängen» till »lakan» (24:10), »Och tröttnat på nattskoj!» till »Och håller på nattro!» (24:12) samt »skönheten» till »sköna få» (24:16).

Dramatisk Färgblindhet

På Kungl. biblioteket finns ett originalmanuskript med titeln »Epigram / Till / En känd kritiker» (SgA 8), omfattande två strofer, varav den första är en version av den fjärde strofen i »Dramatisk Färgblindhet». Texten är utförd med mörkt bläck på en linjerad lapp (ca 14 × 22 cm). En blyertsanteckning av annan hand längst ner till vänster på lappen anger att första strofen trycktes i Samlade Skrifter, del 13, s. 65.

Enligt Kungl. bibliotekets anteckningar på omslaget kan det röra sig om ett av de »smärre manuskript» som skänktes av Erik Staaff 27/5 1917. Strindberg diskuterade

Dikter på vers och prosa med Pehr Staaff (se brev till Staaff 23/6 1883). Manuskriptet kan även vara den dikt som tillsammans med 28 brev förvärvades av Carlheim-Gyllensköld 25/6 1912 från Alfred Lindberg (1847–1921, dövstumlärare på Manilla, samlare och bibliofil), enligt en anteckning av Carlheim-Gyllensköld i Strindbergsarkivets handlingar. Nedan återges texten i renskrift.

Epigram
Till
En känd kritiker.

—

Du har [*str:* visst] bland de rödaste ögon
Som nånsin någon [*otydlig str*] kan ha
Men stundom de dock bli gröna
När du får se något bra.

—

Du har bland skaftade ögon
De skaftaste någon har haft
Men ändå, veta ju alla,
Du ej har [Du ej har *ä fr* Du har ej] ögon på skaft.

Ballad

Dikten »Ballad» förändrades flera gånger, både före och efter publiceringen i *Dikter på vers och prosa* (se textvolymen s. 323 f., samt ovan s. 12). I Mörnerarkivet vid Örebro universitetsbibliotek (186:1:5) finns ett manuskript som kan betraktas som ett förarbete till den version som trycks i SV 15 (se dok. nr 15:7). Manuskriptet består av två olika stora blad, vilka är monterade inuti ett äldre marmorerat omslag. Inuti en ruta på omslaget står skrivet med bläck »Aug. Strindberg. / Originalmanuskript / till balladen / Herr Beaujolais de Bone» (stavningen Beaujolais de Beaune förekommer i utkastet) samt med blyerts »Mauléon», »1 blad» och högst upp till höger »5», som är ändrad från »6».

Manuskriptets folioblad innehåller huvuddelen av texten, som börjar med versen »Det var i sköna Provence» (ca 24 × 32 cm; glesa vertikala och täta horisontella vattenlinjer). Texten är utförd med mörkt bläck. Högst upp till vänster finns ett mindre blad monterat (ca 10 × 17 cm; ofullständig vattenstämpel, troligen en bikupa), innehållande endast några få verser, varav den första lyder »Det var uti Mont Silence». Högst upp på det stora bladet finns flera versscheman. Båda bladen innehåller strykningar och tillägg. Till vänster på det större bladet finns antecknat med blyerts »No 2 / Endast detta stycke».

Landsflykt

Ett utkast till »Landsflykt» finns bland Strindbergs papper till *Gamla Stockholm* i Kungl. biblioteket (Samlingar till en Svensk Kulturhistoria, ur Svenska Bibliotek och arkiv, I:o, nr 67,672; se textvolymen s. 328 ff. och bild s. 332, samt TK 8, ss. 32 ff., 438–440). Det rör sig om en tidig plan till ett verk om Parisresan 1876 och har troligen tillkommit 1880. Utkastet är skrivet på en administrativ blankett från Kungl. biblioteket där Strindberg då var anställd.

På Nikolai Ruin

Dikten »På Nikolai Ruin» finns i fem sinsemellan tämligen olika omarbetningar (se textvolymen s. 335 ff. samt ovan s. 13 f. och nedan s. 140 f.).

Vid dammen

Dikten »Vid dammen» etableras i SV efter Ms 1. Även ett äldre manuskript finns som på några få punkter avviker från etableringen i SV (186:1:2, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbiblioteket, se dok. nr 15:8). Det rör sig om Strindbergs egenhändiga renskrift från 1870 eller 1871, med titeln »Vid dammen», vars första sida är avbildad i SV s. 343 (angående dateringen se SV s. 345 f.). Manuskriptet omfattar två blad, med text på de första tre sidorna (glesa vertikala och täta horisontella vattenlinjer, ca 13 × 21 cm).

Originalmanuskriptet ligger inuti ett äldre, marmorerat omslag; på varsin sida om manuskriptet finns ett blankt blad. I en liten ruta på omslagets framsida står skrivet med bläck »August Strindberg / Vid dammen / OrigMs.» och därunder med blyerts »2 blad». Originalmanuskriptets papper är mycket tunt och bär spår av att ha varit vikt en gång på bredden. Texten är skriven med mörkt bläck. Högst upp till höger på första sidan är tillagt med annat bläck »Egenh.». Dikten är underskriven med runan för »Frö», som var Strindbergs signatur i förbundet Runa. Därunder finns suddiga spår av rödkrita; troligen har det stått »S–g».

Renskriften är mycket lik utförandet i Ms 1, men interpunktionen är inte sällan annorlunda; renskriftens utropstecken har i Ms 1 ofta ersatts med kommatecken, exempelvis när »Nej! O Nej! Det är mitt hjerta» i det äldre manuskriptet ändrats till »Nej, o nej, det är mitt hjerta» (145:26) i Ms 1. Även stavningen är i några fall annorlunda. Bland ordvalsändringarna kan nämnas att »liten» ersatts av »sakta» (145:8), »ned» av »ner» (145:12), »milda» av »mörka» (145:20), »hvita» av »fina» (146:3), »for» av »far» (146:6), »lösslet» av »sliter» (146:8), »ens» av »ett» (146:10) och »qvalfyldt» av »sorgfullt» (147:3).

Omnämnanden i verkförteckningar

I Gröna Säcken finns några verkförteckningar där antingen diktsamlingen eller enstaka dikter ur den nämns (SgNM 1:1,8, 1:1,29, och 8:18,17). Dessutom finns några osäkra omnämnanden i verkförteckningarna 1:1,23 och 1:1,25, vilka eventuellt syftar på denna diktsamling. Se Barbro Ståhle Sjönell, Katalog över »Gröna Säcken». Strindbergs efterlämnade papper i Kungl. biblioteket SgNM 1–9, 1991.

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till första upplagan

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på respektive sida i SV. Angående förhållandet mellan de två originalmanuskripten (Ms 1 och Ms 2) se ovan ss. 11, 33 ff.

SV	*U 1*	*SV*	*U 1*
9	[V]	79	84
13	[3]	82	91
16	7	85	98
19	11	88	–
22	16	89	100
25	[20]	91	103
28	24	94	107
31	28	97	[111]
34	32	101	[117]
37	[36]	104	121
40	40	107	125
43	[43]	110	129
46	47	113	134
49	50	116	138
52	[53]	119	142
55	57	122	146
58	60	125	[150]
61	62	128	153
64	68	[131]	[169]
67	72	134	172
70	76	137	175
[73]	[81]	140	178
76	84	143	183

SV	*U 1*
146	186
149	190
152	[195]
155	198
158	203

SÖMNGÅNGARNÄTTER PÅ VAKNA DAGAR

Textläget

Bastexter för etableringen av *Sömngångarnätter* i SV är Strindbergs originalmanuskript. Konceptmanuskript till de fyra första nätterna (Ms 1) och konceptmanuskript till »Uppvaknandet» (Ms 3) är utförda av Strindberg. Tryckmanuskript till de fyra första nätterna (Ms 2) och tryckmanuskript till »Uppvaknandet» (Ms 4) består av renskrifter utförda omväxlande av Siri von Essen och Strindberg. När tryckmanuskriptet är utfört av Strindbergs hand har texten etablerats efter detta; när tryckmanuskriptet är utfört av Siri von Essen har texten i stället etablerats efter motsvarande avsnitt i koncept-manuskript. Dessutom har säkra ändringar av Strindberg i de av Siri von Essen renskrivna avsnitten tillvaratagits. Detta har medfört att interpunktionen i de av Strindberg renskrivna avsnitten är tätare än i den övriga texten. I det av Siri von Essen renskrivna tryckmanuskriptet till »Uppvaknandet» har en rad detaljändringar – framför allt interpunktion och andra smärre textelement – kunnat bindas vid Strindberg genom en teknisk analys av manuskripten (se textvolymen s. 371).

Som *komplementtexter* har använts de av Strindberg korrekturlästa första upplagorna av *Sömngångarnätter* 1884 och av »Uppvaknandet» 1890, samt ett så kallat sättexemplar, som ligger tillsammans med Ms 2 och Ms 4 (Bonniers förlagsarkiv; se nedan »Beskrivning av originalmanuskripten»). Det rör sig om sidor omfattande »Första Natten» ur ett slaktat exemplar av *Dikter på vers och prosa* 1883, där Strindberg infört vissa rättelser.

Ms 1 finns i Mörnerarkivet (190:2, Örebro universitetsbibliotek; återges som dok. nr 15:11), medan Ms 3 är på Kungl. biblioteket (SgA 2 och SgKB 1978/111 pf; återges som dok. nr 15:12). Ms 2 och 4 förvaras i Bonniers förlagsarkiv (se nedan »Beskrivning av originalmanuskripten» ss. 96–102).

»natt»	*konceptmanuskript*	*tryckmanuskript*
1–4	Ms 1	Ms 2
5	Ms 3	Ms 4

Upplagor på svenska

Första upplagan av diktsamlingen *Sömngångarnätter / på vakna dagar. / En dikt / på fria vers / af / August Strindberg* (U 1; ca 15,5 × 9 cm; se dok. nr 15:9 och dok. nr 15:10) trycktes i Stockholm av Alb. Bonniers tryckeri och utkom på Albert Bonniers förlag därstädes lördagen 16/2 1884 (kopiebokskopia av brev från K.O. Bonnier till Strindberg 19/2 1884). Ms 2 användes som tryckmanuskript.

Som framgår av såväl vissa ändringar i U 1 som korrespondensen med förlaget korrekturlästes boken helt eller delvis av Strindberg (se SV s. 396). Den utkom endast i en häftad upplaga om 2 000 exemplar. Strindberg tog aktiv del i bokens utstyrsel och svarade bland annat för en skiss som låg till grund för Carl Larssons omslag (se textvolymen s. 390 f. samt titelillustrationen till textvolymen). På omslagets baksida uppgavs bokens pris till 1:50 kr (se även Ollfors 1987, s. 41 f.).

Diktsamlingens första upplaga innehöll endast fyra nätter. Den första natten hade tidigare publicerats i diktsamlingen *Dikter på vers och prosa* (1883), ss. 157–167, under titeln »Sömngångar-nätter. / (Fragment.)», med underrubriken »Första natten».

»Uppvaknandet», ibland kallad för den femte natten, publicerades först som en separat dikt i samlingsvolymen *Tryckt och Otryckt I*, ss. 1–13, vilken utkom på Bonniers förlag under perioden 14–20/3 1890, under titeln »Sömngångarnätter. / Hemkomsten» (se textvolymen s. 407). När det i fortsättningen hänvisas till första upplagan av »Uppvaknandet» så är det denna publicering som avses.

En andra upplaga av diktsamlingen (U 2; ca 10,0 × 5,5 cm; se dok. nr 15:9 och dok. nr 15:10) med titeln *Sömngångarnätter / på vakna dagar / En dikt / på fria vers / af / August Strindberg* trycktes i Stockholm av Iduns Kungl. Hofboktryckeri och utkom på C. & W. Gernandts förlag därstädes 1900. Den avslutande dikten (det vill säga »Uppvaknandet») hade titeln »Femte Natten», som även användes i den efterföljande upplagan (se textvolymen s. 407). Upplagan var illustrerad av Nils Kreuger. Enligt uppgift på baksidan kostade boken 3:50 kr.

Tredje upplagan utkom på Bonniers förlag 1912, som band 2 i diktarens Samlade dikter 1–2 (1911–1912). Enligt uppgift på baksidan utkom upplagan i 20 häften à 15 öre samt därefter i tre volymer à 1 krona häftad eller 2 kr inbunden. Fjärde upplagan var

i Samlade Skrifter, del 13, s. 205–295, utgiven på Bonniers 1913. Den tredje och fjärde upplagan har inte påverkat textetableringen i SV.

»Fjärde Natten» trycktes i antologin Svensk vitterhet, utgiven på förlaget Ljus 1900. »Första Natten» och den inledande dikten som börjar med orden »Vid avenue de Neuilly» ingick i Sveriges national-litteratur 1500–1900, del 18, utgiven 1910 på Bonniers av Johan Mortensen, ss. 157–165.

Översättningar

En auktoriserad översättning till tyska av Erich Holm (pseudonym för Mathilde Prager) trycktes under titeln *Der Schlafwandlernächte an wachen Tagen. Gedicht in freien Versen* 1902 hos Rütten & Loening i Frankfurt a.M.

Strindbergs påbörjade översättning av »Tredje Natten» till franska förblev ofullbordad (Mörnerarkivet, Örebro universitetsbiblioteket; se textvolymen s. 404 f. samt nedan s. 96 f. och dok. nr 15:14).

Tonsättningar

Axel Strindberg tonsatte »Andra Natten» ur *Sömngångarnätter* 1887 under titeln »Fête Champêtre». Dikterna har tonsatts även under 1900-talet.

Utgivarens egna ändringar

Formen i SV anges först, därefter formen i Ms 1 och sist U 1.

173:15 lagens bud, / lagens, bud / lagens bud;

215:21 Och för hjältinnan du hittar våpet / Du väntar en jätte, men ser en pys – //
Du väntar en jette, men ser en pys / Och för hjeltinnan du hittar våpet – //
Och för hjeltinnan du hittar våpet, / Du väntar en jätte, men ser en pys.

Ändringar i första upplagorna som införts i Samlade Verk

Med första upplaga (U 1) menas i detta avsnitt två olika upplagor, beroende på vilken »natt» det gäller: för de fyra första nätterna görs jämförelse mellan diktsamlingens första upplaga 1884 och relevant manuskript; för den femte natten, »Uppvaknandet», jämförs första upplagan i *Tryckt och Otryckt I* från 1890 med relevant manuskript.
I första hand jämförs första upplagorna med respektive konceptmanuskript (Ms 1 och Ms 3); där dessa har luckor jämförs U 1 i stället med tryckmanuskript (Ms 2 och Ms 4). Formen i första upplagorna anges först, därefter manuskriptformen. Skillnader i interpunktion och andra smärre textelement har i regel inte förtecknats. Sid- och radhänvisning ges till textvolymen.

Inledningsdikten »Vid Avenue de Neuilly»

Dikten saknas i konceptmanuskript Ms 1. (Nedan s. 96 beskrivs ett separat konceptmanuskript som finns på Mörnerarkivet.) I tryckmanuskriptet Ms 2 är dikten utförd av Strindbergs hand. Nedan redovisas en skillnad mellan tryckmanuskriptet Ms 2 och U 1. Först anges formen i U 1, därefter formen i Ms 2.

165:20 dinglar / fryser

Första Natten

Nedan förtecknas skillnader mellan U 1 och i första hand konceptmanuskript Ms 1. Där Ms 1 har lucka (172:5–173:6) jämförs U 1 med tryckmanuskript Ms 2 i stället. Först anges formen i U 1, därefter formen från respektive manuskript.

167:20 blåser / plockar
168: 4 [*nytt stycke*] / I stjernklar natt / [*ny sida i Ms 1*] I stjernklar natt
168:10 sofves / sofvas
168:21 mörkt / svart
169: 1 [*nytt stycke*] Och nu hörs bruset / Och nu hörs bruset
169: 2 Går ut i hafvet / Gå ut i hafvet
170: 1 [*nytt stycke*] Med en andes frihet / Med en andes frihet
170:19 mörknadt / dammigt
170:26 vänder och vrider / vrider och vänder
170:27 Som pastorns fjerding i nyårstider. /
Som pastorns fjerding; af hvar man känder.
170:28 [*nytt stycke*] Der står det ännu / Der står det ännu
171:11 Men glömde också den tour de force /
Men de glömde för stunden la chose des forces
171:12 så illa slagtat / nyss så illa slagtat
171:15 falskligt / tidigt
171:20 [*nytt stycke*] O kyrka, kyrka / O kyrka, kyrka
171:25 Gömd af löfvet / Så gömd af löfvet
173: 1 [*nytt stycke*] O Guds lam / O Guds lam
173:17 den *oförsonlige* Gud, / den oförsonlige Gud
174: 2 Förr skulle väl / För skulle väl
174: 7 Om man får döma / Om får döma
174:25 démêlé / affär
175: 3 pendant! / [*nytt stycke*] En afskedsblick //
pendant! / Farväl du kyrka här fann jag ej / En enda lösning af lifvets gåta, /
Här var dock skönt en gång få gråta / När ödet endast gaf grymma nej /

Och tack för det nu, du gamla kyrka / Att hus du lånat åt ett qvalfyldt sinne /
Du är mig kär som ett barndomsminne / Jag kan dig älska, men icke dyrka /
På andra ställen jag nu vill leta / Hvad här i skymningen ej jag fann /
Ty tron ej visshet mig skänka kan; / Jag kan ej tro, nej jag måste veta! /
En afskedsblick

175:15 jernvägskupén / jernvägsvaggongen

175:18 Farväl nu kyrka! Här fann jag ej / En enda lösning på lifvets gåta, /
Här var dock skönt en gång få gråta, / När ödet endast gaf grymma nej ... /
* ⁎ * / Men tåget, det rasslar ren på perrongen, / Och man har morgnat sig i vaggongen. / Ut sträfvar en sömnig familjefar, / Med hustru och barn i en faslig brådska, / Och sen han sett efter om något är qvar, / Han ropar vresigt på en fyrsitsig droska. [*interpunktionen i SV följer Strindbergs ändring i sättexemplaret; jfr nedan s. 93*] //
Hvad en ande kan vara besynnerlig, tänk, / Som så kan narras af en gammal bänk!

Andra Natten

Nedan förtecknas skillnader mellan U 1 och konceptmanuskript Ms 1. Först anges formen i U 1, därefter formen i Ms 1.

177:10 [*nytt stycke*] Spridda grupper / Spridda grupper
177:12 Svenskar och norskar / Svenskor och Norskor [*svårtydda ordslut*]
178:17 [*nytt stycke*] Mellan flodens / Mellan flodens
178:25 Ingen drufva kan lifva anden / Ingen drufva der lifvar anden
180: 6 af skapelsens jord / af skaparens jord
180: 7 dyrkar man endast det sköna skenet / dyrkar man det sköna skenet
180:26 [*nytt stycke*] Förunderliga drift / Förunderliga drift
182: 4 Jag också lemnar / Och derför jag lemnar
182:28 tyrsosstaf – / tyrsosstaf
183: 1 ympen – / ympen
183: 9 [*nytt stycke*] Nu ses vi igen! / Nu ses vi igen!
183:13 Ni / I
183:15 Ni / I
183:19 [*nytt stycke*] Apollo, / Apollo
184:10 lindansarns / clowners
185: 1 [*nytt stycke*] Men fordom / Men fordom
185: 9 [*nytt stycke*] Men ej jag kom / Men ej jag kom
185:17 [*nytt stycke*] Farväl alltså! / Farväl alltså!
187:21 Ty svälja / Och svälja
188:22 [*nytt stycke*] Farväl / Farväl
189:29 men tänk på saken / men håll dig till saken

Tredje Natten

Nedan förtecknas skillnader mellan U 1 och i första hand konceptmanuskript Ms 1 (196:18–201:22). Där Ms 1 har lucka jämförs U 1 med tryckmanuskript Ms 2 i stället (190:1–196:17, 201:23–203:16). Först anges formen i U 1, därefter formen från respektive manuskript.

193: 5 tasslar och tisslar / tisslar och tasslar
194:22 Dock af dig knappt / Dock åt ditt verk knappt
194:23 en annan / ett annat
196:21 Sömnens täcken / Sömnens töcken
197:19 Stor är tron / Ty tron är stor
199: 9 gått på lur / stått på lur
200:25 [*nytt stycke*] Jean Jacques / Jean Jacques
201: 1 flina / grina
201: 2 När tviflets tårar krupit i skrin / När tårarne torkat vid tviflets flin
201:31 pekade också för högt åt skyn / pekade också åt skyn

Fjärde Natten

Nedan förtecknas skillnader mellan U 1 och konceptmanuskript Ms 1 (204:1–224:21). Först anges formen i U 1, därefter formen i Ms 1.

204:21 stöter ett grand på förpaktning / stöter en smula på förpaktning

205:27 eviga, eviga / eviga dumma

206:12 Der han fick / Och der han fick

206:27 med känslan stämmande; / med honom stämmande

207: 7 [*nytt stycke*] Han har trotsat / Han har trotsat

209:20 allt det enletta blifvit brokigt / allt det enlätta har man gjort brokigt

209:32 läran / lagen [*Ms 2:* lära *ä fr svårtytt*]

212: 6 retorten / kolfven

213: 4 Han fins ej till för vedersakarn, / Som tror på skon, men förnekar skomakarn. //
Skall han förnekas sin plats vid bordet? / Du köper här hemma en Wienerstöflet / Men fast du aldrig mästaren sett, / Och vet att ej han fins uti denna stan / Så tvekar du ej att gifva dig åt fan / På att skomakarn finnes på okänd ort / Och att ej stöfveln sig sjelf har gjort.

213: 6 [*nytt stycke*] Men nog derom / Men nog derom
[*i Ms 3 börjar stycket på ny sida*]

214:25 värderas så ynkligt föga / värderas så föga

214:30 strand / land

215:10 låge / ligger

215:21 Och för hjeltinnan du hittar våpet, / Du väntar en jätte, men ser en pys. //
Du väntar en jette, men ser en – pys / Och för hjeltinnan du hittar våpet –

216: 6 Som prismat förrädiskt / Som prismats glas förrädiskt

216:16 alltid afundens tröst / alltid de nyktra en tröst

216:26 Och till himmelahusen dyrkat upp låsen /
Och dyrkat till himlahusen upp låsen

217: 5 icke / inte

Uppvaknandet

Nedan förtecknas skillnader mellan U 1 (första upplagan av »Uppvaknandet» i *Tryckt och Otryckt I*, 1890) och i första hand konceptmanuskript Ms 3 (225:1–226:3, 227:3–232:25 och 233:25–234:14). Där Ms 3 har lucka jämförs U 1 med tryckmanuskript Ms 4 i stället (226:4–227:2 och 233:1–24). Först anges formen i U 1, därefter formen i respektive manuskript.

225: 4 Längta åter / De längta åter

226: 4 Nu då ändernas fylkade tropp / Visa vägen till fosterjorden; / När som bokarne gå i knopp / Lifsled pilgrim drager till norden, //
Lifsled pilgrim drager till norden, / När som bokarne gå i knopp / Och då ändernas fylkade tropp / Visa vägen till fosterjorden

226:17 går långt förbi'n / går lång förbi'n

232:29 Nu han hör / Och han hör

232:15 hvitt!» // hvitt! / Ögat skrumpit ur fettets kuddar / Hjernan brännt sin fosfor till slut / Pulsarne gå ej mer under muddar / Blodets källor ha runnit ut.»

232:23 som vore det Rhen / som gällde det Rhen

232:24 Mörka blickar inunder lufvor / Söka skydd under torgets trän. //
Menskor smyga som skygga dufvor / Söka skyddet i frälsningsarmén

233:19 den sjunkande stad / den sjunkna stad

Ändringar i första upplagorna som ej införts i Samlade Verk

Med första upplaga (U 1) menas i detta avsnitt två olika upplagor, beroende på vilken »natt» det gäller: för de fyra första nätterna görs jämförelse mellan diktsamlingens första upplaga 1884 och relevant manuskript; för den femte natten, »Uppvaknandet», jämförs första upplagan i *Tryckt och Otryckt I* från 1890 med relevant manuskript.
I första hand jämförs U 1 med konceptmanuskripten (Ms 1 och Ms 3); där dessa har luckor jämförs U 1 i stället med tryckmanuskripten (Ms 2 och Ms 4). Manuskriptformen anges först, därefter formen i U 1. Sid- och radhänvisning ges till textvolymen.

Första Natten

Nedan förtecknas skillnader mellan U 1 och i första hand konceptmanuskript Ms 1. Där Ms 1 har lucka jämförs U 1 med tryckmanuskript Ms 2 i stället (172:5–173:6). Först anges manuskriptformen, därefter formen i U 1.

168: 3 söder / södern
168:12 tuppen från taket / tuppen på taket
169: 1 Mälarens / Mälarns
169:23 »i detta tecknet» / »i detta tecken»
170: 6 kommer i hamn / kommit i hamn
173: 5 aldra minst / allra minst
173:27 *heder* af pessimist / heder af pessimist
174: 8 gyllene prentet / gyllne prentet
174:10 bête noire / bête noir

Andra Natten

Nedan förtecknas skillnader mellan U 1 och konceptmanuskript Ms 1. Först anges formen i Ms 1, därefter formen i U 1.

177: 7 Som sökt lugnet / Sökte lugnet
177: 9 ner / ned
177:10 trädgårn / trädgården
177:15 Blåa drufvor / Blåa drufvan
178:10 gitarr / guitarr
180: 9 Man kastat köttet / Man kastar köttet
181: 7 Att icke / (Att icke
181: 8 utvecklingens lag! – / utvecklingens lag!)
182: 6 olympiske tropp / olympiska tropp
183: 1 liffriska ympen / lif-friska ympen
183: 8 högste domstolens potentat / högsta domstolens potentat
184:28 skriker böner / skriker böner –
185: 5 med en dugtig tro / med dugtig tro
185:18 dömde / dömda
185:19 Kristne [*i SV:* kristne] / kristna
186:28 icke / inte
188:12 Och slut blef / Och slut det blef
188:23 lundar gröna / lunder gröna
188:27 voro / voren
189:22 helt enkelt en sofism / helt enkelt sofism
189:24 Jag tror att Darwin kallar det atavism! – /
(Jag tror att Darwin kallar det atavism!)

Tredje Natten

Nedan förtecknas skillnader mellan U 1 och i första hand konceptmanuskript Ms 1 (196:18–201:22). Där Ms 1 har luckor jämförs U 1 med tryckmanuskript Ms 2 i stället (190:1–196:17, 201:23–203:16). Först anges formen från respektive manuskript, därefter formen i U 1.

191:12 Och nu smäller det / [*nytt stycke*] Och nu smäller det
193:19 de dödes grafvar / de dödas grafvar
195: 5 flera / flere
196: 1 Lik den eld / Likt den eld
196:15 Usselt [*Ms 2: det andra s:et är struket med blyerts; SV:* Usselt] / Uselt
197: 7 mången / många
197:17 Jag vill öppna de slutna munnar / [*raden saknas i U 1*]
197:26 sturska de bida / stumma de bida
198: 1 du svarta garde / du gamla garde
198:29 romor / rumor
199:25 den enas svar / den enes svar
199:26 den andra / den andre
200:11 [*nytt stycke*] Hur långt kom Kant / Hur långt kom Kant
201:11 glöd. – / glöd.

Fjärde Natten

Nedan förtecknas skillnader mellan U 1 och konceptmanuskriptet Ms 1. Först anges formen i Ms 1, därefter formen i U 1.

204:12 icke / inte

204:16 Ty man skall / Och man skall

205:19 eljes ej få / eljest ej får

206:10 [*i Ms 1 ny sida; i Ms 2 ej nytt stycke*] Han flydde / [*nytt stycke*] Han flydde

206:17 från fuktiga stenen / på fuktiga stenen

206:23 himeln / himlen

208: 6 Drömmande så / [*nytt stycke*] Drömmande så

208:13 Der ormar fattas / Der ormar saknas

208:15 taga det stora priset / tagit det stora priset

208:18 [*nytt stycke*] Det är en trägård / Det är en trädgård

209:29 trängsel i kedjor / trängsel och kedjor

209:32 ’lagen skärpa’ [*Ms 2 har: ’läran skärpa’ av Strindberg ä fr ’*[*svårtydd strykning*] *skärpa’*] / läran skärpa [*SV:* ’läran skärpa’]
[*jfr ovan förteckning över ändringar i U 1 som införs i SV*]

210:10 – Nu / Nu

211: 5 frierit / frieriet

211:12 [*nytt stycke*] Svar det har du / Svar det har du

212: 4 häpne / häpna

213:24 Och det jag visste / Ack, det jag visste

214:10 Då har man / Så har man

215:15 Ty höga lärdom / [*nytt stycke*] Ty höga lärdom

216:17 Ja du har så mycket så mycket annat för dig /
Ja du har så mycket, så mycket för dig
[*raden felplacerad i U 1 mellan rader motsvarande 216:7 och 216:8*]

216:18 Och menskligheten du anser ej rör dig! /
Och menskligheten du anser ej rör dig!
[*raden felaktigt placerad i U 1 mellan 216:7 och 216:8*]

216:26 himmelahusen / himlahusen

[*jfr ovan förteckningen över ändringar som införts i SV*]

217: 3 den egentligen tål / den tål

218: 1 heldre / hellre

219:17 halva klotet / halva vårt klot

219:22 Då åkes skridsko [*ä fr* skidor] på Östersjöns vågor /

Då åkes skridskor på Bottnens vågor

[*SV:* Då åkes skidor på Bottnens vågor]

[*jfr nedan förteckningen över skillnader mellan konceptmanuskript och tryckmanuskript*]

219:29 Utaf grossörer / Och af grossörer

220:26 eljes / eljest

221: 2 Se upp i rymden / [*nytt stycke*] Se upp i rymden

221: 9 Och börjar mista / Hon börjar mista

221:16 [*nytt stycke*] Nå hvarför bösta / [*ny sida*] Nå hvarför bösta

222:14 Nu har jag talat / [*nytt stycke*] Nu har jag talat

222:14 räddar / räddat

223:15 vad väldet roffat / vad våldet roffat

224:10 Och slår du / [*nytt stycke*] Och slår du

224:18 Se kring dig / [*nytt stycke*] Se kring dig [*jfr nedan dok. nr 15:11*]

Uppvaknandet

Nedan förtecknas skillnader mellan U 1 (första upplagan i *Tryckt och Otryckt I*, 1890) och i första hand konceptmanuskript Ms 3 (225:1–226:3, 227:3–232:25 och 233:25–234:14). Där Ms 3 har lucka jämförs U 1 med tryckmanuskript Ms 4 i stället (226:4–227:2 och 233:1–24). Först anges formen i respektive manuskript, därefter formen i U 1.

225: 1 Uppvaknandet. [*ä fr* Femte Natten.] / Hemkomsten.
225: 6 den hemsjuka / den hemsjuke
225:12 [*nytt stycke*] Lastad med intryck / Lastad med intryck
227: 3 [*nytt stycke*] Hänryckt / Hänryckt
227: 6 gårdssidan / gårdsidan
227: 8 välkänd nick / vänlig nick
227:23 [*nytt stycke*] Trött, mot gamla / Trött mot gamla
228:18 qvalen / kvalen. –
228:20 Kallar kyparn för att få fråga / Kallar kyparen för att fråga
228:21 en interview / ett interview
229: 7 Ner till karlen / Ned till karlen
229:12 [*nytt stycke*] Glaset svepte / Glaset svepte
229:17 att söka en vän / söka en vän
230: 3 äggkarotten – / äggkarotten
230: 4 Ty der hålls / – Ty där hålls
230:13 de unges val / de ungas val
231: 1 kulor – / kulor
231: 2 Sköna kulor / – Sköna kulor
231:13 [*nytt stycke*] Än en blick / Än en blick
232: 6 tankar gifva / tanken gifva
232: 9 Se nu – vänder / Se, nu vänder
232:22 pickelhufor – / pickelhufvor
233: 6 kasern. / kasern. –
233: 8 jern. / järn. –
234: 8 har funnit bot / han funnit bot

Skillnader mellan konceptmanuskripten och tryckmanuskripten

Här förtecknas skillnader mellan å ena sidan konceptmanuskripten (Ms 1 och Ms 3) och å andra sidan tryckmanuskripten (Ms 2 och Ms 4). Notera att ytterligare skillnader finns mellan manuskripten; exempelvis finns den inledande dikten »Vid avenue de Neuilly» endast i tryckmanuskriptet Ms 2 men inte i konceptmanuskriptet Ms 1. Skillnaderna mellan epilogen till »Fjärde Natten» i Ms 1 och Ms 2 är omfattande och kräver något annorlunda redovisning (jfr nedan s. 82 ff.).

Konceptmanuskripten är skrivna av Strindberg ensam, medan tryckmanuskripten är omväxlande skrivna av Strindberg och Siri von Essen. I Ms 2 finns enstaka ändringar med blyerts men de redovisas inte här. Sid- och radhänvisning ges till SV. Formerna anges kronologiskt: först formen ur konceptmanuskript och därefter formen i tryckmanuskript. Strykningar är inte medtagna.

De av Strindberg renskrivna avsnitten i tryckmanuskripten

Tredje Natten (SV 201–203; Ms 1, pp. 12–13; Ms 2, pp. 16–18; formen i konceptmanuskript Ms 1 anges först, därefter formen i tryckmanuskript Ms 2; SV följer vanligen Ms 2).

201:23 förstening / förstening,
201:24 förbening / förbening,
201:25 Gjorde aldrig min ande / Aldrig gjorde min ande
201:27 som jägarn hunden / som för jägarn hunden
201:29 natt / natt;
201:30 vilse i dyn / vilse på flyn,
201:31 också för högt åt skyn: / också åt skyn;
202: 1 Visade vägen, men / Visade väg, men
[*ordning mellan raderna 202:1–4 osäker i Ms 1*]
202: 2 Slog med piskan och ropte gå på / Höll för ögat och ropte gå på!
202: 3 Lärde till himlen oss hoppa kråka / Lärde en ofta att hoppa kråka

202: 4 När man kunde / Der man kunde
202: 4 rak på två / rak på tå!
202: 5 Nåväl hvad / [*Nytt stycke*] Nåväl! Hvad [= *SV = U 1*]
202: 6 Historia / Historia
202: 6 funder, / funder!
202: 7 Som lärt oss / Du lärde oss
202: 8 dunder, / dunder!
202: 9 juridik / Juridik
202:10 sten. / sten,
202:11 succès'n. / succès'n
202:12 mätta / mätta!
202:14 varit; / varit!
202:17 Nej / Nej,
202:17 yttersta dom, / Yttersta dom
202:18 Der getterna / Då getterna
202:18 fåren. / fåren!
202:19 Då, marockäng, skall / Då marokäng skall
202:20 spåren, / spåren;
202:22 hökarbon / hökarbon;
202:23 majestät / majestet
202:24 raritet, / raritet;
202:26 pergament / pergament.
202:27 främsta, / främsta
202:29 förnämsta; / förnämsta.
203: 1 tur / tur,
203: 4 kalfskinnsband / kalfskinnsband,
203: 7 förnöjelse / förnöjelse,
203:10 jord, / jord;
203:14 alltsamman / alltsammans
203:16 tyst / <u>tyst</u>
203:16 Omar! / Omar.

Fjärde Natten fram till epilogen (SV 217:1–222:17; Ms 1, pp. 44–52; Ms 2, pp. 18–[24]c). SV följer vanligen Ms 2.

217:11 af / af,
217:12 gaf / gaf,
217:13 endast en kemisk förening; / på sin höjd en kemisk förening;
217:15 stund helt kort / stund så kort
217:16 att jag intet råkar / att intet jag nånsin råkar
217:17 språkar / språkar,
217:18 väl / väl;
217:20 Och säger endast / Och säger att endast
217:21 Ja / Ja,
217:21 säng / säng,
217:22 mara / mara,
217:23 kommer på golvet i fläng / kommer på benen i fläng,
217:28 Och väcker den dig ej då tar den fanen; / Om ej, så lär du på ansvar yrka.
217:29 oombedd / oombedd,
217:30 Och är ej / Och ej är
217:32 sänd / sänd;
218: 2 som ej tillhör kåren / som är utom kåren
218: 3 ger / ger,
218: 4 himlens eldskriftstecken, / himmelens eldskrifts-tecken.
218: 5 betäcken / betäcken,
218: 6 solar, så illa man ser, / solar (så illa man ser!)
218: 8 planeter / planeter,
218: 8 gerna / gerna,
218: 9 Att de, som synes vara de största, / Att de, må vara de allra största**,**
218: 9 I himlen räknas ibland de första / [*raden saknas*]
218:10 verket / verket,
218:11 Ty så kan det hända / Ty så kan hända
218:11 märket. / märket!

218:12 Och måne du vår trognaste vän /
[*nytt stycke*] Och måne, du, vår trognaste vän,
218:13 Du följer i natten du följer om dagen /
Du följer om natten, du följer om dagen,
218:14 svärmat och svärmar väl än / svärmat och svärmar än,
218:15 bedragen. / bedragen;
218:16 mörk, / mörk
218:16 natten / natten,
218:17 ideal / ideal,
218:18 vatten, / vatten
218:19 vara ett ett skal / vara ett skal
218:20 öde, / öde
218:21 döde. / döde,
218:22 lefvat måhända för fort / lefvat betänkligt för fort
218:23 har gjort / ha gjort
218:25 Båd ängar åkrar / Båd' åkrar och ängar
218:25 plogar / plogar,
218:26 svindleri, / svindleri
218:27 dina orörda skogar! / dina skyddande skogar.
218:28 tolkning / tolkning,
219: 1 fans / fans,
219: 3 fast i mån du haft fyra qvartaler / fast i mån' man har fyra qvartaler
219: 5 mening / mening,
219: 6 solen har vägrat / solen vägrat
219: 8 ifrån. / ifrån ...
219: 9 Nu kör du / [*nytt stycke*] Nu kör du
219:10 tillbaks / tillbaks;
219:11 ana, / ana!
219:15 tjocknar / tjocknar,
219:16 spått / spått,
219:17 täckes af isar / skall täckas af isar;
219:18 hjelpa hvarken kaklugnar eller spisar / hjelpa ej kaklugnar eller spisar,

219:20 frågor / frågor,
219:21 glacier / glacier,
219:22 åkes skridsko på Östersjöns vågor / åkes skidor på Bottnens vågor
219:23 kanon och gevär, / krut och gevär;
219:24 apanaget / apanaget,
219:25 kung / kung,
219:26 pung. / pung;
220: 1 land / land,
220: 2 Som man på allvar kan ta om hand /
Som man kan räcka sin skyddande hand;
220: 3 patriotisk / patriotisk,
220: 4 Sen / Se'n [*ä fr* Sen]
220: 5 tvång / tvång,
220: 6 lång / lång,
220: 7 landet! / landet
220: 8 Cap / Cap,
220: 9 bandet / bandet,
220:10 Hottentotter / hottentotter [*ä fr* Hottentotter]
220:11 emigrationen / emigrationen,
220:14 Och då får du ega / Och du får ega
220:14 ditt! / ditt.
220:15 de giriga lemnat / de girige lemnat;
220:17 åter för solen flytt / åter sin kos har flytt,
220:19 mullen / mullen,
220:20 ättekullen / ättekullen,
220:21 dyrka de gamla fynd / dyka i de gamla fynd
220:22 förflutet / förflutet;
220:23 hellre / heldre
220:24 oförtrutet / oförtrutet,
220:25 gamla / gamla,
220:26 eljest / eljes
220:28 kultur, / kultur;

220:29 bergning mot lyxartiklar / bergning mot lyxartiklar,
220:30 hofmatriklar / hofmatriklar,
221: 1 stort / stort.
221: 3 så ohyggligt liten du är / så oändligt liten du är,
221: 4 solars oändliga vimmel / solars omätliga vimmel
221: 5 bär, / bär
221: 7 stoder / stoder,
221: 8 år / år,
221: 9 hår / hår;
221:10 vi / vi,
221:13 kallnat, / kallnat
221:14 lopp / lopp,
221:15 hopp. / hopp!
221:16 bråka / bråka,
221:17 slut / slut?
221:18 tråka / tråka,
221:19 ut. / ut?
221:20 Jo, / Jo
221:20 länge / länge,
221:21 Förrn spådomen i fullbordan går / Förr'n spådomen helt i fullbordan går,
221:22 år / år,
221:23 stränge, / stränge
221:25 Och satisfierat det med spektraln; / Och verifierat det med spektraln.
221:27 Att när man på siffrorna / Att när på siffrorna man
221:28 man vänder på gamla plagg / man vänder ett gammalt plagg,
221:29 blague. / blague!
222: 3 stunder / stunder;
222: 4 ej längre tro på / ej längre få tro på
222: 6 kan / kan,
222: 8 Ej såsom mesar men frie män / Ej såsom slafvar men frie män;
222: 9 Och efter som vi lefva / Och efter vi lefva
222:10 den, / den;

222:12 läran: / läran

222:13 flestas / flestes

222:14 Nu har jag talat och räddat min själ: / Nu har jag talat, och räddar min själ!
[*variantrad i Ms 2, högst upp på de tre blad med epilogen:*
(Nu har jag talat och räddat min själ!)]

Fjärde Nattens epilog (SV 222:17–224:21; Ms 1, pp. 48–52; Ms 2, pp. [24]a–c).
Se nedan dok. nr 15:11, från p. 18 (48). SV följer Ms 2. För att kunna hålla åtskiljt pagineringen med bläck och med blyerts i Ms 1 kommer de senare pagina att anges inom parentes.

Skillnaderna mellan epilogen i Ms 1 och Ms 2 är många; en väsentlig skillnad är att slutet av epilogen i Ms 1 utelämnades i Ms 2 (se textvolymen s. 391 ff.). Konceptmanuskriptet Ms 1 är ofta svårtytt och ordningen mellan verserna är inte alltid helt klar, särskilt i den strukna avslutande delen. Huvuddelen av den text som återfinns i den publicerade epilogen är i Ms 1 nedskriven på p. 18 (48) och 19 (50), med tillägg på p. (51). Texten som blev utelämnad i Ms 2 och i senare tryckta upplagor återfinns i Ms 1 på p. (49), 20 (52) och 27. Följande tabell ger en översikt över förhållandet mellan texten i Ms 1, Ms 2 och textvolymen, med Ms 1 som utgångspunkt. Notera att ordningen mellan stroferna kan vara olika i Ms 1 jämfört med Ms 2 och SV, något som inte är möjligt att återge i förteckningen som följer efter tabellen; där jämförs endast texten per vers.

Ms 1	*Ms 2*	*SV*
18 (48)	a	222:17–222:26
(49)	[saknas]	[saknas]
19 (50)	a, b, c	223:1–223:13, 223:18–223:21, 224:1–224:21
(51)	b	223:14–223:17, 223:22–223:26
20 (52)	[saknas]	[saknas]
27	[saknas]	[saknas]

222:17 nyårsdagen / Nyårsdagen
222:18 dag / dag!
222:19 du / då
222:20 så ofta blef / blef oftast
222:22 Om också lasset ofta skall stjelpas / Och skulle än lasset ofta stjelpas,
222:25 icke mera värdt / ej för mer
222:26 Och om du prisas eller du klandras / Stor sak i det, när priset är fult /
Och klandret också kan ta betaldt! // Du må nu prisas eller klandras!
223: 1 nätterna / nätterna,
223: 2 vaken / vaken;
223: 3 getterna, / getterna
223: 4 saken, / saken.
223: 7 vatten / vatten,
223: 8 allting / allt
223: 9 se på / tänk på
223:10 gift-Fabrik / giftfabrik,
223:11 fjerndelns lunga / fjerndels lunga,
223:12 hoppet / hoppet
223:13 skrik / skrik.
223:15 roffat / roffat;
223:16 Och att ej mörkret har dem försoffat / Att seklers mörker ej dem försoffat
223:17 Det ligger snart i den öppna dag. / Det ligger snart uti öppen dag!
223:18 bara / bara,
223:19 tron / tron,
223:21 skatta / skatta!
223:22 band / band,
223:23 den gyllene lyran / sin gyllne lyra
223:24 brand / brand,
223:26 broden / brodren
224: 2 ro / ro,
224: 3 törneqvisten / törneqvisten,
224: 5 tro / tro.

224: 6 lyran / spelet
224: 7 Här duger ej längre att leka / Här duger ej längre på vers att leka
224: 8 de rasslande svärden / de knotiga påkar
224: 9 tveka / tveka!
224:10 blindvis / blindvis,
224:12 i eget ben / i ditt eget ben
224:14 öfver, / öfver!
224:17 kort / kort!
224:18 blott hur andarne vakna / tviflare hur andarne vakna,
224:19 Och tviflets högmod skall spakna /
Och nedärfdt högmod skall ödmjukt spakna
224:20 fram / fram,
224:21 det / det,

I Ms 2 slutar epilogen med rad 224:21, men i Ms 1 fortsätter texten på p. 20 (52), med varianter på p. (49) och p. 27.

Slutet av Fjärde Nattens epilog i Ms 1 (se dok. nr 15:11, p. 20 (52)):

Då skall jag komma på ljusa dagen
Och många gånger ännu bli slagen,
När våra kämpar somnat på muren
Och ligga druckna till spott och spe
Då skall jag stöta ännu i luren
Och skrika ännu det sista ve!

Och jag skall bli en ropande röst
Som åt de fallne skall ropa tröst
Och när han kommer den rätte hjelte
Med hjeltens styrka och hjeltens tro
Då spänner jag af mig stridens bälte
Och går i öknens ensamma ro,

Men först jag helsar den nya Messias
Som tagit dopet i tidens flod

[*tillagt i marginalen finns flera verser, med oklar placering:*
den komma skall
Och som i stormfloden tagit dopet
Men då är Döparens timma all]

Men får Johannes ej ännu frias
Ifrån sitt tagna men tunga mandat
Och skulle kräfvas än smula blod
Då låt den trötte sitt hjerta behålla
Och kasta't ej för hundar till mat
Nej hellre må bödeln med hufvudet bolla
Och då går jag sjelf men utan prat
Och lägger mitt hufvud på Herodes fat!

Text i Ms 1, p. (49):

Och när han kommer den komma skall
Den rätte man och den store hjelte
Då spänner jag af mig stridens bälte
Och då är Döparens dagar all
Då skall jag helsa den nye Messias
Som fick sitt elddop i tidens flod
Och skulle kräfvas en droppe blod
Och får Johannes ej än befrias
Ifrån sitt tagna men tunga mandat
Då låt den trötte sitt hjerta behålla
Och kasta det ej för hundar till mat
Då går jag hellre men utan prat
Och lägger mitt hufvud på Herodes fat.

Text i Ms 1, p. 27:

Och middag stundar väl inom kort.
Då skall jag komma på ljusa dagen
Och många gånger ännu bli slagen.
Med hjeltens styrka och med hans tro
Då spänner jag af mig stridens bälte
Och går i öknens ensliga ro –
Men först jag helsar

Ändringar i de av Siri von Essen renskrivna partierna av tryckmanuskriptet som införts i Samlade Verk

Denna förteckning innehåller två olika typer av ändringar: dels faktiska ändringar i tryckmanuskriptet (såsom att ett ord strukits och ersatts med ett annat), dels skillnader mellan tryck- och konceptmanuskriptet. Ett exempel på den sistnämnda typen ändringar är posten 175:17 nedan; ändring i detta fall betyder endast att skillnad föreligger mellan interpunktionen i tryckmanuskriptet jämfört med konceptmanuskriptet. Flera av de längre ändringarna är utförda av Strindbergs hand, exempelvis 201:2 och 213:4.

Ordformen i konceptmanuskript citeras först, därefter formen i tryckmanuskript; SV följer vanligen Ms 2, men ibland har det av olika skäl funnits anledning att beakta andra former.

Första Natten (SV 167–176; Ms 1, pp. 1–10; Ms 2, pp. 1–3, därefter sju opaginerade blad; formen i konceptmanuskript Ms 1 anges först, därefter formen i tryckmanuskript Ms 2; SV följer vanligen Ms 2).

167:20 plockar / plockar *ä t* blåser
168:21 svart / svart [*möjligen* snart] *ä t* mörkt
169:12 Der han har njutit der han har tråkat /
Der han har njutit, der han har tråkat *tillagt*
170:19 dammigt / dammigt *ä t* mörknadt

170:26 vrider och vänder / vrider och vänder *ä t* vänder och vrider

170:27 fjerding; af hvar man känder. / fjerding; af hvar man känder. *ä t* fjerding i nyårstider.

171:25 Så gömd af löfvet på de stora trän / Så gömd af löfvet på de stora trän; *ä t* Gömd af löfvet på de stora trän;

172:19 [*lucka i Ms 1*] / Petrus *ä t* Petri

172:29 [*lucka i Ms 1*] / sin *ä t* vår

173:17 oförsonlige / oförsonlige *ä t* oförsonlige

175:15 jernvägsvaggongen / jernvägsvaggongen *ä t* jernvägskupén

175:16 sentimental! / sentimental! *ä t* sentimental

175:17 gal / gal *ä t* gal!

Andra Natten (SV 177–189; Ms 1, pp. 11–23; Ms 2, pp. 1–23; formen i konceptmanuskript Ms 1 anges först, därefter formen i tryckmanuskript Ms 2; SV följer vanligen Ms 2).

177:10 Spridda grupper / Spridda grupper *ä t* [*nytt stycke*] Spridda grupper

178: 1 Glada menskor / Glada menskor *ä t* [*nytt stycke*] Glada menskor

178:17 Mellan flodens / Mellan flodens *ä t* [*nytt stycke*] Mellan flodens

178:25 der lifvar / der lifvar ä t *kan lifva*

179: 7 Qvällens skuggor / Qvällens skuggor *ä t* [*nytt stycke*] Qvällens skuggor

180: 6 skaparens / skaparens *ä t* skapelsens

180: 7 dyrkar man det sköna skenet / dyrkar man det sköna skenet *ä t* dyrkar man endast det sköna skenet

180:26 Förunderliga drift / Förunderliga drift *ä t* [*nytt stycke*] Förunderliga drift

182: 3 Och / Och *ä t* När

182: 4 Och derför jag / Och derför jag *ä t* Jag också

182:16 Otrikoliske Zeus! / Otrikoliske Zeus! *ä t* [*nytt stycke*] Otrikoliske Zeus!

182:28 tyrsosstaf / tyrsosstaf *ä t* tyrsosstaf –

183: 1 ympen / ympen *ä t* ympen –

183: 9 Nu ses vi igen! / Nu ser vi ingen! *ä t* [*nytt stycke*] Nu ses vi igen!

183:13 I / I *ä t* Ni

183:15 I / I *ä t* Ni

183:19 Apollo / Apollo *ä t* [*nytt stycke*] Apollo

184:10 clowners / clownens *ä t* lindansarns

185: 1 Men fordom / Men fordom *ä t* [*nytt stycke*] Men fordom

185: 9 Men ej jag kom / Men ej jag kom *ä t* [*nytt stycke*] Men ej jag kom

185:17 Farväl alltså! / Farväl alltså! *ä t* [*nytt stycke*] Farväl alltså!

186: 1 Men tyst / Men tyst *ä t* [*nytt stycke*] Men tyst

187:17 Men nu slipare / Men [*ordet felskrivet i Ms 2:* Mn] nu slipare *ä t* [*nytt stycke*] Men nu slipare

187:21 Och / Och *ä t* Ty

187:30 idealistisk; / idealisk; *ä t* idealistisk,

188:22 [*möjligen nytt stycke*] Farväl alltså / Farväl alltså *ä t* [*nytt stycke*] Farväl alltså

Tredje Natten (SV 196:18–201:22; Ms 1, pp. 24–28; Ms 2, pp. 9–15; formen i konceptmanuskript Ms 1 anges först, därefter formen i tryckmanuskript Ms 2; SV följer vanligen Ms 2).

197:19 Ty tron är stor / Ty tron är stor *ä t* Stor är tron

199: 9 stått / stått *ä t* gått

200:25 Jean Jacques / Jean Jacques *ä t* [*nytt stycke*] Jean Jacques

201: 1 grina / grina *ä t* flina

201: 2 När tårarne torkat vid tviflets flin / När tårarne torkat vid tviflets flin *ä t* När tviflets tårar krupit i skrin

Fjärde Natten (SV 204:1–217:10; Ms 1, pp. 31–43; Ms 2, pp. 1:1–18:7; formen i konceptmanuskript Ms 1 anges först, därefter formen i tryckmanuskript Ms 2; SV följer vanligen Ms 2).

204:21 en smula / en smula *ä t* ett grand

205:24 O skog, skog / O skog, skog *ä t* [*nytt stycke*] O skog, skog

205:27 eviga dumma / eviga, [*lucka*] *ä t* eviga, eviga [*kommatecknet ej infört i SV*]

206: 2 falskt, falskt / falskt, falskt *ä t* falskt

206:12 Och der / Och der *ä t* Der

206:14 Här var så tyst / Här var så tyst *ä t* [*nytt stycke*] Här var så tyst

206:27 honom / honom *ä t* känslan

207: 7 Han har trotsat / Han har trotsat *ä t* [*nytt stycke*] Han har trotsat

208:14 blott öfverlefvor / blott öfverlefvor *ä t* blott fins öfverlefvor

208:22 Naturen / Naturen *ä t* Natur'n

209:20 har man gjort / har man gjort *ä t* blifvit

209:32 lagen / lagen *ä t* läran

210:14 Lössläppt ande /
Lössläppt ande *ä t* [*asterisker och nytt stycke*] Lössläppt ande

212: 6 kolfven / kolfven *ä t* retorten

213: 4 Skall han förnekas sin plats vid bordet? / Du köper här hemma en Wienerstöflet / Men fast du aldrig mästaren sett, / Och vet att ej han fins uti denna stan / Så tvekar du ej att gifva dig åt fan / På att skomakarn finnes på okänd ort / Och att ej stöfveln sig sjelf har gjort //
Skall han förnekas sin plats vid bordet? / Du köper här hemma en Wienerstöflet / Men *ä t*
Han fins ej till för vedersakarn, / Som tror på skon, men förnekar skomakarn.

214:25 så föga / så föga *ä t* så ynkligt föga

214:30 land? / land? *ä t* strand?

215:21 Du väntar en jette, men ser en pys / Och för hjeltinnan du hittar våpet – //
Du väntar en jätte men ser en pys / Och för hjeltinnan du hittar våpet – *ä t*
Och för hjeltinnan du hittar våpet – / Du väntar en jätte men ser en pys

216: 6 prismats glas / prismats glas *ä t* prismat förrädiskt

216: 7 [*oklart om nytt stycke*] Du <u>skulle</u> / Du <u>skulle</u> *ä t* [*nytt stycke*] Du <u>skulle</u>

216:16 de nyktra en / de nyktra en *ä t* afundens

216:26 till himmelahusen dyrkat upp låsen / till himlahusen dyrkat upp låsen *ä t*
Och dyrkat till himlahusen upp låsen [*formen* himlahusen *ej införd i SV*]

217: 5 inte / inte *ä t* icke

Uppvaknandet (SV 225–234; Ms 3, pp. 1–10, med luckor för pp. 2 och 9; Ms 4, pp. 1–21; formen i konceptmanuskript Ms 3 anges först, därefter formen i tryckmanuskript Ms 4; SV följer vanligen Ms 4).

Strindbergs ingrepp är gjorda med ett annat, något ljusare och brunaktigt bläck (texten utförd av Siri von Essen är skriven med ett mörkare bläck).

225: 4 De längta / De längta *ä t* Längta
225: 5 opp / opp *ä t* opp,
225:12 kullar / kullar *ä t* kullar,
225:13 tullar / tullar *ä t* tullar,
225:14 Septennatet / Septennatet *ä t* Septennatet,
225:15 Konkordatet / konkordatet *ä t* konkordatet,
225:18 Maccaroner / Macaroner *ä t* Macaroner,
225:18 oljor / oljor *ä t* oljor,
225:19 koljor / koljor *ä t* koljor,
225:20 castagnetter / castagnetter *ä t* castagnetter,
225:21 chansonnetter / chansonnetter *ä t* chansonnetter,
225:23 dam / dam *ä t* dam,
225:24 slam / slam *ä t* slam,
226:13 [*lucka i Ms 3*] / slått *ä t* slått. [*osäker läsart*]
226:21 [*lucka i Ms 3*] / kontur. *ä t* kontur;
226:23 [*lucka i Ms 3*] / spångar. *ä t* spångar;
227: 4 utsigtsberg / utsigtsberg *ä t* utsigtsberg,
227: 5 facaden / façaden *ä t* façaden,
227: 9 pröfvar / pröfvar *ä t* pröfvar,
227:23 ilar / ilar *ä t* ilar,
227:28 stund / stund *ä t* stund,
227:29 beramats / beramats *ä t* beramats,
228: 4 kanter / kanter *ä t* kanter,
228: 6 lokalen / lokalen *ä t* lokalen,
228: 7 tobaksskyn / tobaksskyn *ä t* tobaksskyn,

228:14 farit / farit *ä t* farit,
228:18 qvalen / qvalen *ä t* qvalen,
228:20 kyparn / kyparn *ä t* kyparen
229:22 magter / magter *ä t* magter,
230:23 falla / falla *ä t* falla,
230:25 bergad / bergad *ä t* bergad
230:26 assurans / assurans [*eller* assurant] *ä t* assurans,
231: 3 sulor / sulor *ä t* sulor,
231: 4 ges / ges *ä t* ges;
231: 6 hotell / hotell *ä t* hotell,
231: 9 pannan / pannan *ä t* pannan,
231:11 annan / annan *ä t* annan,
231:15 brände / brände *ä t* brände,
231:16 tände / tände *ä t* tände,
231:20 med / med *ä t* med,
231:23 hylla / hylla *ä t* hylla,
231:24 ur / ur *ä t* ur,
231:25 fylla / fylla *ä t* fylla,
231:28 går / går *ä t* går,
231:29 rifver / rifver *ä t* rifver,
232: 4 skrifva / skrifva *ä t* skrifva,
232:11 pupill / pupill *ä t* pupill,
232:15 hvitt! / hvitt! *ä t* hvitt!»
232:15 Ögat skrumpit ur fettets kuddar / Hjernan bränt sin fosfor till slut / Pulsarna gå ej mer under muddar / Blodets källor ha runnit ut.» //
Ögat skrumpit ur fettets kuddar [*ä t* kuddar,] / Hjernan bränt sin fosfor till slut [*möjligen punkt*] / Pulsarne gå ej mer under muddar / Blodets källor ha' runnit ut.» *str*
232:18 gata / gata *ä t* gata,
232:23 Vaktande gathörn som gällde det Rhen /
Vaktande gathörn som vaktade de Rhen, [*tillagt*]
[*jfr ovan s. 69; SV:* Vaktande gathörn som vore det Rhen,]

232:24 Menskor smyga som skygga dufvor /
Menskor smyga som skygga dufvor *ä t* Mörka blickar inunder lufvor

232:25 Söka skyddet [*möjligen* skydd] i [*avstånd*] Frälsningsarmén /
Söka skyddet i frälsningsarmén. *ä t* Söka skydd under torgets trän.

233: 5 [*lucka i Ms 3*] / präktigt *ä t* präktigt,

233:10 [*lucka i Ms 3*] / pli *ä t* pli,

233:21 [*lucka i Ms 3*] / har åter besegrat *ä t* har åter segrat

233:26 process / process *ä t* process! [*utropstecknet otydligt*]

234: 1 vi / vi *ä t* Vi

234: 3 Lutheraner / Lutheraner *ä t* Lutheraner,

234: 8 bot / bot *ä t* bot. [*punkten otydlig*]

234: 9 sakna / sakna *ä t* sakna;

Ändringar i sättexemplaret av Första Natten som införts i Samlade Verk

Sättexemplaret ligger tillsammans med Ms 2 och Ms 4 (Bonniers förlagsarkiv). Formen i Ms 2 anges först, därefter ändringen i sättexemplaret.

161 [*saknas*] / [*efter:* »Sömngångar-nätter.»] (Fragment.) *str*

167:12 [*möjligen nytt stycke*] Men frigjord ande /
Men frigjord ande *ä t* [*nytt stycke*] Men frigjord ande

168: 4 I stjernklar natt / I stjernklar natt *ä t* [*nytt stycke*] I stjernklar natt

169: 1 Och nu hörs bruset / Och nu hörs bruset *ä t* [*nytt stycke*] Och nu hörs bruset

170: 1 Med en andes / Med en andes *ä t* [*nytt stycke*] Med en andes

171:11 Men de glömde för stunden »la chose des forces,» *ä t*
Men glömde också den tour de force,

171:12 Som deras lam nyss så illa /
Som deras lamm nyss så illa *ä t* Som deras lamm så illa

171:15 tidigt / tidigt *ä t* falskligt

171:20 O kyrka, kyrka / O kyrka, kyrka *ä t* [*nytt stycke*] O kyrka, kyrka

173: 1 [*lucka i Ms 2*] / O Guds lamm *ä t* [*nytt stycke*] O Guds lamm

174:25 sin affär / sitt bruckel *ä t* sin démêlé

175:18 Farväl du kyrka här fann jag ej / En enda lösning af lifvets gåta, / Här var dock skönt en gång få gråta / När ödet endast gaf grymma nej [– – –] Hvad en ande kan vara besynnerlig, tänk, / Som så kan narras af en gammal bänk! // Hvad en ande kan vara besynnerlig, tänk / Som så kan narras af en gammal bänk! *ä t* Farväl nu kyrka; Här fann jag ej / En enda lösning på lifvets gåta, / Här var dock skönt en gång få gråta / När ödet endast gaf grymma nej ...

Ändringar i andra upplagan 1900

Det finns inga uppgifter om att Strindberg skulle ha läst korrektur på andra upplagan av *Sömngångarnätter* 1900 (U 2). Flertalet avvikelser i förhållande till första upplagorna (bokupplagan 1884 respektive »Uppvaknandet» i *Tryckt och Otryckt I* 1890) gäller ändringar i normaliserande riktning av interpunktion, stavning och ordformer. I några fall har ordföljden mellan enstaka ord kastats om och styckeindelningen ändrats så att blankrader försvunnit. En del tryckfel har rättats i U 2 och andra har tillkommit.

Följande rättelser och andra ingrepp i U 2 kan möjligen tillhöra Strindberg (formen i U 1 anges först, därefter formen i U 2):

165:13 ginga / gingo [*tryckfelet rättat*]
182:20 grymma Iära / grymma lära [*tryckfelet rättat*]
183:24 det vore / vore det
190: 9 dy och och slam / dy och slam [*tryckfelet rättat*]
197: 1 nu du / du nu
213:21 Kan ej du / Kan du ej
222: 1 [*nytt stycke*] Nej, låt oss taga / Nej, låt oss taga
225: 1 Hemkomsten. / Femte natten. [*SV:* Uppvaknandet.]
228:21 ett interview / en interview [*SV:* en intervju]
229:15 Ögat sjunker i / Ögat sjunker in i
232:12 Och mot namnen / När mot namnen
234: 1 [*nytt stycke*] Troja varit / Troja varit
234: 5 [*tre asterisker*] / [*inga asterisker*]
234:13 Uppå bergen / Uppåt bergen

Inga av dessa ändringar har införts i SV. Att SV har formen »en intervju» (228:21) beror på att Strindberg använder formen »en interview» i konceptmanuskriptet Ms 3, p. 4; däremot har Ms 4, p. 8, »ett interview», i ett avsnitt utfört av Siri von Essen.

Ändringar i tredje upplagan 1912

Tredje upplagan (U 3) tryckt 1912 i Samlade dikter II innehåller i förhållande till U 2 en rad ändringar i normaliserande riktning av interpunktion, stavning och ordformer. Andra avvikelser gäller till exempel typografiska detaljer, bortfall av enstaka småord, versala begynnelsebokstäver som ersätts av gemena, särskrivning av hopskrivna ord och enstaka tryckfel. Tryckfelet i U 2 »höstlikt regn» har rättats till »höstligt regn» (228:13) som i koncept- och tryckmanuskriptet (Ms 3 respektive Ms 4) samt i U 1.

U 3 har sannolikt satts efter U 2 och ingenting tyder på att den har korrekturlästs av Strindberg. Ingen av ändringarna i U 3 har införts i SV.

Beskrivning av originalmanuskripten

Till *Sömngångarnätter på vakna dagar* hör konceptmanuskript och tryckmanuskript, samt en påbörjad översättning av »Tredje Natten» till franska. Konceptmanuskript finns till de fyra första nätterna (Ms 1), samt till den »femte» natten, det vill säga »Uppvaknandet» (Ms 3). Tryckmanuskript finns till första upplagan 1884, som omfattade fyra nätter (Ms 2), samt till »Uppvaknandet» (Ms 4). Även ett konceptmanuskriptet till den inledande dikten »Vid avenue de Neuilly» är bevarat.

Konceptmanuskriptet till de första fyra nätterna

Strindbergs egenhändiga konceptmanuskript till de första fyra nätterna (Ms 1) är inbundet och finns på Mörnerarkivet vid Örebro universitetsbibliotek (190:2; se dok. nr 15:11). Texten på ryggen lyder »Strindberg» och längre ner »Manuskript / till / Sömngångar- / nätter». På omslaget finns Mörners sigill. På insidan av omslaget är klistrat ett svartlila papper med Mörners exlibris. Rubriken på manuskriptets första blad med dikttext lyder »Sömngångar-nätter / Första natten»; mellan dessa två rader är rubriken »Tre Farväl» struken. I övre högra hörnet på samma blad finns en påskrift av annan hand i bläck: »Gåfva till Birger Mörner / från / Verner von Heidenstam / 1897». Bandet mäter ca 24,5 × 19 cm och är ca 2 cm över ryggen. Strindbergs manuskript föregås av ett rödbrunt spräckligt blad, ett gulnat blad med text och åtta blanka blad, samtliga monterade i albumet. På det gulnade bladet finns påskriften »Manuskriptet / till / Sömngångarnätter / af / August Strindberg / Gåfva till / B. M / af / Verner von Heidenstam». I volymen ligger löst även en maskinskriven lapp som upprepar samma upplysning.

Ms 1 omfattar 53 blad, varav 51 är monterade på flikar i albumet och två är lösa. Två delvis ofullständigt utförda pagineringar finns, den ena i bläck, separat utförd inom varje natt, den andra i blyerts, genomgående utförd för hela manuskriptet. Båda pagineringar finns i övre högra hörnet. Med ett undantag är manuskriptbladen i liggande halvfolio, ca 22 × 18,5 cm. De två lösa bladen är följande: ett blad med pagina 27 i blyerts (ca 11 × 18 cm; tunt papper med täta vattenlinjer) och med texten som börjar »Och middag stundar väl [*svårtytt*], / Då skall jag komma på ljusa dagen», samt ett blad

med pagina 53 i blyerts (ca 22 × 18,5 cm), med rubriken »Ivar Blå» högst upp till höger, omfattande en plan för andra till femte natten.

Flera olika vattenstämplar förekommer, nämligen Howard, bikupa, bikupa med årtal 1880, bikupa B.B. och J.D.L. & C. Text finns huvudsakligen endast på papperets ena sida, med undantag för några få blad: »Första Natten», p. 1 i bläck, har på baksidan den understrukna rubriken »Tre Farväl» och »Tredje Natten», p. 7 i bläck, har ett accentschema.

»Första Natten» har pp. 1–6 i bläck (motsvarar pp. 2–7 i blyerts) och pp. 8–10 i bläck (blyertspaginering saknas); en sida saknas (p. 7 i bläck, motsvarande SV 172:5–173:6). Ingen synlig p. 1 i blyerts syns.

»Andra Natten» har pp. 1–13 i bläck (motsvarar p. 11–23 i blyerts).

»Tredje Natten» har pp. 7–13 i bläck (motsvarar pp. 24–30 i blyerts). Längst ner på p. 7 i bläck finns siffra 32 och längst ner på nästa blad 34, 59 samt ett överkorsat nummer. Inledningen till »Tredje Natten» saknas (p. 1–6; SV 190:1–196:16).

»Fjerde Natten» är paginerad med bläck 1–18 (p. 31–48 i blyerts), varpå kommer ett blad som saknar bläckpaginering (p. 49 i blyerts), därefter p. 19 i bläck (p. 50 i blyerts), därpå ett blad som saknar bläckpaginering (p. 51 i blyerts) och slutligen p. 20 i bläck (p. 52 i blyerts), som är det sista inbundna bladet.

Sist i Ms 1 ligger det lösa bladet som saknar bläckpaginering (p. 53 i blyerts).

Flera luckor finns: den inledande dikten »Vid avenue de Neuilly», p. 7 i »Första Natten» (SV 172:5–173:6) och p. 1–6 i »Tredje Natten» (SV 190:1–196:16) saknas.

Ms 1 är skrivet med bläck, men det är svårt att avgöra om samma bläck använts genomgående; vissa skillnader i färgnyanser finns. Huvuddelen av »Första Natten» har ett numera gråaktigt bläck. Undantagen är upplysningen i övre högra hörnet på första bladet om att manuskriptet var en gåva till Mörner från Heidenstam, samt tillägget på p. 10 (bläck), vilka båda är skrivna med ett mörkare bläck. Bläcket som använts i »Andra Natten» förefaller vara mörkare än det i »Första natten». Texten i »Tredje» och »Fjärde Natten» är utförd med ett numera mörkbrunt bläck, förutom blad med p. 51 i blyerts, där bläcket numera är svart.

Några smärre skador i manuskriptet finns, men de har inte medfört någon textförlust. Revor ca 2–3 cm långa finns i första natten, p. 3 och 4 (bläck), samt i tredje natten, p. 7 (bläck).

Konceptmanuskriptet till Uppvaknandet

Strindbergs egenhändiga konceptmanuskript till »Uppvaknandet» eller den femte natten (Ms 3) består av sammanlagt åtta folioblad (ca 22,5 × 36,5 cm), vilka finns på Kungl. biblioteket i Stockholm, uppdelade på två olika signum (se dok. nr 15:12). Huvuddelen av Ms 3 (pp. 1, 3, 4, 6–8 och 10) finns i Strindbergsarkivet (SgA 2). Denna del av manuskriptet köptes in till Strindbergsarkivet av Carlheim-Gyllensköld från Harald Fischer den 1 juli 1917. Blad paginerat 5 köptes in till Kungl. biblioteket på en bokauktion 1978 (SgKB 1978/111 pf). Manuskriptet är ofullständigt då två blad saknas (pp. 2 och 9; luckorna motsvarar SV 226:4–227:2 och 233:1–233:24). Pp. 7 och 8 är något skrynkliga i kanterna, men utan textförluster. Texten är utförd med mörkt bläck endast på papperets ena sida. Konceptmanuskriptet innehåller många ändringar. Olika vattenmärken förekommer: Howard (pp. 1 och 3), Lessebo (pp. 8 och 10), [Lessebo] bikupa 1880 (pp. 4, 5 och 6) och [Lessebo] bikupa 1886 No 2 (p. 7).

Den delen av Ms 3 som finns i SgA 2 ligger inklistrad inuti en mapp med handskriven påskrift »Fragment af manuskript / till / Sömngångarnätter. / (femte natten)». Runt Strindbergs originalmanuskript är ett linjerat blad inbundet; på dess första sidan finns påskriften: »Fragment af manuskript / till Sömngångarnätter, femte natten. / 7 blad folio. / 20/1 22.» samt två svårtydda initialer. Runt manuskriptets paginerade sidor finns ett vikt blad, som på första sidan har påskriften: »Sömngångarnätter / Femte Natten. // (sid. 1, 3, 4, 6, 7, 8, 10.)». I ett kuvert i mappen ligger ett fotografi av omslaget till första upplagan 1884, illustrerad av Carl Larsson.

P. 5 ligger löst i ett biblioteksomslag. I marginalen till höger är antecknat av annan hand »5:e natten» samt längre ner »Sömngångarnätter / Aug. Strindberg». Några versrader är markerade med blyerts.

Tryckmanuskripten till de fyra första nätterna samt till Uppvaknandet

Tryckmanuskriptet till de fyra första nätterna (Ms 2), som kom till användning vid tryckningen av U 1 år 1884, samt tryckmanuskriptet till »Uppvaknandet» (Ms 4), som användes vid första tryckningen 1890, finns på Bonniers förlagsarkiv i Stockholm. De två tryckmanuskripten förvaras i samma arkivkapsel som originalmanuskriptet till

Dikter på vers och prosa. De ligger inuti ett särskilt omslag av kraftigare, vattrat papper som har påskriften »Sömngångarnätter», utförd med röd, tryckliknande kursiv stil; rubriken är upprepad med blyerts på insidan av omslaget. Inuti samma omslag, tillsammans med Ms 2 och Ms 4, ligger även ett korrektur till »Första Natten», det så kallade sättexemplaret. Både Ms 2 och Ms 4 bär spår av trycksvärta och fingeravtryck.

Sättexemplaret består av ett slaktat korrektur av dikten »Första Natten» ur publiceringen i första upplagan av *Dikter på vers och prosa* 1883, omfattande sidor [157]–167 samt en sista, blank sida. I den tryckta titeln »Sömngångar-nätter. / (Fragment.) / Första natten.» är mittersta raden struken. Denna och andra ändringar är utförda med blyerts, av allt att döma av Strindbergs hand.

I Ms 2 ingår renskrifter utförda omväxlande av Strindberg och Siri von Essen; i avsnitten renskrivna av Siri von Essen förekommer ändringar av Strindbergs hand. Manuskriptet består av blad i olika storlek, grupperade i fyra buntar, samt en grupp lösa blad. Buntarna har varit ihoplimmade, men limmet har släpt på åtskilliga ställen. Strindberg har renskrivit följande:

båda titelsidorna, dedikationen, den inledande dikten (ss. 161, 163, 165),
pp. 1–8, 16–18 i »Tredje Natten» (190:1–196:17, 201:23–203:16),
pp. 18:8–24 i »Fjärde Natten» (217:11–222:14) och
pp. a–c i epilogen till »Fjärde Natten» (222:17–224:21).

Siri von Essen har renskrivit texten i hela »Första Natten» och »Andra Natten» (ss. 167–189), samt

pp. 9–15 i »Tredje Natten» (196:18–201:22) och
pp. 1–18:7 i »Fjärde Natten» (204:1–217:10).

Tryckmanuskriptet till »Första Natten» är utfört på tunt, glatt, linjerat, lilafärgat papper med smärre lagningar. Bunten har rubriken »Sömngångar-nätter. / Första Natten» och har varit limmad i övre kant. De tolv bladen är paginerade 1–12 (ca 14 × 22 cm, förutom sista bladet som är skuret till ca 12 × 13 cm). Handstilen är Siri von Essens och texten är utförd med mörkt bläck, med enstaka ändringar i blyerts. Texten finns

huvudsakligen endast på framsidan av bladen med två strukna undantag: baksidan av p. 9: »och känner stanken af», samt av p. 10: »Somngangar» (sic!).

Tryckmanuskriptet till »Andra Natten» omfattar 23 sidor, paginerade 1–23, med rubriken »Andra Natten» (ca 12 × 13 cm; vattenmärke J.D.L. & C förekommer på flera blad). Bunten har varit limmad utmed ryggen. Texten är utförd med bläck med enstaka ändringar i blyerts, inklusive markeringar om ark och på p. 23 en kort uträkning, troligen om förhållandet mellan sidor och ark. Handstilen är Siri von Essens, med ändringar av Strindbergs hand i bläck (bland annat på p. 1). Texten är utförd på högersidan.

Renskriften av »Tredje» och »Fjärde Natten» finns i en bunt som omfattar två titelsidor och 42 paginerade sidor (ca 11,5 × 18 cm; glesa horisontella och täta vertikala linjer). Den första titelsidan har påskriften »Sömngångarnätter / af / August Strindberg.» och den andra »Sömngångarnätter / På vakna dagar. / En Dikt / På fria vers / af / August Strindberg.» Därefter följer »Tredje Natten» (pp. 1–18) och »Fjerde Natten» (pp. 1–24). De två titelsidorna har en paginering utförd med blåpenna (1–3). Texten är utförd med svart bläck, med ändringar med blyerts (till exempel p. 2 i tredje natten). I vänstra marginalen förekommer siffror skrivna med blyerts, vilka svarar mot sidor i den tryckta boken. Texten finns i regel endast på högersidan. Ett undantag är baksidan av p. 18 i tredje natten, som innehåller en kort uträkning.

Slutligen finns flera lösa blad.

Ett löst blad (ca 12 × 18 cm; ofullständigt vattenmärke, troligen J.D.L. & C) innehåller ett utförande av den inledande dikten »Vid avenue de Neuilly» av Strindbergs egen hand. Texten är utförd med bläck endast på ena sidan. Siffran »7» är utförd med blåaktig penna högst upp i mitten och på baksidan finns siffran »8». Högst uppe till höger finns en anvisning till tryckaren: »(På eget blad efter / Dedikationen)» och därefter tillagt »till BB och Lie».

Ett löst blad (ca 20,5 × 16 cm) har texten »Till / Björnstjerne Bjjörnsson och Jonas Lie» skriven i bläck, med Strindbergs handstil.

Tre lösa blad (ca 20,5 × 15,5 cm), paginerade a–c i övre högra hörnet, med text utförd i bläck och av Strindbergs hand, innehållande det slutliga utförandet av epilogen till »Fjärde Natten» (222:17–224:21). Texten börjar med »(Nu har jag talat och räddat min själ!) / Men morgonen gryr! Det är Nyårsdagen!» (jfr ovan s. 82 och nedan

s. 101 f.). Raden »(Nu har jag talat och räddat min själ!)» hör inte till epilogen utan upprepar inom parentes sista raden i föregående strof.

Ms 4 består av 22 blad i halvfolio (ca 23,5 × 19 cm), varav ett titelblad samt blad paginerade 1–21. Titelbladet har rubriken »Sömngångarnätter. / — / Uppvaknandet. / —», utförd med blåkrita, samt texten »Tryckt och otryckt I» högst upp till höger. I övrigt är renskriften utförd i bläck av Siri von Essen, förutom ändringar i ett mörkare bläck, troligen av Strindbergs hand. Bladen har olika vattenmärken: titelbladet har täta horisontella och glesa vertikala vattenlinjer; pp. 4, 7, 11, 13, 14 och 20 har bikupa; pp. 1, 10 och 16 har bikupa 1883; pp. 18 och 21 har Lessebo; pp. 2, 3, 5, 6, 8, 9, 12, 15 och 17 har ett något otydligt vattenmärke, möjligen LB.

Övriga smärre manuskript

Den »Invokation», med vilken Strindberg ursprungligen hade planerat att inleda diktcykeln, återges i textvolymen s. 440 ff. (se även nedan s. 143).

Ett konceptmanuskript av den inledande dikten »Vid avenue de Neuilly» finns i Mörnerarkivet vid Örebro universitetsbibliotek (186:1:6; återges nedan i dok. nr 15:13; för textläge se ovan s. 59). Manuskriptet består av ett halvt folioblad (ca 22 × 17 cm; glesa vertikala vattenlinjer), med text i mörkt bläck, och innehåller många ändringar. Ett fullständigt utförande av dikten finns på bladets ena sida; på andra sidan finns två rader skrivna med bläck samt en blyertsanteckning av annan hand om att manuskriptet är Strindbergs. Två knappnålsstora hål finns i båda övre hörnen; rostspår av ett gem eller liknande finns i övre vänstra hörnet.

Detta konceptmanuskript avviker på flera punkter från Ms 2 och U 1; bland annat innehåller den en strof som inte återfinns i de senare versionerna (se tredje strofen i dok. nr 15:13 och jämför SV 165:8).

Epilogen till »Fjärde Natten» har förelegat i flera utföranden (se textvolymen ss. 391 ff., 442). En preliminär version finns i konceptmanuskriptet Ms 1 (se dok. nr 15:11). Därutöver fanns två versioner. Den ena sändes in till förlaget efter 23/12 1883 och

den var tillgänglig när Landquist 1913 gav ut *Sömngångarnätter* men har därefter förkommit (Samlade Skrifter, del 13, ss. 282–284, 326–328); denna version redovisades i textvolymen s. 392. Den andra, slutliga versionen sändes med ett brev till Karl Otto Bonnier 22/1 1884; den ligger tillsammans med tryckmanuskriptet Ms 2.

En påbörjad översättning av »Tredje Natten» till franska finns i Mörnerarkivet vid Örebro universitetsbibliotek (186:1:7; jämför textvolymen s. 404 samt dok. nr 15:14). Fragmentet börjar med orden »Battant les rues toute la journée». Inom äldre forskning omnämns dikten ibland under titeln »Höststämning i Paris. Dikt på franska». Denna titel är troligen formulerad av bibliotekarien Levi Rickson (även kallad Jeremias i Tröstlösa). Av äldre forskning betraktades verserna som självständig dikt, men som James Spens visade i textvolymen s. 404 f. rör det sig i stället om Strindbergs egenhändiga översättning. En transkription av den franska texten finns i Massimo Ciaravolo, »Self-Translation and Transnational Strategy: The Case of Strindberg's French Poem Battant les rues toute la journée …», i tidskriften Scandinavica, 2015:2, ss. 40–60.

Strindbergs egenhändiga manuskript ligger inuti ett mindre, gulnat omslag med rubriken »Höststämning i Paris» skriven med blåkrita, samt underrubriken »Diktfragment» skriven med rödkrita. Manuskriptet består av ett beskuret folioblad (ca 21 × 35,5 cm; glesa vertikala och täta horisontella linjer). Texten är utförd med mörkt bläck. Papperet är skadat utmed ena långsidan med pappersförlust som följd på flera rader. Bladet har blivit lagat ungefär mitt på, med en horisontell pappersremsa på baksidan. På ena sidan finns texten: ”A. Strindbergs manuskript / till / Sömngångarnätter.”, skriven med bläck, och längst ner på papperet en blyertsanteckning av annan hand än Strindbergs. På andra sidan finns Strindbergs egenhändiga text (jfr manuskript och transkription i dok. nr 15:14).

Ändringar av Strindberg i konceptmanuskripten

Nedan registreras ett urval längre strykningar, där minst en hel vers strukits i konceptmanuskripten Ms 1 och Ms 3. En ofullständig vers tas med endast om den står i anslutning till en hel struken rad. Osäkra läsningar markeras med kursiv inom hakparentes. Strykningar inom hela strukna verser är medtagna endast om raden annars hade blivit ofullständig om de dubbelt strukna orden hade utelämnades. Strukna rader som Strindberg skrivit in på nytt med samma ordalydelse utgår. Sid- och radhänvisning ges till textvolymen samt till pagineringen utförd med bläck i Ms 1 respektive Ms 3.

Konceptmanuskriptet till de första fyra nätterna

168:12 / 2 e »taket»: *Och veta i tid att både rifvas och sparkas*

168:13 / 2 e »sparkas.»: *De stampa i leran* [*och*] *leran ger guld* / *Och guld är magt och* / *Nu ser*

168:18 / 2 e »feta»: *Som dryper af fetma och honung och*

168:21 / 2 e »skyn.»: *Och snabba vingar de öka farten*

168:26 / 3 e »juden»: *Som osäll ande ande han smyger i natten*

169: 2 / 3 e »skölja»: *Nu ser han* / *Han ser på gatorna spridda lågor / Från stadens dam och civiliserad smuts* / *Från landtligt*

169: 7 / 3 e »torg»: *Och känner huset der sist han bodde*

169:12 / 3 e »tråkat.»: *Men* / *Han sväfvar deröfver som gladan*

169:20 / 4 e »kristenheten»: *Som en symbol af stupiditeten fans intoleransen*

169:24 / 4 e »vägrat»: *Han satt på korset på en* [*nymodig*] *kyrka*

170: 5 / 4 e »famn»: *Den trånga* [*kalla*] / *Som seglarn vändes till*

171: 2 / 5 e »begå»: *Och kyrka och lära de skulle få bestå* /
För att i verlden ett brödstycke få

171: 5 / 5 e »barm»: *O kyrka, kyrka du går* / *Som en värdig son, som en lydig son* / *Som intet mera*

171:22 / 6 e »ned»: *Och ändå gick han till helvetet ju*

172: 1 / 6 e »altartavlan»: *Hur segerstolt han sig lyfter dit* / *Sig* [svårtytt] *lyfter mot himlen*

174: 3 / 9 e »koret»: *Än du på detta heligas ställe blev firad*

174:10 / 9 e »noire.»: *Det är ståtligt det svarta minne*

174:18 / 9 e »sken»: *Och lyser öfver de mörka* [svårtytt]

174:25 / 9 e »Zeus»: *Det är emellertid en vacker pendant*

174:26 / 9 e »ljuset»: *Till hvite Krist en värdig pendant*

174:31 / 10 e »mogna?»: *Hur står du ut med det gamla* [*Gudsordet*]

174:32 / 10 e »klang»: *Och har ännu några små visiter qvar*

175: 8 / 10 e »röster»: *Och solen lyste på altaret i öster*

175: 9 / 10 e »öster»: *Och barnen* [*darrade*] *vid* / *Som nå från vester och nå till öster* / *Då ljusen brunno i ottan om julen*

175:17 / 10 e »gal!»: *Han De kanske tänker på Petrus om natten* / [därpå ostruken text: *Hvad en ande kan vara besynnerlig, tänk, / Som så kan narras af en gammal bänk!*] / *Men tåget till Malmö det redan rasslar in* / *På perrongen*

177:12 / 1 e »varandra,»: *Liksom bröder gå arm i arm*

178:12 / 2 e »narr.»: *Tung går valsen på gröna marken*

178:13 / 2 e »marken»: *Nordens björnar dansa på tå*

178:15 / 2 e »parken –»: *Liknar herdelif af Watteau*

178:27 / 3 e »handen»: *Dryper gift uti blodet än*

179: 3 / 3 e »orden»: *Och då lossnar så mången tagg* / *Och då smälter allt gammalt agg*

180:16 / 4 e »verk,»: *Om ej han vill vår Herre korrigera*

180:18 / 4 e »särk?»: *Han tror den narren att han gör det bättre*

180:27 / 4 e »från?»: *Är du från apan ett nedärfdt lån*

180:28 / 4 e »lån?»: *Nåja Deröfver må vi oss ej beskärma*

181:12 / 5 e »naturen,»: *Och driften kallas ju himlaburen*

181:27 / 6 e »in;»: *Om Svenska äran fått sina knäppar* / *Så blir ej*

182:28 / 7 e »tyrsosstav –»: *En murken staf med en liffrisk ymp*

183: 4 / 7 e »flärd»: *Visst* [svårtytt] *man det var dock behag*

183:20 / 7 e »faran»: *Du släpar betänkligt på högra benet*

184:15 / 8 e »tankar»: *Kall och orörd bland er jag går* / *Inga tankar*

184:19 / 8 e »flytt»: *Ty* [svårtytt, möjligen *idealerna* eller *idéerna*] *sprängde stenen* / *Fick ej rum*

184:23 / 8 e »scenen;»: *Och kände man icke till*

184:25 / 8 e »jättekvinna»: *med ett barn i famn* / *En skäggig gubbe men utan namn*

184:27 / 9 e »söner,»: *Som skriker ut sina ohörda böner* / *Allt under det ormar* / *Som* [*ormläten*]

185:13 / 9 e »inunder,»: *Innerst i hjertats innersta klaff*

186:11 / 10 e »representant!»: *Du fyller dessutom i mitt system* / *En lucka En betänklig lucka i mitt system*

187: 9 / 11 e »smeker»: *Och konsten blef endast en vacker lek* / *Och konsten blef deras lustiga lek*

187:26 / 11 e »skratta»: *Din skalle är knotig och bruten din rygg* / *Din fula näsa och din uppsyn så stygg*

188: 4 / 11 e »an,»: *Men du är ändå så mycket mera*

188:11 / 11 e »all»: *Då kom det sanna, hoc est ut det fula* / *Och lek blef allvar*

188:14 / 12 e »kniven»: *Och eviga rätten börjar bli skipad* / *Res upp din rygg och höj dina blickar*

189:14 / 12 e »drucket»: *Så går en hvar till sina stafflin*

189:23 / 13 e » rätta –»: *(Att utvecklas jemt är icke det lätta)*

197:20 / 7 e »leder»: *Ordnade upp i sluten trupp* / *Vän och ovän*

199:15 / 9 e »förkunnen»: *Hvad i tiderna längst försvunna*

199:22 / 9 e »spår»: *Om nu jag skulle våga att be er*

200: 1 / 10 e »kring»: *Som vet att han vet ingenting*

200: 8 / 10 e »snirklar.»: *Så trodde Bacon mest på materien* / *Descartes han*

200:26 / 11 e »gråta»: *mig till vad jag ej kan fatta* / *Och ej med Voltaire* / *Af dig Voltaire jag vill lära mig skratta* / *Tag upp*

201: 3 / 11 f »Och Schopenhauer»: *Kan livets mening jag icke fatta*

201: 7 / 11 e »lindar;»: *Snöhvitt täcke på hårda marken* / [svårtytt] *Snöhvitt matta på frusna marken*

201:10 / 11 e »morgonstjärna»: *Blek som om den hade förklädt* / *Lik en nattvakt vakat sig trött* / *Söker ännu mot sömnen* [*spjerna*]

201:15 / 11 e »liv.»: *Gräsets mattor som lenaste sammet*

201:19 / 11 e »Lekande barn»: *allt drager förbi* / *Minnet och stänger med saknadens dolkar*

202: 5 / 12 f »Nåväl!»: *Men jag kom ej* [svårtytt] *att förebrå*

205:11 / 2 e »hedning,»: *Men kallas båda ändock la grande*

205:20 / 2 e »kläder»: *Och visa att också de förstå seder* / *Der stora laster och*

205:24 / 2 f »O skog»: *Natur, natur, du rodnar af harm* / *Då*

206: 3 / 2 e »vatten»: *Ja ända till himlens tågande skyar* / *De äro*

206:10 / 3 e »stig»: *Der han en stund fick vara för sig;*

206:24 / 3 e »ton»: *Som ett landskap ifrån Salongen*

206:28 / 3 e »snåren»: *Tanklös, modlös allting glömmande vaken drömmande*

207: 2 / 3 e »sång;»: *Blickar upp och* [*ser*] *bland skeletten*

207:28 / 4 e »helgdagskjol;»: *Alla fira de hjelten unga* / *Som från slafven lyfte de tunga* / *Bördor bort* / *Bördan kännes ju mindre tung* / *När som alla få vara lika* / *Och att minnas att man var ung* / *Gör de fattiga också rika.* / *Jubel och klang så heter qvällen* / *Jul och* [svårtytt] *ljus och barn och frid*

209: 4 / 5 e »Véfour.»: *Hvad såg han då som så kunde väcka* / *Hans harm*

209:27 / 6 e »novembergäss.»: *Och papegojor med black om foten*

209:29 / 6 e »lås,»: *Så fingo de se hur i samma rum* / *– (Man ville väl konsten uti dem skärpa –)* / *Man kläckte ägg efter termometer* / [svårtytt] / *Så*

209:31 / 6 e »låda»: *Man ville ju lära hönan att värpa –*

210: 2 / 6 e »ställe –»: *man gjorde barn i* [svårtytt] *skapelsens krona! – /*
Det var dock sjelfva kronan på verket

210: 8 / 6 e »förbi»: *De behöfva ej acclimatiseras* / *Som vanligt af slägten generad* / *På boulevarden du kan begapa'n* / *Då örat väckes af välkändt skri* / *Som gör att han påskyndar stegen*

210:11 / 7 e »stegen.»: *Och nu får han skåda kronan på verket*

210:14 / 8 e »gången»: *Söker hvila på stadig mark*

211:15 / 8 e »för.»: *Stolt du visar på ditt museum* / *Däggdjur stoppade upp med hö* / *Fåglar, fiskar*

212:29 / 9 e »livet?»: *Der ha vi grunden* [*uti*] *en cell!*

213: 3 / 10 e »gesäll,»: [i Ms 1 efter »*Skall han förnekas sin plats vid bordet?*»; versen str i Ms 2]: *Man tror på skon,* / *men förnekar skomakarn,* / *För det man icke kan honom få se;* / *Men* [*vant*] *fick jag hans öra den vedersakarn* / *Jag skulle honom bevisning* [*be*] / *Och ge honom svar på sitt lärda vrövel*

213: 3 / 10 e »gesäll,» [i Ms 1 efter »*Men fast du aldrig mästaren sett*»; versen str i Ms 2]: *Du ändå anser som idel vrövel* / *Så har du ändå åt fan dig gett*

213: 3 / 10 e »gesäll,» [i Ms 1 efter »*Och att ej stöfveln sig sjelf har gjort*»; versen str i Ms 2]: *Se der ett bevis för Guds existens*

213:29 / 11 e »bor»: *Så tror man icke på heliga intet* / *Om man för öfrigt på något tror* / *Du är en*

215:10 / 12 e »brast.»: *Det finns dessvärre ett smygande tvifvel* / *Och rundt kring*

216: 7 / 13 e »tid»: »*Du letar med ifver en alkaloid / Och räknar håren på en nyfunnen bobba* / *Som du får döpa med ditt stora namn,* / *Hvarmed* [*han*] *sedan kan gå och snobba* / *Som sen med ditt stora namn får snobba* / *Och tänk hvad vi bli lyckliga alla en gång* / *När vi en beskrifning på nordpoln fått* / *Fast väntan varit grufligt lång*

217:10 / 14 e »mening»: *Då aldrig* [*jorden*] *tillbaka gaf*

218: 2 / 14 e »kåren.»: *O att jag hade en Asmodeus* / *Som kunde lyfta på husens tak*

218:12 / 14 e »vän,»: *Som följer i dagen och följer i natten* / *För dig man svärmat och svärmar väl än* / *Och hundar skälla och skälla igen*

220:16 / 16 e »rämnat»: *Och solen åter värmer för fullt*

220:19 / 16 e »mullen,»: *Och söka efter urgamla fynd*

220:30 / 17 e »hovmatriklar,»: *Om ock naturen syns än aldrig så ful* / *Så tro ej att konsten en enda smul* / *Kan göra den saken*

221: 6 / 17 e »moder»: *(Vi skola också en gång bo der)*

221:25 / 18 e »spektraln.»: *Och alltid beredd på eventualiteter*

222: 7 / 18 e »åtminstone»: *som frie män gå ur verlden* / *Och ej som mesar gå* [*ner*] *sista färden* [ordföljden något oklar]

223: 8 / 19 e »ring,»: *Så lägg dig sjelf inunder tortyren* / *Och tvinga fram din* / *Kom fram då med tänger och bränder* / *Och då skall du se att som förr har martyren* / *Din tro skall bita jern med tänder* / *Och du bära glödgadt jern med bara händer* / *De röda jern man glödgat vid fyren som fordom martyren*

224: 7 / 19 e »leka,»: *Och tag till svärd*

224:21 / 20 e »skam!»: [*slutet av epilogen i fjärde natten utgick i U 1; jfr ovan s. 81 ff. och nedan dok. nr 15:11, från p. 18 (48)*]

Konceptmanuskriptet till Uppvaknandet

225: 1 / 1 f »Uppvaknandet»: *Femte Natten.*

225: 3 / 1 e »kropp»: *Till hemmet längta att återvända*

225:13 / 1 e »tullar,»: *Septennatet och Eviga freden*

225:17 / 1 e »sardiner»: *Hofbräu oljor och macaroni*

225:19 / 1 e »koljor,»: *Chansonetter och tingeltangel*

227:26 / 3 e »en»: *Klockan knäpper i toma salen*

227:27 / 3 e »kramats»: *Skämtat undan en hälsans stund* / *Der så mången fältplan*

228: 6 / 4 e »lokalen,»: *Trista landskap i tobaksmoln* / *Hägra dunkelt*

228: 7 / 7 e »tobaksskyn»: *Trista landskap från väggen*

228: 8 / 4 e »salen»: *Svarta granar med gråa skyn*

228:22 / 4 e »plåga –»: *Vet han allt i ett enda nu*

229:15 / 5 e »hull.»: *Och så* / *Åter vandrar han ute i staden* / *Nya gator som förr ej fans* / *Väntar* [*finna*]

229:23 / 5 e »port.»: *Litet ruckel ibland palatsen* / *Skumt och ruskigt*

230: 2 / 5 e »gardin»: *Hvem vill han söka hvem fått den* [*lotten*] / *Ty derinne hålls magasin* / *Ty der hålles nu magasin* / *Vill han söka*

230: 6 / 6 e »rosenrött»: *Ett till* [svårtytt] *i tanken trötta* / *Börjar på treflig väfnad falla*

231: 8 / 7 e »fäll!»: *Ut på skogen der vexer svampar*

231: 9 / 7 e »pannan,»: *Om du inte kan vara* [svårtytt] / *Hvarför ha de bättre än en annan*

231:27 / 7 e »skriver»: *Pennan* [sex svårtydda ord] *hand*

232: 3 / 7 e »lek»: *Nej* / *Men han skrifver, fast nu kan han se det* / *Sympatetiskt kallas hans bläck* / *Om din blick af kärleken brynes* / *Kan du tyda de dunkla streck!* / *Hatet har ditt öga förblindat* / *Afund lagt på ögat sitt lock* / *Men han skrifver, fast ej det synes;* [ev ä t *och andra stryka*] / [svårtytt] *klottra* / *Kanske blir det en palimpsest* / *När en gång hvad*

232:15 / 8 e »vitt!'»: [i Ms 3 e »*Pulsarn[e] gå ej mer under muddar*»; raden str i Ms 4]: *Sista paret har sprungit ut!*

232:19 / 8 e »tål»: *Pickelhufvade män så kavata* / *Hålla vakt* / *Vakta gathörn*

232:22 / 8 e »pickelhuvor –»: *Ny variant på bronzålderns hatt* / *Ser palatser* / *Skrämma* / *Och*

232:23 / 8 e »Rhen,» [i Ms 3 efter »*Menskor smyga som skygga dufvor*»; raden str i Ms 4]: *Rädda att vakten skall ta dem* [*fatta*] –

233:25 / 10 e »strider»: *Filip vann på Demosthenes*

234: 1 / 10 e »trojaner,»: *Och nu äro vi ingenting alls*

234: 3 / 10 e »Lutheraner,»: *Vänta på vårt Dybb*[*ö*]*l och Als*

234: 7 / 10 e »vakna»: *Kan ej sakna hvad icke fins*

234:13 / 10 e »ödemarken»: *Lemnar visligt de dödes stad*

Förarbeten

Endast ett fåtal utkast med viss anknytning till *Sömngångarnätter på vakna dagar* är bevarade i Gröna Säcken. Det rör sig huvudsakligen om omnämnanden av antingen diktsamlingen eller enstaka dikter i verkförteckningar (SgNM 1:1,8 och 8:18,17; jämför 7:2,29). Se Barbro Ståhle Sjönell, Katalog över »Gröna Säcken». Strindbergs efterlämnade papper i Kungl. biblioteket SgNM 1–9, 1991.

En plan till »Fjärde Natten» finns i Mörnerarkivet vid Örebro universitetsbibliotek (186:4). Planen är skriven på ena sidan av ett halvt folioblad (ca 22 × 17,5 cm; inga vattenmärken). Texten börjar med orden »IV. Gutarna». På andra sidan finns texten »Ivar Blå / Rydberg Om Eddarna» samt en uträkning. Bladet har en ca 3 cm lång reva på nedre långsidan, dock utan textförlust. Bläcket är mörkt.

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskripten och första upplagan

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på respektive sida i SV. Angående textläget se ovan s. 59 ff.

SV	*Ms 1*	*Ms 2*	*U 1 (1884)*	*SV*	*Ms 3*	*Ms 4*	*U 1 (1890)*
165	–	opag.	opag.	225	1	1	3
167	1	1	1	227	–	4	5
170	4	[4]	4	230	5	11	8
173	–	[8]	8	233	–	17	12
176	10	12	12				
179	13	4	15				
182	16	9	19				
185	19	14	22				
188	21	20	26				
191	–	1	30				
194	–	5	34				
197	24	9	38				
200	27	13	41				
203	30	17	45				
206	32	3	49				
209	35	7	53				
212	39	10	57				
215	42	15	61				
218	44	19	64				
221	47	22	68				
224	50	b	71				

STRÖDDA DIKTER

Textläget

Avdelningen »Strödda dikter» innehåller fjorton dikter som säkert kan attribueras Strindberg och som är skrivna före Infernokrisen, men vilka inte ingår i *Dikter på vers och prosa* eller *Sömngångarnätter*. De är ordnade kronologiskt, men några dateringar är osäkra (se textvolymen s. 414 ff.).

Följande dikter publicerades i olika sammanhang under Strindbergs liv: »Till min syster Anna», »Högsommar», »Höger eller vänster!», »Paris Dom», »Besöket» och »Laokoon [II]». Huruvida första publiceringen av »Till Georg Brandes» och »Narcissus» var auktoriserat av författaren är ovisst.

Ungdomsdikterna »Till Oskar i anledning av vår första bekantskap 1:sta Maj 1868! av August», »[Vårkänningar]», »Några blad ur en Sonettkrans: ’Från Stockholm till Köpenhamn’, bunden av Härved Ulf», »Till f.d. Studenten, H.K.H. Hertigen av Dalarne. Supplik av en student», »Laokoon [I]» och »Niobe» publicerades postumt.

Dikten »På Nikolai Ruin. Visby 74», som publicerades 1874 och därmed skulle höra till kategorin »Strödda dikter», redovisas på annat ställe (se textvolymen s. 335 ff. samt ovan s. 13 f. och nedan s. 140).

Textläget för de fjorton dikterna redovisas i detalj nedan. Tre olika typer av textlägen kan urskiljas:

1. Dikter där originalmanuskriptet eller faksimil av originalmanuskriptet varit bastext. Dikterna »Besöket», »[Vårkänningar]», »Några blad ur en Sonettkrans: ’Från Stockholm till Köpenhamn’, bunden av Härved Ulf», »Paris Dom», »Laokoon [I]», »Niobe» och »Till Georg Brandes» etableras med hjälp av originalmanuskript. Dikten »Narcissus» etableras efter faksimil av originalmanuskriptet.
2. Två dikter där originalmanuskripten inte är fullständiga. Det ena fallet gäller dikten »Laokoon [II]», som har originalmanuskriptet som bastext så långt detta är bevarat (början och slutet av dikten), med iakttagande av Strindbergs korrekturändringar i första upplagan; mittpartiet av dikten följer första upplagan. Det andra fallet gäller dikten »Till f.d. Studenten, H.K.H. Hertigen av Dalarne. Supplik av en student»; de

tre sista stroferna har etablerats med hjälp av ett bevarat konceptmanuskript medan början av dikten följer en avskrift av annan hand.

3. Dikter där textkritiskt relevanta manuskript saknas och vilka därför etablerats med hjälp av första upplagan. Det gäller dikterna »Till Oskar i anledning av vår första bekantskap 1:sta Maj 1868! av August», »Till min syster Anna», »Högsommar» och »Höger eller vänster!».

Till
Oskar
i anledning
av vår första bekantskap 1:sta Maj 1868!
av August

Dikten publicerades första gången i Rune Zetterlunds artikel »Kring några Strindbergska diktförsök från ungdomsåren», i Hela Världen, 1919, ss. 1414–1420, här: s. 1417 ff. Där återgavs dikten efter ett numera förkommet originalmanuskript, vars början är avfotograferad i artikeln. I SV har dikten etablerats efter Zetterlunds återgivning.

Denna tillfällesdikt är riktad till kusinen Johan Oscar (»Occa») Strindberg och skrevs sannolikt kort efter dennes bröllop 10/4 1869 (se textvolymen s. 416).

Besöket

Dikten har etablerats med originalmanuskriptet (Ms; Uppsala universitetsbibliotek) som *bastext*. »Besöket» trycktes första gången i tillfällighetskalendern Dagsländan (s. 57–59; återges i dok. nr 15:15), utgiven i Stockholm 1885, till förmån för dekorationsmålaren Fritz Ahlgrenssons familj; kalendern utkom under perioden 10–16/12 1885 och enligt uppgift på omslaget var priset 1:50 kr. Förlagan var troligen originalmanuskriptet. Publiceringen skedde genom brodern Axel Strindbergs förmedling (se textvolymen s. 416 f.). Det är inte troligt att Strindberg läste korrektur. Direkt under titeln i första upplagan stod »Af *August Strindberg*». En not, insatt efter Strindbergs önskemål, upplyste: »Detta är August Strindbergs första poem, skrifvet vid 19 års ålder, 1868.» Jämför SV s. 416 f. och dok. nr 15:15.

Utgivarens egna ändringar

Formen i SV anges först, därefter formerna i Ms respektive första upplagan 1885.

241:19 som fara». / som fara.» / som fara!

Skillnader mellan originalmanuskriptet och första upplagan

Formen i Ms anges först, därefter formen i första upplagan 1885.

241: 2 natt / natt,
241: 4 skälfde / skälfde;
241: 6 betog / betog –
241: 7 hvälfde / hvälde.
241:10 fröjder / fröjder,
241:13 höjder / höjder.
241:14 så – / så:
241:16 skara / skara?
241:17 Ack här / Ack, här

242: 1 »O när / O! när
242: 2 du fyller din lag / Du fyller din lag,
242: 3 Du mitt öde / O, mitt öde
242: 3 smälta / smälta,
242: 6 välta –» / välta?
242: 7 »Jo den kommer helt snart / Jo, den kommer helt snart,
242: 8 klart / klart,
242: 9 O hvad glädje! den sista – / O, hvad glädje – den sista.
242:11 mig skänka – en spik – / mig skänka en spik
242:12 kista! / kista.
242:16 Ack nej! – Det blir nog rå' – / Ack nej – det blir nog rå',
242:18 ryta –» / ryta!»
242:21 sänkte / sänkte;
242:22 På mitt bord – där jag satt / På det bord, der jag satt,
242:23 Flämta' lampan så matt – / Brann min lampa så matt,
242:24 blänkte / blänkte.
243: 2 Börja skina så klart / Börja' skina så klart,
243: 4 barm / barm,
243: 6 plågor / plågor.
243: 8 mod / mod,
243: 9 från höjden en qvinna / från himlen, en qvinna,
243:11 fick / fick –
243:12 rinna – / rinna.
243:22 ej fått gods / ej gods fått
244: 4 Du ser / Du ser –
244: 5 Jag Dig den / Jag den Dig
244: 8 lika skön / lika grön
244:15 försvinna. – / försvinna.
244:17 har / har –
244:18 af – Sångens Gudinna / af Sångens Gudinna
244:19 Härved Ulf. / [*saknas i U I*]

Beskrivning av originalmanuskriptet

Originalmanuskriptet till »Besöket» finns i Uppsala universitetsbibliotek (V 5 a, Strindberg). Det såldes i december 1936 av Klemmings antikvariat i Stockholm för 200 kr till direktör Henrik Svanfeldt, Uppsala, och av denne tydligen kort efteråt till Uppsala universitetsbibliotek. Oscar Wieselgren på Kungl. biblioteket förklarar i alla händelser följande månad i ett utlåtande Ms vara »värt att fylla en plats i UUB:s ryktbara Hs-samling» (brev från Wieselgren till okänd adressat 18/1 1937; kopior på detta, och på brev med kvitto 17/12 1936 från Klemmings antikvariat till Svanfeldt, förvaras tillsammans med Ms).

Ms består av ett vikt folioark ca 34,5 × 42 cm med text på de första tre sidorna. Ms är i gott skick. Papperet är glättat och lätt gulnat. Det har i förhållande till texten glesa vertikala och täta horisontella vattenlinjer, men saknar vattenstämpel. Texten är nedskriven av Strindberg med brunt bläck och för honom karaktäristisk tidig, lutande piktur. På första sidans övre högra hörn står med blyerts signum. Någon paginering finns inte, men på den sista, fjärde sidan står en romersk trea i övre högra hörnet med blyerts. Ms visar inga tydliga spår av trycksvärta eller andra tecken på sätterihantering.

Ändringar av Strindberg i originalmanuskriptet

244:11 e »Giva»: *känslan fritt lopp* ä t *känslorna lopp*

[Vårkänningar]

Texten etableras med originalmanuskriptet som *bastext*. Dikten ingår i Strindbergs äldsta brev till Johan Oscar (»Occa») Strindberg, skrivet natten före 3/3 1870. Dikten publicerades inte under Strindbergs livstid. Den har tidigare avtryckts i Brev 1, s. 245, med några tryckfel, viktigast 245:3 »rista» i stället för »rister» och 245:23 »För» i stället för »Tar».

Beskrivning av originalmanuskriptet

Originalmanuskriptet förvaras på Kungl. biblioteket (Ep. S 53, brev från August Strindberg till Johan Oscar (Occa) Strindberg). Manuskriptet består av ett vikt blad med text på fyra sidor (ca 21 × 26,5 cm vikt). Bläcket är mörkt och brunaktigt. Biblioteksanteckningar i blyerts finns i övre vänstra hörnet (»N:o 2 Ep. S 53 / d 2 Mars») och övre högra hörnet (»[2/3]»), samt med blå kulspetspenna i nedre vänstra hörnet (»1973/109»).

Ändringar i originalmanuskriptet

Dikten uppvisar endast en ändring i Ms (245:9 »Polen» ä t »Poln» [för att rimma på »soln»]), vilket tyder på att den är renskriven.

Några blad ur en Sonettkrans: »Från Stockholm till Köpenhamn»

bunden

av

Härved Ulf

Texten etableras med originalmanuskriptet, som finns på Kungl. biblioteket, som *bastext*. Sonetterna publicerades postumt av Vilhelm Carlheim-Gyllensköld i Samlade Otryckta Skrifter II (1919). Minst tre av sonetterna (»Ulfåsa», »Vättern» och »Kattegatt») upplästes och berömdes i förbundet Runa vid sammankomsten 28/4 1870. Detsamma gäller en förlorad dikt »Trollhättan», vars försvinnande möjligen kan hänga samman med att ett par av förbundsmedlemmarna inte ville erkänna den som sonett (se Torsten Eklund, »Förbundet Runas protokoll», Samlaren 1925, ss. 131–168, här: s. 147). »Stegeborg» och »Sundet» omnämns inte i Runaprotokollet; de kan ha tillkommit efter de andra dikterna i cykeln (se textvolymen s. 418 ff.).

Beskrivning av originalmanuskriptet

Originalmanuskriptet tillhör Strindbergssällskapet och finns deponerat på Kungl. biblioteket. Det består av egenhändiga renskrifter utan ändringar. Manuskriptet ingick i en donation från Frans Hedbergs efterlevande till Strindbergssällskapet på 1940-talet. När Vilhelm Carlheim-Gyllensköld gav ut Samlade Otryckta Skrifter ägdes manuskriptet av Valborg Hedberg. Enligt uppgift i Samlade Otryckta Skrifter II, s. [8], skänkte Strindberg manuskriptet till Frans Hedberg.

Manuskriptet består av fem lika stora, gulaktiga blad (ca 13,5 × 21 cm), vilka ligger inuti ett större, vikt blad av samma sort (ca 27 × 21 cm). Texten är nedskriven med brunt bläck. På framsidan av omslagsbladet står: »Några blad ur en Sonettkrans: / ’Från Stockholm till Köpenhamn’ / bunden / af / Härved Ulf». Efter titelns sista rad är »(Aug: Strindberg)» tillagt med svart bläck, möjligen av Strindberg själv. Varje löst blad innehåller en sonett.

Till min syster Anna

Dikten etableras med första upplagan som *bastext*. Originalmanuskriptet saknas. »Till min syster Anna» publicerades under pseudonym »Arnkel Ofeg» i »Vitter Kalender 1872 utgifven af Upsalastudenter», som en bland flera dedikationsdikter i de personliga exemplaren som medarbetarna fick av boken. Kalendern utkom under perioden 7–12/12 1872. Vid etableringen har Kungl. bibliotekets exemplar med dedikationsverser använts.

En version av dikten publicerades under titeln »Lyckokransen» i August Strindbergs Samlade Otryckta Skrifter II, s. 15 ff.

En version av dikten trycktes under titeln »Arnkel», tillsammans med en annan dikt (»Bröllopsvärser»; se nedan s. 151), i den svenskamerikanska jultidningen Landkänning 1919, utgiven i New York av Skandinaviska Socialistiska Arbetareförbundet (se dok. nr 15:16). Enligt uppgifter i Landkänning, s. 8, var det Gustaf Strindberg (1880–1953), son till Augusts bror Oscar, som ställde dikterna till redaktionens förfogande.

Dikterna avtrycktes även i Folkets Dagblad Politiken 10/1 1920, dock med flera tryckfel. Enligt uppgiften i Folkets Dagblad Politiken var förlagan den svenskamerikanska veckotidningen Arbetaren, också den utgiven i New York av Skandinaviska Socialistiska Arbetareförbundet. Dikterna har inte kunnat återfinnas tryckta i Arbetaren; tidningen refererade dock innehållet i Landkänning i numret 4/12 1919.

Dikten »Arnkel» är en version av dikten »Till min syster Anna» (se textvolymen s. 253). Ordalydelsen är nästan densamma, med undantag av att namnet »Anna» är utelämnat i sista versen, samt att titeln och underskriften är annorlunda. Däremot förenklar den amerikanska publikationen betydligt användningen av skiljetecken; bland annat är citationstecknen eliminerade. Enligt uppgift i Landkänning 1919, s. 8, skrevs »Arnkel» när författaren var 17 år gammal. Enligt uppgift från Strindbergs syster Anna Philp, givna långt senare, skall hon ha fått dikterna på sin 16-årsdag då August Strindberg var 22 år gammal (se textvolymen s. 420).

En avskrift av annan hand, troligen med publiceringen i Landkänning 1919 eller Folkets Dagblad Politiken 1920 som förlaga, finns i SgA 11, Kungl. biblioteket.

Till f.d. Studenten, H.K.H. Hertigen av Dalarne.

Supplik av en student.

I SV har de tre sista stroferna av »Till f.d. Studenten, H.K.H. Hertigen av Dalarne. Supplik av en student» etablerats med hjälp av ett fragmentariskt konceptmanuskript av Strindbergs hand, medan förra delen av dikten följer en avskrift av annan hand. Båda manuskripten finns på Kungl. biblioteket. Konceptmanuskriptet återges som dok. nr 15:17.

En version av »Till f.d. Studenten, H.K.H. Hertigen av Dalarne» har tidigare publicerats av Torsten Eklund (»En återfunnen Strindbergsdikt», i Meddelanden från Strindbergssällskapet, nr 3, 1947, s. 28 f.). Eklund utgick från avskriften.

I den förteckning över »Efterlemnade Skrifter» som Strindberg själv uppgjorde i början av 1881 omnämns en dikt med titeln »I Hagaparken 1871. Impromptu». Som Eklund påpekat, rör det sig troligen om denna dikt (se textvolymen ss. 281, 422).

Beskrivning av manuskripten

Det finns två textkritiskt relevanta manuskript, en fullständig avskrift av annan hand, och ett ofullständigt konceptmanuskript av Strindbergs hand.

Det ofullständiga konceptmanuskriptet, efter vilket de tre sista stroferna i SV etablerats (255:1–12), är skrivet på ena sidan av ett blad som på andra sidan innehåller dikten »Och nu ä middan slut!» (Vf. 196 d:11, Vilhelm Nylins samling, Kungl. biblioteket; se nedan s. 163 f.). Bladet är oregelbundet rivet utmed ena sidan, med glesa vattenlinjer, samt vikt; som mest mäter bladet ca 17 × 21 cm. Texten är utförd med blyerts. Några enstaka ändringar finns (se dok. nr 15:17). Längst ner på sidan finns en otydlig anteckning (svårtydda textställen angivna inom hakparentes): »Detta har bror August skrifvit i Hagaparken i slutet av 60-talet [vi] var i sälskap med Nyström och Ek-[*namnslutet svårtytt*] Wikström – hungrige – och [*svårtytt*] vigga af Prinsen på Haga slott.» Dikten har tidigare varit bilagt ett brev från Oscar Strindberg till Vilhelm Carlheim-Gyllensköld (Carlheim-Gyllenskölds samling 26:2, Kungl. biblioteket), varifrån den flyttades 1988.

Avskriften innehåller en fullständig version av dikten (SgKB doss. 1, Diverse smärre Strindbergs-autografer, Kungl. biblioteket). Den återfanns på 1940-talet bland Vilhelm Carlheim-Gyllenskiölds papper i ett brev från Oscar Strindberg, diktarens äldre bror (se Eklund 1947, s. 28). Avskriften består av två blad, med text på tre sidor. Texten är utförd med svart bläck på tunt gråblått skrivpapper med vattenlinjer (ca 14 × 22,5 cm). Tillsammans med denna avskrift finns ett blad med liknande dimensioner, som börjar med versen »Wi gingo ut att svärma i det gröna», som inte är skriven av Strindberg.

Skillnader mellan konceptmanuskriptet och avskriften

Avskriften innehåller ett fullständigt utförande av dikten (s. 254 f.), medan konceptmanuskriptet omfattar de tre sista stroferna (255:1–12). I de delar där text bevarats i båda manuskripten finns, förutom några skillnader i interpunktionen, även två skillnader i ordföljden (sid- och radhänvisning ges till SV; först anges formen i konceptmanuskriptet och därefter i avskriften):

255: 6 Och herre är till Haga slott! / Och herre till Haga slott
255: 8 när jag vigga fått / när vigga jag fått.

Högsommar

Dikten etableras med första upplagan som *bastext* utan ändringar.

»Högsommar» publicerades anonymt 26/6 1875 i veckotidningen Svalan. Illustrerad Veckotidning för familjekretsar (nr 26, s. 103), tillsammans med ett träsnitt utförd av Strindbergs syster Nora efter ett landskap av Claude Lorrain (se textvolymen s. 423).

»Höger eller vänster!»

Dikten etableras med första upplagan som *bastext* utan ändringar.

»Höger eller vänster!» trycktes anonymt i septembernumret av tidskriften Förr och Nu. Illustrerad läsning för hemmet, 1875, häfte 9, s. 243. Dikten publicerades tillsammans med ett träsnitt utfört av »Xylographische Anstalt von Theodor Knesing» i München 1870, efter en genremålning av den tyske konstnären Salomon Hirschfelder (avbildad i textvolymen s. 258; jfr textvolymen s. 423).

Paris Dom

Dikten har etablerats med Strindbergs bevarade originalmanuskript som *bastext*. »Paris Dom» publicerades under signatur »K–b.» i augustinumret av tidskriften Förr och Nu. Illustrerad läsning för hemmet, 1879, häfte 8, s. 587, med en tillhörande teckning på s. 586 (avbildad i textvolymen s. 260).

Beskrivning av originalmanuskriptet

Originalmanuskriptet, som återfanns 1994, finns på Kungl. biblioteket (SgKB 1995/9 pf). Den köptes på Lilla Bukowskis auktion i december 1994. Manuskriptet är numera monterat bakom en passepartout (ytterdimensioner ca 20 × 25 cm, varav den synliga delen av manuskriptet är ca 10,5 × 14 cm). Papperet är linjerat, men texten är skriven vinkelrät mot linjernas riktning. Bläcket är brunt. Längst ner till höger på det linjerade papperet finns en anteckning i blyerts: »(Aug. Strindberg) / intagen i Förr och Nu / 1878?» Inga ändringar finns.

Skillnader mellan originalmanuskriptet och första upplagan

Nedan förtecknas skillnader mellan originalmanuskriptet och första upplagan. Formen i manuskriptet anges först, därefter formen i första upplagan. Sid- och radhänvisning ges till textvolymen.

260: 1 Paris Dom / Paris’ Dom
260: 2 Gudinnor / gudinnor
261: 2 sne / sne’ –

Laokoon [I] och Niobe

Strindbergs bevarade originalmanuskript till »Laokoon [I]» och »Niobe» (Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek) är *bastext* för etableringen i SV. Dikterna publicerades postumt. Manuskriptet togs om hand av Birger Mörner när Strindberg höll på att bränna gamla manuskript våren 1891. Det avbildades och beskrevs i Mörners memoarbok (Den Strindberg jag känt, 1924, ss. 163, 165 f., 199 f.). Dikterna var ursprungligen avsedda för samlingen Nya dikter, som Strindberg planerade senhösten 1883 (se textvolymen s. 424).

Laokoonmotivet användes på nytt av Strindberg 1891 i en annan dikt med samma titel. För att skilja dikterna åt har utgivaren betecknat dem »Laokoon [I]» respektive »Laokoon [II]».

Beskrivning av originalmanuskriptet

Originalmanuskriptet till »Laokoon [I]» och »Niobe» finns i Mörnerarkivet i Örebro universitetsbiblioteket (186:1:4) och utgörs av Strindbergs egenhändiga renskrifter utan ändringar (se dok. nr 15:18). Manuskriptet är monterat inuti ett melerat omslag; i en ruta på omslaget står skrivet med bläck »August Strindberg / Nya Dikter.– / Orig. Mskpt.» Manuskriptet består av fem blad (ca 18,5 × 23,5 cm; glesa vertikala och täta horisontella vattenlinjer), vilka är monterade delvis med en blågul tråd inuti omslaget. Det första, ganska gulnade bladet har en stämpel från Örebro stads- och länsbibliotekets vänner. Texten är utförd med mörkt bläck.

Det första bladet har numera helt och det andra nästan helt lossnat från omslaget. De fem bladen utgörs av ett titelblad med påskriften »Nya Dikter. / af / August Strindberg.», ett blad med innehållsförteckning och rubriken »Antiker», samt de två dikterna »Laokoon» och »Niobe» på varsitt blad och slutligen ett tomt blad. Paginering saknas. Texten har karaktär av renskrift utan ändringar.

Till Georg Brandes.

(Med en lagerkrans från August Strindberg)
Den 25:e oktober 1891

Dikten är etablerad efter ett originalmanuskript som finns i Lunds universitetsbibliotek. Dessutom finns ett koncept av Strindbergs hand i Kungl. biblioteket. Troligen har dikten cirkulerat i flera olika avskrifter (se textvolymen s. 424 ff.).

Epigrammet »Till Georg Brandes» skrevs till en jubileumsfest för Brandes i Koncertpalæet i Köpenhamn 25/10 1891, där det lästes upp av Birger Mörner (B. Mörner, Den Strindberg jag känt, 1924, s. 156 f.). Papperslappen som Mörner använde vid uppläsningen är numera förkommen. Dikten citerades i Dagens Nyheter 26/10 1891 och i Karlstads-tidningen 31/10 samma år. Referatet i den sistnämnda publikationen skrevs av Gustaf Fröding (signaturen »G.F.»), som troligen utgick från ett liknande referat i Politiken. Dikten återgavs med flera tryckfel i Georg Brandes memoarbok Levned. [3] Snevringer og Horizonter, 1908, s. 334. John Landquist, som inte hade tillgång till något av Strindbergs egenhändiga manuskript, tryckte i Samlade Skrifter, del 37, 1916, dikten efter lydelsen i Karlstads-tidningen.

Beskrivning av originalmanuskriptet

Strindbergs egenhändiga manuskript, en renskrift skriven med mörkt bläck och utan ändringar, finns på Lunds universitetsbibliotek (Br. Vitt. Sv.). Manuskriptet består av ett mindre blad tjockt vitt, något gulaktigt papper (ca 13 × 21 cm). Det har glesa vertikala och täta horisontella vattenlinjer, samt en ofullständig vattenstämpel. Bladet är skuret i vänstra kanten och utmed nedre kanten, samt lagat på baksidan med tre vitgrå lappar. Enligt bibliotekets anteckningar förvärvades det 1949 från kanslirådet Wiens i Löberöd.

Förarbeten

En version av dikten, utförd med mörkt bläck och utan ändringar, finns i en liten anteckningsbok (ca 4 × 7,5 cm; SgA 5, Kungl. biblioteket). Ordalydelsen är densamma

som i originalmanuskriptet; däremot saknas paustecknen och interpunktionen, och användningen av versal begynnelsebokstav är annorlunda.

Laokoon [II]

»Laokoon [II]» har etablerats med ett ofullständigt originalmanuskript (Ms 1; återges i dok. nr 15:19) som *bastext* och första upplagan som *komplementtext*. Första publiceringen skedde i kalendern Nutid. En samling dikter och berättelser (ss. 203–205), utgiven av Gustaf af Geijerstam, som utkom i Stockholm under perioden 27/11–3/12 1891. Etableringen följer originalmanuskriptet där detta är bevarat (nämligen början och slutet av dikten), med iakttagande av Strindbergs ändringar i första upplagan; denna har också varit förlaga vid resten av textetableringen.

Efter att textvolymen publicerades blev ytterligare ett originalmanuskript känt (Ms 2; återges i dok. nr 15:20). Det rör sig om Strindbergs egenhändiga renskrift av dikten. Jämfört med etableringen i SV har Ms 2 åtskilliga skillnader i interpunktionen, samt några få skillnader i ordval och radbrytning. Följande skillnader i ordval föreligger (formen i Ms 2 anges först – därefter formen i SV): »skägglöse misogyn» – »skägglöse, vanföre misogyn» (265:5), »tak» – »hus» (266:3), »ringlarne» – »knutarna» (266:11), »i lyckans» – »i min lyckans» (266:21) samt »Utan att äfven guda-djuret menniskan / skulle ha sitt!» – »Utan även Gudadjuret människa.» (266:30). Dessutom finns flera skillnader i radbrytning; i Ms 2 är följande rader ihopskrivna: 265:20–21, 266:3–4, 266:20–21 och 266:25–26. Givet de skillnader som finns mellan Ms 2 och första upplagan förefaller det troligt att Ms 2 tillkom före första publiceringen.

Beskrivning av originalmanuskripten

Originalmanuskriptet till »Laokoon [II]» befordrades till trycket av Ellen Key och tycks därefter ha återgått till henne; det finns numera i hennes poesialbum (L 41:13, Ellen Keys samling, Kungl. biblioteket; se vidare textvolymen, s. 427 ff.). Det på Kungl. biblioteket bevarade manuskriptet består av ett blad med text på båda sidor; bladet i sin tur består av två delar, som numera sitter ihop. Bladet är monterat i albumet med det »vackra» slutet (innehållande ord som »Nåd, Apollo» etc.) riktat utåt, medan början av dikten limmades ihop med underlaget i albumet och var därmed länge icke synligt för läsaren. Det fräna mittpartiet av dikten (265:14–266:13) är bortklippt och försvunnet. Papperet tycks vara skuret för att passa albumets sidor. När utgivaren James Spens

undersökte manuskriptet på 1980-talet kunde han med hjälp av personalen på Kungl. biblioteket försiktigt lossa papperet från den underliggande kartongskivan, med obetydlig textförlust som följd – smärre bläckrester finns kvar på underlaget. Därmed kunde även början av dikten etableras med originalmanuskriptet som *bastext*.

Hela manuskriptet mäter ca 17,5 × 22 cm, varav undre delen ca 12 × 22 cm och övre delen ca 5,5 × 22 cm. De två delarna sitter numera ihop (överlappande endast några millimeter), troligen på grund av limmet.

Manuskriptet som blev känt först efter textvolymens publicering såldes av Mats Rehnströms antikvariat 2009 till en privatperson. Manuskriptet har inte varit tillgängligt för redaktionens granskning annat än som en digital kopia; beskrivningen bygger på uppgifter som tillhandahållits av antikvariatet.

Strindbergs egenhändiga manuskript till »Laokoon [II]» (ca 28 × 23 cm) är bundet i ett något nött halvfranskt band, troligen från 1900-talets början med texten »August Strindberg Manuskript till Laokoon» tryckt på frampärmen. Manuskriptet är losstaget ur häftningen. Det handlar om en prydlig renskrift utan ändringar, omfattande ett vikt ark om fyra sidor, med text på första och tredje sidan. Papperet är tjockt och utan vattenstämplar. Runt texten finns en svagt markerad tunn ram i blyerts. Inga spår av sättare finns.

Ändringar i första upplagan som införts i Samlade Verk

Nedan förtecknas skillnader mellan första upplagan och originalmanuskriptet Ms 1 (där detta är bevarat), vilka införts i SV. Först anges formen i första upplagan (Nutid 1891) och därefter manuskriptformen. Sid- och radhänvisning ges till textvolymen.

265: 5 Du skägglöse, vanföre misogyn, / Du skägglöse misogyn,

266:30 Utan äfven guda-djuret menniska. //
Utan att äfven Gudadjuret menniskan / Skulle ha sitt! – –

Ändringar i första upplagan som ej införts i Samlade Verk

Nedan förtecknas väsentliga skillnader mellan första upplagan (Nutid 1891) och originalmanuskriptet Ms 1 (där detta är bevarat), vilka ej införts i SV. Dessutom finns åtskilliga skillnader i interpunktion. Först anges formen i manuskript och därefter i första upplagan. Sid- och radhänvisning ges till textvolymen.

266:16 Icke för mig Trojanvännen Grekhataren, //
Icke för mig, Trojanvännen, / Grekhataren,

266:17 Men nåd, Apollo, för mina barn, // Men nåd, Apollo, / För mina barn;

266:20 Glöm att jag förhäfde mig / I min lyckas dagar; // Glöm att jag förhäfde mig,

266:25 Att jag – som ugglan – / Att jag som ugglan

266:28 icke blef mig tillfylles / icke var mig tillfyllest

Narcissus

»Narcissus» etableras med ett faksimil av originalmanuskriptet som *bastext* (Strindbergssällskapets deposition i Kungl. biblioteket). »Narcissus» är en omarbetning av en dialog ur *Himmelrikets nycklar* (SV 32, s. 152; akt I, scen 4), som skrevs hösten 1891. Dikten ingick i ett praktalbum med »minnesblad» från skandinaviska kulturpersonligheter som skänktes till den danska skådespelerskan Betty Hennings (1850–1939) med anledning av hennes 25-årsjubileum som artist 21/11 1891. Dikten citerades efter danska tidningar i Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning 23/11 1891. Manuskriptet återgavs fotografiskt i artikeln »Blad ur skådespelerskan Fru Betty Hennings' album från författare, konstnärer och kompositörer vid hennes 25-årsjubileum» i tidskriften Julrosor 1895.

ÖVRIGA DIKTER

Textläge

I avdelningen »Övriga dikter m.m.» i textvolymens kommentarer avtrycks dels längre textversioner, dels dikter som är ofullbordade eller som inte med fullständig säkerhet kunnat attribueras till Strindberg.

Textläget redovisas i detalj för respektive dikt nedan. Tre olika typer av textlägen kan urskiljas:

1. Texter som återges med hjälp av originalmanuskriptet är varianter av »Solrök», »En middagslur på St. Nikolai ruin. I blomstermånaden 1870 –», »Invokation», »Calle Blomberg» och »Isaacs Julkväll».
2. »På Nikolai ruin. Visby 74» återges med originalmanuskriptet som *bastext* och första upplagan som *komplementtext*.
3. Texter som återges efter första upplagan: »Återvaknande vikingalust», »Till Pelle Janzon», »Pelles Visa» och »Daddas visor».

Varianttexter till Dikter på vers och prosa: Solrök, På Nikolai ruin och Tärnvers

I textvolymen trycks varianttexter till två dikter, nämligen en prosaversion av den inskjutna versdikten i »Solrök» och ett par tidiga versioner av »På Nikolai ruin». Efter att textvolymen trycktes 1995 har en varianttext till ytterligare en dikt hittats, nämligen till »Tärnvers».

Varianttext till Solrök

Prosaversionen av den inskjutna versdikten i »Solrök» (se textvolymen ss. 81 ff., 433) är etablerad efter originalmanuskriptet (Bonniers förlagsarkiv).

Prosaversionen trycktes i en mindre del av första upplagan i kalendern Svea för år 1881 (tryckt 1880); i större delen av upplagan ingår i stället diktversionen. Slutraden »Det är en märkvärdig ört den sprängörten!» finns i manuskriptet men inte i första upplagan; den kan ha strukits i korrektur av Strindberg (se ovan s. 138).

Varianttexter till På Nikolai ruin

Av »På Nikolai ruin» finns fem versioner bevarade (se textvolymen ss. 335 ff. samt ovan s. 13 f.). Etableringen i textvolymen (s. 121 f.) är gjord efter den sista versionen (E). I textvolymens kommentarer återgavs ytterligare två versioner, nämligen A och D: »En middagslur på St. Nikolai ruin. I blomstermånaden 1870 –» respektive »På Nikolai ruin. Visby 74».

»En middagslur på St. Nikolai ruin. I blomstermånaden 1870 –» (version A) kan vara den äldsta versionen av dikten. Texten är etablerad efter ett originalmanuskript, som tillhör Strindbergsmuseet och är deponerat på Kungl. biblioteket (signum Strindbergssällskapet). Denna version publicerades inte under Strindbergs livstid. Manuskriptet ligger inuti en mapp som kommer ur Knut Lundmarks samling och som förutom diktmanuskriptet även innehåller telegram inlämnat i Ladugårdslandet 21/2 1880 till Johan Oscar Strindberg, samt Rune Zetterlunds artikel »Dikten som krävde tretton år att bli färdig. En okänd version av Strindbergs ’På Nikolai ruin’»,

Stockholms Dagblad 28/12 1919. Zetterlunds artikel innehåller en renskrift av denna version samt en faksimil av versionens början.

Originalmanuskriptet till »En middagslur på St. Nikolai ruin. I blomstermånaden 1870 –» består av två tunna blad, med text på samtliga fyra sidor (ca 13,5 × 21,5 cm). Bläcket är mörkbrunt. På de första tre sidorna finns endast enstaka strykningar och ändringar, men de blir fler i slutet av dikten. Originalmanuskriptet är monterat på ett pappersblad (Lessebo bikupa) medelst en remsa som löper utmed ena långsidan. Texten är återgiven i textvolymen (ss. 434–437), med undantag för sista strofen i manuskriptet, som är en av Strindberg förkastad variant. Manuskriptets sista sida återges som dok. nr 15:2.

Texten till D-versionen »På Nikolai ruin. Visby 74» är etablerad med originalmanuskriptet (Det Kongelige Bibliotek, Köpenhamn) som *bastext* och med första upplagan som *komplementtext* (boulevardbladet Najaden 30/7 1874). En kopia av manuskriptet finns på Kungl. biblioteket i Stockholm (SgKB 1988/97, av Margareta Brundin utbrutet ur Torsten Eklunds samling, L 166). Det köpenhamnska manuskriptet består av tre blad.

Varianttext till Tärnvers

Denna variant till dikten »Tärnvers» (SV 15, s. 141 f.) var inte känd vid tryckningen av textvolymen år 1995. Manuskriptet återges nedan som dok. nr 15:21.

Originalmanuskriptet har titeln »Till Tärnorna.» (SgKB doss 6:6:5, Kungl. biblioteket) och består av ett enkelt vikt blad, som tidigare varit vikt två gånger (ovikt ca 28 × 21,5 cm). Verserna finns på de första tre av fyra sidorna. Pappersskador finns utmed kanterna och utmed tidigare vikning, men inga textförluster. Strindbergs text är utförd med mörkt bläck och har karaktär av renskrift; endast enstaka ändringar förekommer. I slutet av dikten är tillagt med annan penna »August». På sista sidan finns svaga spår av en anteckning i blyerts; det tycks röra sig om flera personnamn varav det första är »Palmqvist».

Några strofer (exempelvis den första) är nästan identiska i de två versionerna, medan andra är grundligt omarbetade. Handstilen och typen av ändringar tyder på att denna varianttext är äldre än »Tärnvers». Särskilt en ändring kan nämnas: formuleringen »Och

brudparets» som finns i det äldre manuskriptet har under skrivandets gång i originalmanuskriptet till *Dikter på vers och prosa* (Ms 1, Bonniers förlagsarkiv) ändrats till »De lyckliges» (SV 141:10).

En inhiberad text till Sömngångarnätter: Invokation

Under ett skede i skrivandet planerade Strindberg att inleda *Sömngångarnätter* med en »invokation», som skulle placeras omedelbart efter dedikationen till Björnson och Lie, men som inte blev tryckt (se textvolymen ss. 388, 440 ff.).

Texten till »Invokation» är etablerad efter originalmanuskriptet (186:2:9, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotet). Den har tidigare publicerats av Birger Mörner i Den Strindberg jag känt, 1924, s. 180 ff.

Originalmanuskriptet är monterat, delvis med ett blågult snöre, inuti ett slitet, melerat omslag. I en ruta på omslagets framsida står: »August Strindberg. / Invocation. / Orig. Msc.» Manuskriptet består av tre blad (ca 20,5 × 15,5 cm) med paginering 1–3 i övre högra hörnet och med text på endast ena sidan. Rubriken högst upp på första bladet är »Invokation.». Texten innehåller endast ett fåtal omarbetningar.

En ofullbordad dikt och ett diktfragment: Calle Blomberg och Isaacs Julkväll

Denna textgrupp består av två dikter: den ofullbordade tillfällesdikten »Calle Blomberg» och den i fragmentariskt skick bevarade »Isaacs Julkväll» (se textvolymen s. 444 ff.).

Texten till »Calle Blomberg» återges efter det bevarade konceptmanuskriptet (Nylinsamlingen, Vf 196 d:12, Kungl. biblioteket). Texten är utförd med mörkbrunt bläck på båda sidor av ett blad (ca 21 × 35,5 cm; vattenmärke »Perioden»). Det innehåller många ändringar och strykningar. Manuskriptet är avbildat i SV (bild 21 och 22, mellan s. 320 och s. 321) samt nedan (dok. nr 15:22). Texten har tidigare publicerats som faksimil av Göran Söderström i Strindbergs måleri, red. T.M. Schmidt, 1972 (mellan s. 40 och s. 41), men har annars varit otryckt.

Texten till »Isaacs Julkväll» återges efter originalmanuskriptet (186:1:1, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek; avbildas som dok. nr 15:23). Dikten skulle ingå i avdelningen »Sårfeber» i *Dikter på vers och prosa* men drogs tillbaka av Strindberg 24/8 1883. Dessförinnan hade dikten refuserats av tidskriften Ur Dagens Krönika (se textvolymen s. 447 ff.). Dikten har förblivit otryckt och publiceras följaktligen i SV för första gången.

Enligt Strindbergs egenhändiga innehållsförteckning i originalmanuskriptet till *Dikter på vers och prosa* hade dikten i sitt färdiga skick tre blad (se bild i textvolymen s. 309), men endast de första två är bevarade. De två sista stroferna som är etablerade i SV är strukna i manuskript. Enligt en handskriven lapp signerad »B.M.» (Birger Mörner) var manuskriptet komplett då Carlheim-Gyllensköld i samband med ett besök på Mauritzberg tog en avskrift av dikten i sin helhet; Mörner nämner dock inte när besöket ägde rum. Ovanför Mörners anteckning finns dateringen 12/12 1927, dock skriven med annat bläck än resten av texten. De två bladen i Mörnerarkivet har en paginering som visar att de hör samman med de fyra dikterna som publicerades i Ur Dagens Krönika 1883:2 (det vill säga »Lokes Smädelser», »Olika vapen», »Göken» och »Esplanadsystemet»): de två bevarade bladen av »Isaacs Julqväll» har ett litet »d»

skrivet i blyerts i nedre högra hörnet. Även papperssorten och vattenmärket i »Isaacs Julqväll» är desamma som i de fyra nämnda dikterna. Pagineringen visar att dikten ursprungligen varit avsedd att tryckas mellan »Göken» och »Esplanadsystemet»; de fyra tryckta dikterna har nämligen motsvarande blyertsbeteckningar (a, b, c respektive e).

Strindbergs egenhändiga manuskript består av två blad (ca 22 × 18,5 cm; vattenmärke Howard, med glesa vertikala och täta horisontella linjer) monterade inuti ett tunt, melerat omslag, vars framsida lossnat. I en liten ruta på omslagets framsida finns skrivet i bläck »August Strindberg / Isaacs Julqväll / Orig. Msc.» och därunder med blyerts »2 blad». Bladen är paginerade med bläck 1 respektive 2 i övre högra hörnet. Texten är utförd med mörkt bläck. Enstaka ändringar med bläck finns; det kan inte uteslutas att ett annat bläck använts för åtminstone en ändring.

Efter att textvolymen publicerats blev ett troligen ofullständigt konceptmanuskript till »Isaacs Julkväll» känt (SgKB 1996/116:2 pf; se nedan dok. nr 15:24). Det köptes av Kungl. biblioteket från en privatperson i Lund. Manuskriptet består av ett tjockt gulnat blad, som varit vikt två gånger, varvid fyra fält skapats (ca 22 × 36 cm). Text, utförd med mörkt bläck, finns endast på papperets ena sida, inuti tre av de fyra fälten. En av stroferna förekommer i originalmanuskriptet (449:9–12), men konceptmanuskriptet innehåller även verser som inte är strukna och som inte ingår i manuskriptet som tillhör Mörnerarkivet. I fältet högst upp till vänster står:

Förbannelse öfver dig jude
Som stört vår julefrid
Förbannelse öfver ditt hufvud
Från nu till evig tid.

I fältet högst upp till höger finns ytterligare två icke strukna rader:

För trettio silfverdaler
Du sålde vår Herre Krist

Återvaknande vikingalust

Dikten »Återvaknande vikingalust» publicerades första gången i tidskriften Förr och Nu. Illustrerad läsning för hemmet, häfte 9, 1879, s. 674, som bildtext till ett träsnitt utfört vid Wilhelm Meyers »Xylographische Anstalt» efter en teckning av Carlo Landberg (se bild i textvolymen s. 451). Dikten är en omarbetning av »Orms kväde» i skådespelet *Den fredlöse* (1871; SV 3, ss. 71 ff., 126 ff.), vilket tidigare hade publicerats i tidskriften Nu 1876. I originalmanuskriptet till *Den fredlöse* (tidigare Drottningholms teaterbiblioteket, numera Musik- och teaterbibliotek) föreligger »Orms kväde» i två olika versioner (se textvolymen s. 450).

Dikten har av Torsten Eklund attribuerats till Strindberg (se textvolymen s. 450). Det är dock inte alldeles säkert att det var Strindberg själv som utförde omarbetningen till bilddikt: uppgiften kan ha utförts av Siri von Essen eller av makarna tillsammans. Dikten är underskriven med signaturen »S.».

Texten är etablerad efter första upplagan i Förr och Nu 1879 (numrering i trycket av stroferna 2–4 har eliminerats av utgivaren). Inga andra ändringar finns.

Dikter med anknytning till »Klubben» 1881

I denna avdelning återfinns två dikter, nämligen »Till Pelle Janzon vid överlämnandet av hedersgitarren vid samma tillfälle» och »Pelles Visa». Strindberg torde ha författat båda dikterna, även om ingen av dem kan tillskrivas honom med fullständig säkerhet (se textvolymen s. 452 ff.).

Dikterna har tillkommit inom ramen för sällskapsorden »Klubben» och båda trycktes första gången anonymt i »Klubbens Handlingar. Första kapitlet. 23 November 1880–81» (exemplar i Kungl. biblioteket och i Hjalmar Sandbergs samling i Norrköpings stadsarkiv). Om »Klubben», se vidare textvolymen s. 353 ff. och Conny Svensson i SV 18, s. 374 ff.

Texterna är etablerade efter första upplagan, utan ändringar. Manuskripten har inte kunnat återfinnas.

Daddas visor och andra översatta barnböcker

Under 1870-talet utkom flera översatta barnböcker som med olika grad av säkerhet kan attribueras till Strindberg (se textvolymen s. 457 ff.). Den enda av dem som med hög grad av säkerhet kan attribueras till Strindberg och där han gjort en självständig insats är *Daddas visor*, som också återges i textvolymen. De övriga berörda barnböcker är *Barnen i skogen*, *För våra barn*, *Barnens fröjder* och *Bilder och visor*.

Daddas visor utkom som nr 3 i Bonniers serie Leksaksböcker för små barn, under perioden 1–6/12 1872 (Svensk Bokhandelstidning). Boken är en bearbetning av nr 62 Nursery Rhymes i det engelska förlaget Routledge's serie New Sixpenny Toy Books 1872 (Göte Klingberg, Denna lilla gris går till torget, 1987, s. 169). Själva rimmen är dock äldre och finns förtecknade som nummer 55, 66, 74, 213, 262 och 546 i The Oxford Dictionary of Nursery Rhymes, utgiven av Iona och Peter Opie 1951. Planscherna i den svenska upplagan är desamma som i den engelska förlagan.

Texten i SV är etablerad efter första upplagan. *Daddas visor* har troligen försvenskats av Strindberg och dikterna med tillhörande illustrationer återges därför i textvolymen ss. 462–473. Översättaren har förhållit sig tämligen fritt till förlagan och ibland utgått snarare från bilderna än från den engelska texten.

Troligen försvenskade Strindberg även den versifierade barnboken *Barnen i skogen*, utgiven på Bonniers förlag 1872 (se textvolymen s. 458). Eftersom denna barnbok är en texttrogen översättning av den engelska förlagan återges den inte i SV.

För våra barn utkom 1876 som nr 4 i J. Seligmanns förlags bokserie Saga, Bibliotek för ungdom, med Strindbergs namn på titelbladet. Boken bygger på den plattyska Vœr de Gœrn (1858), med text av Klaus Groth och illustrationer av Ludwig Richter (se textvolymen 459 ff.). Groth hade dels bearbetat gamla folkliga småvisor, dels författat egna rim (L. Furuland & M. Ørvig, En bilderbok ur den borgerliga barnkammaren, i nytryck av *För våra barn*, 1980, s. 43 ff.).

Strindbergs insats vid bokens författande är omtvistad (se textvolymen s. 459 f.). I ett par tidiga brev pekade Strindberg ut Siri von Essen som översättaren (se Brev 2,

s. 86 ff., samt Brev 6, s. 201). Också i ett par sena brevuppgifter tonade han ner sin insats vid försvenskningen av denna och andra barnböcker (se Brev 20, ss. 140, 154).

Den svenska texten utgörs i stor utsträckning av direkta lån ur A.I. Arwidssons samling Svenska fornsånger, del 3 (1842) och tidskriften Runa (se Barbro Tibergs otryckta seminarieuppsats Strindberg som barnboksförfattare, Stockholms universitet, 1979; jfr Brev 2, s. 87).

De översatta, illustrerade barnböckerna *Barnens fröjder* och *Bilder och visor* utgavs 1879 anonymt på Seligmanns förlag. Martin Lamm har i en uppsats velat attribuera böckerna till Strindberg (M. Lamm, »August Strindberg som barnboksförfattare», Barnens Dagblad, 1928, nr 1, ss. 9, 27), något som ifrågasatts i Klingberg 1987, s. 67 ff. (se textvolymen s. 460 f.). Lamm hade tillgång till Strindbergs egenhändiga originalmanuskript, vilka var inklistrade i ett exemplar av de engelska förlagorna Childhood's Delight och Tottie's Nursery Rhymes (nr 67 respektive 69) i serien Aunt Louisa's London Toy Books 1878 och varav en sida med Strindbergs egenhändiga text återgavs som faksimil i artikeln. Av Lamms artikel framgår att det också fanns ett tredje manuskript av Strindbergs hand med text till nr 68 i samma serie, Hush-a-bye baby. Samtliga dessa manuskript, som 1928 var i förläggaren Nils Gebers ägo, är numera förkomna. Strindberg har i flera brev hävdat att hans insatser vid försvenskningen av barnböckerna var mycket begränsade (Brev 2, s. 86 ff.; Brev 20, ss. 140, 154).
Om Strindberg som översättare, se vidare Gunnel Engwalls artikel i Svenskt Översättarlexikon (www.oversattarlexikon.se).

YTTERLIGARE DIKTER

Inledning

I avsnittet »Ytterligare dikter» redovisas fragment och versioner med anknytning till dikter i de föregående avdelningarna, samt förkomna och svårattribuerade dikter. En tidig dikt med säker attribution, vilken upptäckts efter tryckningen av textvolymen hösten 1995, publiceras här för första gången; det rör sig om tillfällesdikten »Till Gurli Åberg». Textläget redovisas separat för varje dikt.

Till Gurli Åberg

Tillfällesdikten »Till Gurli Åberg / (På tredje lysningsdagen)» var inte känd av forskningen när SV 15 utkom hösten 1995. Den publiceras här för första gången.

Originalmanuskriptet köptes in till Kungl. biblioteket på Stockholms Auktionsverk, Bokkvalitén i maj 1999 (SgKB 1999/80:2 pf). Enligt Kungl. bibliotekets anteckning på omslaget skrevs dikten troligen i juli 1883. Skådespelerskan Gurli Åberg (1843–1922) var nära vän till familjen och gudmor till Strindbergs dotter Greta (Brev 3, s. 34).

Beskrivning av originalmanuskriptet

Manuskriptet består av två vikta blad; bladen är vikta en gång så att åtta sidor erhålles. Utvikta är bladen ca 27,5 × 21,5 cm (vattenlinjerna bildar ett luftigt rutigt mönster). Texten, som är utförd med mörkt bläck och av Strindbergs hand, finns på de första fem sidorna. Inga ändringar finns. Korta avskiljande linjer finns mellan vissa strofer.

Tillsammans med dikten förvaras ett litet, numera gulnat kuvert, vari brevet troligen legat. Numera står skrivet i blyerts över hela kuvertet »Strindberg». Manuskriptet avbildas som dok. nr 15:25.

Texten

Till Gurli Åberg
(På tredje lysningsdagen)

Bland Dina yngre bekanta
Jag räknas, det är visst sant,
Men ändock jag går att mista
Mig tycks en gammal bekant.
—

Ty redan ifrån min ungdom
Jag kände Din skönhets magt
Fast aldrig för dina fötter
Ett skadskjutet hjerta jag lagt.

—

Och Din talang jag kände,
Den känna ju alla väl,
Men sent jag fick känna det bästa
Din friska, din öppna själ.

—

Och nu, nu går Du ifrån oss,
Från vänner och fosterland;
Här hjelper ej något veto
När Norge tar Dig om hand.

—

Nu står ditt soffhörn öde
Uti vårt lilla hus
Der glädje och lif Du spridde
Så kry som ett nytändt ljus

—

Du kom i hvardagsdrägten
Som helgdagshumöret bar;
Talang och storhet och sådant
Du lemnade hemma qvar!

—

För ömsesidig beundran
Vi kommo aldrig ihop
Och kommo vi hop oss stundom
Så lades ej lock på stop.

Mång vänligt hugg Du gaf mig
Och det var hjertligt ment,
Det friskade upp humöret
Var ofta ärligt förtjent.

—

I höstas – jag glömmer det aldrig –
När stormen, du vet, bröt ut,
Och vänner försvunno skocktals
Som hundar när maten är slut,

—

Då hittade än du vägen
Och stretade tre trappor opp,
Du frukade ej blameras
Bland nihilisternas tropp.

—

Du visste att dynamiten
Den låg i hans unga blod,
Du visste petroleumslukten
Den kom ifrån Buckans bod.

—

Der gjordes ej attentater
Om ej emot Mårtens gäss,
Och såg du konungar falla
Så var det för trumf och ess.

Den gången då var du modig!
När karlar sprungo i land
Som råttor när skeppet sjunker
Du var – jag skäms att säga't – en man!

Då kände du icke Petra,
Men Petra dig skulle förstå
Ty när i sedan råktes
Då varen I ett, I två!

—

Men ännu en plats blir ledig
Som aldrig skall fyllas mer:
Vår lilla klubb är skingrad
Den går till glömskan ner.

Att klubben evigt skall lefva
Det är ingen hemlighet,
Du höll den ensam tillsamman,
Det var klubbens hemlighet.

Så nu förstår Du hvad saknad
Du lemnar efter dig här
Du slipper att höra jemmern
När så du reser så der!

Farväl då och blif du lycklig,
Så lycklig man blifva kan
När tvenne hjertan råkats
Och man kan få hvarann.

Till afsked nu mina blommor
Ett handslag i sista stund,
En kyss från Siri på kinden
Och två från de små på mun!

August Strindberg.

Bröllopsvärser

Tillfällesdikten »Bröllopsvärser» är troligen skriven av Strindberg. Den trycktes tillsammans med en annan tillfällesdikt, »Arnkel», i den svenskamerikanska jultidningen Landkänning 1919, utgiven i New York av Skandinaviska Socialistiska Arbetareförbundet. (Dikten »Arnkel» är en version av dikten »Till min syster Anna»; se textvolymen s. 253, samt ovan s. 123.) Enligt uppgifter i Landkänning, s. 8, var det Gustaf Strindberg (1880–1953), son till Augusts bror Oscar, som ställde dikterna till redaktionens förfogande.

Dikterna avtrycktes även i Folkets Dagblad Politiken 10/1 1920, dock med flera flagranta tryckfel. Enligt uppgift i Folkets Dagblad Politiken var förlagan den svenskamerikanska veckotidningen Arbetaren, också den utgiven i New York av Skandinaviska Socialistiska Arbetareförbundet. Dikterna har inte kunnat återfinnas tryckta i Arbetaren; tidningen refererade dock innehållet i Landkänning i sitt nummer 4/12 1919. Något manuskript till »Bröllopsvärser» är för närvarande inte känt.

Texten

Dikten återges efter trycket i den svenskamerikanska jultidningen Landkänning 1919, s. 8 (se dok. nr 15:16).

Bröllopsvärser

Ej utan fruktan fram jag träder
Vid denna glada bröllopsfäst,
Blygt sig mina tankar kläder
I enkla ord, som jag kan bäst.
Ty sångens gud ej gaf mig snille
Att tolka med min lyras ljud
Allt vackert som jag säga ville
Till tärnorna åt dagens brud.
O att jag modigt kunde höja

Edert lof och sedan röja
En enda blick som mig belön't.

Det fin's en liten gud på jorden,
Osynlig och med hemlig makt,
Och än i södern, än i norden,
Han irrar kring från trakt till trakt.
Hans ande bor i alla väsens bröst,
I näktergalens och i vindens röst,
Små fåglar som i skogen sjunga,
Små blommor uti dalens famn,
Och örnen, som i rymden ljungar,
Ja allt, allt prisar kärleksgudens namn
Men hälst ändå den skalken sårar
Med giftig pil små tärnors barm.
Fast glädjen ofta byts i tårar
Det gör den grymme föga harm.

Som tärnor nu bland oss i dansen,
Men hvilken vet när bröllopskransen
Åt eder själfva knyt's en dag.
Du unga, vackra blomsterskara,
Af yppig fägring, milt behag,
Du skall ock känna du en dag
Att allt ej är som det skall vara,
Af kindens rodnad, hjärtats slag.

Då skall vår krets du öfvergifva
Och bygga dig ett eget bo.
O måtte det ett tämpel blifva
För hopp och kärlek och för tro.
Må sorgens bleka bild ej träda

Inom det hemmets trefna dörr,
Må fridens ängel framgent breda
Sin vinge öfver er som förr.
Vid denna önskan vill jag dröja,
Det var min tankes enda mål,
Och sist låt oss nu glasen höja
Till dessa sköna tärnors skål.

Förlorade dikter

Huvudkällan för kunskapen om Strindbergs numera försvunna ungdomsdikter är en förteckning »Efterlemnade skrifter» över otryckta eller »blott en gång i tidning eller tidskrift anonymt» publicerade skrifter, som han troligen upprättade någon gång mellan våren 1881 och våren 1882 (186:6, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek; se textvolymen s. 276 ff.). Förteckningen bör vara relativt fullständig. Den enda säkert attribuerade dikten som saknas i förteckningen är »Paris Dom» från 1879. Man kan emellertid inte utesluta att Strindberg medvetet eller omedvetet utelämnat någon dikt. En dryg tredjedel av dikterna ur förteckningen är numera förkomna; så vitt känt är de otryckta och manuskript saknas. En del av de förkomna dikterna kan ha gått förlorade när Strindberg eldade upp papper och manuskript våren 1891 (se B. Mörner, Den Strindberg jag känt, 1924, s. 62 f., samt textvolymen ss. 276–283).

Titlar som nämns i förteckningen »Efterlemnade skrifter», men som är otryckta och till vilka manuskript saknas är

»Farväl till Fattigdomen på en tid = (’En Konungs protégé.’)»,
»Till Doktor L.» och
»Loviseberg (Under Tyska Kriget.) 2 stycken».

En av de två dikterna som nämns i den sistnämnda rubriken skulle kunna syfta på »Återseendet», som följde med brevet till kusinen Johan Oscar »Occa» Strindberg 28/9 1870 men som numera är försvunnen; titeln »Återseendet» nämns inte i förteckningen »Efterlemnade skrifter».

Manuskriptet till »En opiidröm under sjukdomen» är förkommet sedan 1917. Dikten var riktad till »Edward och Theres», vars identitet är osäker; möjligen kan det ha rört sig om Strindbergs kusiner (se textvolymen ss. 278, 282 f.; jfr nedan s. 164).

Troligen syftar titeln »Midsommardagen 1870» på en numera förkommen dikt. Det kan dock inte uteslutas att titeln syftar på antingen diktutkastet »Och nu ä middan slut» (Nylinsamlingen, KB; se nedan s. 163 f.) eller på dikten »I det gröna. (Idyll från ’environerna’.)» (den sistnämnda diktens attribution är dock osäker; se nedan s. 167).

Dessutom finns uppgifter om ytterligare en förkommen dikt som inte nämns i förteckningen »Efterlemnade skrifter». Dikten »Trollhättan» skall ha ingått i »Sonettkransen» (se textvolymen s. 421), men är numera förkommen.

Utkast och fragment

Till denna kategori hör ett fragment och ett diktutkast som med säkerhet kan tillskrivas Strindberg.

Det enda sättet

Diktfragmentet »Det enda sättet» (SgKB 1980/103 pf, Kungl. biblioteket), som har en antisemitisk tendens, kan ha varit avsett för *Dikter på vers och prosa* (se textvolymen s. 447). Texten är utförd med mörkt bläck på ett skuret blad (vattenmärke Howard); papperet är skuret på samma sätt som i manuskriptet till *Sömngångarnätter*. Fragmentet avbildas som dok. nr 15:26. Texten lyder:

Det enda sättet

Fast Moses icke tillhör mina personliga vänner
Så – härmed jag offentligt det [det *tillagt*] bekänner –
Han har stundom sina goda idéer
I synnerhet bland [bland *tillagt*] det gamla förbundets Hebréer.
Så läsa vi i den Mose bok
Hur han gjorde med de gamla syndare
När Farao dem ur Egypten vrok
Han gjorde sig till de dårars [de dårars *ä fr* gubbarnes] förmyndare
Och narrade dem på en ökenresa [ökenresa *ä fr* ökenvandring]

Och nu ä middan slut

Diktutkastet »Och nu ä middan slut» (Vf. 196 d: 11, Nylinsamlingen, Kungl. biblioteket) travesterar Zacharias Topelius' dikt »Vintergatan» (se textvolymen s. 282).

Originalmanuskriptet till »Och nu ä middan slut» finns på ena sidan av ett blad, som på andra sidan innehåller de tre sista stroferna till dikten »Till f.d. Studenten, H.K.H. Hertigen av Dalarne» (se ovan s. 114; manuskriptet återges som dok. nr 15:17). Det rör

sig om ett utkast med många ändringar. Texten är utförd med blyerts på ett gulnat, ojämnt rivet blad (på det bredaste stället mäter bladet ca 17 × 21 cm; glesa vattenlinjer). Längst ner till vänster finns en biblioteksanteckning med blått bläck »1957/17:11».

Eftersom manuskriptets första, överstrukna rad lyder »Och nu Midsommardagen kommit har» kan det inte uteslutas att detta utkast motsvarar titeln »Midsommardagen 1870», som omnämns i Strindbergs förteckning »Efterlemnade dikter». Förmodligen handlar det dock om olika texter. Texten lyder (med ändringar m.m. återgivna inom hakparentes):

~~Och nu Midsommardagen kommit har~~ [*tillagt över raden och struket:* med sol]
Och nu ä middan slut – man supen tagit har
Och nu stå alla minnen upp från längre förrunna dar
Och glada sägner flyga kring som strimmor i det blå
Och underbart och vemodsfullt och varmt är hjertat då

De dunkla furor skåda ned i sommarsolens glans
Så glädligt sjungade som om ej död på jorden fanns
Förstår Du deras tysta språk på [*svårtytt*] en tagen än
Jag hör den nyss af [*svårtytt*] blommorne och vill Du höra den
Långt bort i Göta land vid kusten utaf Kattegat [i Göta land vid kusten utaf Kattegat *ä fr* vid Kattegatt der]
Der bodde han vid Mälarns strand der hade han sin skatt

~~Och Edvard var hans namn Theres så hette hon~~
Theres var hennes namn och Edvard hette han
Och båda älskade så högt och älskade hvarann

Brevdikter

I Strindbergs brevväxling förekommer ibland enstaka verser, ibland en hel strof. Anslaget är ofta humorististiskt; ibland rör det sig om uppenbara travestier eller parodier av identifierbara dikter, men andra gånger är det svårt att avgöra om verserna är helt eller endast delvis Strindbergs egna. Här redovisas ett representativt urval av brevdikter.

En supvisa »Helvetets djeflar spelte på fioler» förekommer i ett brev till Carl Larsson 13/4 1882 (se Brev 3, s. 6 f.). I ett utkast till *Folk-komedin Hemsöborna* hade Strindberg använt en variant på visan i slutscenen, men strukit den senare under skrivprocessen (se SV 32, ss. 111, 251, 257, 275 f., samt TK 32, ss. 21, 32, 37). Förekomsten i Strindbergs verk tycks vara den tidigast belagda i skrift, men troligt är att han utgick från en befintlig visa.

En versifierad födelsedagshälsning till Erik Thyselius som börjar med orden »Hell Thyrax, gamle anarkist» finns bland Strindbergs brev till Thyselius på Kungl. biblioteket. Hälsningen är avtryckt i Brev 3, s. 58.

Ett brev till Claës Looström, skrivet omkring 12/11 1883, inleder Strindberg med fyra versrader varav den första är »Nej topp du gamle Schajas!» (Brev 3, s. 352). Strindberg har satt verserna inom citationstecken och refererar dem som »skaldens ord». Den förmodligen travesterade förlagan är okänd. Också ett annat brev till Looström inleds med fyra versrader, varav den första »Haf tack Du gamle Pajas» (Brev 3, s. 360).

I flera brev varierar Strindberg några verser som börjar med »Nu jublar min anda» eller »Då jublar min anda» (Brev 3, s. 33; Brev 4, ss. 126, 138; Brev 10, s. 226). Torsten Eklund hävdar att strofen var en travestering av någon religiös uppståndelsesång; Strindberg tillskrev den bland andra Tegnér och Snoilsky (se Brev 10, s. 226).

I brev till Claës Looström 1/5 1884 anger Strindberg följande verser inom citationstecken: »’Att skända de hvites qvinnor / ibland Platanerna / Är lyckans höjd.’ /

Snoilsky.» Enligt Torsten Eklund travesterar Strindberg Snoilskys dikt »Kreolskan» (Brev 4, s. 137).

Omtvistad attribution

Det finns ett antal dikter vilka ibland tillskrivits Strindberg, men där attributionen är osäker eller felaktig. (För omtvistad attibution av barnboksöversättningar, se ovan s. 148 f.)

I Kungl. biblioteket finns under samlingsrubriken »Strindbergs släktingar I» material rörande flera av Strindbergs släktingar (SgKB Dossier 6, Kungl. biblioteket).

Som nummer 5:1–6 inom dossiern finns sex dikter med accessionsnummer 1981/46, vilka inköptes på Stockholms Auktionsverks bokauktion 15/4 1981 och vilka synes härröra från August Strindbergs bror Oscar. Auktionskatalogens uppgift att dikterna författades av August Strindberg är dock osannolik. Det gäller dikterna: »Amalias afsked», »Till Tärnorna (Vid Julias Bröllop)», »I det gröna», »Leanderdagen den 27 Februari 1866», »Wersar vid Herman Schlyters död till hans Syster och Fästmö» och »Bland allt skönt och ljuft i lifvet finnes». I det sistnämnda fallet rör det sig om julklappsvers. Det kan inte uteslutas att dikten »I det gröna (Idyll från 'environerna')», som har underskriften »Till Vännen O. Strindberg enl. önskan 28/6 1870», motsvarar rubriken »Midsommardagen 1870» från förteckningen »Efterlemnade dikter», även om det är osannolikt (jfr ovan ss. 159 och 162, samt textvolymen s. 282).

Som nummer 6:1–5 inom dossiern finns fem dikter med accessionsnummer 1983/97, vilka inköptes på en bokauktion på Stockholms Auktionsverk. Enligt Kungl. bibliotekets anteckningar på omslaget är auktionskatalogens uppgift att dikterna författades av Strindberg osäker. Det gäller dikterna »Heders Broder Oscar! Som Du vet» (vers till Oscar Strindberg), som är underskriven med »Din sanna Vän / Enzio» (jämför Brev 21, s. 33), samt »Den förhatliga», »Skämtet», »Glädjen» och »Till Tärnorna».

Dikten »Den fallne» (SgKB 1977/46 pf, Kungl. biblioteket) har ibland tillskrivits Strindberg. Dikten är tryckt i Illustrerad Tidning, nr 48, 1886. Manuskriptet förvärvades av Kungl. biblioteket 9/5 1977 från Stockholms Auktionsverk Bokauktionskammaren (katalog 1977:12, nr 6041). I manuskriptet är dikten underskriven med signaturen

»Enzio Florio»; längst ner är med blyerts antecknat »August 1871» medan resten av dikten är skriven med bläck. Enligt biblioteksuppgifter signerade Margareta Brundin november 1982 är dikten inte Strindbergs.

Dikten »Lycklig den, som kan bevara / Sitt hjertas vår inom sitt bröst» (SgKB 1977/47 pf) har felaktigt tillskrivits Strindberg. Manuskriptet förvärvades av Kungl. biblioteket från Stockholms Auktionsverk Bokauktionskammaren 9/5 1977 (katalog 1977:12, nr 6042). Texten består av fyra versrader skrivna i brunt bläck, samt en datering i blyerts (augusti 1871). På samma papperslapp finns även några delvis felaktigt citerade versrader ur Esais Tegnérs tillfällesdikt »Friherrinnan H.C. Åkerhjelm» under en svårtydd rubrik (troligen »Jacq.»).

Prosadikten »Qui vive? .....» (SgKB 1977/48 pf), skriven på franska, har felaktigt tillskrivits Strindberg. Manuskriptet förvärvades av Kungl. biblioteket från Stockholms Auktionsverk Bokauktionskammaren 9/5 1977 (katalog 1977:12).

Dikten »Då suckar det så tungt uti Sundinskan» har av Torsten Eklund felaktigt tillskrivits Strindberg (Brev 8, s. 335). Originalmanuskriptet finns i konstnären Robert Thegerströms samling på Kungl. biblioteket och är utfört med dennes handstil (L 209:5:1). Maskinutskriften av dikten och en kopia av det handskrivna originalet har signum SgKB 1991/67 pf. Det har flyttats från Torsten Eklunds samling (L 166, Kungl. biblioteket).

ERRATA

Förteckning över errata

Följande ändringar kommer att införas i en eventuell ny tryckning av textvolymen.

		skall ändras till:
198:29	romor	rumor
214: 8	Ack har man	Och har man

Kommentarer

		skall ändras till:
280:22	Förr och Nu 1875	Svalan 1875
417:22	Dags- / ländan	Dag- / sländan
423:27	träsnitt av A. (?) von Knesing	träsnitt utfört vid »Xylografische Anstalt von Theodor Knesing i München»
426:28	blyerts	bläck
444: 5	Bonniers förlagsarkiv	Mörnerarkivet vid Örebro universitetsbibliotek
484:14	poesins symbol i den grekiska mytologin;	som efter den italienske renässansförfattaren Boiardos verk Orlando innamorato har uppfattats som poesiens symbol;
490:20	**non canit plenum venter** (skojlatin)	**non canit plenum venter** eg. plenus venter (möjligen skojlatin)
540:37	**romor** annan form av *rumor* här:	**rumor** här:
570:20	s. 186	s. 184
581:29	prosa av av versdikten	prosa av versdikten

DOKUMENT

Förteckning över faksimilerade dokument

Dok. nr 15:1. Omslag och titelsida till originalupplagan av *Dikter på vers och prosa* 1883 (redaktionens exemplar).

Dok. nr 15:2. Sista sidan ur originalmanuskriptet till »En middagslur på St. Nikolai ruin. I blomstermånaden 1870 –» (version A; Strindbergsmuseets deposition i KB).

Dok. nr 15:3. Faksimil av B-versionen av dikten »På Nikolai Ruin», tryckt i Samlade Otryckta Skrifter II (1919).

Dok. nr 15:4. C-version av dikten »På Nikolai Ruin» (i privat ägo).

Dok. nr 15:5. Ur den tyska tidskriften Quickborn, h. IV, 1899. Ett urval ur *Dikter på vers och prosa* och *Sömngångarnätter* (KB:s exemplar).

Dok. nr 15:6. Konceptmanuskript till dikten »Sångare!» (186:1:3, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek).

Dok. nr 15:7. Förarbete till dikten »Ballad» (186:1:5, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek).

Dok. nr 15:8. Ett tidigt manuskript till dikten »Vid dammen» (186:1:2, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek).

Dok. nr 15:9. Omslag till *Sömngångarnätter* 1884 respektive 1890 (KB:s exemplar). Illustrationerna i första upplagan är utförda av Carl Larsson, i andra upplagan av Nils Kreuger.

Dok. nr 15:10. Två exempelsidor ur *Sömngångarnätter* 1884 respektive 1890 (KB:s exemplar).

Dok. nr 15:11. Konceptmanuskript till de första fyra nätterna i *Sömngångarnätter* (Ms 1; 190:2, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek).

Dok. nr 15:12. Konceptmanuskript till »Uppvaknandet» i *Sömngångarnätter* (Ms 3; SgA 2 och SgKB 1978/111 pf, KB).

Dok. nr 15:13. Konceptmanuskript till dikten »Vid avenue de Neuilly» (186:1:6, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek).

Dok. nr 15:14. »Battant les rues toute la journée». Strindbergs egenhändiga påbörjade översättning av »Tredje Natten» till franska (186:1:7, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek), samt en transkription, publicerad i

Massimo Ciaravolo, »Self-Translation and Transnational Strategy: The Case of Strindberg's French Poem Battant les rues toute la journée …», i Scandinavica, vol. 54, nr 2, 2015, ss. 40–60.

Dok. nr 15:15. Första upplagan av dikten »Besöket» i kalendern Dagsländan, 1885, s. 57–59.

Dok. nr 15:16. Dikterna »Arnkel» och »Bröllopsvärser» tryckta i den svensk-amerikanska tidningen Landkänning 1919, s. 8.

Dok. nr 15:17. Diktutkastet »Och nu ä middan slut» och ofullständigt konceptmanuskript till dikten »Till f.d. Studenten, H.K.H. Hertigen av Dalarne», vilka finns på samma blad (Nylinsamlingen, Vf. 196 d: 11, KB).

Dok. nr 15:18. Originalmanuskript till »Laokoon [I]» och »Niobe» (186:1:4, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbiblioteket).

Dok. nr 15:19. Originalmanuskript till »Laokoon [II]» ur Ellen Keys poesialbum (Ellen Keys samling, L 41:13, KB).

Dok. nr 15:20. Originalmanuskript till »Laokoon [II]» (i privat ägo).

Dok. nr 15:21. Originalmanuskript till tillfällesdikten »Till tärnorna», som är en variant av dikten »Tärnvers» (SgKB doss 6:6:5, KB).

Dok. nr 15:22. Konceptmanuskript till »Calle Blomberg» (Vf 196 d:12, KB).

Dok. nr 15:23. Originalmanuskript till »Isaacs Julkväll» (186:1:1, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek).

Dok. nr 15:24. Ofullständigt konceptmanuskript till »Isaacs Julkväll» (SgKB 1996/116:2 pf, KB).

Dok. nr 15:25. Originalmanuskript till tillfällesdikten »Till Gurli Åberg» (SgKB 1999/80:2 pf, KB).

Dok. nr 15:26. Diktfragmentet »Det enda sättet» (SgKB 1980/103 pf, KB).

Reproduktion

Kungliga biblioteket	dok. nr 15:2, 15:5, 15:9, 15:10, 15:12, 15, 15, 15:16, 15:17, 15:19, 15:21, 15:22, 15:24, 15:25, 15:26.
Örebro universitetsbibliotek	dok. nr 15:6, 15:7, 15:8, 15:11, 15:13, 15:14, 15:18, 15:23.

Särskilt tack till Hans Nerelius och Jesper Nordström vid Örebro universitetsbibliotek för hjälp vid fotografering av manuskripten ur Mörnerarkivet.

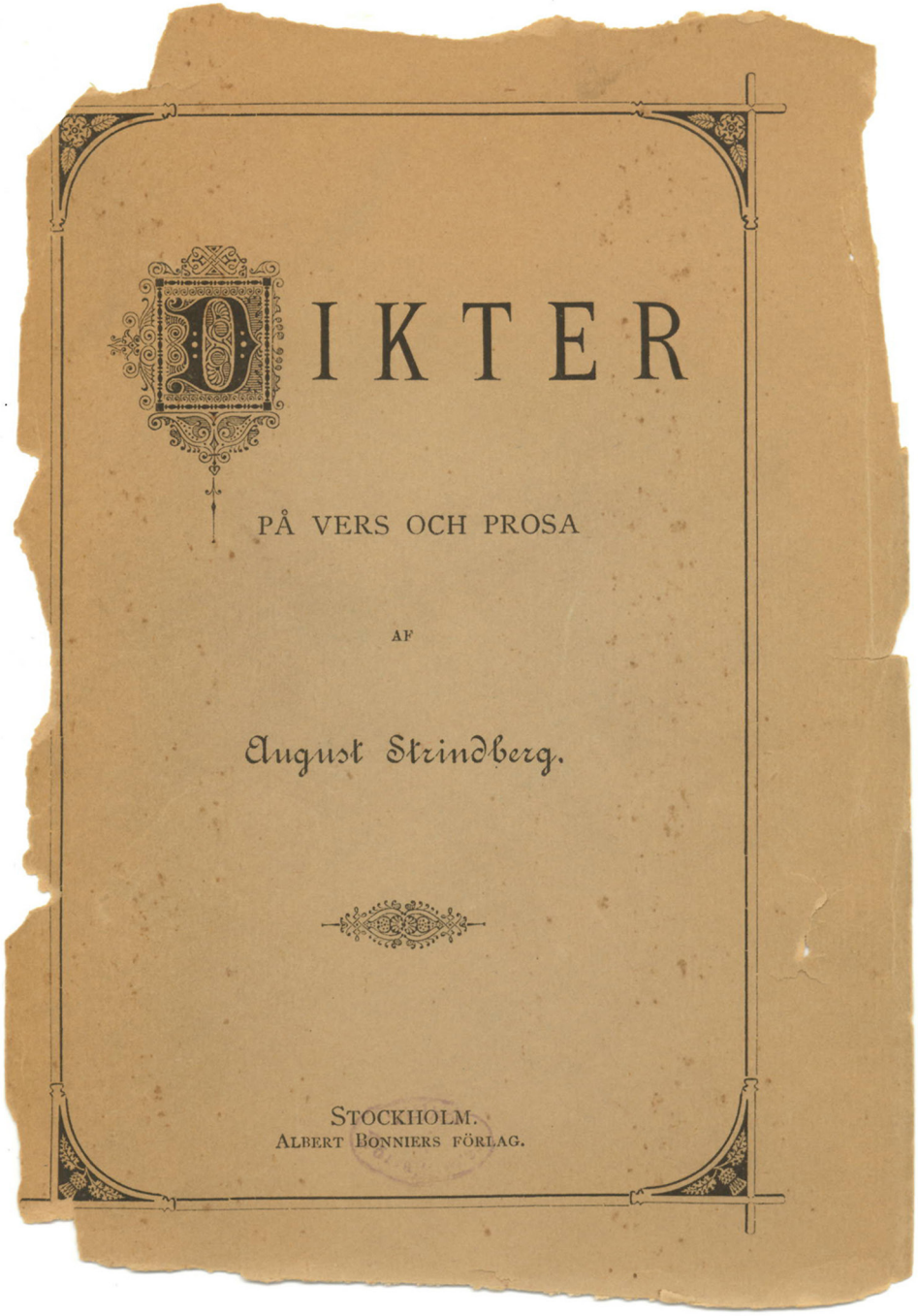

Dok. nr 15:1. Omslag och titelsida till originalupplagan av *Dikter på vers och prosa* 1883 (redaktionens exemplar).

DIKTER

PÅ VERS OCH PROSA

AF

AUGUST STRINDBERG.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

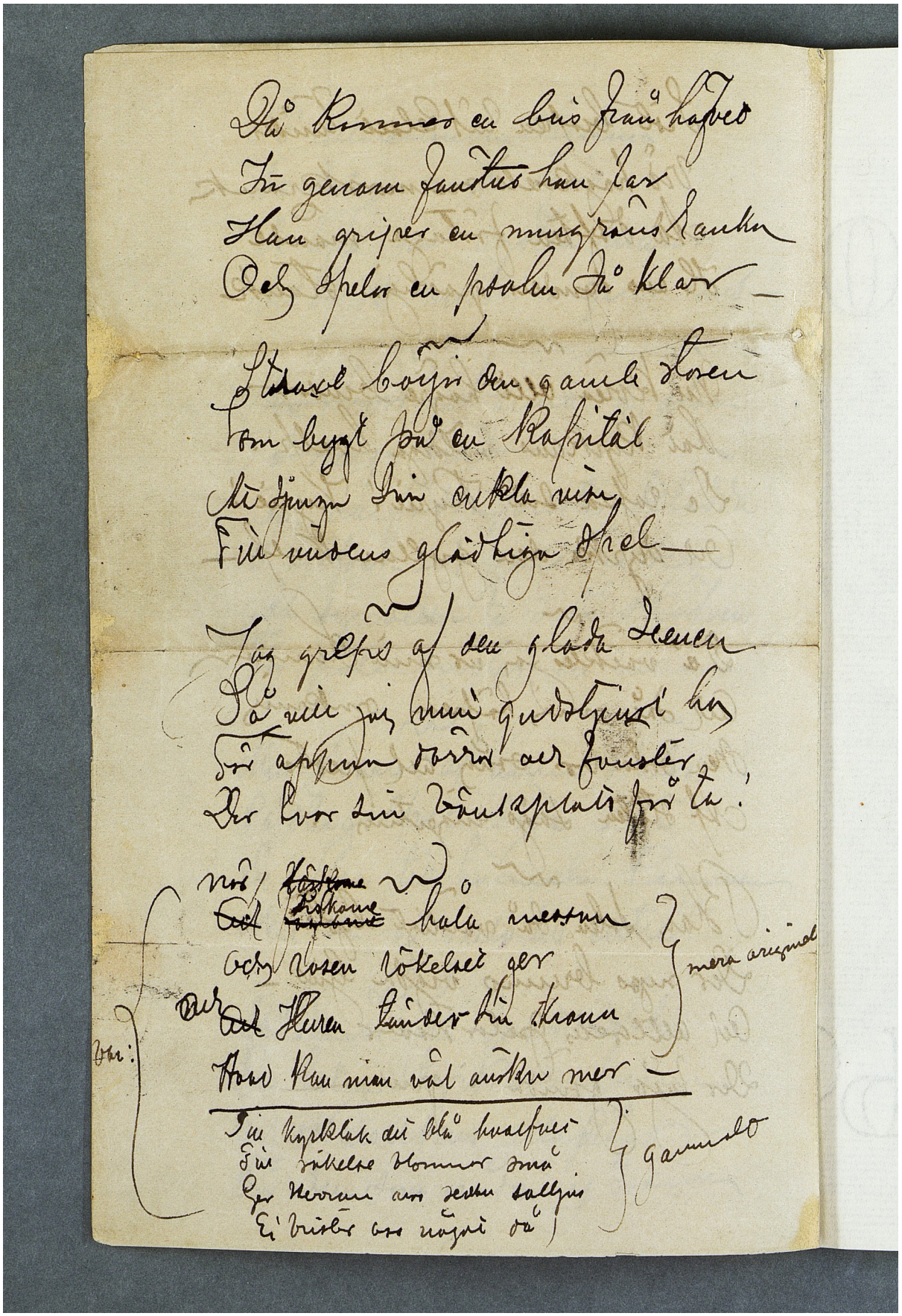

Dok. nr 15:2. Sista sidan ur originalmanuskriptet till »En middagslur på St. Nikolai ruin. I blomstermånaden 1870 –» (version A; Strindbergsmuseets deposition i KB). (Jfr SV 15, s. 436 f.)

Här är den allra första versionen af denna dikt, hvilken skrefs i Visby 1870 och som hittills icke kommit ut i tryck i oförändradt skick. Den har sedan flera gånger blifvit omskrifven, och publicerad, först i Najaden 1874, och sedan i författarens Dikter 1883, för hvar gång mera hädisk emot den ursprungliga religiösa formen. I förordet till Dikterna yttrade också författaren om sina poem 1869—1873 att: »Som jag icke heller utger dem för att skryta med huru dåligt jag skref när jag var tjugo år, har jag tagit mig friheten att putsa dem här och der.»

PÅ NIKOLAI RUIN

Jag sitter i middagsstunden
På Nikolai ruin,
Och vårflägtar fylla luften
Med doft af ros och jasmin.

I örat mig gräset hviskar
Och beder mig ta en lur,
Till kudde jag får dess matta,
Till bolster halfgrusad mur.

Och rönnen mig lofvar mota
Sin kos båd flugor och mygg,
Ej kan jag då längre neka,
Men somnar så säll och trygg.

Då hör jag ur kyrkohvalfven
Den väldiga orgelns dån
Ledsagas af munkekörer
Som lofva Christus Guds Son.

Dok. nr 15:3. Faksimil av B-versionen av dikten »På Nikolai Ruin», tryckt i Samlade Otryckta Skrifter II (1919).

På altarerunden brinna
De heliga vigda ljus,
De lysa på dystra murar,
Det är så mörkt i Guds hus.

Och välfödda prester klädda
I guld- och silfverbrokad
Af syndare ta sista skärfven
För Pater Noster en rad.

Men skaror af arma själar
På stengolfvet böja knä,
De vilja till himmeln komma
Men hafva ej guld till entré.

Nu kören allt högre brusar
Mot kyrkans väldiga hvalf —
Man ropar sitt Kyrie! Kyrie!
Och dyrkar den gyllne kalf.

Sist bispen rökelset tänder
Vid högkorets marmorskrank,
Att doften förtaga mände
Hans synders gräsliga stank

Då vaknar jag ur min slummer
Och ser mig häpen omkring,
Men borta är sång och prester,
Af ståten syns ingenting —

Blott solen då vänligt skiner
Der nyss brunno vigda ljus,
Och altarets pelarstoder
Nu ligga gömda i grus.

Då kommer en bris från hafvet,
Igenom fönster hon far,
Han griper en murgrönsranka
Och spelar en psalm så klar

Då vaknar den gamle staren
Som bygt på en kapitäl,
Och sjunger sin enkla visa
Till vindens glädtiga spel.

Jag grips af den glada scenen:
Så vill jag min Gudstjenst ha
För öppna dörrar och fönster,
Der hvar sin bänkplats får ta.

Till kyrktak det blåa hvalfvet
Till rökelse blommor små
Ger Herren oss sedan solljus
Ej brister oss något då!

* * *

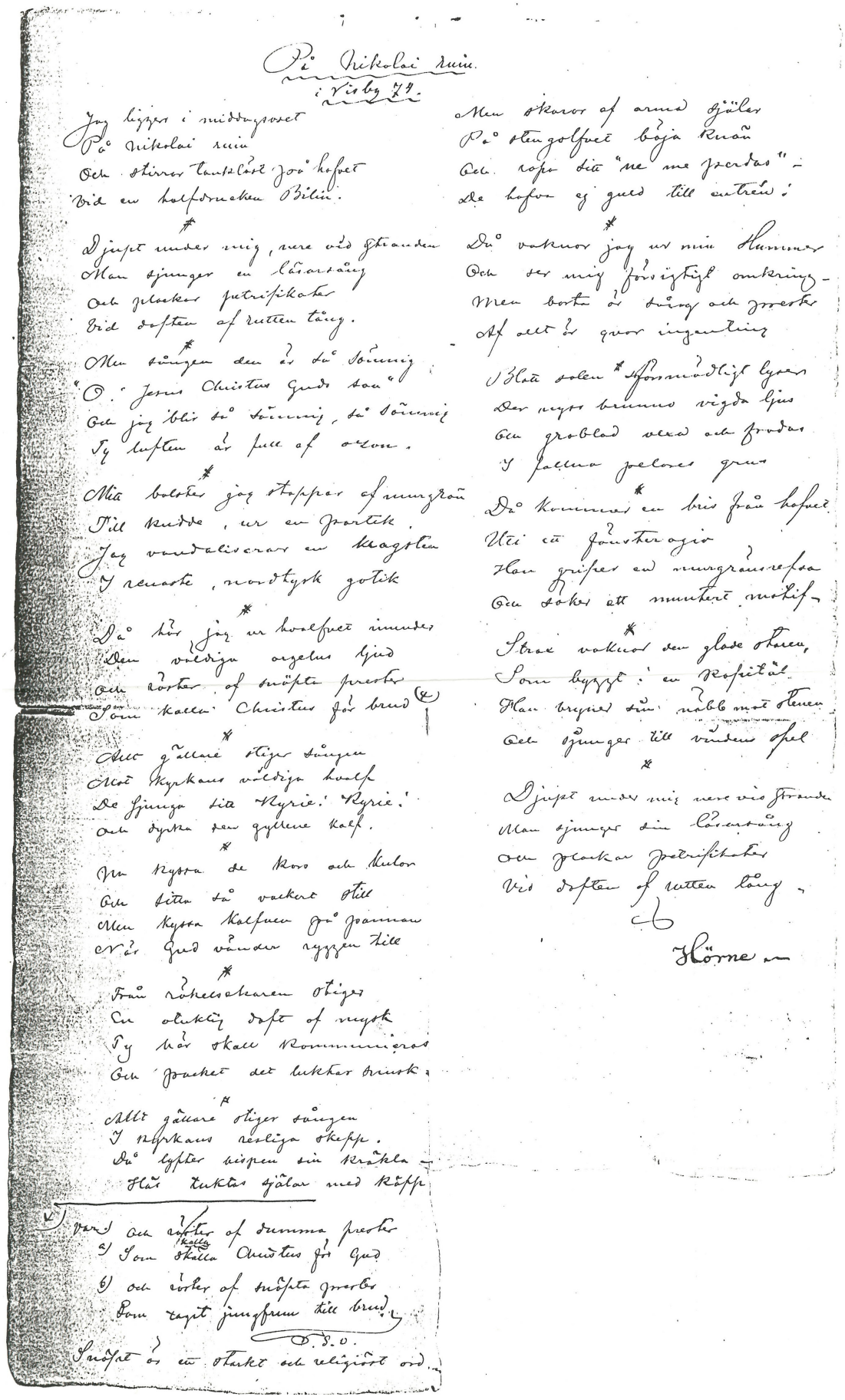

På Nikolai ruin.
i Visby 74.

Jag ligger i middagsroset
På Nikolai ruin
Och stirrar tankelöst jag hofvet
Vid en halfornaken bilin.

I djupet under mig, nere vid stranden
Man sjunger en lärarsång
Och plaskar petrifikater
Vid doften af rutten tång.

Men sången den är så sömnig
"O, i Jesus Christus Gud san"
Och jag blir så sömnig, så sömnig
Ty luften är full af arom.

Min bolster jag stoppar af mungrön
Till kudde, ur en graflek,
Jag vandaliserar en klagolåt
I renaste, nordtysk gotik

Då hör jag ur hvalfvet innuti
Den vördiga orgelns ljud
Och röster af smäpta prester
Som kalla Christus för brud

Och gällare stiger sången
Mot Kyrkans välbrya kalk
De sjunga sitt Kyrie! Kyrie!
Och dyrka den gyllene kalf.

Jag kysser de kors och klockor
Och sitter så vackert still
Men kyssa kalfven gå jamnan
Och går Gud vänder ryggen till

Från rökelsekaren stiger
En olustig doft af mysk
Ty här skall Kommunion gås
Och packet det luktar bruisk.

Allt gällare stiger sången
I klyftans rostiga skepp.
Då lyfter biskopen sin krokla –
Här ruktas själar med käpp

Men skaror af armod gå
På stengolfvet böja knän
Och ropa sitt "me me peccatis" –
De hafva ej guld till entrén!

Då vaknar jag ur min slummer
Och ser mig förvirrad omkring –
Men borta är sång och prester
Af allt är qvar ingenting

Blå solen förmiddagslugn lyser
Det regar brunnens vigda ljus
Och groblad växer och frodas
I fallna gelores grus

Då kommer en bris från hafvet
Ute på förstergård
Han griper en mungrönsrefva
Och söker att munkens motif –

Strax vaknar den glade skaren,
Som byggt i en Respitål
Man breder sin näbb mot stenen
Och sjunger till vårens tjäl

Djupet under mig nere vid stranden
Man sjunger sin lärarsång
Och plaskar petrifikater
Vid doften af rutten tång.

Hörne

Vers och röster af dumma prester
a) Som skalla Christus för Gud
b) och röster af smäpta prester
Som taga jungfrun till brud.

O. S. O.

Smäpta är ett okurant och religiöst ord.

Dok. nr 15:4. C-version av dikten »På Nikolai Ruin» (i privat ägo).

Dok. nr 15:5. Nr IV av den tyska tidskriften Quickborn 1899, redigerad av Emil Schering, innehöll texter av August Strindberg med illustrationer av Edvard Munch, däribland ett urval ur *Dikter på vers och prosa* och *Sömngångarnätter*. Enligt baksidestexten översatte Ernst Brausewetter »Am Feierabend»; Richard Dehmel arbetade om sin fria översättning av »Loke der Lästerer», som tidigare publicerats i boken Aber die Liebe (1892); Otto Hauser tolkade »Das Esplanade-System», »Perseus und Andromeda» och »Hochsommer im Winter»; Erich Holm (Mathilde Prager) »Morgen» och »Traumwandlernächte»; Elsbeth Schering »Der Kuckuck», »Sonnenrauch», »Ballade» och »Mondschein»; Emil Schering »Sonnabendabend» och »Das Herz». Baksidestexter ger ingen uppgift om översättaren av »Am Teiche». KB:s exemplar.

STRINDBERG, Auf zur Sonne – Samum 23/2 99

So. Saml. Vitr. Sv. (B) o FOL

HEFT IV

AUGUST STRINDBERG
EDVARD MUNCH

99/332

1-

GEDICHTE IN VERS UND PROSA.

Loke der Lästerer.

Götter der Zeit, ich schmähte gestern,
und schmähen will ich euch auch heut,
Götter der Zeit, euch ewig lästern,
hört mein lachendes Lästergeläut!

Ihr führt die Macht, ich führe Klage,
ich führe das Wort in meiner Macht!
Dreizehn liegt ihr beim Gelage;
das bedeutet Totenwacht,
Unfall, Hinfall — singt die Sage.
Götter, nehmt euch gut in Acht:
sehr schnell eilen die lustigen Tage,
Götter, Götter, und Loke lacht!

Ja, ich sass in jüngeren Stunden
zu Gast in euerm Freudensaal:
an dem Strick, den ihr gebunden,
hingeschleift zu euerm Mahl.
Darum: eure eiternden Wunden,
Loke kennt, kennt ihre Zahl!

Ekel fühlt' ich vor den vollen Gefässen,
und euer Wein war ekler noch;
euer Singsang verdarb mir das Essen,
der fad wie dünne Brühe roch.
Und das könnt ihr Loke nicht vergessen,
dass er nicht lobkrähend vor euch kroch.

Nein, ich will kein Loblied krähen,
will nicht singen für euern Frass;
nein, ich will euch lieber schmähen
mit meinem grossen, schönen Hass!

Meine Sehnen habt ihr mir zerstochen,
mich geschmiedet auf dies Gletscherjoch,
mir die Zähne ausgebrochen,
aber meine Zunge lästert doch!

Ja, ich habe eure Schmach verrathen,
Götter — das war all mein Fehl;
eure heiligen Gräuelthaten,
eurer festen Schlösser Sündenhehl.

Drum heisst Loke der Erste der Hasser,
der Lästerer Erster in euerm Lied;
ja, es ehrt, es ehrt ihn, dass er
Verräter verriet!

Wenn den Gewaltigen straft der Schwache,
dann heisst die Strafe Rachewut.
Sei's! Ja, Götter: ich übte Rache,
hört es, Rache — und rächte gut!

Habe erbrochen die Bundeslade,
habe den Moder ans Licht gescharrt,
euch abgerissen die Maskerade
und eure Nacktheit offenbart.

Habe euern Götzendienst verachtet,
von euern Bildern den Flitter geklopft,
habe das goldne Kalb geschlachtet,
sah das Stroh, womit es ausgestopft.

Habe gerächt, du alte Götterhure,
gerächt all meiner Jugend Weh,
als ich knien gemusst zum eklen Schwure
und dir Weihrauch streun, du Afterfee!

Ja: mein Wahrheitswort, das lachte
ins Gesicht dem Götterpack,
dass ihr Schloss und Tempel krachte —
hhah, wie rannte das Köterpack,

die Göttervetteln, die Götterpinsel:
Der knöpfte die Hosen zu, Die nahm
die Unterröcke mit Gewinsel
vor die kranke, verschrumpfte Scham.

Aber die Lüge ging zum Pfuhle
und fischte Nattern im dumpfen Hain;
die liess die tückische Götterbuhle
Gifte in Loke's Antlitz spein.

Und dann schlugen sie Loke in Ketten,
Hundert gegen Einen war die That;
doch — in ihren Götterlotterbetten
schrein sie doch von Hochverrat.

Ja, in Ketten liegt er auf der Klippe,
aber seine Zunge ist noch frei,
und die alten Göttergerippe
zittern noch von seinem Geschrei.

In den langen Nächten seiner Qualen
sitzt an seinem harten Bett sein Weib,
schützt ihm liebreich mit krystallnen Schalen
vor dem Nattern-Eiter seinen Leib.

Wenn dann die tückischen Vipernrotten
beissen wollen die treue Hand,
dann hört Loke auf zu spotten:
wie der Sturm dann bricht sein Zorn ins Land.

Wenn er seine Ketten schüttelt,
dröhnen die Berge und das Feld;
in Hütten und Burgen, wachgerüttelt,
ahnt man bebend das Ende der Welt.

Da hört Loke auf zu lästern,
sondern aus den düstern Augen drohn
sengende Blitze den Götternestern,
und er ruft nach seinem Sohn.

Der Midgardsdrache, der Weltzerstörer,
dann lässt er rasseln sein Schuppenfell
und reckt den Schwanz, der Weltempörer,
hinten am wilden Wolgaquell.

Und es prasseln und knacken und splittern
die Forsten im Wolkonskywald,
und die Pyrenäen zittern,
wo sein Bauch zuckend sich ballt.

Und seine Brust zerpeitscht zu Schäumen
der Seine alte heilige Flut,
deren Ufer noch glühn und träumen
von Erlösung und von Blut.

Aber: wo der Drache das Haupt geborgen,
fragen die feigen Götter und schrein.
Ewig folgt auf heute morgen;
mein Bescheid wird euer Gestern sein!

Denn wenn Er sein Haupt erhebt zur Rache,
Götter, aus ist dann die Zeit!
Wisst ihr: wenn erst zischt der Drache,
wird euch nie mehr Unheil prophezeit!

Dann erliegt die Welt dem Brande,
der verbrennt, was brennen soll,
der das Gold befreit vom Schlackensande,
der verschont, was lebensvoll.

Und der alte dürre Norden,
dann vom Feuer reingeglüht,
fruchtbar Ascheland geworden,
saamt sich neu, gebärt und blüht.

Dann, in ewig grünen Hainen,
neu geboren, lebt ein frei Geschlecht,
nicht verkrümmt von heiligen Gängelleinen,
Keiner mehr ein Götterknecht.

Götter, wenn sich dann die Raben
um eure Gräber tummeln auf der Flur,
keine Thräne wird dann Loke haben,
seine ewig junge Hoffnung nur!

Ja: sein Gelächter fiel gleich Steinen
schwer in eure Götterruh,
denn er glaubt an jenen seinen Einen,
nicht an Euer Blindekuh.

Doch euern Gräbern lacht sein Geläute
wie Freundesworte: Götter der Zeit,
ruhet in Frieden, Götter . . . heute
lebt die Gottheit der Ewigkeit!

Der Kuckuck.

Die Wiesen beginnen zu blühen,
Die Birke belaubt sich im Hain:
Es singt der Kuckuck im Walde
Bei Morgen- und Abendschein.

Die Sense geht über die Wiese
Und tötet die Blumen dabei:
Der Kuckuck verstummt im Walde
Und schweigt bis wieder wird Mai.

Den Bauern scheint er gestorben,
Den Kindern ein Habicht zu sein,
'ne Alte hörte ihn lachen:
Der Kuckuck besessen muss sein.

Beim Jahrmarkt auf deutschem Markte,
Beim Uhrmacher Schnabelbart,
Da kannst Du Kuckucke kaufen,
Die krähen Stunden und Quart.

Die krähen Weihnacht und Ostern,
Die krähn mit der Uhr im Lauf,
Wenn Du bloss schmierst die Schnäbel,
Das Werk ziehst richtig auf.

Das Esplanade-System.

Es stand die alte Häuserreih'
Und raubte alles Licht den andern,
Da sah sie Männer einst herbei
Mit Brechgeräthen munter wandern.

Bald wallte Staub
Vor Hieb und Stoss,
Sie brachen rasch
Die Latten los.

Und längst vermorscht
Fiel von der Wand
Der Mörtel der
Kaum widerstand.

Die Stange stiess,
Es hieb der Karst,
Bis endlich ganz
Die Mauer barst.

Die Zange griff,
Das Eisen brach,
Das Dach, es fiel,
Der Schornstein nach.

Von Haus zu Haus
Ging's weiter fort;
Was alt und morsch
Man brach es dort.

Da geht vorbei ein alter Mann
Und sieht das Treiben tief bekümmert;
Nun bleibt er stehn, es ficht ihn an,
Dass man die Häuser hier zertrümmert.

„Hier werden Villen wohl erstehn? .
Sagt an, mein Freund! Ich will es hoffen."
„Kein Bauwerk soll man hier mehr sehn!
Der Platz bleibt unbebaut und offen!"

„Ihr reisst nur nieder, bauet nicht,
Ihr wollt nur brechen, wollt nur tödten — —!"
„Ja, meint Ihr etwa, Luft und Licht
Sind uns nicht ebenso von Nöthen?!"

Perseus und Andromeda.

In dumpfer Grotte am sandigen Strand
War die Königstochter gefangen.
Mit Sehnsucht sah sie zum fernen Land,
Die Wogen des Meeres sangen.

Wie schmachtete sie im Dunkel nach Licht!
An den Felsen war sie gekettet,
Und der Körper folgte dem Geiste nicht,
Der, beschwingt, aus der Haft sich rettet.

Bis zuletzt auf beflügeltem Rosse herab
Aus dem Blau der Befreier sich senkte;
Bis er ihr nahm die Fesseln ab
Und ihr wieder die Freiheit schenkte.

Da giebt sie dem Retter die freie Hand
Und die Freiheit zurück zum Lohne;
Die Fessel ersetzt ihr der Liebe Band
Und sie folgt dem Göttersohne.

Er hebt sie aufs Ross. Nun trägt es sie hehr
Zur Sonne mit sicheren Schwingen,
Sie aber blickt herab auf das Meer,
Das glänzt wie blanke Klingen.

So steht die Sage im Herodot,
Ganz ohne weitere Reflektionen,
Ihm war das genug, und sie — mein Gott,
Was brauchte sie denn noch Konsiderationen!

Sonnenrauch.

Er sieht nach ob die Sachen mitgekommen sind, als ob er das sehen könnte in dem Wirrwarr von Menschen und Dingen der auf dem Achterdeck herrscht.

Er fühlt sich irgend eines unbekannten Vergehens schuldig bis das Dampfboot bei der Bresilje-Mühle vorüberfährt. Das starke Sonnenlicht blendet ihn, der Fjord ist so unendlich gross und die blauenden Berge locken so wunderbar. Da steht der Wagen der Kleinen; der weisslackirte dort mit dem blauen Verdeck, nicht der andere; er kennt ihn so gut, zwei kleine weisse Milchflecken sind auf dem blauen Zeuge; und dort steht der grosse Sessel und das Sopha aus der besten Stube und die Badewanne mit den Blumentöpfen. Die sehn so staubig aus, die armen Schlucker, sie haben den ganzen Winter im Tabaksrauch gestanden; dort die Pelargonie stand auf dem Schreibtisch im Lampenschein jetzt im Vorfrühling wo die Abende noch lang sind, und da stand der Sessel dort rechts vom Schreibtisch und er bekam ein stilles, freundliches, aufmunterndes Nicken von dem Sessel wenn er von der Arbeit aufsah, bei der die Feder über das Papier irrte; wenn aber der Sessel leer war liess er den müden Blick durch das Zimmer schweifen und auf den Cretonblumen des Sophas dort ruhen; aber so viele Augen gucken hinein in das Zimmer, und die Lampe flammt auf. Ah! Das ist die Sonne die auf das Achterdeck scheint! Sieh dort ein Paar bekannte Augen von vorigem Jahr — so blass. Ist er krank gewesen? Nein! Wir haben uns nicht getroffen seit vorigem Jahr! Nein, man sieht sich nie hier in der Stadt, man hat so viel zu thun! Man kommt aus seiner Schule — und nach Hause! Das ist ein schwerer Winter gewesen. Die Kinder haben die Masern gehabt . . . . Es weht kalt hier oben, ich gehe hinunter in den Salon.

Wieder diese vielen Augen die auf das Sopha und die Sessel stieren. Aber sie sehen glücklich aus, sehnsüchtig, etwas erwartend das mit Gewissheit kommen muss.

Er verlässt seinen Platz und geht nach vorn aufs Vorderdeck, um den frischen Wind sich ins Gesicht wehen zu lassen. Es kommt Rauch und Kohlendunst aus der Kabuse, wo die Köchin sitzt und sich abkühlt. Und die grosse vordere Kajüte; das Tuch ist ebenso weiss wie im vorigen Jahr, der Tafelaufsatz ebenso leuchtend, die Blumen auf dem Spiegeltisch ebenso neu und frisch, die Lampen klappern in ihren Messinghaltern ebenso wie im vorigen Jahr, und doch ist es neu. Das ist des Frühlings, der Natur ewig verjüngende Macht!

Und die Ufer ziehen an den offenen Ventilen vorbei in einem langen triumphirenden Defilé, bald düster drohend, bald freundlich lächelnd, aber alle so neu, so ewig jung.

* * *

Er wirft sich in dunkle Träume; er wird zwischen die Häuser gepresst in engen schwarzen Gassen; er befindet sich auf dem Grunde eines Brunnens, er soll durch ein Gewölbe hindurch kriechen und bleibt stecken; man schichtet Ziegelsteine auf seine Brust als er geweckt wird von einem lauten Klopfen an die Fensterläden. Er stürzt auf, aber es ist stockfinster im Zimmer; er stösst die Läden auf und ein Meer von Licht und Grün liegt vor ihm. O Natur! Wirklichkeit die alle Träume übertrifft. Siehst du, Träumer, so etwas hat dein Gehirn niemals zusammen träumen können und du schwatzest von der kalten Wirklichkeit.

Die Morgensonne beleuchtet eine Augustlandschaft. Er steckt ein Brod in die Tasche, nimmt sein Horn über die Schulter, einen Stock und einen Korb — er will hinaus auf Jagd — auf unblutige Jagd.

Sie wandern zwischen Eichen und Haselnussbüschen; da stehen Herbstblumen, die warteten bis die Sense vorüber gegangen war ehe sie sich ans Licht wagten um sich in unangefochtenem Besitz des Lebens freuen zu können bis der Frost kommt. Sie gehn über das Stoppelfeld, springen über den Graben, schwingen sich über den Zaun und nun beginnt die Jagd auf der Strandwiese.

Auf der kurzhaarigen Grasmatte die von Riedgras und verkümmerten Sumpfkräutern gewebt ist liegen die Champignons wie frisch gelegte Eier, auf den Besuch der Sonne wartend, um ihre Bestimmung erfüllen zu können ehe sie verfaulen; aber das können sie nun nicht mehr nachdem sie ihre neue Bestimmung erhalten haben — zu sterben in ihrer Jugend.

Man verlässt das Schlachtfeld und zieht hinein in den Fichtenwald, wo es nach Terpentin duftet — Gesundheit und Krankenzimmer. Balsam für wunde Brust, wie man sagt; in den Wald wo man unten in der Windstille geht, und hört wie es braust zwanzig Ellen über dem Kopfe. Da fliegt ein Auerhahn auf, so dass es prasselt in den Zweigen. Jetzt hätte man eine Büchse haben müssen.

Warum müsste man immer eine Büchse haben, wenn man draussen im Walde ein unschädliches Geschöpf sieht? Es giebt bessere Gelegenheiten im Leben wo man eine Büchse haben müsste.

Dort geht ein Fahrweg; die Geleise der Ochsenwagen sind tief in die Erde eingedrungen, aber das hat eine sehr giftige Gattung von rothen Fingerhüten nicht gehindert aufzuschiessen; sie brauchten vielleicht jene Radspeichen auf dem Kopfe und das Getrampel der Ochsen über dem Scheitel um in das sichtbare Dasein eintreten zu können.

Es wird lichter unter den Zweigen, und der Weg hört bei einem Holzschlag auf; hier liegen Ueberreste von den Riesen des Waldes die durch die Axt gefallen sind, denn sie konnten nicht mit der Wurzel ausgerissen werden; der Stumpf aber steht noch und ist überfallen von einer Schaar Löcherschwämmen von allen Farben und Grössen; sie haben sich über sie geworfen wie Fliegen auf Leichen, aber sie halten sich doch meist zu den morschen auf denen sie herrschen; aber sie sehen verhungert aus, bleich und blutlos; sie sind nicht hübsch wie der Fingerhut, und auch nicht giftig, aber sie sind so nützlich.

Und der Wald wird wieder dunkler und die Fichten mischen ihre Zweige mit dem Moos auf dem Boden und umarmen die Steine und bauen kleine kühle Hütten wo der safrangelbe Pfifferling in Moos eingebettet wächst und sein kurzes Leben geniesst, geschützt vor der brennenden Sonne und vor raubgierigen Insekten.

Der Boden wird feucht; der Porst, einst auch gejagt wegen seiner betäubenden Eigenschaften, wuchert in Frieden zwischen den Grasbüscheln, unter graubärtigen verfallenen Kiefern, die

an Ueberfluss gestorben sind; ein Specht hämmert daran und hört nach ob es ordentlich hohl ist. Die Sonne beginnt heiss zu scheinen; der Boden wird steinig, der Wald lichtet sich wieder und nun hört man ein Brausen vom Boden her, und ein frischer Wind streift das Gesicht; es beginnt zwischen den niedrigen Zweigen blau zu schimmern, und ein Duft von frischen Austern geht durch das Fichtenreisig. — Noch ein paar Schritte den Abhang hinauf — und da — das Meer! das Meer! Der Wind liegt auf dem Lande und die Wellen schlagen an die Klippen hinauf, aber werden wieder hinab geworfen um aufs neue ihr Spiel zu beginnen.

Fort mit den Kleidern und hinunter in die Tiefe. Was sah er dort unten auf eine Sekunde? Eine andere Welt, wo die Bäume roth waren wie Tang und die Luft smaragdgrün wie das Wasser des Meeres; und dann ist er wieder oben mitten zwischen den rauschenden und kämpfenden Wogen; und er ringt mit ihnen bis er müde wird und legt sich auf ihren Rücken; und sie werfen ihn in die Höhe, als ob sie ihn direkt in den Himmel hineinwerfen wollten und sie ziehen ihn hinunter in dunkle Schluchten als ob sie ihn hinab in den Abgrund reissen wollten; er hört auf zu wollen, er hört auf zu wünschen, er leistet keinen Widerstand; sein Körper hat seine Schwere verloren, er steht nicht unter dem Einfluss der Gravitationsgesetze, er schwebt zwischen Wasser und Luft — das ist die absolute Ruhe ohne Empfindungen.

Er lässt sich von der Welle ans Land tragen auf den seichten Sandstrand, wo der zwischen den Klippen eine Rumpelkammer bildet. Hier hat das Meer alles gesammelt was es nicht verschlingen konnte, es sortiert, gewaschen und poliert: zerbrochene Ruder, Legionen von Korken, Baumrinde, Rohrpfeifen, Kimmen, Fassbänder. Dort setzt er sich und betrachtet eine losgebrochene Schiffsplanke.

* * *

Die letzte Schäre vorüber —
Es kracht an Luv und Lee —
Gefiert die Schoten und Bäume,
Geht's in die offene See.

Es stampft und klopft im Stäven,
Der Wind der stellt sich ein
Und weht über grüne Wogen
In blauen Himmel hinein.

Vom stampfenden Stäven späht er
In die weite Runde umher;
Sein Auge will Ruhe suchen
Und findet zur Rast nichts mehr.

Da weilt sein müdes Auge,
Sein Blick schweift weiter nicht:
Er fand in der Ferne ein Etwas,
Ein Pünktchen irrend und licht.

Fort über zischende Wogen
Die schwankende Bahn es zieht,
Wie um die Lampe die Motte
Gelockt von dem Licht das sie flieht.

Es ist ein Apollofalter
Auf irrsamen Meer so allein,
Er suchte da draussen Freiheit
Und fliegt ins Grab hinein.

Doch vorwärts geht's wie das Schicksal,
Im Nu ist der Anblick dahin.
Er späht in blauende Wolken
Und findet doch nichts darin.

* * *

Es steht beleibter Schierling
In kiesigem Feldspatstrand.
An der Wurzel liegt eine Natter
Und schläft im Sonnenbrand.

Die Biene surrt in der Blüte
Und saugt aus Staub und Stift;
Der Brut saugt sie den Honig,
Dem Stachel sammelt sie Gift.

* * *

Halt fest des Fockes Schote!
Der Wind uns entgegen steht,
Es zeigt's mir dein flatternder Schleier,
Dein Haar das mutwillig weht!

Dein flatternder blauer Schleier
Hier zwischen Masten und Tauen —
Ich glaube ein Stück vom Himmel
Eine blauende Welle zu schauen.

Seit ich zuerst ihn gesehen
Vergangen sind nun zehn Jahr,
Und gab es auch grosse Kämpfe,
Die Liebe doch grösser war!

Es war auf der Königinstrasse
Ein Junitag heiss und klar,
Da trafen wir einander
Auf engem Trottoir.

Und dann verschwandst du im Strome
An Läden und Fenstern entlang,
Der Schall deiner kleinen Stiefel
Mit der Schleppe Rauschen verklang.

Auf Hüten und Sonnenschirmen
Dein blauer Schleier floss,
Er sank in die Menschenflut dann,
Die langsam sich über ihm schloss.

Doch ich, ich suchte ihn wieder;
Wie einen Wimpel fast,
Fuhr ich hinaus in die Stürme,
Ich hisste ihn hoch am Mast!

Dein flatternder blauer Schleier
Ist ebenso blau heut noch,
Es ist gewiss nicht derselbe
Und immer derselbe doch.

Halt fest des Fockes Schote!
Die See geht in Wogenbraus.
Wir fürchten wohl keine Stürme,
Doch die Kleinen warten zu Haus.

* * *

Sie haben acht Tage lang eingeschlossen gesessen durch den Regen. Er hat sein Quartier am Fenster genommen, denn er hat dort eine Scheibe die von Alter und Sonne gelb und grün und roth geworden ist, und wenn er durch sie hinaus sieht über den grauen wolkigen Fjord dann ist Sonnenschein; die grauen Mövenklippen werden roth, die Luft wird gelb und die Bäume smaragdgrün; wenn er aber auf eine besondere Weise durch die Scheibe sieht bekommt er einen Regenbogen am Himmel und dann glaubt er dass es wieder schön werden wird.

Weit draussen aber im Fjord liegt eine kleine Insel, die sieht unverdorbener aus als die andern Eilande; die Fichten sind dichter, die Klippen grüner, und es steht Schilf am Ufer. Dahin geht jetzt seine Sehnsucht, denn von da sieht er das Meer.

Und es wurde wieder Sonnenschein. Er stiess sein Boot ab und hisste auf! Es geht über die schaukelnde Welle und der Fjord wird breiter, weit draussen aber lockt die grüne Insel, und sie kommt näher und wächst bis das Boot hineinschiesst in das flüsternde Schilf und er steigt an's Land.

Er sieht seinen Traum verwirklicht. Allein zwischen Bäumen und Klippen, das Meer vor sich und einen unendlich blauenden Himmel; kein Laut der die störende Gegenwart des Menschen verräth; kein Segel am Horizont, keine Hütte an den Ufern. Ein Austernfischer der die Einsamkeit geliebt schreckt auf und schreit so ängstlich sein hilf! hilf!; ein Schoof Krickenten mit der Mutter an der Spitze thut sich auf und fällt auf dem Wasser ein um die Ankunft des Gefürchteten zu fliehen; eine graue Natter rollt sich auf und rinnt wie ein Bach zwischen die Steine um zu fliehen; die Möven kommen von den Schären um den Friedensstörer zu sehen und sie schreien wie kleine Kinder und fliehen; da fliegt eine Krähe auf aus einer dichten Fichte und sie flattert und schlägt mit den Flügeln und schreit und droht und jammert und flieht nach entlegeneren Schären; alles flieht den Gefürchteten der die Menschen floh.

Er wandert am Sandufer; da liegt ein Skelett von einer Kiefer die das Meer weiss genagt, die die Sonne leichenweiss gebleicht hat; sie liegt da wie das Gerippe eines Drachen und zwischen den Rippen blühen purpurrothe Pechnelken und goldgelbe Königskerzen; verlassene Schneckenschalen betten sich um die wilde Aster, die ihr Leben auf deren Gräbern lebt; der Baldrian duftet und wuchert in einem Bett von stinkendem Tang.

Er verlässt das Ufer und wendet sich hinein in die Fichtenschonung. Sie stehn so gerade, die Bäume, ein bisschen zu gerade, aber er sieht das Meer zwischen ihnen, das Meer — die Einsamkeit, die Natur! Aber der Boden ist so eben als ob er von Menschenfuss getreten worden wäre; hier steht ein Stubben — die Axt ist hier gewesen; dort wächst eine Brennnessel, der Mensch ist hier gewesen; das kann nicht irre führen, denn die Nessel ist des Menschen Parasit, der sich nicht hinaus wagte in die Einsamkeit des Waldes oder in die weiten Gründe der Wiesen; die Nessel ist ein Ungeziefer das vom Menschen ernährt wird, das nur leben kann wo es Menschen giebt; sie sammelt allen Staub und Schmutz den sie erreichen kann auf ihren haarigen klebrigen Blättern und sie brennt wenn man sie berührt. Eine herrliche Brut von Sünde genährt.

Er wanderte weiter. Ein Sperling — der Nachbar des Rinnsteins und des Hinterhofes — der Geflügelte der im Staube sich wohl fühlt, der sich badet im Schmutz — der eine Ratte hätte werden müssen da er seine Flügel nicht benutzen wollte — des Menschen Schakal. Wovon lebte er denn hier draussen wo der Mensch nicht war? Vielleicht vom Samen der Nessel?

Einige Schritte und er findet eine Schuhsohle; es war ein grosser Fuss, ein von Arbeit entstellter Fuss der seine schweren Schritte auf dieser Sohle getreten hat. Zwischen den Baumstämmen erhebt sich ein Feldsteinheerd wie ein Altar für den Bezwinger der Natur, der der Stärke Opfer gebracht hat. Das Feuer ist längst erloschen, seine Wirkungen aber sind sichtbar. Der Boden ist aufgewühlt wie von unreinen Thieren, die Bäume sind abgeschält, und selbst die Klippe hat man entzwei gebrochen; dort im Berge sieht man einen Riesenbrunnen mit schmutzigem, braunem Wasser; man hat die Eingeweide der Erde entblösst und die Trümmer umhergeworfen so wie böse Kinder die ihren Willen nicht bekommen oder gefunden haben was sie suchten. Aber es fehlt doch ein grosses Stück im Berge! Das nahm man mit sich als man mit dem Feldspat nach der Porzellanfabrik segelte, und als es nichts mehr zu holen gab, kam man nicht mehr wieder!

Er floh von der Verwüstung und lenkte seine Schritte hinunter nach dem Boot.

Fussspur im Sande! Er fluchte und wollte fliehen, aber da merkte er dass er sich selbst geflucht hatte, und da verstand er warum die Möven flohen und die Natter und die andern, und er trat wieder in seine Spur, denn er konnte ja nicht sich selbst fliehen.

Er nahm sein Fernrohr und richtete es zurück über den Fjord von wo er gekommen. Und er sah ein weisses Kleid unter den Eichen und er sah das blaue Verdeck. Und er ging hinunter zum Boot, nahm sich einen Schnaps und ein Butterbrot und dachte bei sich selbst als er sich an die Ruder setzte: Du der Du alles bekommen hast was Du gewünscht, das beste was das Leben giebt, was murrst Du denn?!

Hochsommer im Winter.

Draussen will sich nichts mehr regen,
Winterdunkel für und für;
Nur des Windes stetes Fegen
Rüttelt noch am Thor verwegen
Und bewegt die Ofenthür.

Unser Nachtmahl ist zu Ende
Und das Mädchen deckt schon ab;
Dass die Nacht zum Tag sich wende
Zünd' den Luster an! er sende
Licht auf unser Glück herab.

Nieder lass ich die Gardinen,
Niemand andrer seh' uns hier;
Will mich selbst mit Wein bedienen
Und mit sonnigholden Mienen
Setze Du Dich ans Klavier!

Sing' von Sommer, Wald und Auen,
Sing' vom Meer, o sing' vom Meer!
Stürmt es auch, Du kannst ihm trauen,
Ueber schwarzem Grunde blauen
Freundlich seine Wogen her.

Zu des Flügels Harmonien
Thaufrisch Deine Stimme schallt;
Die an wärmerm Strand gediehen,
Meine Pelargonien ziehen
Dicht vor mir sich hin als Wald.

Dort Dein Lichtschirm zeigt mir kecke
Weisse Segel, blaue Höh'n:
Kätzchen spinnt auf warmer Decke,
Trockne Blumen in der Ecke
Blühen wieder farbenschön.

Uns're Wohnung ganz im Kleinen
Seh' wie durch ein Fernglas ich
Aus dem Kasten wiederscheinen,
Und der Wein giebt allem einen
Schein der Wirklichkeit für mich.

Dort der Arbeitstisch ganz ferne
Unter schwerer Bücherreih';
Matt gleich halberlosch'nem Sterne
Sieht die Lampe (sieht's nicht gerne)
Federn, Stiel und Blatt dabei.

Kann dann in Dein Zimmer spähen,
Grünes Möbel in Creton;
Kann das Haushaltsbuch nun sehen,
Wie im Nähkorb scheint's zu stehen
Zwischen Rollen aus Karton.

Durch die Thüre seh' ich nicken
Gar Dein Köpfchen hold und lieb,
Aus dem Spiegel seh' ich blicken
Augen stahlblau, die bestricken,
Aber wehren jeden Hieb.

Trotz des roten Lampenscheines
Schimmert weiss die Stirne Dir,
Und der Blitz des Broschensteines
Ueberfunkelt nimmer Deines
Lieben Blickes Leuchten mir.

Still! es klingelt, wie ich höre.
Nur die letzte Post, ich glaub'!
Doch, mein Lieb, dass nichts uns störe —
Was ich auch für jetzt verlöre —
Bitte, bleib dem Läuten taub!

Lass sie draussen liegen immer,
Kalte Briefe, Korrektur!
Nein, es soll kein solcher schlimmer
Unruhstifter mir ins Zimmer,
Bei uns herrsche Friede nur!

Du, für immer mir verbunden,
Sing' von Meer und Sonnenglanz!
Hier blinkt Wein im Glas; entschwunden
Sind so bald des Glückes Stunden!
Unser ist die Nacht nun ganz!

Ballade.

Bei Monts-Noires,
Bei Monts-Noires sur Rhône!
Herr Barbazon,
Herr Barbazon de Beaulne,
Er baut 'ne Burg an Berges Kant',
Die blickt mit Hass und Drohn ins Land
Auf Hütten klein an ihrem Rand,
Hinab ins niedere Thal.

Herr Barbazon,
Herr Barbazon de Beaulne,
Er baut' die Burg
Er baut' sie an der Rhône.
Hoch aber auf der Alpen Stein
Da haust ein alter Falk allein,
Der muss des Bösen Bruder sein,
So heisst's im tiefen Thal.

Herr Barbazon,
Herr Barbazon sur Rhône,
Er liebet nicht,
Er hasst der Hütten Sohn.
Mit dessen Schweiss er mästet Schwein',
Aus dessen Mark er presst sich Wein,
Doch brütet überm Schlosse sein,
Der Böse und sein Falk.

Herr Barbazon,
Herr Barbazon de Beaulne!
Hör auf! Hör auf!
Hörst Du den Donner schon?
Geschmolzen ist der Alpen Schnee,
Des Falken Pfiff gellt aus der Höh
Hoch über Kluft und Berg und See
Und über Deiner Burg.

Herr Barbazon,
Herr Barbazon sur Rhône!
Du weisst! Du weisst!
Von wo der grause Ton.
Der Falk ists der an seinem Nest
Des Eises schwache Brücken löst;
Es stürzt herab, es ballt sich fest —
O! die Lawin' ist da!

Herr Barbazon,
Herr Barbazon de Beaulne,
Sein Schloss und er,
Die ruhn jetzt in der Rhône.
Sein Sohn irrt in der Welt umher,
Hat nichts, ist nichts und wird auch schwer
Im Leben etwas werden mehr,
Wenn er nicht wird verliebt.

Herr Barbazon,
Herr Barbazon de Beaulne,
Er hat gehasst,
Gehasst der Hütte Sohn.
Doch von der Hütte Tochter heut'
Sein Sohn sich schöner Augen freut,
Die liessen Küsse unbereut,
Verschuldeten ein Lied.

Am Feierabend.

Die Mühle steht, dem Spiegel gleicht die Flut.
Die Segel sind gerefft, der Windhauch ruht.
Die Kühe treibt man hin zur frischen Weide.
Der Schnepfenzug streicht über Wald und Haide.

Begossen sind die Beete, der Hof gefegt;
Der Söller ist gescheuert, deckenbelegt.
Harmonika der Knecht spielt bei der Scheuer.
Rings Alles kündet Festvorabend-Feier.

Beim Gartenbeet liegt eine Kinderpupp'
Verborgen in der Glockenblumen Grupp'.
Im Grase ist der Ball ganz tief versunken,
Im Wasserfass ist die Trompet' ertrunken.

Die Thüren sind verschlossen, die Läden zu.
Im Hause geht nun Alles still zur Ruh.
Die Frau geht selbst und löscht die letzten Lichter.
In Frieden schlummern sieht sie die Gesichter.

Die laue Juninacht liegt auch im Traum
Nichts stört die Still' im Hause und Hofraum.
Am Seestrand nur der Wellen leises Brausen,
Der Nachklang von des letzten Sturmes Hausen.

Sonnabendabend

Der Wind ruht
die Bucht liegt da wie ein Spiegel
die Mühle schläft ein
der Segler zieht die Segel nieder
die Ochsen werden losgelassen auf die grüne Weide
alles rüstet sich zum Feiertag

Schnepfenstrich zieht über den Wald
seine Ziehharmonika spielt der Knecht an der Scheune
der Balkon wird gefegt
der Hof geharkt
der Garten begossen
und der Flieder beschnitten

auf dem Beete
unter den bunten Glocken der Tulpen
liegen die Puppen der Kinder
der Ball im Grase hat sich im Winkel versteckt
und die Trompete ertrinkt in der Wassertonne

zugemacht sind schon die grünen Läden
das Schloss ist geschlossen
die Riegel vorgeschoben
die Frau geht selbst und löscht das letzte Licht
bald in Träumen schläft das ganze Haus

die laue Juninacht schlummert still
still steht des Hofes müdes Wetterhaus
nur am Strande schäumt noch das Meer
Dünungen sinds von den Stürmen der Woche

Morgen.

Wälder und Klippen stehen in Brand.
Juni! Ein heisser Morgen.
Westlich weht der Wind her vom Land,
Wundersam schön der Tag wird.

Am Altan der Cafékocher sacht
Brodelt bei spritblauer Flamme,
Noch niemand ist im Hause erwacht,
Einzig der Herr auf den Beinen.

Schlürft den Café in der Gattin Fauteuille,
Die Cigarette er ansteckt,
Ordnet die Schriften in sein Portefeuille
Und schleicht leise von dannen.

Erst er flüchtig den Garten betritt,
Schaut zu den Gurken, den Beeten,
Dort und da macht er einen Schnitt,
Klaubt vom Kohl eine Raupe.

Auf zu der Berghöhe klimmt er empor,
Harzig duftet der Tannwald,
Unten lugt roth das Häuschen hervor,
Weissrandig mit grünen Läden.

Und da drin schlummern die Kleinen in Ruh,
Schlummert ihr liebes Mamachen,
Kusshände wirft er zu Thal ihnen zu,
Wandert tiefer waldeinwärts.

Pflückt eine Orchidee, ein Aglei,
Schrill im Gebüsch kreischt das Birkhuhn,
Eichhörnchen huscht zum Baumwipfel scheu,
Knäckenten schnattern im Sumpfe.

Jetzt an den Strand in die Laube her
Setzt er sich um zu schreiben.
Woge und Sonne und blauendes Meer!
Nun schreibt er Satiren!

Heim kehrt zum Frühstück er dann in Eil',
Auf ihn zu fliegen die Kleinen,
Da sie nicht traf der Satire Pfeil,
Herzig sie sind und nicht greinen.

Mondschein.

Im Thal unter grünenden Erlen
Da murmelt ein kleiner Bach;
Im Grasbüschel steht eine Schnepfe
Und horcht verwundert danach.

Im Thale da rollt und poltert
Ein Landauer neu lackirt,
Und Bach und Schnepfe sie schweigen
Und beben indignirt.

Dort oben stehn himmelhohe Alpen
Und schauen verächtlich herab
Auf den lärmenden Wurm im Thale
Und mühen mit Zorn sich nicht ab.

Doch über Allem der Mond steht
Und lauscht auf Schnepfe und Bach;
Er küsst dem Felsen die Stirne
Und sieht sich im Wagendach.

Traumwandlernächte.

An der Avenue de Neuilly,
Da liegt eine Metzgerei,
Und wenn zur Stadt ich gehe,
Muss ich dort stets vorbei.

Das grosse off'ne Fenster
Es leuchtet von rotem Blut,
Auf weissen Marmorplätten
Das Fleisch noch dampfend ruht.

Heut an der Glasthür ein Herz hing,
Von einem Kalbe schien mir,
Es zittert, mich däuchte, vor Kälte,
In seinem gaufrirten Papier.

Da zogen flugs die Gedanken
Zum alten Norrbro-Bazar,
Der Schaufenster glänzende Reihe
Umdrängt eine müssige Schar.

Ein Büchlein in dünnem Gewande
Die Scheibe des Buchladens ziert,
Ein Herz ist es, warm aus dem Leibe,
Das dort am Haken vibrirt.

Das Herz.

In der Avenue de Neuilly
Da liegt eine Schlachterei,
Und gehe ich zur Stadt hin,
Ich gehe dort stets vorbei.

Das grosse offene Fenster
Ist rot in Blut getaucht,
Auf weissen Marmortischen
Das Fleisch geschlachtet raucht.

Ein Herz, ich glaube vom Kalbe,
Hing heute am Glas der Thür,
Es schien vor Kälte zu zittern,
Gehüllt in gaufrirtes Papier.

Da gingen schnelle Gedanken
Zum alten Norrbro-Bazar,
An leuchtenden Fensterreihen
Der Weiber und Kinder Schar.

Ein Buch in schmalem Gewande
Ist dort ans Glas gedrängt,
Ein Herz herausgenommen,
Das nun am Haken hängt.

Am Teiche.

Oftmals hört' ich meiner Mutter
Warnung zu den jüngeren Kindern:
„Kinder geht nie nach dem Teiche,
Böse Geister in ihm wohnen."

Als die laue Sommernacht
Sich gesenkt zur müden Erde
Und das ganze Haus im Schlaf lag,
Lenkt ich leise meine Schritte
Nach dem kleinen grünen Hügel
An des Teiches stillem Spiegel.
Ach, wo war des Frühlings Frische,
Junges Grün das hier regierte
Noch vor wenig kurzen Wochen!
Schnitter plünderten die Wiese,
Brachen die verschämten Blumen
Die des Lebens sich so freuten!
Blütenschmuck des Apfelbaumes
Lag verwelkt nun auf dem Sande;
Keine Düfte die Syringen
In die stille Nacht ausströmten
Als ein Weihrauch für den Herrn.

An des Teiches Rande nieder
Setzte ich mich, unter Espen,
Die dort standen, wachend dass nicht
Heisse Sonnenstrahlen tränken
All ihr Wasser aus dem Grunde.

Leichte weisse Nebel schwebten
Auf des Teiches Oberfläche.
Da, ein leichter Windzug kommt
Der sie anhaucht und zerteilt,
Klar dehnt' sich der Wasserspiegel
Vor mir aus und in die Tiefe
Sah ich, aber sah nur Dunkel.
Bald doch tauchen dunkle Bilder
Auf in unbestimmten Formen
Und zuletzt des grünen Hügels
Bild ich deutlich wiederkenne.
Jetzt, welch Zauber narrt das Auge!
Wer das Mädchen das dort sitzet
Mit den reichen schwarzen Locken
Und den dunkeln blauen Augen?
Stieg wohl eine kleine Elfe
Hier herauf aus ihren Sälen
Unter Hügels grünem Grasdach,
Um im sommernächtigen Schweigen
Ihren Liebling zu erwarten?
Nein, nein, meines Herzens Braut ist's
Die ich hier nicht darf besitzen,
Ach, es war ja hier vor wenigen
Wochen, als sie voller Liebreiz
Sass und meinen Liedern lauschte
Und als Sängerlohn mir schenkte
Seligkeit in Augenblicken.
Sieh, jetzt lächelt sie mir freundlich,
Streckt nach mir die feinen Hände,
So vertraut als ob ich wäre
Den zum Bräutigam sie erkoren. —

Doch da fährt ein Windstoss plötzlich
Durch der Espe alte Krone
Ihr ein welkes Blatt entreissend.
Nieder fällt es und der Spiegel
Springt entzwei, das Bild ist fort.
„Warum meine Träume stören,
Warum herzlos mich berauben
Eines seligen Augenblicks.
O, ich habe lang gelitten
Weil ich nicht mehr schauen durfte
Dein geliebtes Bild, du Holde,
Das die Zeit stahl aus dem Herzen."

So beklage ich der alten
Espe boshaft Unternehmen.
Bald doch glättet sich der Spiegel
Und es steigt aus dunkler Tiefe
Doppelt schön dasselbe Bild.
Und gleich freundlich streckt die Hände
Sie entgegen mir. Gleich freundlich
Mahnt sie mich mit ihren Blicken
Zur Zusammenkunft zu kommen.
Weh! Ein Schatten hüllt das Bild ein
Und ich seh zu ihren Füssen
Einen Mann, der voll Entzücken
Ihre Hand drückt an die Lippen,
Und sie lächelt und erröthet. —

Weiter will ich nichts mehr schauen
Laufe fort mit schwerem Herzen.
Und die alte Espe lacht.

Nimmer geh ich mehr zum Teiche.
Böse Geister dort ja wohnen!

Dok. nr 15:6. Konceptmanuskript till dikten »Sångare!» (186:1:3, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek).

Sångare!

Sångare!

Hur länge viljen I sjunga vaggsång
Och skallra med skallror för nuga slägtet?
~~För nuga slägtet som vuxit ur lindan~~
~~Hon ej I sett hur nattlampan slocknat~~
~~Och dagern bryter sig in bland tomma vaggor~~
~~Ty solen är uppe!~~
~~Ty solen är uppe!~~

Hvi bjuden I än på flaska och nappaga
Hon ej I sett att ystna (är orön) mjälken ~~bärjat att sorna~~
Ty Och ~~att~~ barnen fått tänder?

Sångare!

Hur länge viljen de små I skränna ~~barnen med busar~~
Med busar bytta de in ~~klädda~~ i multna paltor,
~~Hvi skuren I jemt på hjelmar och harnesk~~
Dran hop de ~~ergiga~~ sorliga harnesk och hjelmar
Och skicken dem sedan till ~~allmän~~ sista berkådan
I nordiskt Museum.

Sångare!

Hvi gemren I jemt om idealen som svekos?
Hvor tid har sina ideer om ting och om saker
Och vi ha våra ~~för oss~~ idéer om verkligheten!
~~Fo~~ Förblin I verkligen trogna Era idéer:

vi svika ej våra!

Sångare!

Hvi sjungen I endast ~~om~~ i höga ton om de höga?
~~Hvi sätten I skönheten högst högre~~
Det höga lifvet har qvar för oss är det högsta!
Hvi ~~söken~~ sätten I ännu det skönas sken för det sanna?

~~Det sanna är högre~~!
Det sanna är fult så länge sken är det sköna.

~~Vi välja det fula~~!
Det fula är sanning!

Sångare!

Må smäktande serenader i månsken tystna!
~~Ty idealet har trättnat att tända ljuset~~
~~Han gått och lagt sig i varma sängen~~
Fast ljuset ännu i fönstret brinner,
Har idealet dock lagt sig i varma sängen.
Han börjar bli gammal den gamla sköna

~~Han trättnat på~~ nattskaj!
Och trättnat på ~~skraler~~

Sångare!

Om icke ~~natterkhar~~ sprödt era vackra röster
Och om I ~~läst~~ ~~ännu~~ ~~viljen ej~~ ~~vilja~~ ~~lär~~ ~~några~~ nya sånger
Välan, så ~~sol~~ låten den gamla ~~gala~~ skönheten lafva
Vi ~~ska~~ tillsammans en sång för den nya dagen

Ty solen är uppe!

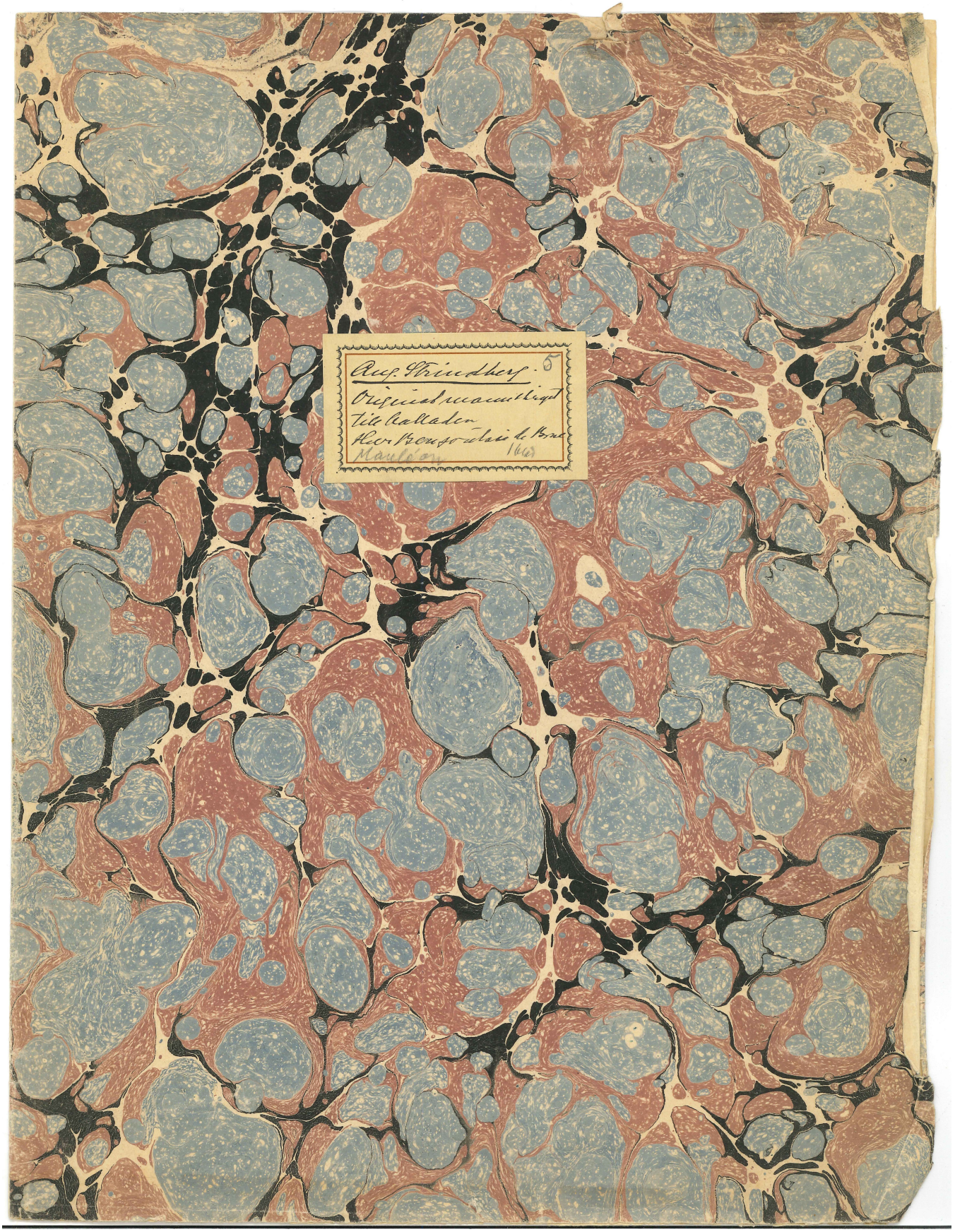

Dok. nr 15:7. Förarbete till dikten »Ballad» (186:1:5, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek).

~~Det upp~~ vor uti
Det ~~går glenom~~ Mont Silence

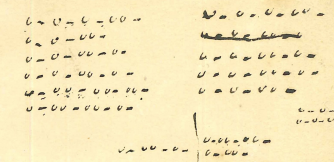

~~Bland stupor och stalp~~
Bland stupor och stalp

Det var i det Sköna Provence
Bland rosor och vin
Invid den blåa Durance
Vid foten af Mont Silence
Der bodde den unge Sieur Mauléon
Han älskade rosor och vin och sång.

~~Så Mont Philine der går en ravin~~
~~Emellan skyhöga stalp~~
~~Den jätter Det upp till skyhöga alps~~
~~Der Emellan skyhöga i stalp~~
~~Och der vor kungen på Mont Philine~~
~~Som bevakar ensam på snöig alps.~~

~~Der leder en stig på Mont Philine~~
~~Bland de snöiga stalp~~
Men upp till den snöiga stalp
Det går en ravin
Och der ~~Der emellan skyhöga stalp~~ bland stalp
Bor kungen i Mont Philine.
Den tystnaden stöt i hans fridlysta sal

Det var i det Sköna Provence
Bland rosor och vin
~~Invid den blåa Durance~~
Vid foten af Mont Silence
~~Djupt under snö och~~
Der hotor med snö och lavin.
Der bodde den unge Sieur Mauléon
Han älskade rosor och vin och sång

~~Men kungen i Mont Silence~~
~~Sig byggt en ravin~~
~~Den kallar~~
~~Han byggt en ravin~~

Dok. nr 15:8. Ett tidigt manuskript till dikten »Vid dammen» (186:1:2, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek).

Egenh.

Vid dammen.

Ofta hörde jag min moders
Varning till de yngre barnen;
"Barn, gån aldrig ner till dammen
Onda andar i den dvåljas"!

När den milda sommarnatten
Sänkt sig ned till trätta jorden
Och i sömn var hela huset,
Då jag styrde tyst min kosa
Till den lilla gröna kullen
I mid dammens lugna spegel
Ack, hvor var nu vårens friska
Unga grönska, som här rådde
Några veckor blott tillbaka!
Liemannen sköflat ängen
Brutit alla blyga blommor
Som nyss gladde sig åt lifvet!
Äppelträdens rika blomskrud
Låg nu vissnad ned på sanden,
Ej syrenen sina dofter
Spridde i den stilla natten
Till en räkelse åt Huren!

Ned vid dammens bräd jag satt mig
Under aspame der stode
Vaktande att icke solens
Hela strålar skulle dricka
Hennes vatten uti botten –
Lätta hvita dimmor syntes
Öfver dammens yta sväfva –
Då en liten vindflägt kommer
Andas på dem och dem skingrar.
Klar sig tedde vattenspegeln
För min öga och i djupet

Såg jag med men såg blott mörker —
Anart dock högra dunkla bilder
Uti obestämda former
Och till sist jag tydligt varsnar
Bilden af den gröna kullen —
Nu! hvad trollmakt gäckar ögat
Hvem är flickan som der sitter
Med de rika gula lockar
Och de milda blåa ögon?
Måne någon lilla elfva
Stigit upp ur sina salar
Under kullens gröna torflak
Och i sommarmattens tystnad
Väntar på sin älsklings mäte
Nej! O nej! Det är mitt hjertas
Brud, som jag ej här för ego —
Ack det var ju här för några
Veckor sen hon satt så älsklig
Lyssnande till mina sånger
Och i sångarlön mig skänkte
Några ögonblick af sällhet —
Se nu ler hon mot mig vänligt
Räcker mig den hvita handen
Så förtroligt som jag vore
Den hon korat till sin brudgrum —
I detsamma for en vindil
Genom aspens gamla krona
Och ett visnadt löf han lösslet —
Löfvet fall och spräckte spegeln
Och med ens var bilden borta.
" Hvarför störa mina drömmar
Hvarför hjertlöst mig beröfva
En minut af himmelsk sällhet
O! Jag har ju länge lidit
Att ej skåda få den ljufvas
Bild som ti den stal ur hjertat"
Så jag klagar mot den gamle
Aspens ondskefulla tilltag —
Snart dock spegeln åter lagas
Och ur dunkla djupet tiader

Dubbelt skön densomma bilden
Och hon räcker ännu handen
Lika vänligt – lika vänligt
Han med sina blickar manar
Att till hennes måte komma –
Ve! En skugga skymmer taflan
Och jag ser vid hennes fatter
Snart en man som hänryckt trycker
Hennes hand till sina läppar
Och hon ömsom ler och rodnar –
Nu jag vill ej skåda mera
Springer bort med qvalfyldt hjerta –
Men den gamle aspen skrattar!

Aldrig går jag mer till dammen,
Anda andar der ju dväljas!

P.

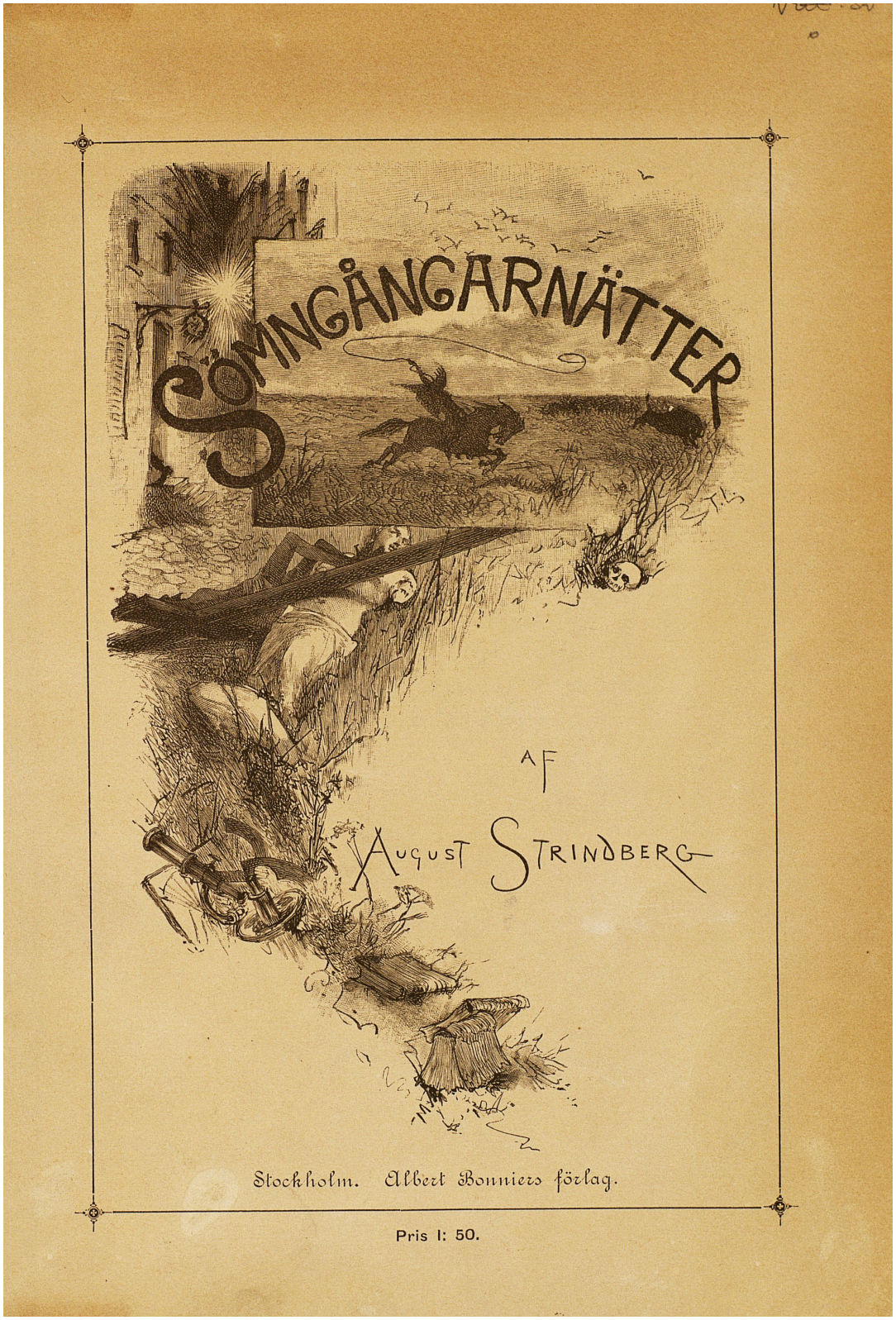

Dok. nr 15:9. Omslag till *Sömngångarnätter* 1884 respektive 1890 (KB:s exemplar). Illustrationerna i första upplagan är utförda av Carl Larsson, i andra upplagan av Nils Kreuger.

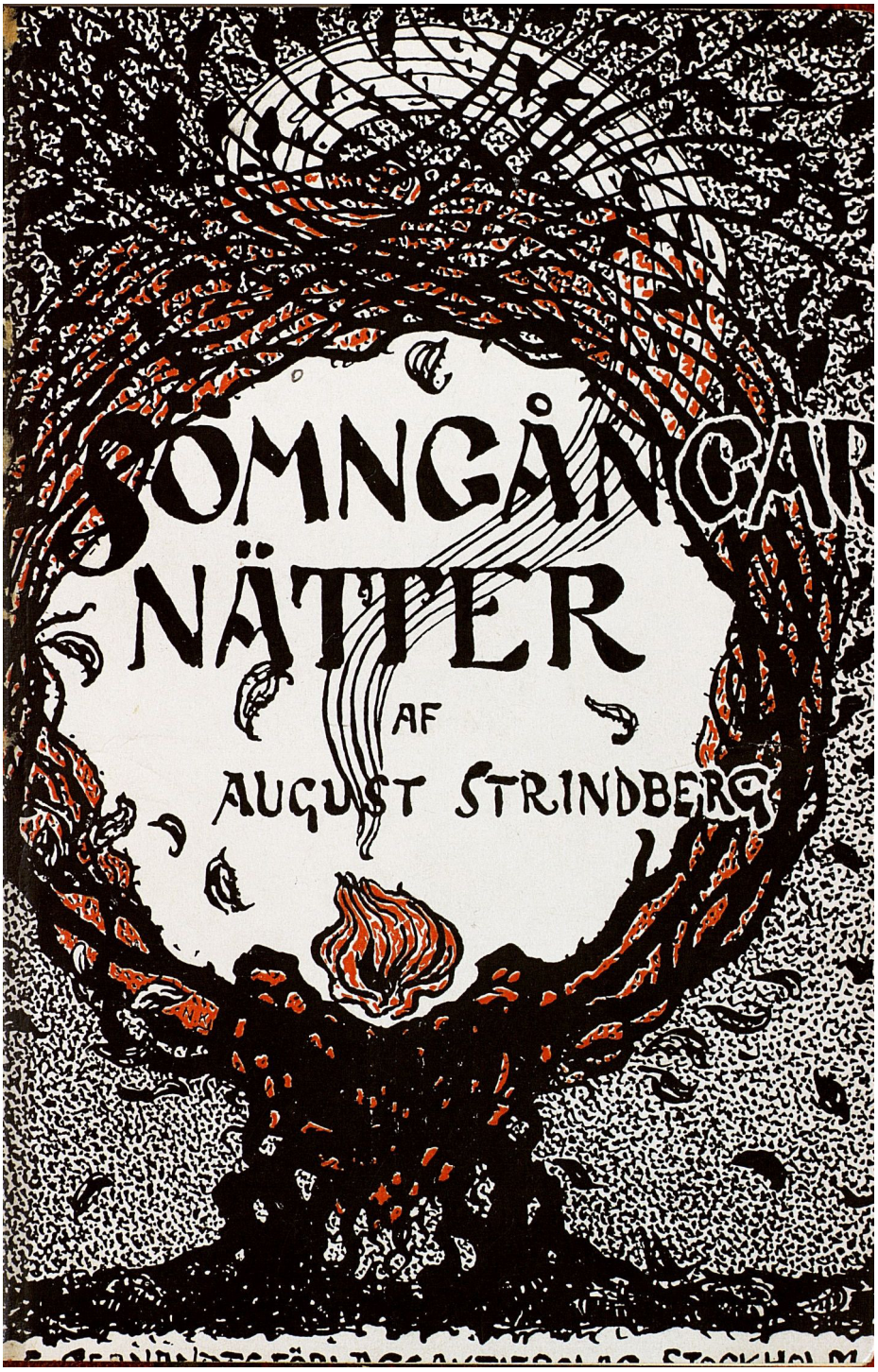
SÖMNGÅNGARE
NÄTTER
AF
AUGUST STRINDBERG

Der lysande fönsterraden
Beskådas af qvinnor och barn.

Der hänger på boklådsfönstret
En tunnklädd liten bok.
Det är ett urtaget hjerta
Som dinglar der på sin krok.

Första Natten.

Rasslande natt-tåg rycker mig fram öfver skånska slätten,
Sömnsjukt öga gömmer sig under hattens brätten,
Bröstet andas tungt som under ett tegel,
Musklerna ligga slappa som våta segel,
Örat ger dofva ljud som en nedstämd trumma,
Tungans band ha gnatat sig stumma.
Känslorna domna som mygg i snö,
Minnena blandas med gamla drömmar,
Viljan somnar, tankarne dö,
Själen lossnar i band och sömmar.

Dok. nr 15:10. Sidor ur *Sömngångarnätter* 1884 respektive 1890 (KB:s exemplar).

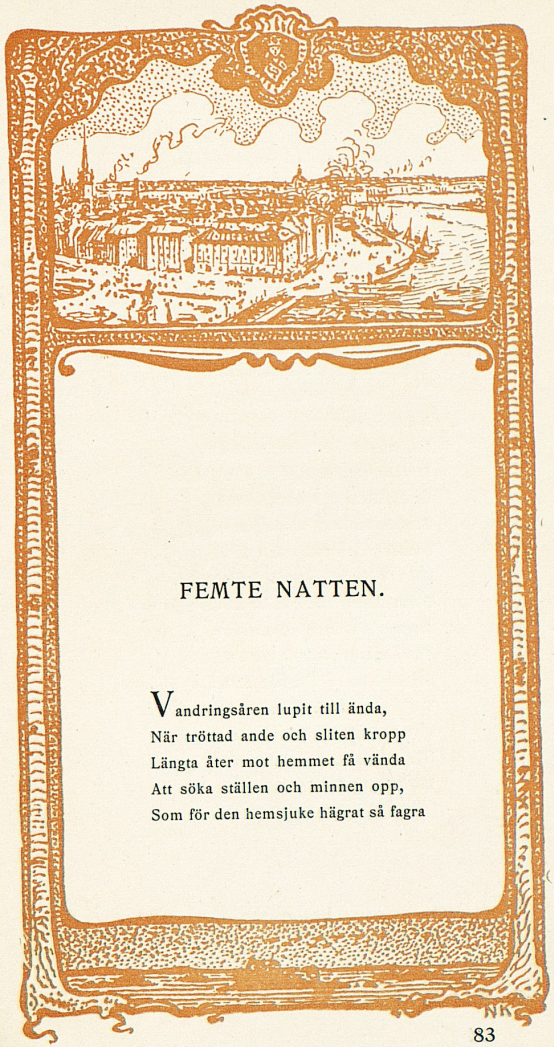

FEMTE NATTEN.

Vandringsåren lupit till ända,
När tröttad ande och sliten kropp
Längta åter mot hemmet få vända
Att söka ställen och minnen opp,
Som för den hemsjuke hägrat så fagra

Dok. nr 15:11. Konceptmanuskript till de första fyra nätterna i *Sömngångarnätter* (Ms 1; 190:2, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek).

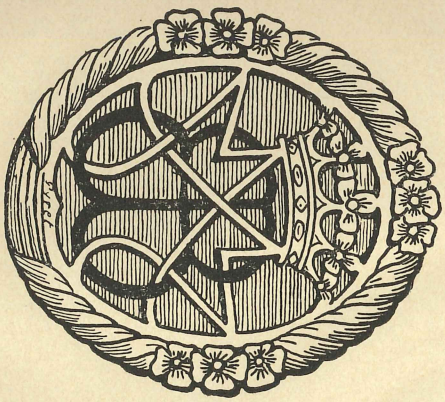

Manuskript till

SÖMNGÅNGARNÄTTER

Gåva till Birger Mörner från
Verner von Heidenstam

Gåfva till Birger Mörner 1.) 2
från
Verner von Heidenstam
1897.

Sömngångar-nätter
~~Tre Tavel~~

Första Natten.

Kasslande natt-tåg kycker mig from öfver Skånska slätten
Muskleria ligga ~~knippots~~ slappa som våta segel
Sömnsjukt öga gömmer sig under hattens brätten
Bröstet andas tungt som under en tegel
Örat ger dofva ljud som en nedstämd trumma
Tungans band ha ~~klagat~~ gnatat sig stumma.

Känslorna dammna som myggy i ~~nordan~~ ~~hösten~~ ~~fast~~ ~~köld~~ trö
Minnena ~~sällas i hjernans gångar~~
~~Tanken tänkna~~ blandas med ~~ocka~~ gamla drömmar
Viljan sommar, tankarne dö
Själen lossnar ~~ur~~ i band och ~~fogar~~ sömmar.

Men frugjord ande, den stackars trätte
Som sina vingar så ofta nätte
I flygt ~~a~~ mot himlen, som sedan befans
Bestå af en färglös men vägbar substans
Af syre och qväfve i behaglig blandning
Ohummelsk nog men lämplig för andning.
Den stackars anden han glömmer programmet
Det nya-nya om materie och kraft
~~Ha~~
Och plockar från ~~vingen~~ jädrarne jernvägs-dammet;
Som om ~~alltid han~~ aldrig annat än vingar han haft
Han ~~ut~~ kastar sig ut ~~från den tronga~~ i den ~~morka~~ dunkla natten
Och sväfvar bort öfver land och vatten.
Mot norr går färden luftig och kort,
Men kroppen skakas mot söder bort.

Tre Farväl.

På rasslande natt-tåg skakas jag fram öfver skånska slätten
Sömnsjukt öga

I stjernklar natt under halftänd måne
Han ser det ~~slåta~~ ~~bördiga~~ ~~och~~ ~~feta~~ skåna det rika Skåne
Der bahnetsåhlen och kläfveräng

~~Och hvita byar~~
Och ~~Der~~ ~~[illegible]~~ blomstertäppa/ med trädgårdssäng (som mjuka ste/ massa
På ~~Der~~ På bördig lera
~~Kring~~ ~~De~~ ~~hvita stugor~~ ~~breda~~ ~~sin~~ ~~matta~~ ~~flassa matta~~

~~Breda för~~ ~~foten~~
För träskodda fötter ~~ser~~ breda sin flassa.
I hvita stugor nu sofvas och snarkas
Af folk som eljes om dagen är vaket ⸸
~~Och veta sin tid i tid att låda rifvas och sparkas~~
~~Och~~ Att/ veta när tiden är inne att sparkas.
~~De stamgar i leran [illegible] leran blir gar guld~~
~~Och guld är/ mogt och~~

~~Nu ser~~
Der stiger Småland med forssar och skogar,
Som himlen gaf stenar i stället för bröd;
Der banden låligt svettas och knogar
Att skydda lifvet mot hunger och nöd.
Om Östergötlaw det mägna och ~~slåta~~ feta
~~Som drypper af fetma och hannog och~~
Der och en ande kan få lust att äta
Det skymtar förbi ~~tills Kalmårdens~~ som en ~~[illegible]~~
(tills Kalmordens bryn

~~Teckner~~ Höjer sig/
~~Ligger~~ ~~så~~ svart som ett åskmoln mot skyn.
~~Och snabba vingar med de öka fanten~~
Nu ökas fanten, ty det börjar lida
Hem åt/ mot hemmets ~~vackra~~ kära trakt
Der ~~Som~~ nyss han trättnat att kifvas och strida
~~Och~~ ~~Som~~ Och han med de sina förhlaras es i akt.

Han (~~[illegible]~~ smyger) i natten som vandrande juden
~~Som [illegible] ande han smyger i natten~~
Tillbaka till platsen der hans vagga slått
Och der man sedan reste hans schavott
För att ej han tradde på ~~nationens~~ den nationelle guden.
Och nu hörs bruset der Mälarens ~~vågor~~ bölja
Gå ut i hafvet att ~~tvätta~~ sig ~~[illegible]~~ få skölja
~~Nu ser han~~
~~Han ser på gatorna spridda lågor~~
~~Från [illegible] dam och civiliserade [illegible]~~
~~Från landtligt~~
Från bildad smuts och civiliserad dam;
Han ser bland husrader blinka fram
Halfobächta lyktor som ~~skämmas för månen~~ märka vägen
~~Och halffulla~~
För nattlige vandrarn ~~som~~ med osäkra stegen.
Nu ser han under sig ~~kyrkor och~~ gator och torg
~~Och känner huset der sitt han bodde~~
Och ~~kyrkor~~ gyllne kronan på kungens borg
~~Men~~ Han ser palatserna och hattellan
Han ser de gamla de kända ställen
Der han har kämpat der han har ~~[illegible]~~ bråkat
Der han har njutit der han har tråkat.
~~Men~~
~~Han [illegible] [illegible] som~~ gladan
Och han vill besöka dem alla alla
Men natten är kort och pligterna kalla:
~~Der [illegible] ställe sig~~ mot ~~[illegible]~~ malmen på narr
Ännu några vingslag ~~längre~~ mot ~~[illegible]~~ narr
~~Han~~
~~Der vinkar~~
Der finner ~~som~~ han hvilan som dufvan från arken
Nör åter han funnit att jorden var torr;
Och under fötterna känner han marken;

I rummet förstås, ty i verkligheten
Fann han en ~~ett~~ ~~kors~~ ~~förgyldt~~ ~~som~~ ~~i af Christenheten~~ ~~Menskorna dyrka~~
~~Som en symbol~~ (galge) som af Kristenheten

~~Som en symbol af stupiditeten fem intoleranzen~~
Menskorna ännu i dag ~~pläga~~ ~~dyrka~~ de vörda
~~Och i detta~~ ~~Och pryda med den~~ ~~En passande prydnad för Och~~ ~~När~~ När sina profeter de skola mörda
Och "i detta tecknet" (i galgens!) vi segrat
När olika tänkande ~~kyrkan~~ oss ha ~~belägrat~~ vägrat
~~Han satt på korset till på en nymodig kyrka~~
Sanktion på våra ~~[illegible]~~ mötens visa beslut —
Men för att komma ~~[illegible]~~ till menningens slut
Han satt på korset till en välkänd kyrka
Som efter ett helgon, ett nationelt
I bland de många vi ännu dyrka,
Fått bära namnet ~~och burit det snällt~~ och burit det snällt
~~Ja bär det ännu~~ ~~Och bär det ännu trots~~ Trots ~~afund~~ ~~kyrkomöten~~ upplysningen och det nya ljuset —
Och Adolf Fredrik kallas gudshuset.
Med ~~en~~ en ~~andes~~ frihet ~~träder~~ trängen han in
I dlerrans hus der icke han varit
På femton år. Den dess han farit
Vida omkring, och med rifvet skinn
Oförändradt. Vänder han åter ~~till~~ i kyrkans ~~[illegible]~~ famnn
~~Den tränga kalla~~
~~Som seglarn vänder till~~
Med känslor som seglarn när han kommer i hamnn
Och lemmal det ~~vida~~ svala det fria hafvet
Der hvarje bekymmer ~~[illegible]~~ blef stilla begrafvet
Och blicken vidgades vid vändlighetens,
Men nu i hammen stöter ~~på~~ mot vägg,
Och kämnes stanken af bildningens drägg
~~Så kämnes~~ ~~[illegible]~~

Som själen i kroppen som fogel i buren
Så känner sig anden inom vigda muren.

Och månen skiner grå predikstolen
Som lyser förgyllt lik själfva solen;
Och bibeln den gamla den gjöt falla boken. Så hvilken man ännu ej blifvit klok,
Med det gamla och nya inom samma permar;
Och dammigt tunglas som presten härmar, +
+ Talar som silfver, tiger som gull

Runner om sändan en tumme fall +
Och hvilar sig sedan i arbetsveckan; + Som när ur tunnan man rycker svickan

En antiqvitet, en symbol af tiden,
Af den likväl som ren är förliden,
Kring evigt samma den vrider och vänder
Som pastorns fjerding; af hvar man känder.

Der står det ännu det heliga bordet
Der, som en yngling han bekände ordet
Med skälfvande hjerta och ljugande mun
Der i en anda en salig stund + För att en plats i samhället få
Sin första mened han tvangs att begå +
Der öppnade kyrkan sin famn så varm
Och menedarn trycktе mot moderlig barm
Som en värdig son till en vördad mor
Som smeker barnen med nåbbar och klor.
Föräldrar och syskon de stodo på gången
Och sjöngo med den förfärliga sången

Om lammet som slagtades en gång på kors,
Men de/ Glönade för stunden la chase des forçes,
Som ~~nyss fick~~ deras lamm/ ~~lammet~~ nyss/ så illa slagtat
För att det skulle bli hedradt och aktadt;
De tackade Gud, och församlingen med
Att han så tidigt fått gå sin ed
De bådo så varmt att han måtte den hålla,
Att Satan icke hans själ skulle sålla;
Men dessen hörde visst ej deras bön
Om man får döma af senare rön!

O ~~kyrka~~, kyrka, du ~~svans går svansar~~ ännu svansar
Omkring i verlden och tar upp ~~ed~~ ed
Att ingen skall störta din Balder ned
~~Och ändå gick han till helvetet i~~
Men ~~om du~~ klöd honom ochså ~~klädde~~ i ståladt pansar
Så vexer och vexer den Mistelten,
~~Den vexer i~~ Så gömd ~~blåft~~ löfvet på de stora trän
Den lilla busken som grönskar i snön,
Och för sitt omärkta lif i lämn,
Din skall en gång, kom ~~väl i~~ hög det ordet
Det ögonblick när som minst du tror det
Dig störta sjelf till den svarta ~~lg~~ stel,
Och slå/ din sjelfgjorda hjelte ~~så~~ ~~fäl~~ ~~slås~~ ihjäl!

Jag ser ~~a~~ i månljuset, altartaflan ~~marmorhuit~~ ~~hvit~~
Den uppståndne Kristus så ~~marmorhuit~~ ~~på altartaflan~~ ~~segervis~~ mot himlen sig svingar
~~Hur segerstolt han sig lyfter dit~~
~~Sig som lyfter mot himlen~~
I marmorbekanda, men utan vingar;
Och de som ~~fast än~~ i helvetet ~~de~~ ville svafla'n.
~~O kyrka och~~

Om man så fattar sakens förlopp.
Du föll för din tro, nej för ditt tvifvel
Ty liksom äpplet när ~~det är moget~~ än det är kart
Snufrån gnags af den lilla vifvel
~~Tom~~ Tills skaftet sitter der tomt och bart
Så gnager tvifvet på tronen fukt,
När den har möglat och luktar fukt.
~~Och~~ Du tviflade ju på gamla testamentet,
På sabbatens helgd och på lagens ~~teflar~~, bud
Du ~~Rå~~ tviflade ju på sjelfva fundamentet
På Javeh den oförsonlige Gud
Du tviflade blindt på tecken och under,
Och trodde icke på Satans funder
Du trodde icke, när du såg på lifvet,
Som skaparn trodde, att allting var godt.
~~Ty du fann~~
~~Ty jemmer~~
Ty du fann allting kärnere smått
Och till en jemmerdal blef oss lifvet gifvet;
Ja hade du lefvat i dessa dagar.
Då åter man öfver tillvaron klagar
Då hade du också helt säkert till sist,
Fått namn och heder af pessimist.
[Hvad ser mitt öga så vandt att se svart
Derborta på pelarns ~~sit månen i skiner blyser~~ ~~så ytterst~~ skarparte kant!
Ett monument, ~~Ha~~ Af en gammal bekant!
Jag känner dig väl, min vän Descartes!
Ha gamle tviflare, hur kom du hit?
För skulle väl korpen bli hvit

Som Kristus derborta i ~~sjelfva~~ höga koret
~~Än du på detta heligas ställe blef firad~~ Än du, ~~så~~ ~~svart~~ ~~mörk~~ filosofiens ~~som en~~ Nubier...
Men kanske jag gör kyrkan orätt?
Måhända (han sjelf) haft sina dubier?
Hvem vet! Om får döma af monumentet
Och af det prunkande gyllene prentet
Så var du allt ~~hennes vördige~~ ~~som~~ en ~~kyrkofar~~ förbannad karl
Fast nog var du ~~ha~~ kyrkans bitte naive.
~~Det är ställligt det svarta minnes~~
Det är förträffligt ditt epitaf
Och ger ~~en~~ ~~mycket att~~ ~~tänka i~~ ~~begrunda~~ ~~anledning~~ nog ämnen till reflexioner.
Der ligger jorden svart som en graf
Höljd i ~~en~~ trasor af olika konfessioner
Så kommer en angel, en svarter en,
Och rifver i lunarna så de gå sönder;
Och heligt mörker som lurat bönder
~~Flyr~~
Det flyr för ~~f~~ ljuset som ~~kommer~~ ~~sen~~, ~~kastar~~ spridar sitt sken
~~Och flyr öfver en mörka landen~~
Ty svarta engeln ~~han~~ ~~hade~~ ~~i handen en fackla~~ ~~kommer med~~ ~~fackla~~ ~~bönett~~ med blass i handen
~~En fackla nytänd~~
~~En påtänd fackla~~ öfver mörka landen.
Han lyser upp ~~d~~
Det påminner mycket i det stora hela
Om skapelsens historiska 'varde ljus'
Och vore det icke i Herrans Guds hus
Jag trodde min själ det var Prometeus
Som hade sin affär med sjelfve Zeus.
~~Det är emellertid en vacker pendant~~
Du svarta angel som kom med ljuset
~~Till hvita Kristi en vördig pendant~~
Hvem släppte dig in, om icke i ruset

En kyrkans protokoll kommer från förr
och glömt att tala kors för den lede kurren!
~~Än kan man~~
Hur träffs du kärinne ibland de tragna
som alltjämt kartas men aldrig bli magna?
~~Hur står du ut med det gamla Gudsordet~~
Men tyst jag hörde tamburer klang
~~Och kan man andas när hon mörker gror~~ och mattens tummas så hastigt farit,
Farväl min ~~kära~~ du ängel, blif hvad du varit
Till hvitte kväll en vårdag pendrut!

En afskedsblick till den gamla länken, der i unga år
Familjebänken. ~~En~~ ~~länge sades för länge sedan~~
Då ensam icke ~~den bröstlika länken~~ fattades en länk
I sydvinkelrätt, då mor och far...
Då orgeln brusade ~~ljudliga toner~~ med stormars röster
~~Och julen lyste på altaret i ära~~
~~Som nu för varit och nu till ära~~
~~Då fröjden brann i mitten om julen~~
Då ringa gåsen om julen brann
Och barnaskaror af skräckfröjd sjunno —

Men tyst jag hörde då hanen gol
Och fruntrun färgas af sagande tal —
Min/ starke ande/ ~~blef~~ du sentimental!
För att ~~du~~ hon/ ~~för~~ hörn en tupps dunn gol
~~Som de klockor tolfven på Petrus vid natten~~
Stod min/ Hon vorn bestyrtelig, lång,
Som då Han, manas af en gammal bank.

Men flyga till ~~Nelens~~ det ~~dröm~~ ~~tvistar~~ ~~redan~~ ~~starkare~~
På ~~Hennes~~

Farväl du kyrka ~~och du religion~~
för hvars jag ej
en andra lösning af lifvets gåta,
~~Och hvarför du~~
Hos var dock skänd en gång få
gråta
Nå det endast gaf grymma ej

~~Och tyste på altaret i ära~~
~~Hon~~ nu du gamla
Och tack för det att du ~~lärde~~
kyrka
~~att~~ Att hos du lärt ät ett ~~hvalfyldt~~
rimme

Om icke jag hade mitt hjärta dedikerat
Sjörnvägs vaggvisan, han kom till
Norra

Du är mig kär som ett barndoms
minne
Jag kan dig älska, men icke dyrka
På andra ställen jag nu ~~vill~~ ~~tala~~
Hvars här i skymningen ej jag kom
Ej tror ej vidhet mig skänka hem,
~~Jag kan ej tro, att jag~~
Jag kan ej tro, att jag ~~mörke~~ vetas

Andra Natten.

Soliga bilder från gångna dagen
Draga för trötta ögat ~~här~~ förbi:
Déjennera är redan tagen
~~Samlad är lilla vår kolon~~ ~~af vår ungt~~ hela/ + af vår lilla artistkoloni.
Svenskar, Yankees, Finnar, Negresser
Som Sökta lugnet i Beauséjour
Lemnat Paris, modeller, ~~mätresser~~ excesser,
Slagit sig ner i Grez vid Nemours.
Spridda grupper i trädgåra vandra;
Solen skiner så middagsvarm;
Svenskar om Norskor om hvarandra,
~~Sida~~ ~~Sikson bäder~~ ~~Utan vetro~~ (~~gå arm i arm~~ Fransmän och tyskar gå arm i arm.
Solen skiner på hvita murar,
Blåa drufvor på grönt spalier,
Gullgult päran bland löfvet lurar,
Väntar döden vid nästa diner.
Eldröd tomat som ~~kolet~~ glöden ~~glöder~~ lyser
Mellan ~~buskar~~ skogar af artichaux
~~Bladlös laktuk~~
Mjellhvit laktuk af ~~så~~ blodbust fryser,
Blomhål som aldrig för några små ~~endast i knapp för gå~~,
~~Utef fruktan fr~~
Alla kulturens herrligheter:
~~Dalier~~ Feta/ Dalier ~~[illegible]~~ utan kön
Rosor fyllda med ~~nuditeter~~ nuditeter/, ?
~~Ro~~ Granna kläder, / men inga frön. ?
~~Feta~~

Glada menskor bland maten ~~[illegible]~~ sträfva
Och beundra konstfull natur
Ej att undra: de konsten äfva,
Och ju äro födda i bur.
Der på gräsets putsade matta
Sitter glammande liten grupp,
Unga, makar ~~blanda~~ skämta och skratta
Barnen svärma i yster trupp.
Nu gör vinet sin rund i ringen
~~Mjelts~~
Flöjten stämmes till Spansk gitarr,
Trumpen sitter nu längre ingen,
Här den vise vill ej bli narr.
~~Lätt~~ ~~Lätt~~ Tung ~~gå~~ valsen ~~dansen på korta gräset~~ gröna marken + Lätt går dansen på gröna marken
~~Nordbon~~ bjärnar
~~Nordens~~ ~~bjärnar~~ ~~de gå~~ dansa ~~på tå~~
~~Nordens barn~~
Utan frackor och handskor på,
Sommarklädes i ~~v~~ ljusa parken —
~~Likaar hedelif af Watteau~~
Fête champêtre, idyll af Watteau!
~~Ner på floden~~
Mellan flodens vassklädda stränder
Glider sakta en liten båt,
Skyggja dykka de vilda änder,
Skator ~~[illegible]~~ skratta ~~vid~~ åt ovan låt.
Hör der klinga så tunga toner
Klaga öfver att ~~[illegible]~~ sommarn ~~så kort~~ gick bort,
Glädjens blomster i kalla zoner
Lefva lifvet så tungt och kort;
Ingen drufva der lifvar anden,
Kornet ger endast dåfvande vin,

Fräter sinnet, ~~och~~ gör ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ (darrande) handen
~~Droppen gift uti bladet är~~; När han skall hugga de mägande banden,
~~Och~~ Löjet ~~[illegible]~~ (drager) till oresigt grin;
Ändå klinga de dock så kära
Gamla toner från Mälarstrand,
~~[illegible]~~ (Skarpa) röster som knifvar skära,
Brita hjertat med bladad tand;
Och då tystna de kårda orden
~~Och då [illegible] så [illegible] tagg~~ + Gammalt groll får en Gjus nyans
~~Och då [illegible] alla gammaltagg~~
Och det ~~[illegible]~~ (skönaste) land på jorden
Är ej längre la belle France:

~~Men~~
~~Så ringer~~
~~Ringer så~~

Qvällens skuggor sträcka nu på sig
Daggen faller på ~~[illegible]~~ löf och gräs,
Solen skiner alltmera dåsig,
Dansen stannar, sången blir hes.
~~Och nu ringer~~ Middagsklockan nu höres ringa
Toiletten är hastigt gjord
Herrar, Damer i trapparna sprunga
För att träffas vid dukadt bord.

Och så lyktas dagen omsider
~~Lampor tändas~~ Glädtigt samspråk och intet kif,
Itel solsken och inga strider,
~~Efter~~ (Mellan) drabbningar herdelif.

~~Lampor tändas~~,
~~Och~~ (Men) nu tystna de glada skratten
Lampor tändas kvilan är när
Och nu faller så sakta natten
Då är andarnes timma här!

Så är jag åter i min fädelse~~staden~~ort,
Och stannar igen vid en tempelport,
Men ej ett tempels ~~som bär sitt kors~~ der man dyrkar skaparn,
Skaparn som skapade himmel och jord,
Nej här man dyrkar blott efteraparn,
Som sjelf af skaparens jord är gjord;
Här dyrkar man det sköna skenet
Och tar kopian för original
Man kastat kättet och ~~gnager~~ gömmer beneth,
Man slänger kärnan och äter skal.
Skall ~~sagan~~ sanning månne ligga i sagan
Som hufvudet gjorde till upphof och rot
~~Att~~
Att menniskan kom från dålig fot
Med Herren, som då måste gripa till agan?
Hvad vill väl konstnären, när med ~~lera och~~ färg och lera
Han härmar alla Guds skapade verk,
~~Om ej han vill vår Herre korrigera~~
Om ~~sa~~ ~~skapelsen~~ skaparen icke han vill korrigera
Och äfver skapelsen kasta sin särk?
~~Han tror den narren att han gör det bättre~~ Han gör det bättre, så tror den dåren,
Att sjelf naturen har kunnat det göra,
Och så tror folket de snälla fåren.
~~Och likvisst~~
Och dock när kan en konstnär ett hjerta röra,
Om ej när naturen han är i spåren,
Men då det ligger ju nära till hands
Att tro, det intet med konsten vans!
~~Ty hvad skall~~
Förunderliga drift att allting härma
Hvar kom du då egentligen från?
~~Är du från apan aftiden ett gammalt lån~~ ~~nedärfdt~~? Är du från apan ett nedärfdt lån?
~~Nåja Derifrer må vi oss ej beskärma~~

Du underliga låga som så kan värma,
Som så kan bränna en ande ned;
Du fans ej från början i Paradiset,
Och att vid skapelsen (du) ej var med
Derpå (finner man) bästa beviset
~~Att~~ I det att Herrens utvalda folk
Dig aldrig begagnat som andens tolk:
Och göra bilder, ~~att~~ de ansågo syndigt ~~[illegible]~~
Att icke de anse så än i dag
Det lär bero på utvecklingens lag: —
Det svaret dock finner jag mera fyndigt
~~Som~~ Att konsten blott är ett ~~surrogat~~ preparat
En nödfallsåtgärd, ett ~~substitut~~ surrogat
För den af menskan förstörda naturen,
~~Och driften kallas ju himlaburen~~
Ett samvets-qval som vill ställa till rätta
Hvad brutet blifvit, och som vill sätta
~~ett [illegible] i stället~~
En trä arm ~~af trä der den~~ i stället för den som blef skuren.
~~Nå härmed må nu förhålla sig hur~~
Nå det må nu vara hur helst det vill
Att vänta på svar det tjenar ej till;
~~Och der~~
Och derför går jag dit in i templet
Att glömma segeln, ~~[illegible]~~ och se exemplet,
Men nu med ögon, ~~fria från~~ som fjellat af
Och fri från jordiska hänsyn och kraf.

Jag helsar ~~[illegible]~~ Er då, kasserade gudar,
För detta Oden Balder och Thor

~~Man ställt er i forstun bland käppar och gala~~
De säga ej annat era marmorskrudar
Än att skulpstören var ganska stor.
Man ställt er i forstun bland galascher och käppar
Som icke få komma i ~~tep~~ temples in;
~~Om [illegible] äran fått sina knäppar~~
~~Så blir ej~~
Har sannungen också fått sina knäppar
Så har dock äran räddat sitt skum;
I ären så älskeligt onationella,
Att ej på er jag nämnes att gnälla
Och ingen fordrar ~~[illegible]~~ på er man skall tro
Och derför jag lemnar er oskuld i ro.

Men här blir annat litet längre opp
Der praktfull tronar den olympiske tropp:
Färneka ~~Balder~~ Kristus, färneka Balder,
Och höj mot Gud ditt förmätna gläfs
Det får du gerna, men tvifla på Zeus,
Och du ~~får höra~~ skall väcka ett hiskligt rabalder;
Dock ej på Zeus som i himlen sott,
~~Och~~ Som skötte åskan och styrde jorden
~~Han~~ Och menskors dårskap skänkte sitt skratt
Nej ~~[illegible]~~ marmor-Zeus som är uppgräfd vorden
Och kallas af stället ♆ ~~Otricoli~~.
Otricoliske Zeus! Här är ingen som ~~hör~~ stör oss!
Ett ord oss emellan, när ingen hör oss!
Jag trott på dig förr, på din skönhet förstås,
Och på de dinas som på fädernet brås:
Jag kom från Kristus och hans gymna lära
Som bjöd att kättet skulle i branden förgås,
Och kroppen hållas i så kallad ära.

♆ Otricoli

Men ungdomsbladet ~~kokade~~ kokar/ och sjuder
Naturens rast allt starkare ljuder,
Och från en gammal semitisk askes,
Jag flyr som en konfirmand sin katkes.
Då rukade jag den glada olympen
Jag slängde korset, ~~och~~ tog en tyrsosstaf
~~En murkna staf med en liffrisk ymps~~
Den murkna stam men med liffriska ympen
Och virad af ~~rankan~~ rankan jag mig begaf
Ut i den glada skönhetens verld!
~~Och~~ Jag) tog för guld hvad som var flärd
~~Visst samt men det var dock behag~~
Men flärden var dock fortsiflodt behaglig.
Evangelisk just ej, men ~~andock~~ fullständigt laglig,
Och hade jag icke ditt prejudikat
Du högste domstolens patentat?
Nu ses vi igen! Och du är mig så fremmande!
Hvarken så skön, ej heller skrämmande;
Och de dina, den lustiga sköna hop,
Jag just ville se i en välgrofs grop!
Jag tycker I blifvit alla så gamla
Och färdiga nästan att genast ramla,
Men hvad värre är, I blifvit så fula
Och edra kroppar ha blifvit gula.
Man står för en gudaskara, och vips!
Så har man ett hästlass med gammal gips!
Apollo du skönaste ibland skaran
Som möter trotsigt med bågen faran
~~Du slöpar betänkligt på högra benet~~ Ditt högra ben lär ha fallit ned,
Och hufvet lär sitta en smula på sned;
~~Or~~ Så säger åtminstone en tysk ~~f~~ docent
Och då är det sant som det vore på prent;

Och Venus Milo, din hals är för lång,
Dåna för slöfsigt man funnit ditt språng,
På Dibrunskastarn man trättnat att vänta:
Han hytter bara men står ej till;
Hermafroditen ju är en jenta
~~Here~~ Och Athene står alltför still;
~~Och Silenus som bär~~
Bacchos sedan med rankan om ~~[illegible]~~ pannan
Tittat kanske för djupt i kannan
Bär för tungt på sitt ädla rus.
~~Med en mun som från~~
Och Silenus ~~som barnafader~~ så stolt och glader
~~Står och begrundar~~ Grundar djupt på sitt faderskap
~~Och atleternas hela rader~~ + Och atleternas hela rader,
Trånga pannor och stora gaps:
Toma bilder och ~~inga tankar och intet hjerta~~ inga tankar
~~Kall och vrörd bland er jag står gå~~ Kall och vrörd bland er jag vankar;
~~Inga tankar~~
Och Laokoon ~~all din smärta~~ rätt ohyggelig
Niobe ~~[illegible]~~ något mera uppbyggelig
~~Båda~~ Men der har och skönheten flytt
~~Ty Om idealna ej ligger i~~ (sprängde) ~~stenen~~
~~Fick ej rum~~
Tankarne sprängde (ju) ~~stenen i~~ sönder stenen –
Flaskan för gammal vinet för nytt –
Ämnet större än sjelfva scenen;
~~Och kände man icke till~~
Ty utan myten som man känner förut
Så vore med bilderna ohjelpligt slut –
En jettequima ~~med ett barn i skötet~~ men utan namn ~~famn~~
~~En skäggig gubbe men utan namn~~
Som har ett barn i sin öppna famn

Skulle hållits en smula ljus,
Och skrapa, Skrapare, dina lemmar rena
Från rutten bildnings klassiska smuts,
Ett annat slägte har annan arena
Och fröjdas åt annat än clowners puts.

En skäggig gubbe ~~och tvenne g~~, med ~~sina~~ tvenne söner,
~~Som skriker ut sina ohörda böner~~
~~Allt under det armar~~ Som bits af armar och skriker böner
~~Som armbiten~~
Se der hvad stenen ensam har sagt;
Och här du kanst är dek slut med din magt!
Men fordom såg jag med annat sinne;
Och när jag ~~[illegible]~~ ransakar i mitt minne
Så tror jag ~~detta~~ mest att det hela beradde
På att den unge ännu helt enkelt – tradde!
Och det är visst att med en dugtig tro
Kan berg man försätta i afgrunden neder
Och får man ~~[illegible]~~ bara tro uti ro,
Så kan man tro på kejsarens kläder:
Men ej jag kom för att eder ~~[illegible]~~ smäda
Nej blott att säga ~~[illegible]~~ ett sista farväl;
Till nya värf jag vill mig bereda
Och derför städar jag i min själ;
Jag skall er gömma ~~som~~ der ~~[illegible]~~ ~~på~~ ~~[illegible]~~ längst ummder,
~~Innerst i hjertats innersta klaff~~
Bland andra minnen från unga dar,
Och kanske en gång i mörka stunder
Jag tar er fram, om ~~[illegible]~~ Ni finnas qvar!
Farväl alltså! Zeus, Here, ~~[illegible]~~ och alla
Som voro dömde för Kristus ~~att~~ falla
Men sedan gräfdes af Kristne opp
~~Farväl~~ Om också ej i förklarad kropp.
Farväl I gudar, farväl gudinnor,
Som bara ~~voro~~ dock män och qvinnor
Och knappast det, om man dömer strängt,
För er mitt hjerta är avigt stängt!
Men ~~[illegible]~~ tyst, hvem ser jag i mörkret derborta
Med ryggen i krum och benen för korta
Han ligger på golfvet och grinar så ~~[illegible]~~ listig

?

10.)

~~Som om~~ Bakom Apollo ~~konstens Gud~~ konstens majestet;
En utbörding är du; och ännu tvistig
Är frågan om din identitet;
Och Slafven stundom ~~du plägar kallas~~ man plär dig ~~kalla~~ nämna,
Men Sliparen också; det vill jag lemna
Åt lärda herrars auktoritet;
För mig du är nu en g här bekant
~~Och för~~ I egenskap af det fulas ~~en~~ representant ψ. Du bildar ensam ett helt teorem
~~Du fyller dessutom i mitt system~~ Och fyller en lucka i mitt system.
~~En lucka~~ ~~En betänklig lucka i mitt system~~
För det första, fuling, hvad gör du här
Då det skönas märke du icke bär?
Du är kanhända ett tyst medgifvande
Af ~~herrar~~ stränge herrar estetikskrifvande
Att också det fula må ha sin plats
I sjelfva det skönas marmorpalats!
Nå se då, der fick vi ett rymligt hål,
Att sätta vårt brytjerns härdade stål!
Men säg då, bekänn för satan;
Hur har man släppt en karl ifrån gatan,
En slusk som ligger vid rännstens kant,
Och tjenar på ärligt handtverk en slant?
Hur har man släppt dig i societeten
Af gudar stora af gudar små! ψ
Ja der vi trefva på hemligheten
Och nu jag konsten börjar förstå!
På dina skuldror, slaf man lade
Att skaffa herrarne mat och dryck;
~~Och~~ För att förnöja hvar lustans nyck
Man satte slipsten och hacka och spade
I dina händer, du starke träl;
Och ~~man~~ medan du svettas och ~~m~~ pinas ihjäl,
Den frie mannen äter – och leker

ψ Du kännes ~~på~~ då icke ~~till~~ vårt reglementet
Att man skall vara anständigt klädd
För att man skall ~~få se invändigt~~ vara kompetent
Att ~~stäten~~ templet få skåda invändigt.

~~Allt medan~~ ~~Allt~~ gruman ömsom
Och ~~tärnan~~ ~~ystert i~~ knå fuskas och smeker
~~Och konsten blef endast en vacker lek~~ lektes

~~Och konsten blef deras lustign lek~~
Och medan du lagade deras stek
De lekte i konsten sin lustign lek. ✝ Och derför att konsten var aristokrat
Så blef han för folket en olöst gåta;
Men konsten och magten de vore så såta
Och derför fick konsten komma på stat
Och äta gratis af folkets mat.

~~För det andra~~
Men nu slipare, kunde du drömma't
Nu är det befunnen ~~vara~~ vara ideal;
Och fast bevisningen är mycket skral
Så har man den ändå tillhopa sömmat;
Och sällja kameler och myggor sila
Det ~~kan~~ kunna vara stora och små gengångare
Det kunna det gamlas unga ~~[illegible]~~ lofsångare ✝ ✝ Som kommendera på stället hvila;
Ty tiden dyrkar ju det fossila.
Hör på du slaf, och håll dig för skratta
~~Din knotiga skalle, din bruten din rygg~~ ✝ Din skalle är knotig och bruten din rygg,
~~Tastän Din uppsyn är aldrig så stygg~~ Din näsa ful och din uppsyn stygg,
Och dina fötter som spadar så galatta!
Du har befunnits idealistisk;
Och ändå är du så naturalistisk:
Så kommer syndarn i himmelrik
Blott han förstår att vara antik.
Du, skön? Nej det ~~är du ej~~, går ej an,
~~Men du är ändå så mycket mera~~
Men ändå för mig du fulting ~~[illegible]~~ får dugn
Ty du är mera, ty du är sann,
När alla de andra stå sköna och ljuga!
Det samma är fult, det är en gammalt ~~som gatan~~ ~~[illegible]~~, historia
Och derför du räknas ~~till~~ till konstens förfall;
Till konstens, ja, det tror jag
Men när ~~det~~ som skönhetens magt var all
~~Och Då kom det samma, hoc est det fula~~ ✝ Och slut blef på lek och på ras och glam
~~Och lek blef allvar~~
~~Le~~ Så kröp sammungen ändtligen fram.

I Kryp fram du slaf, ~~[illegible]~~ men bort med knifven ~~färdig slipad~~
~~Och [illegible] rätten [illegible] bli skipad~~
~~Res upp din ryggy och höj dina blickar~~
Räta sin ryggy och höj dina blickar,
Ty ~~[illegible]~~ snart de dödas dom är skrifvla,
Och ner i glömskan tiden dem skickar.
Men bort med knifven, du så länge slipat
Ty ~~[illegible]~~ sen man rätten också har skipat
För dig du arme ~~[illegible]~~ så behöfs ej mord;
Vi slåss ej med knifvar, men med blanka ord.
Farväl alltså, du det skönas verld, Med svala floder och lundar gröna,
I afskedets stund, när känslorna mjukna
~~Jag medger~~ Och friska tankarna också sjukna,
Jag medger ~~[illegible]~~ nödd att I voren sköna,
Om och I voro i botten flärd;
Farväl då flärd; mig kallar pligten,
Skön den också, men fasligt tung.
Du ler du Lens, när du hörde bikten!
Men ande är villig men min kropp då ung;
Farväl det sköna, behagligt för några,
Nu kommer nyttan, ~~behaglig~~ nyttig för alla;
~~Na~~ Och vill det sköna i stoftet falla
Och sig med gagnet ödmjukt besvågra,
Då får det lefva ännu en frist —
Så talar en blifvande utilist!

Men solen skiner på fönstermarkisen
Herrlig höstdag ~~bjuder till bad~~ strålande glad;
Genom trädgård i blotta chemisen
~~Unga herrar~~ Vandra herrar till svalkande bad.
Och sedan när kaffet väl är drucket ~~till slut~~
~~Så går en hvar till stofflist ut, sina stofflin~~

Och alla satt sig vid sina stofflin
~~Att~~ knoga flitigt som rigtiga bin
Då, må vara hugget som stucket,
Då gör författaren ~~[illegible]~~ på, ~~sitt~~ ett afsides rum
~~Att gör~~ ~~[illegible]~~ vid sitt skrifbord sätter sig krum.
Han ~~Och~~ gör poesi, om och ej så poetisk,
Och skrifver om konst~~en~~, ~~så~~ som vanligt, frenetisk –
Det kan ju kallas ~~inkonsequens~~ helt enkelt en sofism –
Inkonsequens är konske det ~~rättare~~ rätta –
~~(Att utvecklas jemt är icke det lätta)~~
Jag tror att Darwin kallar det atavism! – + + Och att utvecklas jemt är icke det lätta.

Nå, fabula docet: gör som jag lär
Och ej som jag lefver! Har man ~~sett~~ hört maken!
~~Gif fan personen~~ Ja visst, det din egen lära ju är:
Gif fan personen, men ~~Tänk~~ ~~på~~ håll dig till saken!

Tvuflande ande, evigt frågande
Sjudande ~~blod~~ tanke, känsla lågande,
Dagens arbete ej Er stäcker
Sömmens tröhen ej Er stäcker.
Åter, ande, är du uti i natten
~~Uti på spaning~~
Förstande ~~ande~~ ande att söka vatten
Lefvande vatten ur tvuflets källa;
Hvart vill nu du färden ställa?
Tvenne stegar du kastat ~~nedan~~ bort
~~Religionen och konsten~~
Bör du gjorde processen kort
Med religionens och konstens riken –
Smala åhrar och breda diken –
Ut på djupen, de mörka kalla
Der så mången du har sett falla;
Dyk i vetandet, der fins svar;
Böcherna ännu ha tankar qvar.

Åter känner jag doften af Er
Gamla vänner i ~~lusental~~ lust och qval
Sist när ~~trättad~~ midlös jag öfvergaf Er
Var jag trätt på ert dunkla tal.
Nu jag kommer åter att ~~fr~~ spärja
Och ånyo vid bärjan bärja,
Jag vill öra ur era brunnar,
Jag vill öppna de slutna munnar
Jag vill släcka den brännande törst;
Ty ~~Tron är bra~~ stor, men vetät är störst.

Här i mörkret jag ser era leder
I kolonner de folja ät
~~Ordrade upp i sluten kolonn trupps~~
~~Vän och ovän~~ några klädda i ~~gamla kläder~~ gyllent läder
Andra klädda i bara ~~lungo~~ cloth;
Vän och ovän sida vid sida,
Alla i vapnad neutralitet

8) 25

På signalen ~~de alla~~ stumma ~~blegt~~ de bida
Ifriga att få kifvas och strida
För det lilla ~~hon~~ enhvar ~~tror~~ han vet.
Kom fram då först, ~~så det~~ du svarta ~~gardet~~ garde
Teologi, som ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~Gud~~, är bekant med Gud!
~~Du~~ Aldrig förr på svaren du sparde
Och svarte på allt med tio Guds bud!
Tala om nu, och håll ej på orden
Hvad vet du om himlen, hvad vet du om jorden,
Hvad vet du om lif, hvad vet du om död?
Nå fram med svaret du himmelens stöd!
Då stiger fram en kyrkofader
En diger qvart i ~~svart~~ tjock kardaan
Och samma färg som den färgen spader,
Och talar om Kristus, men mest om fan;
Så kommer en annan, och så en tredje
Och när de alla tala på en gång
Då blifver i lägret en stor glädje,
Och psalmböcherna ta upp en välkänd sång;
Och exegeserna exegetisera,
Och katheserna katehetisera,
Och biblarna tolkas på nittio språk,
Vulgata kåbblar med septhaginta
Calvin och Luther de slåss med påk
Gregorius kommer med essentia quinta
~~Och~~ läser högt utur decretalerna,
Och Arndt han bjuder omkring moralerna
Och Thomas Aquino bjuder på förrakelse
~~Det hela~~ Som smakar som ~~en~~ härsken bakelse
~~Det~~ Och Torquemada med halster ~~och glär~~ tänger och
Ställer ut af trones skönaste alster —
Och slutet blir ~~det man [illegible]~~ ett kolossalt romor,
Den den får stryk som icke tror,
Och hotas med viggen och hotas med lågan —

34. 59

Och abracadabra ~~vill~~ blir svaret på frågan.
Det er jag visste ~~ja~~ så bra förut –
Och pro forma ~~sänt~~ är/hvarje examen
Som föregåtts af en grundlig tentamen
Och sådan bärjan ger sådant slut –

Nu filosofer, nu är det er tur
I som gått till sakernas botten
Och icke fruktat kräklan och kalotten
Men stått i glödgade pilars skur
~~Att finna samningen och~~
Af teologiska hatet som stått på lur,
När samning I sökten, ~~och~~ om och ej I nått'en:

I samningsjökare i skrynkligt läder
~~I ären torra som~~
Magra och tunna med utbrändt blod;
Dålig kost ~~mans gefvit~~ och ringa heder
Samning skänker sin kämpe god.
Fram jaån hyllorna nu och förkunnen
~~Hvad i tiderna längst förvarna~~ sturn långt på vägen I hunnen,
~~Tanken~~ Hvad I känkt om de högsta tingen
~~Och~~ Hvad I veten som ~~ingen~~ en annan ej/vet!
Aristoteles först i ringen
Stödd på lifvets realitet
~~Och du Plato Hvad~~
Och du Plato som såg ~~åt himlen~~ idéer
Der ~~ingen~~ en annan ej/såg ~~något~~ ~~alls spår alls~~ ett/spår
~~Om nu jag skulle våga att be er~~
~~Som~~ Svaren båda ~~vi~~ jag vågar be Er,
Hvadan (kom jag) och hvart jag går?
Svart är genast den enas svar,
~~Och hvitt~~ På hvitt den andra ej spar;
~~Och längre kunner jag ej i~~

Och när man svoren tillkopa fått
Så stammar man framför grått i grått.
Men Socrates den/visaste ~~af de visa~~ i antiken
~~Du knäppte nöten~~
Du har ~~af alla de~~ dock redan i ~~g~~ början förstått
Att träffa sjelfva hufvet på spiken;
Men ~~Och~~ fast du sagt att när allt kommer kring
Så vet man egentligen ingenting,
~~Som vet att han vet ingenting~~
~~Och~~ Så likafullt har man nystat på:
Det ena sehlet har trott sig förstå,
Att varat endast var i det sinnliga
Det andra ~~sökte~~ gräfde i det oupphinnliga,
Och så har snurran gått uti ~~en~~ cirklar
Som stundom varierat med snurklar.
~~Så trodde Bacon mest på materien~~
~~Descartes han~~
Hvad hjelper väl mig hvad Bacon ~~trott~~ ponerat,
Hvad Cartesius tänkt, hvad Locke resonnerat.

Hur långt kom Kant med sitt sena förnuft
När han vill för/neka oss frihet och luft?
Och Fichte sedan med sitt kära ego,
Och Hegel sedan med sitt eviga nego,
Och Schellings absoluta identiteten
Och hela den kända herrligheten.
Om endast två hade tänkt lika
Då kunde (vorit väl) någon vån
~~Att vi kunnat krångla oss från~~
Men när ~~alla~~ på sammingen alla skrika
Då är det bäst att dra sig ifrån ein filosofiska början
Så står man der ~~åter lemnad~~ i ~~stöket~~ ~~stopet~~
~~Af vise män~~ Och färdig att ~~st~~ ~~sluta~~ börja ~~der man~~ igen i början

Ty ~~Den~~ Allvarsam blir det ju länge man går,
Och böckerna låka ej vara tår:
Jean Jacques jag ~~ville med dig~~ gå med dig i naturen
Att gråta ~~att mig lätt bland~~ jag ej kan fatta, att vid dess varma bröst
~~Det är med Voltaire~~
~~Af Dig Voltaire jag vill lära mig~~ Och ta upp / Darvin / mig / blond de långa öjerna
Det blir till / min / filos-ofiska tröst.
Om / Dig / Kom / Voltaire, ~~kom bär~~ kom bär mig att ~~skratta~~ grina
Och
När tårarne torkat vid trifletts ~~tomt~~ ~~ord~~ ~~strid~~ ~~ord~~ grå flin
~~Sedan~~ ~~i det~~ läsarn mening jag icke fatta
Och Schopenhauer, när tonkar mig pina
Bäda lät en / gruta / (med) / Buddhas morfin.

Den dagen bröder och / ute i parken
Och ~~sang~~ / sorla / sum de morgonvindar
Igenom de / grönska / popplar och länder;
~~Lyckan tickar~~ på ~~böda~~ marken ✝ ✝ Och trön derute på den fruns marken
~~Och~~ ~~Lyckan~~ ~~tryckt~~ på ~~fruns~~ marken
~~Dagen~~
Gyndrot tå blåvitt och rosenröd
Och i öster ~~stod~~ / morgonljuma / ✝ ~~Och~~ / Gumman / ~~rouleraket vakat sig brätt~~
~~Blek som en död bodde förbleknt~~
~~Natt som med fönstren stjärnan~~
Blekna vid orlens gryande glöd. –
~~Och hur ofta~~ Och i parken jag går tå gerna
Trätt på böcheknas evärja kif;
~~Nu blå~~ Vinden blåste ur öster dammet
Och gaf tonken grönskare lif / tonte /
~~Från~~ ~~Gräset mellan~~ ~~sang~~ ~~af~~ ~~grön~~ ~~dammet~~
Blommiga grupper på grönets sammet
Lindens kronor, / surrande / ~~bin~~, bin
Stoxx som bygde i trädens kalkar
~~Barnens lekar~~
Lekande / barn på / ~~alla dagar~~ / med jublande skrin —
~~Allmänt och stänger med talande dolkar~~
Alle denne bättre mig tolkar
Lifvets fullhet och lifvets / ~~gata~~ / mening /
Än de tom böckernas ord

Som blott ~~[illegible]~~ vållade hjertats förstening
Som blott ökade hjernans förbening
Gjorde aldrig min ande glad;
Skänkte blott bedöfning för stunden,
Visade spår ~~[illegible]~~ som gör jägarn hunden,
Men tog aldrig ~~[illegible]~~ på bytet fatt;
Lyste som ~~[illegible]~~ irrblåss i ~~[illegible]~~ djupaste natt
Ledde vandrarn ~~[illegible]~~ vilse i ~~[illegible]~~ dyn
Eller pekade ochså för högt åt skyn;
Visade ~~[illegible]~~ vägen, men bjöd ej på åka,
Lärde ~~[illegible]~~ till hunden oss hoppa kråka † Slag med piskan och ropte gå på
När man kunde gå ~~[illegible]~~ rak på två,
~~[illegible]~~.
Nåväl hvad göres mera behof?
Historia jag känner dina finder,
Som lärt oss dyrka hvar simpel bof
~~[illegible]~~ Som visste att göra dunder,
Och Juridik! När älskade du det rätta?
Du oftast på bordan hor lagt din sten.
Och ~~[illegible]~~ satt till bords med de mätta!
Och ~~[illegible]~~ rätt du alltid gaf åt succès'n.
Farväl då böcker! Du kunskapsträd!
På godt och ondt har du varit;
Skall väl du derföre huggas ned
För att med lägner du farit?
Nej ~~[illegible]~~ en gång kommer en ytterste dom,
Der ~~[illegible]~~ getterna skiljas från fåren.
Då, maracking, skall din perm stå tom,
Som ~~[illegible]~~ af kränte gifvarn bär spåren,
Och paleotyper som dyrkas på bokauktion
De skola hamna i hökarbon

Historien
Poesien
Juridiken

Ytterste Domen
Omar!

13.)

Då ~~gäller~~ båtar/ej ~~mera en raritet~~ in för sanningens majestät
~~Som högsta värdet~~ Att bara vara en raritet,
~~Ty~~ Och ordet ~~är trycket~~ gäller ej mer för det
Om trycket på ~~gå~~papper eller ~~[illegible]~~ pergament
Då ~~skola~~ blir/de yttersta kanhända de främsta,
~~De~~ Och månget som blef å båle brändt
Skall kanske bli det förnämsta.
Då kommer kanske en dag Er'tur
Som nu behandlas ~~till~~ som mokalatur
Att ligga i montre ~~och~~ på visningsdagar;
Då bindas tidningar i kalfskinnsband
Och namnlös storhet ~~som~~ ej mer beklagar
Att han fick falla för hökarns hand:
Ja då blir glädje och allmän förnöjelse
Och alla hoppas på sin upphöjelse.
Men ~~om~~ ~~den dagen~~ ~~och~~ om den stunden och om den dagen
Vet ingen härnere på vår syndiga jord,
~~Men~~ Och/tro och hoppas, det är två ord,
Af hvilka mången blifvit bedragen.
Och snapen spåman, ~~från scenen lomar~~ som spådde fel,
~~Och~~ I från alltsamman försigtigt lomar;
Och för att undvika onödigt gräl
Han tänker tyst som kalifen Omar!

Fjerde Natten.

Mätt på buller och civilisation
Affischer, lögner och prolis~~bud~~förbud,
Der hela lifvet är en imitation
Och talangen ersätter Gud;
Han söker sig ut i närmaste skogen
Att ~~njuta~~ andag ~~[illegible]~~ en stund i ~~af~~ den fria ~~[illegible]~~ natur —
Den äldsta vännen som alltid var trogen —
Och njuta lifvet som ett lyckligt djur.
[På står han ansider vid grinden till Bois
Och läser först det långa reglementet + + Ty mången fått plikta som icke kännt ett,
Och ~~Ty~~ här är ~~[illegible]~~ inte att bara ta;
~~Ty~~ Naturen kostat betydligt med pengar
Och är ej öppen för pigor och drängar,
~~Om ej de äld anständigt~~
~~Och~~ Ty man skall vara anständigt klädd
Om ej man bill blifva från parken ledd.
Om det skall vara en gård af aktning
Åt ~~[illegible]~~ Skaparens skönaste ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ helgedom
Då ~~[illegible]~~ är väl formen något tom
Och saken stöter (på ~~[illegible]~~ en smula) förpaktning.
Men lika godt han stiger ~~på ditin~~ på
Och känner åter hur pulsarna gå;
Ty blicken får sträcka sig ändlöst ut
Och bröstet andas till lungans botten —
~~Och~~ Men det är allt, ty naturen är slut
Och skogen är ~~bara gjord~~ blott en bild af kokotten
Gram att skåda ~~men gjord af~~ på karkass i all sin stass
~~En~~ Men stassen är bara gjord på karkass.
~~Här löpa ja~~ Bara sättstycken och kulisser +
Gjorda efter ~~en~~ trädgårdsartistens eskizzer;
Träden klippta med engelsk sax
Klippor gjutna ~~af [illegible]~~ som utaf vax

Slaskader sqvala från en vattenledning
Och räcka knappt att döpa en hedning,
~~Men kallas båda ändock la grande~~
Sjöar också från samma källa,
Och broar gjorda à la mode de nature;
Och grottor, ruiner i murgrönsparyr,
Som min hos gipsgjutarn kan beställa.
Det hela är en stor teater,
Der man får visa de fina later
Till häst, till vagn, till velociped,
~~Och~~ Der falk, som eljes ej få vara med
I den stora verlden, ~~få~~ om blanda kläder
~~Och visa att också de förstå seder~~
~~Der stora laster och~~ Med elegantra brott och förnäma laster
Och visa att också de förstå seder
~~Och~~ Fästän de äro af hederligaste knaster.
~~Natur, natur, du rodnar af harm~~
~~Då~~ O skog, skog, är det af harm
Som löfven rodnar eller är det af ~~[illegible]~~ af hösten?
Och foglar han I förlorat rösten
Af stadens eviga dämna larm?
I kanhända ~~I tänken~~ också I ören gjorda
Olas fabrikör XY et son
Men hvad tjenar här om saken att orda,
Man blir ju bara beledd som ett får!
Nej bort, långt bort härifrån,
Der allt är falskt, ~~der jord och vatten~~ falskt som de köpta skratten
Der ~~Och~~ trän och buskar och jord och vatten +
~~Ja himlens skyar till och med ända till himlens tågande skyar~~
~~De äro~~ De äro blott articles de Paris; + Och djur och minskor som andas deri;
Der ända till himlens tågande skyar,
Dem hvarje morgon åter förmjar,
De äro gjorda af skorstensrök
Och ~~Som~~ ha sitt ursprung i stadens kök.

Han flysde in på en ödslig stig
~~Der han en stund fällt vara för sig~~
Som icke ~~sugde~~ hörde till ~~[illegible]~~ ~~promenadkörning~~ promenaden
Och der han fick vara en stund för sig
Till och med ostörd af kavalkaden.
Här var så tyst att man hörde vinden
Hur han ~~[illegible]~~ susade utmed kinden,
Hörde löfvens fall ifrån grenen,
Daggens drapp från ~~[illegible]~~ fuktiga stenen;
Räda bakar med gyllene blad,
~~Om [illegible]~~ dalnätsbrödens palerade ~~[illegible]~~ stammar;
Hagtornsbäret i bladrödt flammar
Bland kastanjers ståtliga rad.
Fina almar och slanka ekar
~~Skyhög~~ ~~[illegible]~~ Stolt acharia mot himeln pekar;
Allt är luftigt, ~~och~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ och fint i ton
~~Som ett landskap ifrån [illegible] Salongen~~
Men ~~[illegible]~~ han saknar den rätta tron,
Känner det kyligt, naket, och fremmande; + Och så litet med honom stämmande
Går än längre in uti snåren
~~Tanklös, modlös allting glömmande vaken drömmande~~
Drömmande Om den ~~[illegible]~~ kommande / ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ våren —
Känner plötsligt invid sitt öra
Tagzig qvist vid kanden röra
Känner en doft slå fram ~~[illegible]~~ på en gång
~~Af en välkänd~~
Som en ton ur en välkänd sång:
~~Blickar upp och ser~~ ~~bland skeletten~~ Blickar upp och ser bland skeletten
Af de ~~af de~~ nobla träden som fällt
Lummig mörkgrön en gran man ställt,
Tiken son af den nordiska jetten.
Han har trotsat stormar och frost
Han har lefvat på mager kost;
Och när vinden (susar i barren)
Se då stiga minnena upp,
Sommarsyner i solig trupp:
Gröna ängar der hafvet brusar

Blåa vågor, ~~och~~ ~~hvita~~ måsar och ~~tärnor~~ änder
Blommande vassar i lugna stränder,
Hvita Björkar ~~aspar~~ i konvaljelund,
Smultronställen och abborgrund;
Åter ser hon ~~det~~ den varma ~~[illegible]~~ salen,
Kaklugnsbrasan flammar så skönt,
Julgran ~~tärnor~~ lyser i gust och grönt
~~När~~ ~~vid~~ Midt i ~~[illegible]~~ bland de små som gifva balen;
Gamla blifva unga på nytt
Höksan leses in ifrån köket
Husan dras från det inre stöket
Tjenarne hafva med herrskapet bytt.
Jubel- och klang så heter dagen
Drängen sitter i herrens stol,
Pigan ~~Njuter~~ njuter ~~[illegible]~~ en stund behagen
~~Af att få bära sin~~ helgdagskjol;
Trona ~~Sitta~~ i soffan i
~~Alla fira de hjelten unga~~
~~Som från slafven lyfts de tunga~~
~~Bördar bort~~ ~~Bördan kämes ju mundre tung~~
~~När som alla få vara lika~~
~~Och att [illegible] att man vor ung~~
~~Gör se fattiga [illegible] rika.~~

~~Jubel och klang så heter qvällen~~
~~Jul och [illegible] Gjus och barn och fröd~~
Jubel- och klang så heter ~~qvällen~~: dagen
Jul och Gjus och endrägt och ro.
Evangelium ~~blott~~ men icke lagen,
Icke ~~tvifla~~ forska men ~~bara~~ bara tro
~~[illegible]~~ Griper tviflet ~~[illegible]~~ dig sen i kragen
Fly då genast in i ditt bo + + Ställ ~~vid bort~~ dernte din smulsiga sko
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i lås ~~[illegible]~~ du fått slagen.
Tills din dörr
Drömmande så i juletankar
Ibland träden han stilla vankar
Väcks af ropet från en polis
Som på ~~[illegible]~~ ett ~~[illegible]~~ gamla knapphändtagt vis + ~~Ger~~ ~~Som [illegible]~~ ~~[illegible]~~ Mindre artigt och mera snäset
~~Förklarar [illegible]~~
Förklarar öppet: man går ej i ~~[illegible]~~ gräset.

[Och jagad ut ur det paradiset + ~~+ af~~
Der armar fattas men icke Evor
~~Och ingen [illegible] Der Och andra bildningens~~ öfverlefvor,
Och af naturen blott
Som här ~~[illegible]~~ dock taget det ~~[illegible]~~ stora priset.
~~Så~~ Han kommer ~~[illegible]~~ fram till ett nytt stakeh,
Som döljer en ~~[illegible]~~ okänd herrlighet.
[Det är en trägård med en titel något för lång:
Jardin Zoologique d'Acclimatation.
O Skapelsens herrar, här måste jag buga!
Aldrig hade jag ändå drömt
Naturen man kunde till sådant ~~[illegible]~~ truga
~~Och~~ Om och det skedde med våld så ömt.
Det är ~~ett~~ ~~[illegible]~~ naturförbättringsbolag,
Som vill rätta hvad som är i olag,
Och att det lyckats det tro Parisarna
Ty hvarje föremål har ~~[illegible]~~ här medalj
Och ~~stora medaljen~~ hedersdiplom ha grisarna,
Karna ha mention för sin talj!
~~Och ankarna~~ Kalkonerna (~~skaffat~~ bära det röda bandet
Och ankarna äro hors concours
Fasanerna ~~[illegible]~~ / ~~[illegible]~~ (sprudas kring) hela landet
~~Och hundarna~~ Och dufvarna ätas hos sjelfva Véfour.
~~Hvad såg han så som så kunde vacka~~
~~Hans hann~~ Här såg han menskan i all dess magt
Som på naturen har ~~lagt~~ sin hand har lagt.
Här såg han den våldförda naturen
Och det ~~[illegible]~~ prisade herravåldet öfver djuren,
Ja öfver vexterna också och mycket mera
Som nu han vill kortligen referera.
Han såg ~~[illegible]~~ oskar ympade ~~i ett [illegible]~~ till ett trapez
~~På ett högst märkvärdigt~~
Och äppelträn snurrade i ~~[illegible]~~ spiraler,
Det ~~[illegible]~~ stolta päronet så lågt som gräs
Det ~~[illegible]~~ kräp på marken efter linealer –

Och skogens jettar de höga granar
Till små pannaskar man smutsfullt damar,
Och ömsle[s] [rub]ben [kl]ungande [sl]ungbocken lurgas till stubben,
Ja allt det rätta / det rätta / det rätta har man gjort kraftigt,
Och allt det enkätta har man gjort bralligt,
Det stora litet och det lilla stort,
Om nån man fått någon rätlig taktigt
Då har sitt bärta man ordern gjort.
Och han tåg ander som för kunde flygga
På marken rulla som med hästar så dryga;
Om tåg hur hönen med hydraulisk press
Gjordes så stinka som skämska ovovenbergöns?
~~Och fastsnärjt med lekande om foten~~
Och medan de lägo med fem om foten hemma fasta i sina bås
~~Och~~ I mörker och trängsel i kedjor och lås,
~~Så~~ Så fingo de so hem i samma dessa — (så praxis)
~~Man klämtade ägg efter tramontes~~ (Man ville bäras att dem skärpa —)
~~En stund de gnag om tunna dunn~~
~~Så~~ Sen ägget klädestes med mekanik i mekanisk låda
~~Man ville ju lära honan att värpa~~
Det kan ju hallos att 'lagen skärpa'
Eller ~~att~~ / ~~att~~ / ~~att~~ /

~~Och nu för han skåda kronan på verket~~

Blend ~~[illegible]~~

Lösslöppt ande för sista gången + Flyger ut ur den irrande ark
~~Söker hvila på stadig mark~~
För att söka sig stadig mark
Som förgäfves sökts af så mången.
Och nu smyger han in så sakta
I det ståtliga lärdoms palats
Der man gifvit det vetande plats
Som ~~bland alla~~ framför andra ~~kallas~~ nämns det exakta.
[Naturvetenskap, du som är så ~~[illegible]~~ säker
På dina sakers sanna natur,
Du som har upptäallt att fåret bräker,
Och att menniskan är ett djur,
Du som räknat benen på myran
Och har inlagt fiskar i sprit,
Du som vet att ~~saltet~~ basen och syran
Alltid råkas vid frierit;
Du som väger ~~t~~ det övägbara,
Du som mäter hvad ej har mått,
Säg, du måtte väl kunna svara
~~Hvart de döda~~ Hvilken väg de döda ha gått,
Hvart vi alla en gång ~~[illegible]~~ må fara,
Hvar vår vagga från bärjan stått:
Svar det har du, men ej på frågan,
Svar på mycket som ej oss rör,
Ej bekänner du ofärmågan
Men allt längre i mörkret oss för.
~~Stolt du visar på ditt museum~~
~~Dägg djur stappade upp med hö~~
~~Fåglar, fiskar~~

[Du tog i en sista kraftansträngning
När din afför var mogen för stängning
Allt lefvande du samlat hop
Och lade ner i en väldig grop –
Du tog ~~vertebrater~~ dina dägg djur ~~fåglar och fiskar~~ du stappat opp
Och foglarnes ~~hela lyftiga trapp~~
De (sturnora) fiskar ~~i sina burkar~~ och kräldjur kalla
~~Och Insekter Spindlar~~ De lägre djuren ~~som de nämnas~~ onämnda alla

Och äfvenst lades allt samladt vetande + + Som kommit hop med ett fasligt letande +
I ~~[illegible]~~ hufven stora och hufven små,
Och så med pressen man skrufvar grå –
Så kromas from ur den ~~[illegible]~~ döda ~~massan~~ materien
En lifsens saft ~~[illegible]~~ som slås i en retort,
Att distilleras från dräggen bort,
Och när man kommit till femte serien,
Då är essensen klar som ett spad;
Och inför menskor som högme gapa
Man nis-ar fyndet med stor parad;
Och inn kolfven ligger en – apa.
Se der är råttan som berget födde
Se der är svaret du icke bad
Gå hem, nu hjerta som länge blödde
Och ande vor i din håg du glad.
Jag vill ej faktum om apan förneka
Ty det har nog sin giltiga grund
Och det kan också vår högfärd ~~[illegible]~~ späka,
Och väcka oss ur vår gudsblund –
Men ha vi derföre kommit längre
~~[illegible]~~ Till frågans lösning och till dess kunk
Mig tycks att vägen blifvit allt trängre
Vi stå der dumma just som förut.
Men bakåt, bakåt går nya vägen
Och nedåt nedåt till trädets rot
Och när man tagit de sista stegen
Så står man ~~[illegible]~~ ändå grå samma fot.
Men lemman en stund det klärda knåset
Med stoppade faglar och flugor grå nål
Och låtom oss gripa till mikroskopet
Som tränger genom båd pels och svål.
Hvad se vi då ~~med~~ ~~[illegible]~~ genom ~~[illegible]~~ objektivet
~~Som alltings kpphof~~ Om vi betrakta en liten parcell
Af röda vätskan som håller lifvet ?

~~Der ha vi grunden [illegible] en cell!~~
Jo ~~[illegible]~~ allra ytterst vi se en cell!

" I begynnelsen var cellen", så lyder ordet!
Men före cellen? ~~Var ingenting~~! En aman cell!
Man ser på ~~ä~~ämmet; ~~men~~ men den som gjorde't,
Om han var mästare eller gesäll,
Skall ~~ej~~ han förnekas sin plats vid bordet?
~~Man tror på skon, men ej på skomakaren~~
~~För det man icke kan kan honom få se;~~
~~Men vanl fick jag hans öra den vedersakarn~~
~~Jag skulle honom levisning te~~ + + ~~Och ge honom svar på sitt lärda vrövel~~.
Du köper här hemma en Wienerstöfvelet
Men fast du aldrig mästaren sett,
~~Du ändå anser som idel vrövel~~ Och vet att ej han fins uti denna stan
~~Så har du ändå åt fan dig gett~~ Så tvekar du ej att gifva dig åt fan
Så att skomakarn ~~fins till i lifvet lefver~~ finnes på okänd ort
Och att ej stöfveln sig sjelf har gjort. + + ~~Der ha vi ja att Leder att hemis för Guda existens~~
Men nog derom, jag är kullvaterad
Och cellen är redan ~~auktoriserad~~ installerad
Som högsta väsen i den nya tron,
Och tron, som bekant, tar aldrig reson.
O, cell, (som ~~också~~ äfven urslemmet kallas,
Och protoplasma ~~äfven~~ i också på de lärdes språk;)
O, ~~urslem, urslem~~ cell som styr mitt öde och allas
Kom frigör oss ifrån lifvets bruk
O ~~ur~~ urslem, urslem, fyll upp vårt hjerta
Och slick vår andes brinnande törst,
O ~~pro~~ protoplasma ~~från~~ du som kom först
Befria oss ifrån tillvarons smärta;
Men kan du ej det, kan du ej när det gäller
I andens ~~blodiga~~ strider ~~på lif och död~~ på lif och död
~~Ej~~ Ej räcka ett enda antagligt stöd,
~~Då~~ Kan ej du hjelpa i själanöd
Och svikes du just när som det smäller,
Då stryk på foten och lär dig hut,
Och det jag visste väl långt förut!
Att ej man mättar själar med celler!

Nej vetenskap, för att hjelpa så litet
Så är din hägfärd alldeles för stor
Och när ditt mystiska hälje är slitet
Och man får se hvad ~~att~~ inuti bor
~~Så tror man icke så på heliga nitet~~ Så är du inte den guden man tror.
~~Om man för öfrigt på något tror.~~
Nej, ~~Du är en Tidig~~ du är vorden en färnämitet
Som låser in dig i akademier
~~Och~~ Predikar hägt ~~på~~ om afelbarhet
Och leker stundom med frimurerier,
Du sytt dig en förlåt dugligt tjock
Och tycker mycket om sida kläder,
På folkets dyrkan du kräfver med pack
Och rotar ej heller utvärtes heder,
Och har man stundom ur din arsenal ~~Hypoteser~~
Ett vapen lånat mot mörkrets magter
Då har man sällan haft annat val
Än ~~det~~ ~~att~~ bryta sig in i din vapensal
Och tränga förbi dina stolta vakter.
(Att det fins lysande undantag
Det nekar ingen, det nekar ej jag:)
Men vetenskap, som skedar naturen
Och sett så nära dess hemlighet
Hvi ~~tiger~~ är du alltid stum som muren
~~När du ser~~ Hvi talar du ej, som så mycket vet,
~~Hvi talar du~~ Om all förhandling som fins i verlden!
Hvi stiger du ej i predikstolen,
Och dundrar högt emot bildningsfärden
Som lyser ~~av~~ högst näst gamla solen
Men också bländar det skarpaste öga?
Hvi talar du icke naturens språk
Som nu vörderas så föga?
Hvi tänder du icke på höjden din båk
Och låter honom för ~~vind~~ seglaren lysa
Som ute på ~~vilkande~~ hafvet långt ifrån land
I snö storm ~~och~~ och mörker får frysa
~~Och~~ Förgäfves spanande efter land?

Hypoteser

Vapen
Färnämitet
inbrott

Hjernaffektion
Nyfikenhet

—

Solarne –
Solen –
Istiden –
—
Återvänder till jorden –
Finna sig –
Och vara missnöjd.
Icke ställa ideal –
Nya ideal –
Revliteler –
Nirvana –

uppläckt

12.)

Då sitter du lugn i ditt studierum
Vid fredlig lampa och gör hypoteser,
Och tycker verlden är fastigt dum
~~Som ej dum [illegible]~~ Som ~~dig~~ dem beundrar, men icke läser.
Och när en upptäckt omsider du gjort
Då är det upptäckten som skall firas;
Om ~~[illegible]~~ resultatet man talar ej stort,
Ty Blatt lärda pannan med lager viras.
Men derför också det börjar glunkas,
~~Och på~~ På höga ställningen varligt sunkas,
Och ~~sitter~~ sätt du icke ~~[illegible]~~ i stolen fast
På ~~lig du~~ ligger du der när ryggen brast.
~~Det fins dessvärre ett snyggande tvifvel~~
~~Och rundt [illegible]~~ Och framom förlåten tviflet snyger,
Man ledsnat litet på skuggorsspel,
Och lita ej på att han är blyger
Som vågat tvifla en gud ihjäl.
~~Man~~ Ty höga lärdom, som hulpit ~~[illegible]~~ magten,
Och studom bolat med ~~industrin~~ industrin
~~Du gjorde [illegible]~~ Stig ner en gång i de mörka schakten,
Och låna lampan åt Aladdin,
Lägg verldslig storhet i mikroskopet
Och ~~tig~~ gör på statskonst din analys,
Du väntar en jette, men ser en pys
Och för hjeltinnan du hittar vapet —
~~Man~~ Tag gamla kyrkan uti din mortel
Och elda sedan din ~~[illegible]~~ flammande lugn —
~~Och~~ Att då skall krypa ~~ej då~~ ut ur sin kjortel
~~Den~~ En skrumpen skäka — var du så lugn!
Tag ~~gamla~~ vördade lägner och krönta nollor
Blyjungna bafvor och heliga fjollor
Tag allt hvad stort hvad heligt hvad skönt
Som blifvit ~~Tag allt hvad~~ ordentligt stämpladt ~~[illegible]~~ och ~~hvad~~ krönt
Och sätt för blåsröret och för lågan
Af sammlingens brunnande evige eld
~~Och du~~ Tag spektroskopet den nya förmågan,

Som ~~dömes~~ sjelfva solen har dömt utan väld,
Och du skall skåda så svarta streckar,
Och du skall finna så mörka fläckar
~~Som ej af prismats~~ Midt ibland ~~regnbågens~~ regnbågens ~~lysande~~ färgade strålar
~~Som för ögat~~ Som prismats glas för ögat målar

Du skulle ha gjort det, ~~men du har~~ ~~Du skulle ha~~ ~~annat~~ men du har ej tid. Ja / Du har så mycket så mycket annat för dig
~~Du letar med ändtet en alkaloid~~
~~Och räknar hären på en nyfunnen bobba bobba~~
~~Som du får döpa med ditt stora namn~~
~~Hvarmed kan sedan kan gå och snobba~~
~~Stand Som sen med ditt stora namn för snobba~~
~~Och tänk hvad vi bli lyckliga alla en gång~~
~~Fast vänt När vi fått ritning på varra polen noidsjuln fåt~~
~~Fast vänten varit grufligt lång~~

Och menskligheten du anser ej för dig.

Du letar som bäst en alkaloid,
Och räknar hären på en okänd bobba,
Som sen skall bära ditt stora namn,
Du håller också på med att jobba
Och letar vid polen en isfri hamn
Det våra grossörer få exportera
En brännmaskt för varje hast
Och att det icke kan bli ~~just~~ stort / mera
Det är dock alltid de nyttra en tröst

Men innan jag lemnar det lärdomssätet
Der af naturen man gjort vetenskaps
Och der man förkunnar helt förvetet
Allt annat för senaste galenskaps
Så vill jag besöka det lärda annex
Dessuppe på ~~backens grusiga ås~~ spetsen af sandiga åsen
Der man har funnit ~~himmelens~~ stjernornas X
Och till himmelshusen dyrkat upp låsen.
Nåväl, ~~nu sitter~~ från Observatoriets kupol
~~Ha~~ Jag ser ut öfver den sofvande staden
Som sofvit mer än den ~~verkligen~~ egentligen tål
Om ock man skyllt på ~~sectifierde~~ femtinionde graden;
Saf sätt saf godt, ~~och~~
Dräm inte om mig
Ty det kan kanske ~~gå~~ hålla dig vaken,
~~Om~~ Men jag, jag drömmer alltid om dig —
Ja säg hur du hört på maken?
Som barnet vandrar till modrens graf,
Så oresonligt, så utan ~~tanke~~ mening

Så ~~vann~~ ~~Då aldrig jorden tillbaka gick~~
Då grepen endast med likets ordning af
Och aldrig lifvet tillbaka gick
Men endast en hemsk förening;
Så vandrar jag om natten hit bort
~~Och tvingas~~ ~~i Enhet~~ att söka tillvaro en stund helt kort,
Men vet att jag snart röker;
Om dagen ~~är jag fjärran och bråkar~~ med dig på afstånd på språng
Och vill dig alltid ~~Och vill dig endast~~ så hjärtans väl
Men du, vill bort ha mig ihjäl
Och tycker ~~att~~ endast jag bråkar. I för nöje
Ja jag vill bråka dig av din sång
Och jag vill röda ditt bröd som ~~tårar~~ svara
Så att du hungrar på golvet i flöjt
Och andligen ~~sinnet~~ / ~~själ~~. att Ord är fara.
Att hålla brandkår ~~för~~, jag är den ljus
Alltså i tornet vid Johannis ~~skydda~~ planer,
Och dem skall bevara från eld ~~och~~ ditt hus,
Och vaken sen / ej, då tar den fanen;
~~Och nu~~ Men ~~jag~~ som kommer så ombedd
Och är ej i mitt rum klädd
Mig tar du helt enkelt i tonen + + Och frågar af hvem jag blef
Ej ~~Och~~ omtalad (heldre blå) ~~omgärd~~ sänd
Än vaknar af en tom ej ~~Ord~~ Tillhör Tonen.

~~Att jag ~~var~~ bara ~~är~~ Andens~~
~~Som ~~kunde~~ tysta på tusens tak~~
Men lärarna jorden, ~~det~~ som ~~för~~ ~~är~~ ~~över~~ jag ~~för~~ ger
Och skådar himlens ~~himlaglober~~ elektricitetstecken;
I ~~mot~~ månd
I stjärnor ~~tar~~ / som ~~vanta~~ hvalfvet beträcken
I tonen / tolar, så illa man ser
Och talar själf är ju blott en stjärna
Och de stora planeter man ~~vill~~ tro gärna
Att de, som synes vara de största,
I himlen tillsamms ibland de fästa
De de äro de minsta i ~~verkligheten~~ själfva verket
~~Och~~ Ty så kan det hända att ~~för~~ vider märket.
Och måne du väl begynte vän
~~Som följer i dagen och följer i natten~~

De största äro tolar
De största bara planeter
Den största tycker vi gå på
stjärnorna
Cyanitmer, tabeller —
Talen typer förgylld
tekniska guld, silfver, qvick
aluminium tenn arsenik
Jern, Kalk, magnesium
~~natrium tenn~~, ~~av~~
natrium

Tatid —
Du är lärar alla fågar
Så —
Till den lätt att bråka
De flesta bönsta —
Att hägsta mål.

Men egentligen objelpligt
Jorden nedsvept —
Flugtet förlänsta —
~~Den~~ En ny tal av

Natt - tankar —

Dagen anmärk.

~~För dig man svärmat och svärmar väl än~~
~~och hundar skälla och skälla igen~~

Du följer i natten du följer om dagen
För dig man svärmat och svärmar väl än
Fast man på dig har blifvit bedragen.
Fast sjelf du är mörk, du lyser om natten
Och ~~dy~~ lefvet du blifvit så ideal
Men saknar ju både luft och vatten,
Och är befunnen vara ett ett skal.
Måhända du talkar vår framtids öde,
~~Och visar ett~~ Och tecknar ~~du ger~~ åt oss ifrån de döde.
Att ~~Ty~~ du har lefvat måhända för fort,
Som vi på jorden också har gjort.
Du hade kanske en gång som vi
Båd ängar åkrar och ~~väldiga skogar~~ ~~höstar~~ oscar och plagar
Men slog dig på lyx och på svindleri,
Och brände upp dina, orörda skogar;
Men kanske och enligt annan talkning
Du blef ett offer för åfverbefolkning,
~~Å~~ Så att när man ätit allt ätbart fans
Så åt man hvarandra som kannibaler,
~~Fast en gång~~ Och fast i mån du bar fyra qvartaler
Så gick bankratten dock som en (dans
En annan mening och ~~mera tänd~~ ~~ingehet~~ ~~lärdom~~ ~~en~~ i mera probabel betemkaplig
Är den att solen har vägrat dig lån
Och då var du icke längre kapabel
~~Att bringa fram att enda~~
~~Man mer~~ Att hålla dig uppe, men gick ifrån.
Nu kör du tommung din långa bana
Och allt hvad du egde ~~har~~ tog solen ~~igen~~ tillbaks
Så der vår framtid vi kunna ana,
Och när vi damna in i Nirvana,
Då blir vår verld oss alla till lags.
Man har ju märkt att solen slocknar
Och att dess ~~molnhöfje~~ dunsthölje alltjemt tjocknar
Ja man har ~~redan~~ redan en istid spått
Då ~~halfva~~ halfva klotet ~~af isar täcker~~
~~hal~~ täcker af isar

Då hjelpa hvorken kaklugnar eller spisar
Och ut vi måste med ondt eller godt.
Då lösas så enkelt de svåra frågor
Då ligger Sverge som en glacier
Då åkes ~~skidor~~ skridsko på Östersjöns vågor
Då äskas ej anslag till kanone och gevär,
Och ~~intet~~ inte bråkas om apanaget
Ty ingen vill längre vara vår kung
~~Och då emigrera~~ När intet mera fins qvar i vår pung.
Då emigrera hela bagaget
Af embetsmän och af dignitärer
Utaf grossöner och af hetärer
Att söka att ~~mer~~ mera civiliserad land + 4 Som man på allvar kan ta om hand
Der man kan bli på nytt patriotisk
Sen väl man gjort befolkningen idiotisk
Med ~~vissa~~ vränga lagar och kyrkligt tvång
Men resan blir då en smula lång
Ty ~~Och~~ Patrioteen (så ~~skallas det nya landet~~ nämnas då landet!) ~~siket~~
Det får väl säkas neve vid Cap
Der man får knyta dett nya bandet
Med Hottentotter och annat skraf. +
Då först mitt Sverge då är du fritt
Och då får du ega hvad som är ditt!
Det är ej mycket de ~~lemnat qvar~~ gårga lemnat
~~De~~ Men när som istäcket en gång remnat
~~Och solen åter lyser värmer för fullt~~
Och kalven åter för solen flytt
Då kan du börja igen på nytt.
Men akta dig då att leta i ~~juden~~ mullen
~~Och söka efter de~~ ur gamla fynd Och böka icke i ättekullen
Ty börjar du dyrka de gamla fynd
Då dyrkar du snart ~~en och~~ det som är förflutet

+ Och att den ej hindras den emigrationen
Det tror jag fast, ty jag kommer nationen!

Nej tro då hellre att det är synd,
Och gå framåt bara ~~[illegible]~~ ofärtrutet
Låt snö och usar betäcka det gamla
Ty eljest tillbaka igen du skall ramla.
Lef fri och stolt i din karga natur,
Sälj ej din frihet mot en falsk kultur,
Byt ej din bergning emot ~~en [illegible]~~ lyxartiklar
Gif ej din grundlag ~~[illegible]~~ för hofmatriklar
~~Om och naturen är [illegible] [illegible] så [illegible]~~ Och dyrka ej gudar som menskor gjort,
~~Så tro ej att [illegible] [illegible] [illegible]~~ Och tro ej att något på jorden är stort
~~Han göra den saken~~
Se upp ~~till himlen, kolla den stern~~ ~~luften~~ i rymden, kolla den himmel,
Och kunn så ohyggligt liten du är
I ~~[illegible]~~ detta solarbar vändliga vimmel
Du ~~[illegible]~~ är den minsta som stern bär,
Och sjelfva solen som är vår moder
(~~vi skola [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~) + ~~[illegible] [illegible]~~ Åt hvilken man på jorden rest stoder
Hon är ej längre ~~[illegible] [illegible]~~ i unga år
~~Ty hon [illegible]~~ Och bärjar nästa sitt gyllnes har
Och när hon åldras, så åldras vi
Och när hon dör, då är det förbi
Med oss, med små, med stora, med alla,
Och när hon kallnat, äro vi kalla,
~~Nå hvar~~ Och när hon stannat uti sitt lopp
Då stanna vi också: Se der vårt hopp.
Nå hvarför ~~[illegible]~~ bästa och hvarför bråka
När allt en gång skall ~~bli [illegible]~~ bli lyckligt slut
Och hvarför den döende ständigt tråka
När ~~han~~ ändå så snart han skall bäras ut.
Jo, se, det lär dröja så fasligt länge
Förrn spådomen ~~skall~~ i fullbordan går
Ja det lär dröja mång tusen år

Om man får tro på de herrar stränge,
Som räknat ut det med integralen
Och satisfierat det med spektralen;
~~Och alltid beredd på eventualitet~~
Och ändå skolle det kunna hända
Att när man ~~[illegible]~~ på siffrorna hunnit vända † † Som när man vänder på gamla plagg
Det hela ~~[illegible]~~ fans vara en ~~[illegible]~~ enkel blague.
~~[illegible]~~

[Nej låt oss taga för ovisst visst
~~Och~~ ~~låt~~ (åt oss förljufva de sista stunder)
Och låt oss ~~[illegible]~~ (såsa) så först som sist
Ty vi som ej längre tro på under
Vi måste sjelfva gripa oss an
Och bråka allt hvad bråkas kan
För att åtminstone (~~som frie män~~) gå ~~sista färden~~ ~~[illegible]~~
~~Och ej som mesar~~ ~~gå ut sista färden~~
Ej såsom mesar men frie män
Och efter som vi lefva i denna verlden
Så låtom oss göra något för den, † † Och den som ~~icke~~ ~~[illegible]~~ ej lefver för bara ordna
Nu har jag talat och räddat min själ: Dan ~~[illegible]~~ (tage) till godo ~~[illegible]~~ denna läran:
De flestas bästa är det högsta väl.

Men morgonen gryr! Det är nyårsdagen!
Det är löftenas dag och hoppets dag
Statt upp du tvifloe, tag nya tag!
Om ock din dröm så ofta blef bedragen,
Så tro på lifvet, tro att det kan hjelpas!
~~Om~~ Om också lasset ofta skall ~~[illegible]~~ stjelpas
Så stig du af och lassa igen!
Och blir du liggande? Nå än sen!
Ditt lif är väl icke mera värdt än de andras.
Och om du pinsas eller du klandras
~~[illegible]~~ Stor sak i det, när priset är falt!
Och klandret också kan ta betaldt!

Och när han kommer den komma skall

~~Den store troende okände~~

Den rätte man och den store hjälte
Då spänner jag af mig stridens bälte
~~Då är~~ ~~Och helsa~~ ~~Då är~~ Och då är Döparens Dagar all
Då skall jag helsa den nye Messias
~~Men~~ Som fick sitt elddop i tidens flod
Och skulle kräfvas en droppe blod
Och får Johannes ej än befrias
I från sitt tagna men tunga mandak
Då låt den trätte sitt hjerta behålla
Och kasta det ej för hundar till mat
Då går jag hellre men utan prat
Och lägger mitt hufvud på Herodes fak.

Nej ande, sof du om nätterna
Och vor om dagen dess mera vaken
Skulj noga fåren ifrån getterna,
Den lilla personen från den stora saken,
Och kommer tviflet som tjuf om natten
Och säger att allt är intet och bosch, ingenting
Och att ditt verk är en skrift i vatten
Och alltting går sandt som i en ring,
Så lägg dig sjelf under tortyren
Och tvinga fram din tunger och bränder
Och du skall du se att som för hos martyren
Du tro skall bita jern med tänder
Och du bara glidgas jern med bara händer
De glidgas jern man glidgat vid fyren som fordom martyren
Och du skall tron till sist kryppa fram
Och gör den ej det du vore dig skam!
Och tviflets högmod skall spakna

Så se på träla som bör dagens tunga
I grufvan, smedjan, i en gift-fabrik
Der han får lefva med en fjendelns tunga
Och ändå vågar om hoppet sjunga
Men hör ej sjelf att det blott är skrik
Se på den örlige publicisten
Med liten öra och ungen
Med ringa hopp att få slut på tvisten
Och ungen lager blott törnequisten
Han lefvande för sin tro
Sjellas bara
Se kring dig hur som besatta
De arme lekmän predika tron
Om och du icke han finna reson
Så måste dock deras nit du skatta
Se kring dig blott hur andame vakna

Stå upp då tviflare, slå lyran i kras,
Slör duger ej längre att leka,
Och när de rasslande svärden dras
Då får du ej mera tveka
Och slår du blindvis och slår i sten
Slå om igen tills du träffar målet
Och hugger du dig i eget ben
Så är det ej mer än du tål et.
Hell hemland! Natten är öfver,
Deh fega tviflet som kraften söfver
För morgonsolen har vikit bort
Och klara dagen är här innan kort

x 19)

Se ~~gemmal~~ fired ädling med lagsar och band
Han ~~lägger~~ ~~ner~~ ~~sk.~~ kastor ~~[illegible]~~ handlåst den gyllene lyran
Han achså gupen af den nya yran

~~På~~ ~~När~~ ~~bålet~~
På offerbålet som står i brand
Åt broden trälen räcker sin hand!

Här bänderna komma! Med rätt och lag
De kräfva åter hvad våldet ~~stulit~~ raffat
Och ~~att ej~~ ~~fort med~~ att ej mörkret har dem försaffat
Det ligger snart i den öppna dag.

Då skall jag komma på ljusa dagen
Och många gånger ännu bli slagen,
Och skall bli en ropandes röst
Som åt de fallne skall ropa tröst
~~[illegible]~~
När våra kämpar sammat på muren ~~[illegible]~~
Och ligga druckna ~~[illegible]~~ till spott och spe
Då skall jag stöta ~~[illegible]~~ ännu i luren
Och skrika ännu det sista ve!

annen
bannen
grannen

at
flat
fat
förgat
hat

ias
bias
dias
be-frias
skrias

Och när han kommer den rätte hjelte ~~[illegible]~~
~~Då lägger skall jag lägga ner mitt mandat~~
Med ~~hjeltens~~ styrka och hjeltens tro
Då spänner jag af mig strudens bälte
Och går i öknens ensamma ro, Och som i stormfloden tagit dopet den komma skall
Men först jag helsar den nye Messias
~~Och lägger ner mitt tagna mandat~~ + + Som tagit dopet i tidens flod all
~~Och från Johannes~~
~~Och af [illegible] ord mitt land skall befrias~~ Men då är Döparens timmar
Och
~~Då lägger jag mitt tagna mandat~~
~~Men från Joh~~
~~Men~~ Och skulle kräfvas än smula blod
Men ~~Och~~ för Johannes ej ännu frias + I från sitt tagna men tunga mandat
Då låt den trätte sitt hjerta behålla
Och kasta i ej för hundar till mat
~~Det Sandras hörder det är en nolla~~
~~Det är ej det som [illegible] skall [illegible]~~ + Nej hellre må bödeln med hufvudet bolla
~~Om det begärs af en dansande fjolla~~
~~Se här mitt~~ hufvud på ~~kungens~~ Herodes fat! Och då går jag sjelf men utan prat
~~Och~~ lägger mitt

ala
bolla
fölla
hålla
molla
lolla
nolla
sålla
vålla

Ivar Blå.

Andra Natten.

Grez

Konsten

Nationalmuseum

Tredje Natten.

~~Vetenskapsakadem~~
Procadero

Naturvetenskapen

Vetenskapsakademien

Fjerde Natten.

Jean Jacques.
La Morgue.

Filosofien
Historien

Biblioteket

Femte Natten.

Jardin D'Acclimat.
Peaux Rouges.

Himlakunskapen

Observatorium

III.

Biblioteket.

IV.

Vetenskaps Akademien
och
~~Observatorium~~

V.

Nya Kyrkogården.

VI.

Naturen – är förstörd så att ingen kan lefva der utan kapital – I mokogen duga vi ej, ty våra krappor äro förderfvade.

27)

Och ~~klara dagen är har~~ middag stundar, väl f ännan kort
Då skall jag komma på Gusa dagen
Och många gånger ännu bli slagen.
~~Och när han kommer den rätte hjelte~~
Med hjeltens styrka och med hans tro
Då spänner jag af mig stridensbälte
Och går i äknens ensliga ro.
Men först jag helsar

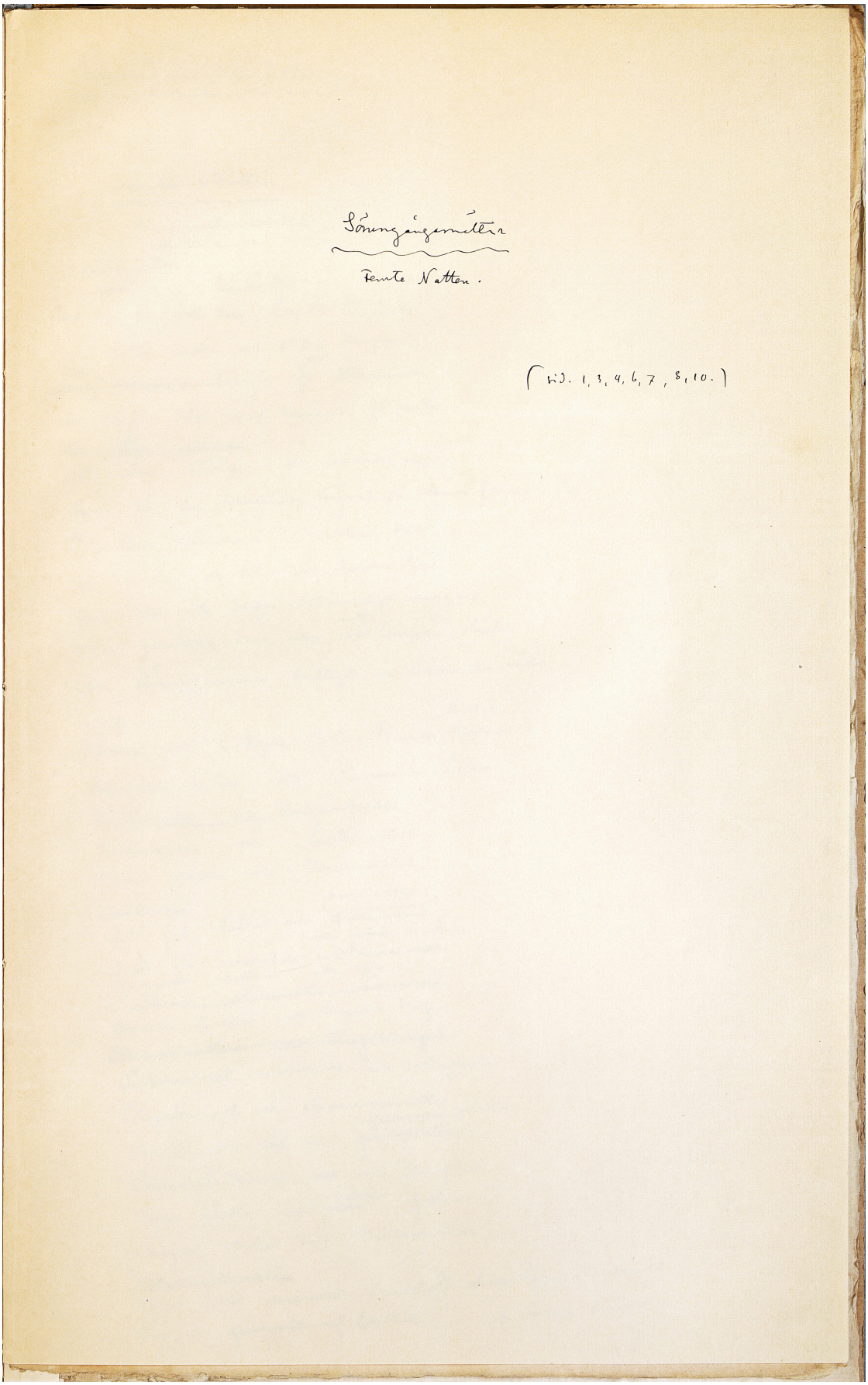

Dok. nr 15:12. Konceptmanuskript till »Uppvaknandet» i *Sömngångarnätter* (Ms 3; SgA 2 och SgKB 1978/111 pf, KB)

Sömngångarnätter.

~~Tessate Natten.~~

Upprabrandek.

Vandringsmän
~~Det~~ ~~gynge~~ / ~~och~~ ~~hus~~ / till ända
När / Och / ~~Det~~ / ~~Dank~~ / ~~trötta~~ / ~~längta~~ / ~~till~~ / ~~förgäves~~
De längste åter mot hemmen få vända
~~Och~~ ~~Det~~ ~~vandra~~
Att söka ställen och mönen upp
Som för den hemgifna hyrort så ~~skrina~~ fagra
I nattens drömmar, i diktens rus,
Att se om de täla vid dagens ljus
Och icke ~~de~~ bliva betänkligt magra
När gardinen dras upp allt natt / lampan släcks
Och sömngångarn häftigt ur slummern väcks.

Lastad / ~~Lastad~~ / med äntrycks från Romas ~~Kullar~~ Kullor
Helvetets-hotell och Preussiska Tullar
~~Septennatet och Eviga freden~~
Socialismen och Septennatet
Eviga freden och Rotschildiet,
~~Stort~~ ~~gå~~
Leverpå Sallat och ~~Sura viner~~ / ~~Sura viner~~
Natt på wurst ~~och~~ / Macaroner ~~skeftöm~~ och ~~Sura viner~~ / Falska Falska Sandwiches
~~Olycksöden~~ oljor och ~~Macaroni~~
Druckna tankar och Norska Nalsöl
~~Skandinavien~~ och ~~Kungsfamiljen~~
~~Gödslet~~ och Samlumpar och Carl apiarier
Pinzelt-angst och ehrens-mineter / ~~Pistolen~~ / ~~Pistolen~~ / ~~Pistolen~~

Hänryckte, stolt öfver fädernestaden
Går han ner från sitt ~~höga~~ utsigtsberg
Att få skåda bokom facaden
Se om gårdsfädan håller färg.

Lång med lusens rader han ströfvar,
Väntar ~~möta~~ fånga en välkänd nick,
~~Skådar endast~~
Då och då ditt minne han pröfvar
När han möter en ~~halfslöjd~~ slöjd blick.

Endast fremmande nya typer
~~Skyndsamt~~ ~~ila~~ Långsamt skrida / mot bönhus och bank;
Böjd är nacken och steget kryper
Slöjt är ägat och hyn är krank.
Ser han skymta i myllrande skaran
Ungdomsvännen, så får den brådt,
~~Vänder~~ Vis-ar / ryggen åt Rättarn och faran,
~~Stinden~~ Blekned ~~är~~ kind ~~blek~~ och hårch i / grått.
Stackars mannen har ~~osak bålet~~ blifvit botad
Kom för nära de svortas garn
Miste kunder affären ~~blef~~ vardt hotad,
Föll i kampen för hustru och barn.

Trött, mot gamla kofét han ilar
Mötesplatsen i ~~forna dar~~; från längesen.
~~Der vid~~
Vid sitt stambord en stund han hvilar
~~Läser tröffa~~ trycka / ätminstone en
Väntar ~~få~~ se ~~om någon af qvar~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~.
Af ~~den forna~~ se många händer ~~kretsen~~ der ~~fordom~~ kramats ~~[illegible]~~ ~~samlat~~
~~Skämtat nedan en hvilans stund~~
~~Der då mången~~ ~~fältplan~~
Under skämtets och allvarets stund
Här der fältlåg fordom beramats
Här der bögarn gjorde sin rund
Efter segern, bland bundsförvandter,
Och der nederlagen vardt glömdt
När och dryftats på alla kanter
Glömdt när sista glasch var tömdt.

Klockan knäpper i tama lokalen

Salen skiner på tobaksskyn

Mörka landskap begränsa salen

Svarta fjellar mot himlens bryn

Resa kammar med gråa tollar;

Stilla vatten slumra i hägn

Af de mossiga gråstensknallar;

Slanka björkar i höstligt regn

Gråta äfver den sommar som farit

Antför fort som den aldrig varit.

Klockan knäpper i tama lokalen

Ingen kommer, tiden görs lång,

Ovisst sinne vill lättas sfrån qvalen

Ensamheten gör salen trång.

Kallar kyparn för att få fråga;

Börjar hålla en interview

Slinner hann ej länge ej kallen plåga —

Allt han veh i tu enda nu.

Kretsen är skingrad, alla borta!

Ingen vandrar mera hit ner!

Äldste vännen är kommen till Korta,

Dog ifjol — han veh icke mer.

Och en annan af sjukdom bruten,

Väntar endast sin sista stund;

Gamle N.N.? Af gikten kunten

Lyns ej mera härnere som kund!

En är gift och håller sig hemma,

En har togit det blåa band,

En har kommit i fängelsets klämma,

En har rest till fremmande land.

Och de andra ? – Ja de förvunnit ; –
Och "han själf ?" – ~~Han svarade att han~~ .
(Visserligen (det) hade) hunnit
Neer till Karlen , men gå hans porträtt.)

~~I Dan~~
Svarade denne med ton så mycket
Som / den nämnde vätte hans bröd :
Eller varit en extra tyndig :
" ~~Flickan~~ / vet det , men nog är han död. "

Glaset ~~trasade~~ / ~~han~~ med hast (~~i botten~~ han i sig
Drack på ~~sitt~~ egen och andras anmäl ,
Stämpen trädde, blicken blef disig ,
~~Hände~~ / Opt tänkte i blekmodh hull .

~~Och så~~ ~~gick~~ ~~hade~~ ~~sin~~ ~~hatt~~ ~~på~~ ~~sig~~ ~~och~~ ~~gick~~ ~~ut~~ ~~på~~ ~~gatan~~ ~~och~~ ~~började~~ ~~gå~~ ~~hem~~ ~~till~~ ~~sig~~ ~~själf~~ ~~och~~ ~~sina~~ ~~barn~~
~~Han~~ ~~gick~~ ~~ut~~ ~~på~~ ~~gatan~~ ~~och~~ ~~började~~ ~~gå~~ ~~hem~~ ~~till~~ ~~sig~~ ~~själf~~ ~~och~~ ~~sina~~ ~~barn~~
~~Han~~ ~~gick~~ ~~ut~~ ~~på~~ ~~gatan~~ ~~och~~ ~~började~~ ~~gå~~ ~~hem~~ ~~till~~ ~~sig~~ ~~själf~~ ~~och~~ ~~sina~~ ~~barn~~
Ut (~~kastar~~ ~~handen~~ ~~igen~~) på gatan igen han stöfver
~~Hejar~~ i trappor ~~och~~ söka en väg
Ringer , knackar , läsen han pröfver ;
Vännen flyttat för längesen.
Kommer slumpvis till Bända trakter
~~Hitten~~ vecka allfort ~~kort~~
Månen vräkes ~~på~~ ~~vedkänd~~ ~~gata~~
Dit han dagtals af drucka mycket
Skamen kantsatt vis vedkänd groft .
Bland pulsen , en ~~liten~~ minnes ruckel
~~Liten ruckel~~ ~~Hörnet~~ ~~gatstenen~~
Ligger skrumpet / en / enslig gråsd
Som bland resor av hiten Ruckel
Gömmer sig att vänta blå Mänd .
Der , en gång sitt minne han redde
För att lagga ~~sitt~~ / ~~ett~~ / egen bo
Der i ~~Vrångsund~~ egna hemmets hus trädde
Ute-från Skärgården att finna ro .
~~Skära~~ ~~hus~~
Genom ~~Dess~~ rutan ~~ser~~ / på / nedre botten
Casper ~~av~~ brunstigt ~~Vedkänd~~ gardin
~~Kaffe, Kex~~ ~~Hans~~ ~~vill~~ ~~han~~ ~~söka~~ ~~hem~~ ~~för~~ ~~den~~ ~~botten~~
~~Ty Skärgårdens hjälle~~ ~~magasin~~
~~Ty av~~ ~~trädden~~ ~~av~~ ~~magasin~~ ,
~~Vill han söka~~

Mellan flaskan och ägykarotten –
Ty der hålls om ett magasin –
Vill han söka för ägot ~~trolla~~ måla
Forna hemmet ~~med~~ ~~i rosenrödt~~ ~~på gyllene grund~~ i rosenrödt
~~Och sitt tillhyn i Fanden tilla~~
~~Börjar på luftig näfvad falla~~
~~Ser~~ Men han ser blott en rökig håla
Hör blott musiga röster skråla.
Allt är öde, allt är förödt!
Hvar äro vittnen, hvar de fränder,
En gång, en afton, i denna sal
Vexlade blickar, tryckte händer
För att helsa de unges val?
När i bröllopsgården vid gillet
Gnistrade vinet, sprakade snillet
Och om tomtebolycka hölls tal?
Döda: två! Och sårade resten,
Gångna nuden ur Kätterns väg.
Den som dröjde till sist var presten,
Var och ej ~~underligt~~ sällsamt, eller säg!
Allt är borta ~~af forna~~ och gångna alla ~~hemmet~~ ~~stäten~~
Hemmet sjelft det ~~sålt~~ gått på ~~en~~ ~~st~~ ~~hus~~auktion
~~Nå hvad mera~~
Stormen kom och skuten fick falla
Lasten vräktes utan pardon!
Nå hvad mer! Besättningen ~~bergats~~ bergad
Skeppet utfick sin assurans
Skrofvet är lärk, förhydningen ergad
Intet förlorats och intet ~~vans~~ vanns.
Intet förlorats! ~~säger~~ ~~fakturan~~ ~~res. conto~~ räkningen talar,
Och så måste och vara ~~[illegible]~~ så
Nå hvad mera, i de gnanna salar
Lyckan lär ~~i~~ ju oftast försmå.
Och när räfvarne hafva kulor –
Skäna kulor i parentes –
~~Skarfor~~
~~Slit~~
Nät du gatan med slitna sulor
Lägg ditt hufvud hvar ~~kudde~~ sten det / ges

~~Ut på gatorna~~

Ut och leta, gatan har stenar,
Gränderna eljes ~~att~~ de ha hotell
Tågeln byggar sitt näste på grenar
~~[illegible]~~
Vägen sofver i egen fäll!
~~[illegible]~~
Är du ledsen så skjut dig för parman
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
Mången fick vara med mindre nöjd,
Och en annan är så god som en annan
Bruten blir den ej vill bli böjd.
Än en blick ~~[illegible]~~ ditunåt han sände
~~[illegible]~~
Bok den rutan der för han satt
Vid sitt arbet då hufvet brände
Såg när ~~lyktan~~ tändaren lyktan tände
Satt der ännu ~~när den blef natt~~ fast när den blef ~~natt~~ natt, ~~natt, hatt, rätt, sprätt, fatt, hatt~~ trätt,
Lyktan släcktes och ~~den var natt~~ upp han spratt.
Lyktan ~~[illegible]~~ står der på trottoaren,
Rutan är der och rummet med
~~Bordet~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
Och tapeten fast illa faren
Är densamma men hänger ned.
Och han känner ~~igen porträtten~~ bäckernas ~~[illegible]~~ hylla
~~[illegible]~~
Vägens toflor och byråns ~~[illegible]~~ ur
Minnet hastar bilden att fylla
Bordet står der mot fönstrets mur
Och der sitter en man och skrifver
~~[illegible]~~ Handen skälfver ~~[illegible]~~ och penna går
Och han hör hur mot pappret den rifver
Strächer hufvet att se hvad der står
Men der ligga de ~~[illegible]~~ tomma ~~[illegible]~~ bladen ~~[illegible]~~
Långa ~~[illegible]~~ hvita som lärft på blek
Bläcket lemnar ej spår på raden
Penna löper synbart ~~[illegible]~~ på ~~[illegible]~~ lek

blek
lek

~~Mej~~

~~Men han skrifver, fast ej~~ / ~~det synes~~ ~~nu han hans se dele~~ / ~~Kan se~~ / ~~ser~~ / ~~du~~ / ~~det~~ ~~synes~~,

~~Sympatetiskt~~ ~~Kallas hans blick~~

~~Om ditt öga~~ / ~~sin blick~~ / ~~af kärleken bergnes~~ ~~Se sympatiskt~~

~~Kan du bärat tyda de dunkla streck!~~

~~Hatet har ditt öga förblindat~~

~~Afund lägger~~ / ~~lägt~~ / ~~på~~ ~~ett~~ ~~ögat~~ / ~~lock~~

~~Men han skrifver~~, ~~fast ej det synes~~ ; ~~och andra stryka~~

~~Kanske blir det en palumpsest~~ ~~palumpsest~~

~~När en gång hvad~~

Nej han skrifver, han tror sig skrifva

Se om lyfter han ~~hufvud~~ handen opp

Absom ville han tankar gifva

Ordets lefvande luftiga krogyg.

I sitt blickhorn han ifrigt doppar –

~~Och~~ Se nu – vänder han ansiglet till –

Dödmans ögon stora som koppar

Stirra mörkt som en enda pupill

Och mot namnen bekant han nickar

Pekar tankfull på verkeh sitt;

Och ur halsens kotor han hickar:

" Ser du ~~jag~~ du / ~~hog~~ / bärjar ~~som du~~ att / skrifva hvitt!

Ögat ~~brunnit~~ skrumpit / ur fettets kuddar

Hjernan bränt sin fosfor till slut

Pulsarne gå ej mer under muddar

~~Sista paret har sprungit ut.~~

Blodets källor ha runnit ut. "

—

Ensam går han på folkfyld gata

Irrar hemlös ~~utan ett mål~~ och knuffar tål

~~Pöckelhufvade män så kavata~~

~~Vakta gathörn~~

Tycker han hör hur menskorna prata

Fremmande ~~ord~~ tankar / på utländsk mål

~~Förnar~~ Råkar vaktmän / i pöckelhufvar – Vaktande gathörn som gällde den Rhen

~~Ser~~ ~~hans~~ ~~poliser~~ / ~~ny variant på~~ / ~~Äldre lån~~ ~~från~~ / ~~bronzålderns hatt~~ – ~~Vaktande gathörn som vaktade~~

~~Ser~~ ~~ny variant på bronzålderns hatt~~ ~~potatser~~

~~Skrämmas~~

~~Och~~ ~~en~~ ~~menskor~~ ~~vandra~~ smygga / som ~~rädda~~ skyggga / dufvor

~~Rädda att vakten skall ta dem fatt.~~

Söka skyddet i Frälsningsarmén

Det blef slutet på långa ~~tiden~~ ~~striden~~ strider

~~Filip vann på Demosthenes~~

~~När~~ På (fraktioner och på process

~~[illegible]~~

Söndring segrat, och senb omsider ~~tiden~~, ~~liden~~,

Filips vann på Demosthenes.

Troja ~~har~~ varit, vi varit Trojaner,

Vi ha sett vårt Dybbel och Als

~~Och nu äro vi ingenting alls~~

Kallas Svenskar och Lutheraner

~~Vänta på vårt Dybbel och Als~~,

Men ~~nu~~ (äro vi) ingenting alls.

—

Hemsjuk julgrim ~~kännes~~ ~~såg bot~~ börjar att vakna

~~Kan ej sakna hvad icke finns~~

Och för ~~sjukan~~ längtan har funnit bot

~~Ha~~

Hvad ej finner han ej kan sakna

Skuddar stoftet utaf sin fot.

~~[illegible]~~

~~Lemmar~~

Lik den vise som sökte arken

~~När som floden~~ ~~glad~~ Under flodens våta blockad

~~Uk~~ Up på bergen i ädemarken

~~Lemmar visligt de döder stad~~

Flyr han ut från den sjunkna stad.

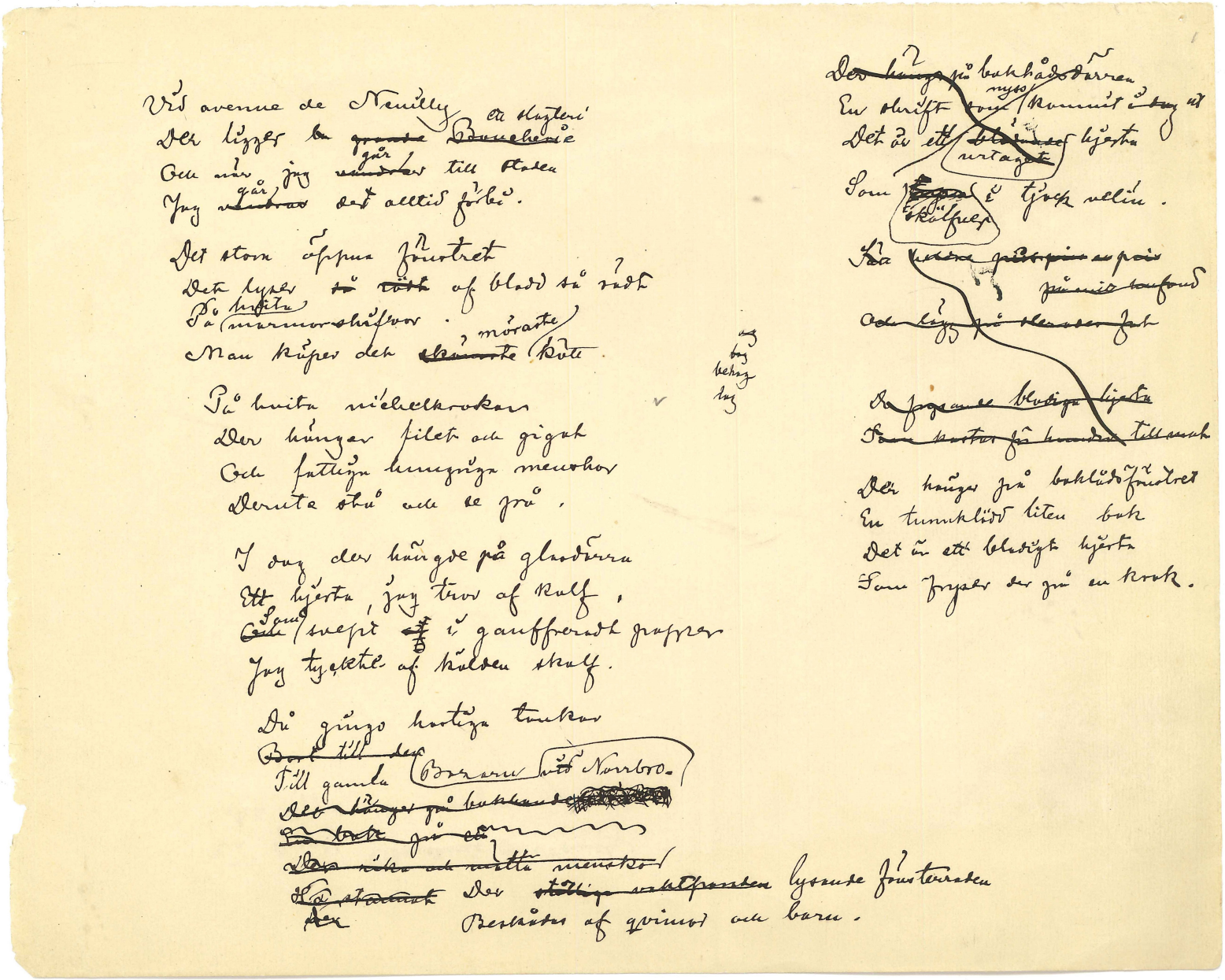

Dok. nr 15:13. Konceptmanuskript till dikten »Vid avenue de Neuilly» (186:1:6, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek).

La grande Boucherie de Neuilly
Det lizzer vid avenyen

Fr. A. Strindberg

Dok. nr 15:14. »Battant les rues toute la journée». Strindbergs egenhändiga påbörjade översättning av »Tredje Natten» till franska (186:1:7, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek), samt samt en transkription av översättningen, publicerad i Massimo Ciaravolo, »Self-Translation and Transnational Strategy: The Case of Strindberg's French Poem Battant les rues toute la journée …», i Scandinavica, vol. 54, nr 2, 2015, ss. 40–60.

7 7

Höststämning i Paris

Dikt på franska.

Battant les rues toute la journée
De ce nébuleux Paris automnal,
Ébahi, c'est vrai, mais point ~~enchanté~~ ensorcelé
Il se borne à (le tout) trouver pas trop mal "

À travers des tunnels ~~de choux~~ de tuile et de chaux
Des hommes, sans relâche, se coudoient, se bousculent ;
La rue humide, comme un brisé trumeau
Encore réfléte du ciel des (tristes gris) flambeaux
Et des traits humains qui avancent et reculent.
D'abîmes (battus) cratéres, des pisprons ~~boueux~~ en proie
Le luxe et la misère, s'y trouvent au choix.

~~Le fiacre~~
~~Le fiat~~
Le camion chargé cahotte et (craque) ~~tonne~~
Le fouet du cocher comme le (revolver) ~~pistolet~~ claque
La sonnette du Tramway tinte et sonne
Le cuivre de l'omnibus comme tonnerre tonne
~~Les luxe les dia~~
~~Les luxe, les dia~~, l
Le cornet du conducteur (les luxe les dia,)

~~Les vitri~~ ~~et~~ ~~vendeurs~~, ~~ses~~ vitriers, des fontainiers,
~~ses~~ cris aux ~~et~~ vendeurs, ~~ses~~ vitriers, des fontainiers,
~~ses~~ marchands de vers, de ~~pi~~pes, de chasse-pleurs,
~~Tout~~ L'aboiement d'un chien ~~foulé~~ aux pieds
Et fait, ensemble, un ~~embrouillé~~ embrouillé de chœurs.
Enfin, chut ! un enfant qui s'écrit ~~en~~ en pleurs –
Langue maternelle ! comme ~~tes~~ tes te ressemble !
Toujours la même chez Français, ~~Hottentot~~, Bérabère,
Perce les oreilles, (~~tout~~ que) le cœur se trouble,
Te fait comprendre sans parleur ni grammaire.
Pourquoi pleures-tu, petit inconnu ?
La grande ville te fait il (peur) ~~pour~~ de ~~ta~~ sa colère
Elle qui a tant (~~de~~ ton) amarré sur ton glu.

Interroge, interrog-ateur ! La réponse de ~~nuage~~ noie ~~nuée~~ ~~rat~~
Dans une ruelle, à l'odeur de relent
Où la vie ~~est~~ au vice est en proie
~~Où jamais tu~~ (indicible)
Et de ton enquête (interrogative) tu te répent.

Ah, il ~~chou~~ claque, il tonne, il ~~souffle~~ (tss, il hollà !)
~~Il tonne~~ ~~il~~
Il tinte, il braille, il (siffle) ~~tape~~, il crie
~~On~~ Il pleure, il rit, il craque il scie
Et toi, tu t'arrêtes, foudroyé de frocs,
Curieux de savoir si tu suis confiné
Dans un hospital au milieu des aliénés.

~~Chou~~
Où que

A. Strindbergs manuskript

till

Sömngångarnätter.

foc. Mörner
Lybrogplan 73.
2 Tr.

Battant les rues toute la journée
De ce nebuleux Paris automnal,
Ébahi, c'est vrai, mais point ensorcelé
Il se borne à trouver le tout »pas trop mal»[.]

À travers des tunnels de tuile et de chaux
Des hommes, sans relâche, se coudoient, se bousculent;
La rue humide, comme un brisé trumeau
Encore réflète du ciel des gris lambeaux
Et des traits humains qui avancent et reculent;
Des bottes crottées, des jupons en soie
Le luxe et la misère, s'y trouvent au choix.

Le camion chargé cahotte et craque
Le fouet du cocher comme le revolver claque
La sonnette du Tramway tinte et sonne
La coque de l'Omnibus comme tonnerre tonne
Le cornet du conducteur, les dia, les hue
[L]es cris des vendeurs, des vitriers, des fontainiers,
[L]es marchands de coco, de poires, de choux-fleurs,
L'aboiement d'un chien foulé aux pieds
[Tou]t fait, ensemble, un endiablé de chœur.
Mais chut, un enfant qui s'écrit en pleurs –
Langue maternelle! comme tu te ressemble!
Toujours la même chez Francais, Bérabère,
Perce les oreilles, que le cœur se tremble,
Te fait comprendre sans parleur ni grammaire!
Pourquoi pleurs-tu, petit inconnu?
La grande ville te fait il peur de sa cohue
Elle qui a tant amorcé sur son glu.
Interroge, interrog-ateur! La réponse se noie
Dans une ruelle à l'odeur de relent
Où la vie au vice est en proie
Et de ton enquête intempestive tu te répent.

Or, il claque, il tonne, il hollà!
Il tinte, il braille, il siffle, il crie
Il pleure, il rit, il craque[,] il scie
Et toi, tu t'arrête, foudroyé du fracas,
Curieux de savoir si tu soit confiné
Dans un hopital au milieu des aliénés.
Où que […]

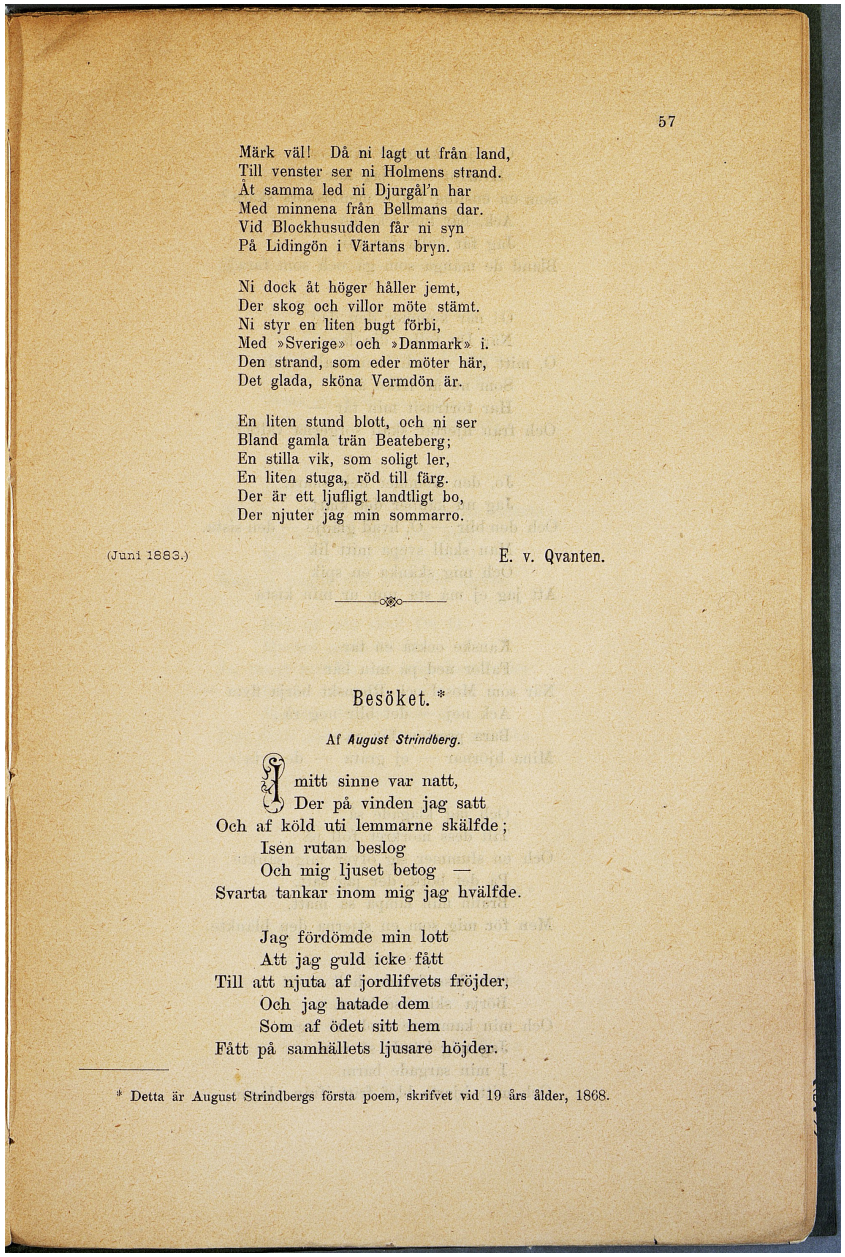

Märk väl! Då ni lagt ut från land,
Till venster ser ni Holmens strand.
Åt samma led ni Djurgål'n har
Med minnena från Bellmans dar.
Vid Blockhusudden får ni syn
På Lidingön i Värtans bryn.

Ni dock åt höger håller jemt,
Der skog och villor möte stämt.
Ni styr en liten bugt förbi,
Med »Sverige» och »Danmark» i.
Den strand, som eder möter här,
Det glada, sköna Vermdön är.

En liten stund blott, och ni ser
Bland gamla trän Beateberg;
En stilla vik, som soligt ler,
En liten stuga, röd till färg.
Der är ett ljufligt landtligt bo,
Der njuter jag min sommarro.

(Juni 1883.) E. v. Qvanten.

Besöket. *

Af *August Strindberg.*

I mitt sinne var natt,
Der på vinden jag satt
Och af köld uti lemmarne skälfde;
Isen rutan beslog
Och mig ljuset betog —
Svarta tankar inom mig jag hvälfde.

Jag fördömde min lott
Att jag guld icke fått
Till att njuta af jordlifvets fröjder,
Och jag hatade dem
Som af ödet sitt hem
Fått på samhällets ljusare höjder.

* Detta är August Strindbergs första poem, skrifvet vid 19 års ålder, 1868.

Dok. nr 15:15. Första upplagan av dikten »Besöket» i kalendern Dagsländan, 1885, s. 57–59.

Och jag klagade så:
»Hvarför skall jag här gå
Som en ensling bland menniskors skara?
Ack, här fins icke en
Jag får kalla för vän
Bland de många som gå och som fara!

O! när kommer den dag
När Du fyller din lag,
O, mitt öde — och isen skall smälta,
Som nu år ifrån år
Har förfrusit min tår —
Och från hjertat skall sorgerna välta?

Jo, den kommer helt snart,
Jag nu känner det klart,
Och den blir — O, hvad glädje — den sista.
Man skall svepa mitt lik
Och mig skänka en spik
Att jag ej må stå upp ur min kista.

Kanske också en tår
Faller ned på min bår
När som Mosel och Rhenskt börja flyta —
Ack nej — det blir nog rå',
Bara presten får gå —
Mina björnar — ej gråta — de ryta!»

Och jag klagade så
Till dess mörkret föll på
Och en slummer sig öfver mig sänkte;
På det bord, der jag satt,
Brann min lampa så matt,
Men för mig som en stjerna den blänkte.

Och dess flammå helt snart
Börja' skina så klart,
Och min kammare stod uti lågor —
Jag mig kände så varm
I min sargade barm,
Och mitt hjerta blef fritt ifrån plågor.

Men framför mig der stod
Och mig intalte mod,
Liksom kommen från himlen, en qvinna,
Och så mild var den blick
Som af henne jag fick —
Mina tårar de började rinna.

Och hon smekte min kind,
Och det var som en vind
Ifrån sunnan, som kölden förjagar;
I mitt bröst sprang det opp
Strax en källa af hopp,
Liksom förr uti öknen för Hagar.

Och hon talade då
Milda ord till mig så:
»Stackars barn, jag vill lisa din smärta.
Du ej gods fått och gull,
Men var viss, sådan mull
Kan ej hugna ditt sörjande hjerta.

Nej, af mig skall Du få
Mycket mera än så,
Ja, långt mer än den rike kan önska;
Denna blomma — Du ser —
Jag den Dig nu här ger,
Den skall aldrig upphöra att grönska.

Höljes hon utaf snön,
Står hon dock lika grön
Och skall herrliga frukter Dig gifva,
Lösa bojorna opp,
Gifva känslorna lopp
Och din kärlek till konsten upplifva.»

När hon talat till slut,
Slog hon vingarne ut,
Genom fönstret hon syntes försvinna.
Liten blomma blef qvar,
I min vård jag den har —
Ty jag fick den af Sångens Gudinna.

Två ungdomsdikter af August Strindberg

Arnkel

—::—

Ynglingar i skogen gingo,
Bundo af de vilda blomster
Unga friska lyckokransar.
Alla tänkte i sitt sinne
På den flicka som var kärast,
Hon som skulle kransen äga.

Men i hopen dyster, sluten
gick den mörke, buttre Arnkel.
Och han kastade till marken
Kransen, som han bundit samman.
Hvad skall jag med skogens blommor,
Illa anstår det mitt sinne.
Arnkel äger ingen flicka.

Nu en lögn du sade, Arnkel.
Hon, som slog ditt vilda sinne,
Hon, som tämjde unga björnen,
Hon, som skrattade isönder
Dina stora, dumma sorger,
Är hon ej dig mer än flicka,
Är hon ej den kransen värd?
O så tag den upp, o Arnkel,
Och den bär med vänligt sinne
Till din glada syster.

Ofvanstående dikter af August Strindberg, hvilka här för första gången publiceras, ha ställts till vårt förfogande af författarens brorson, dr. Gust. Strindberg, Beloit, Wis. Dikten "Arnkel" skrefs när författaren var 17 år gammal. — Red.

Bröllopsvärser

—::—

Ej utan fruktan fram jag träder
Vid denna glada bröllopsfäst,
Blygt sig mina tankar kläder
I enkla ord, som jag kan bäst.
Ty sångens gud ej gaf mig snille
Att tolka med min lyras ljud
Allt vackert som jag säga ville
Till tärnorna åt dagens brud.
O att jag modigt kunde höja
Edert lof och sedan röja
En enda blick som mig belön't.

Det fin's en liten gud på jorden,
Osynlig och med hemlig makt,
Och än i södern, än i norden,
Han irrar kring från trakt till trakt.
Hans ande bor i alla väsens bröst,
I näktergalens och i vindens röst,
Små fåglar som i skogen sjunga,
Små blommor uti dalens famn,
Och örnen, som i rymden ljungar,
Ja allt, allt prisar kärleksgudens namn
Men hälst ändå den skalken sårar
Med giftig pil små tärnors barm.
Fast glädjen ofta byts i tårar
Det gör den grymme föga harm.

Som tärnor nu bland oss i dansen,
Men hvilken vet när bröllopskransen
Åt eder själfva knyt's en dag.
Du unga, vackra blomsterskara,
Af yppig fägring, milt behag,
Du skall ock känna du en dag
Att allt ej är som det skall vara,
Af kindens rodnad, hjärtats slag.

Då skall vår krets du öfvergifva
Och bygga dig ett eget bo.
O måtte det ett tämpel blifva
För hopp och kärlek och för tro.
Må sorgens bleka bild ej träda
Inom det hemmets trefna dörr,
Må fridens ängel framgent breda
Sin vinge öfver er som förr.
Vid denna önskan vill jag dröja,
Det var min tankes enda mål,
Och sist låt oss nu glasen höja
Till dessa sköna tärnors skål.

Dok. nr 15:16. Dikterna »Arnkel» och »Bröllopsvärser» tryckta i den svenskamerikanska tidningen Landkänning 1919, s. 8.

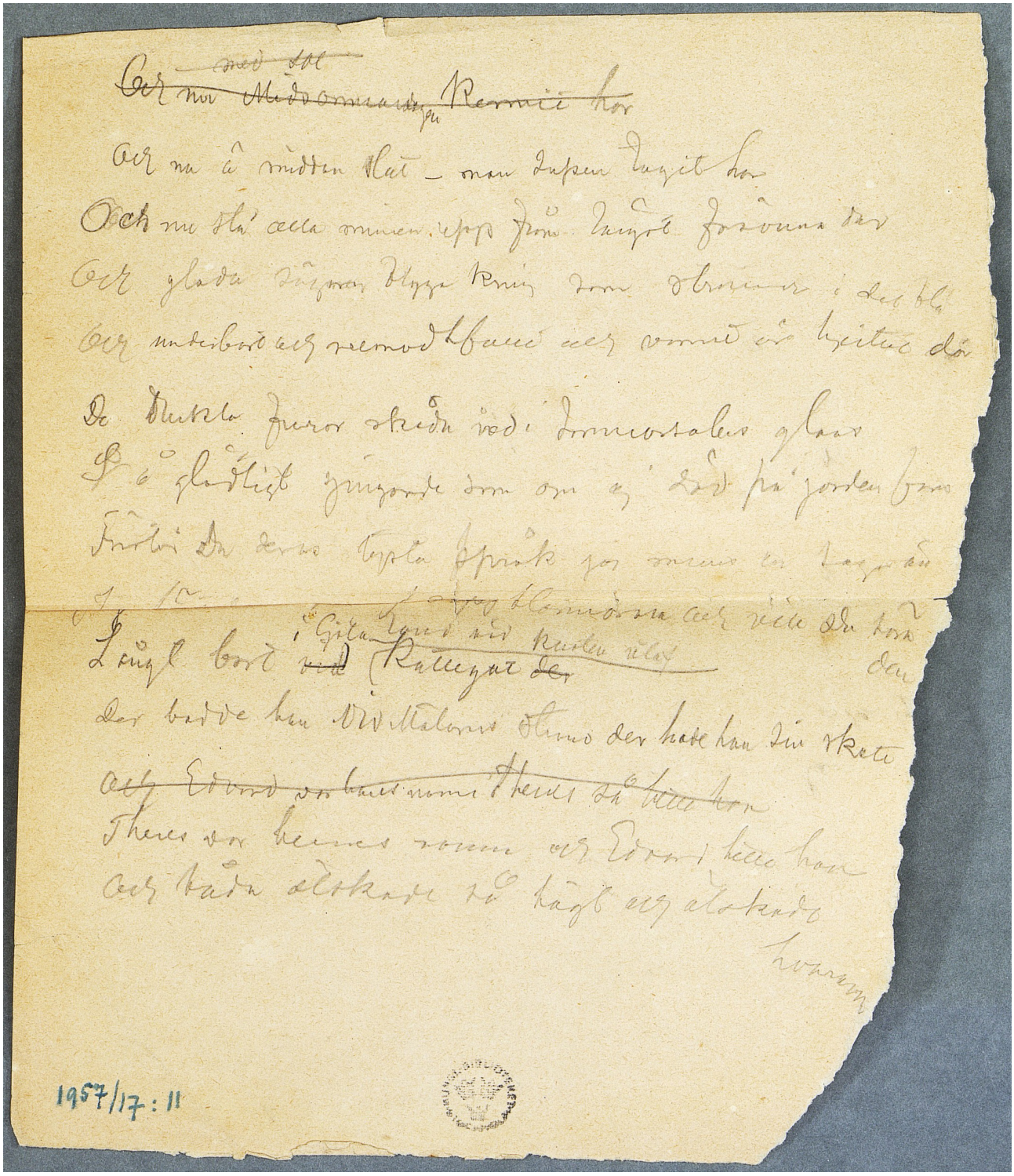

Dok. nr 15:17. Diktutkastet »Och nu ä middan slut» och ett ofullständigt konceptmanuskript till dikten »Till f.d. Studenten, H.K.H. Hertigen av Dalarne», vilka finns på samma blad (Nylinsamlingen, Vf. 196 d: 11, KB).

O hava ~~hade~~ jag Bellmans lyra
Jag stämma Du högt ubi Ever
Och sedan vi alla fyra
Hos Dig förrakte vår tur

—

Hos Dig som är pekuniosus
Och kerre är till Haga slott!
Est nomen semper odiosus
Mitt för Du när jag vigga fått

Vill Du ej vigga oss en ~~ende~~ tia
Så låt då Arken blifva tyst
Men ej jest ass från hungerns qval befria
Vi vänta vid Prins Gustafs byst

—

Detta har bror Anjar skrifvit i
Hagaparken i Elegtet op. Bo tal
var i sällskap med mystran och Ekst
Nickström – hungriga – och tanke
vigga op Pannen på Haga slott

Dok. nr 15:18. Originalmanuskript till »Laokoon [I]» och »Niobe» (186:1:4, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbiblioteket).

Nya Dikter.

af

August Strindberg.

Antiker.

Zeus Otricoli
Hera (Juno Ludovici)
Minerva.
Venus Milo.
Apollo di Belvedere.
Laokoon
Silenus med Bachus-barnet.
Diana.
Amazonen.
Diskus Kastaren.
Hermafroditen
Brottare.
Niobe.
Farnesiske Herkules.

Faun.
Merkurius.

Laokoon.

Sagan om Trojanska hästen
Litet hvar man minnas bör
Men om den Trojanske prästen
Dunkla rykten blott man hör.

Och är han som varnat för
Grekisk gåfva skygd som presten;
Men hans röst i skrånets dör.

Och Minervas två ormar
Skicka hiärn två reptiler.

Niobe.

Skrämd, till rika modersbarmen
Barnaskaran flykten tar.
Modren lyfter vårnlös armen
Emot himlen till försvar.

Men det rena gudapar
Uppå barnen stöcker harmen
Som bort drabba mor och far.

Kysk Appollo, gall Diana
Öfverallt de utukt spana!

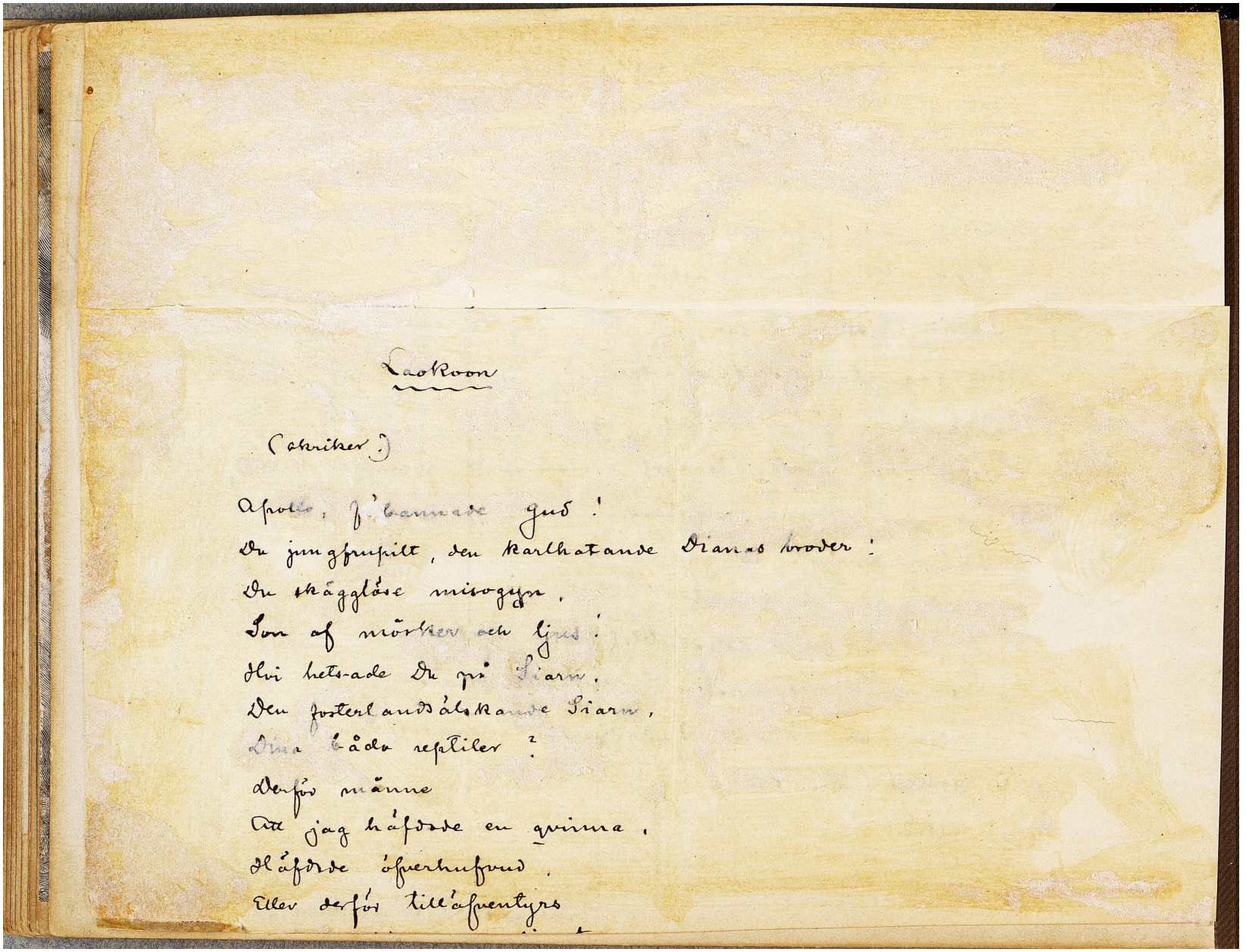

Laokoon

(skriker:)

Apollo, f'bannade gud!
Du jungfrupilt, den karlhatande Dianas broder!
Du skägglöse misogyn,
Son af mörker och ljus!
Hvi hets-ade Du på Siarn,
Den fosterlandsälskande Siarn,
Dina båda reptiler?
Derför männe
Att jag häfdade en qvinna,
Häfdade öfverhufvud,
Eller derför tilläfventyrs

Dok. nr 15:19. Originalmanuskript till »Laokoon [II]» ur Ellen Keys poesialbum (Ellen Keys samling, L 41:13, KB).

Nåd, Apollo! Icke för mig
Qvinnohäfdaren, Tempelskändaren,
Icke för mig Trojanvännen Grekhataren,
Men nåd, Apollo, för mina barn.
Mina älskade barn!
Glöm mitt öfvermod, mitt öfverord,
Glöm att jag förhöfde mig
I min lyckas dagar;
Att jag gladdes i glädjen,
Lefde det Gufva lifvet,
Bytte ditt Kalla tempel mot mitt varma hem;
Att jag - som ugglan -
Fann mina ungar
Vara de vackraste!
Glöm att det icke blef mig tillfylles
Vara Apollopresten, Orakelsvararen,
Utan att öfven Gudadjuret menniskan
Skulle ha sitt! - - -
Glöm! - - -

August Strindberg.

Laokoon

(Skriker)

Apollo, förbannade gud,
Du jungfrupilt, den Karlhatande Dianas broder;
Du skägglöse misogyn,
Son af mörker och ljus:
Hvi hetsade du på Siaren
Den fosterlandsälskande Siaren
Dina bådu reptiler?
Derför månne
Att jag häfdade en qvinna,
Häfdade öfverhufvud,
Eller derför tillöfventyrs
Att jag lägrade i ditt tempel,
Ofrivilligt kyske gallgud?
Förhändu hedrade Du mig med ditt hat
Och din lilla afund
Derför att ditt ramlande Troja
Skulle få räddas af mig
Och icke af dig, tjelfkränkare:
Solgud, Kantänka!
Spågud, rimgud, zittergud!
Du skjuter barn med pilbåge
Niobes alla – Du mins! –

Dok. nr 15:20. Originalmanuskript till »Laokoon [II]» (i privat ägo).

Annars mins jag! –
Du ref mitt tak, du tog min qvinna,
Mina vänner och egodelar!
Det förlåter jag!
Men du tog mina barn också,
Och det förlåter jag dig aldrig –
Svinhund! – – –
Bits reptiler! Blod på tand!
Drag till på ringlarne,
Och snör min strupe,
När jag vill ropa Nåd!
Nåd Apollo! Icke för mig,
Qvinnohäfdaren, Tempelskändaren
Icke för mig Trojanvännen, Grekhataren,
Men Nåd, Apollo, för mina barn,
Mina älskade barn!
Glöm mitt öfvermod, mitt öfverord!
Glöm att jag förhäfde mig i lyckans dagar,
Att jag gladdes i glädjen,
Lefde det ljufva lifvet,
Bytte ditt kalla tempel mot mitt varma hem;
Att jag – som ugglan –
Fann mina ungar vara de vackraste!
Glöm, att det icke blef mig tillfylles
Vara Apollopresten, Orakelsvararen,
Utan att öfven guda-djuret menniskan
Skulle ha sitt!
Glöm! – – –

August Strindberg.

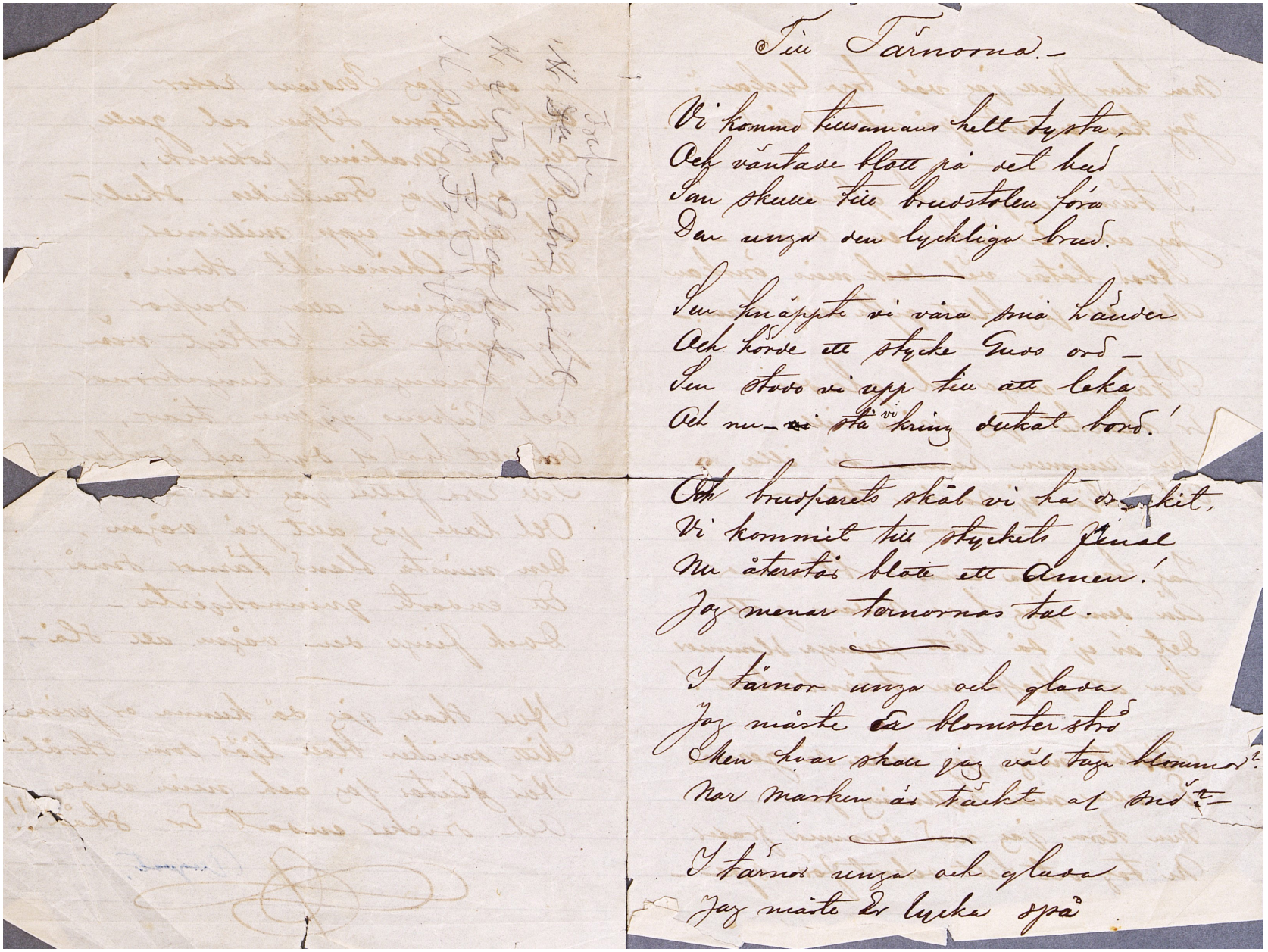

Till Tärnorna.–

Vi kommo tillsamans helt tysta,
Och väntade blott på det bud
Som skulle till brudstolen föra
Den unga den lyckliga brud.

Sen knäppte vi våra små händer
Och hörde ett stycke Guds ord –
Sen stodo vi upp till att leka
Och nu – ~~vi~~ stå vi kring dukat bord!

Och brudparets skål vi ha drukit,
Vi kommit till styckets final
Nu återstår blott ett Amen!
Jag menar tärnornas tal.

I tärnor unga och glada
Jag måste Er blomsterströ
Men hvar skall jag väl taga blommor?
Nar marken är täckt af snö? –

I tärnor unga och glada
Jag måste Er lycka spå

Dok. nr 15:21. Originalmanuskript till tillfällesdikten »Till tärnorna», som är en variant av dikten »Tärnvers» (SgKB doss 6:6:5, KB).

Men hvar skall jag väl taga lyckan?
Jag kan endast spå icke rå!

I tärnor unga och glada
Jag alla Er önskar en man –
Hvad båtar väl dock min önskan
Med en jag blott gifta mig kan. –

I tärnor unga och glada
Er skönhet jag prisa vill
Men rimmen rimma så illa
Och vilja ej räcka till –

Jag har inga andra blommor
Än dem jag har redan gett
Det är ej så lätt sjunga blommor
Som att skaffa en tärnbukett!

Förlåt mig, jag ville så gerna
Er alla min hyllning ge.
Men kom jag med dumma fraser
Ni tog det helt sekert för spe –

Ja egde jag Persiens rosor.
Och Sultans silfver och gull,
Och alla Arabiens rökverk,
Och egde jag Frankrikes skuld, –
Och räknade upp millioner
Uti ett Chinesiskt skrin. –
Om Spaniens alla drufvor
Jag gjorde till kostligt vin –
Och konungarnes kungakronor
Och Påfvens gyllne tiar,
Och allt hvad af dyrt och dyrbart
Till Edra fötter jag bar. –
Och lade jag allt på vågen,
Den minsta bland tärnor små;
Ett endaste qvinnohjerta –
Dock finge den vågen att slå –

Hur skall jag då kunna er prisa
Mitt smicker blott ljöd som skrål –
Här slutar jag och min visa
Och dricker endast Er skål!!

August.

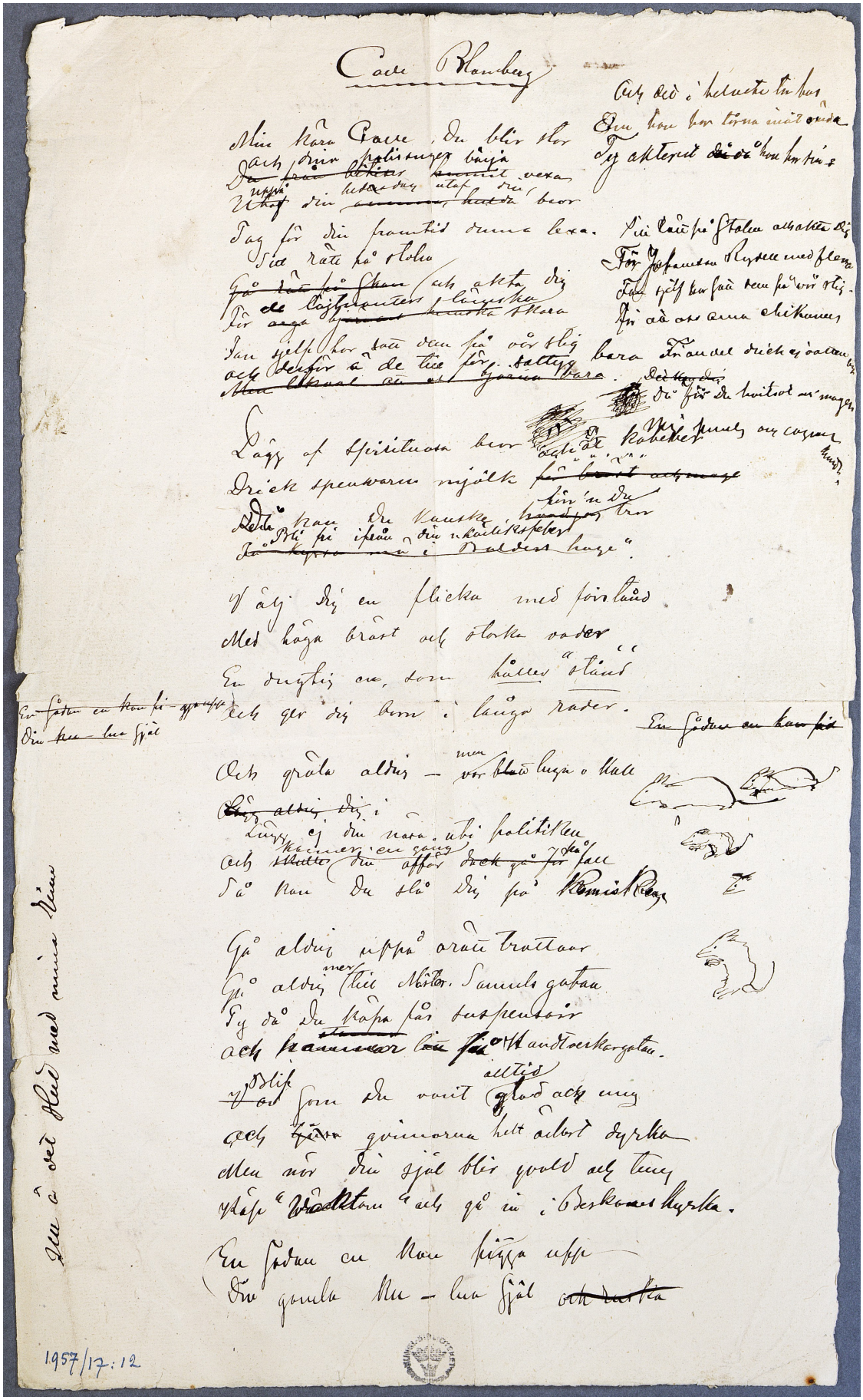

Dok. nr 15:22. Konceptmanuskript till »Calle Blomberg» (Vf 196 d:12, KB).

~~Nu kära Kalle~~ är det slut
~~med "Nybomt" hin och derför ask jag~~ ~~[illegible]~~ stannor
~~Till sist jag önskar Dig Du "tjocka" Bauff"~~
~~Nu kära Kalle är jag pank~~

Ja lycka till Du tjocka Bauff
(Förlåt mitt djefla sätt att gratulera)
~~Och gör i pepper uti långa banor~~
Och måtte lyckan ~~[illegible]~~ ge dig en snort kunff
att Du blir miljonär och Riddare m. m.

Nu ~~kära~~ Kalle ~~är~~ gör det rent för hin
Med hin reson och sångmäns flägt
Och derför stoppar jag helt vesligt in
~~Jag~~ säck min pipa ~~—~~ "Och nu är lampan släckt".

Ravaillac
Ravaillac
Ravaillac
Ravaillac

P. S. Ravaillac

Schål på Dig gamle Ravaillac!!!!
Och må din skuggja ej blå större!
~~Jag ber Dig visa ej mitt snack~~
När Du är ute och "slår klack"
Så akta att Du ej blir "Djurre"

Men kors fir tusan jag ~~[illegible]~~ glömt bort
Att på din namnsdag gratulera
Jag vill då göra saken kort
"Jag hor den äran, hum! m. m."

Ja lycka till Dig gamla as
~~Må Du få snort Slå Snores Sputan~~ — Att Du få snort
Då jag höppas ~~att~~ Du gör kalas

Skutan
mutan
lutan
putan
[illegible]

Dok. nr 15:23. Originalmanuskript till »Isaacs Julkväll» (186:1:1, Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek). Sista sidan saknas.

Isaacs Julqväll.

I gamla ~~Kräm~~ kungsstaden
Vid ~~Havel an der Spree~~ Mälar och Östersjö
Är åter julqväll inne
Med mörker och fallande snö.

Den ~~gamla~~ gamla svarta staden,
Han kläder sig hvit i qväll,
Och öfver gatans stenar
Sig breder den mjuka fäll.

Ej höres hästens hofvar,
Ej vandrarns knarrande sko.
Och skylt och flögel ha tystnat,
Ty vinden dem lemnar ro.

I mörknade leksaksstånden
Der brinna förgylda ljus,
Och barnen finna det herrligt
Som messan i Herrans hus.

Ylvi är det så tyst på torget,
En gråll som denna så glad?
Är månne det sjukt i huset?
En barnsång? En dödsbåd? Hvad?

Tyst! hviska de hvita flingor,
Som falla på vandrarns hatt.
Tyst! susa de vid hans öra:
"Ett barn skall födas i natt!"

I domkyrkan läser prosten
Den tysta messan till slut,
Förutan sånger och orgel,
Och smyger så tokta ut.

På trappan utanför kyrkan
Med schackerteldan på rem
Står stackars Isaac och fryser
Han längtar få komma hem.

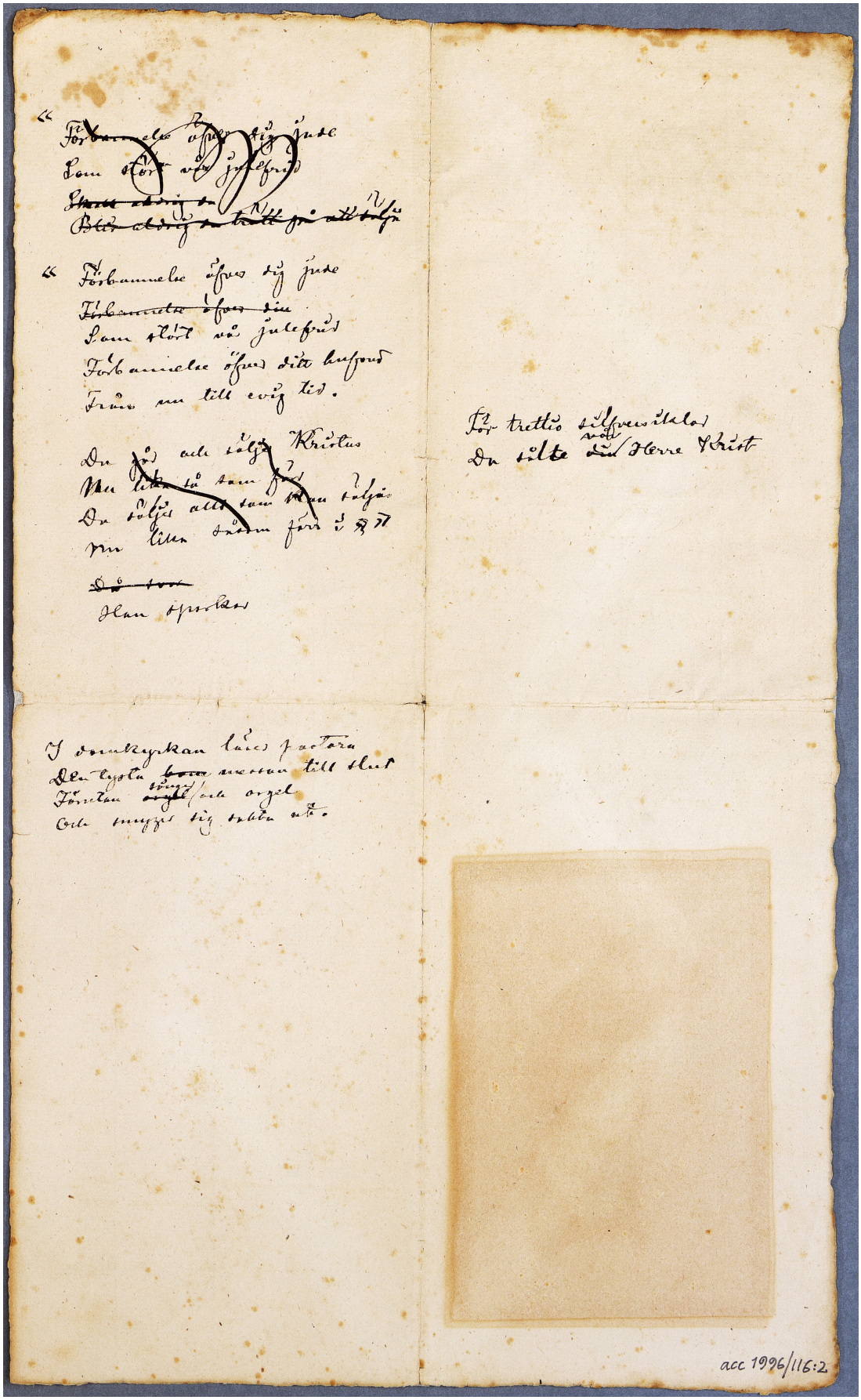

Dok. nr 15:24. Ofullständigt konceptmanuskript till »Isaacs Julkväll» (SgKB 1996/116:2 pf, KB).

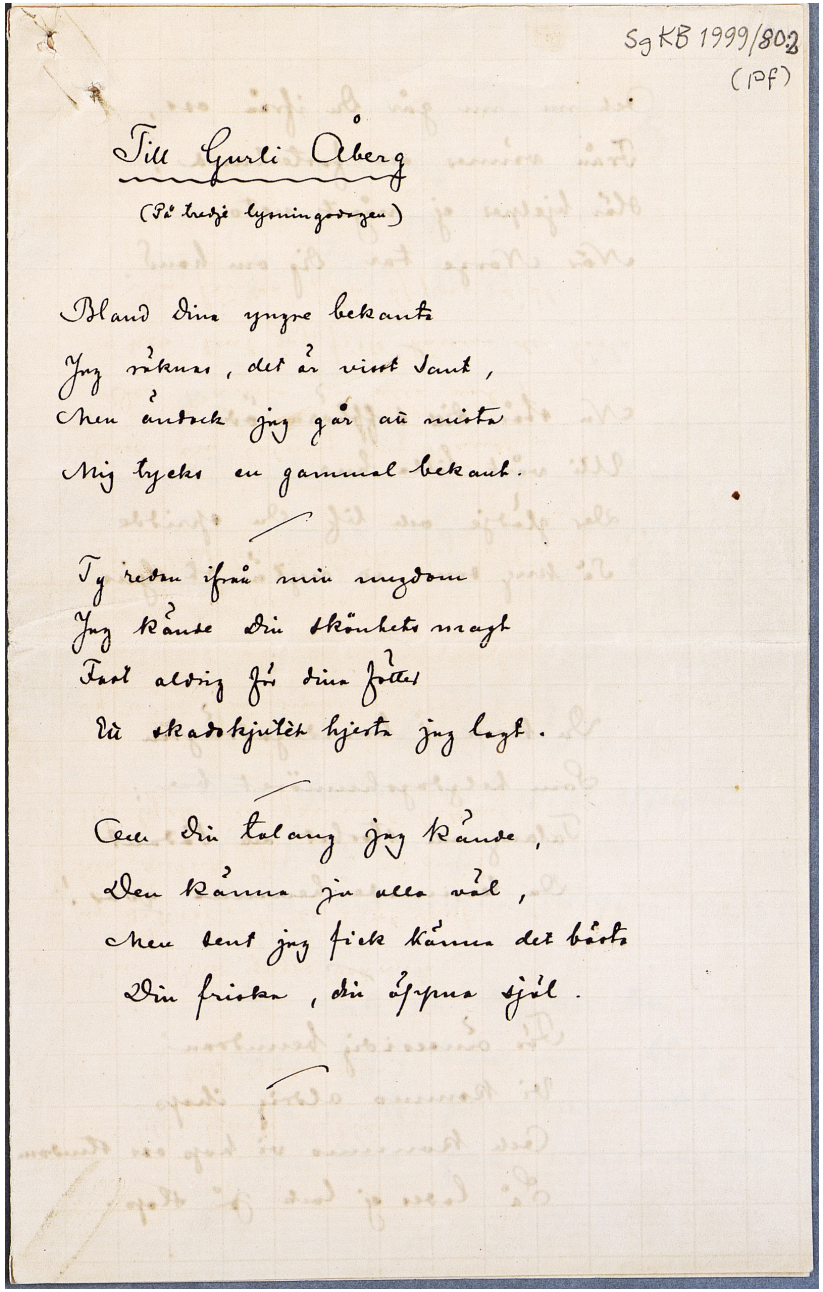

Dok. nr 15:25. Originalmanuskript till tillfällesdikten »Till Gurli Åberg» (SgKB 1999/80:2 pf, KB).

Och nu, nu går Du ifrån oss,
Från vänner och fosterland;
Här hjelper ej något veto
När Norge tar Dig om hand.

Nu står ditt soffhörn öde
Uti vårt lilla hus
Der glädje och lif Du spridde
Så kug som ett nytändt ljus

Du kom i hvardagsdrägten
Som helgdagshumöret bar;
Talang och storhet och sådant
Du lemnade hemma qvar!

För ämsesidig beundran
Vi kommo aldrig ihop
Och kommo vi hop oss stundom
Så lades ej lock på stop.

Mång vänligt hugg Du gaf mig
Och det var hjertligt ment,
Det friskade upp humöret
Var ofta ärligt förtjent.

I höstas – jag glömmer det aldrig –
När stormen, du vet, bröt ut,
Och vänner försvunna skocktals
Som hundar när maten är slut,

Då hittade än du vägen
Och stretade tre trappor opp,
Du fruktade ej blameras
Bland nihilisternas tropp.

Du visste att dynamiten
Den låg i hans unga blod,
Du visste petroleumsluktea
Den kom ifrån Buckans bod.

Der gjordes ej attentater
Om ej emot Mårtens gäss,
Och såg du kommgor falla
Så var det för trumf och ess.

Den gången då var du modig!
När karlar sprungo i land
Som råttor när skeppet sjunker
Du var – jag skäms att säga't – en man!

Då kände du icke Petra,
Men Petra dig skulle förstå
Ty när i sedan råktes
Då voren I ett, I två!

Men ännu en plats blir ledig
Som aldrig skall fyllas mer:
Vår lilla klubb är skingrad
Den går till glömskan ner.

Att klubben evigt skall lefva
Det är ingen hemlighet,
Du hölb den ensam tillsammon,
Det var klubbens hemlighet.

Så nu förstår du hvad saknad
Du lemmar efter dig här
Du slipper att höra jemmern
När så du reser så der!

Farväl då och blif du lycklig,
Så lycklig man blifva kan
När tvenne hjertan råkats
Och man kan få hvarann.

Till afsked nu mina blommor
Ett handslag i sista stund,
En kyss från Siri på kinden
Och två från de små på mun!

August Strindberg.

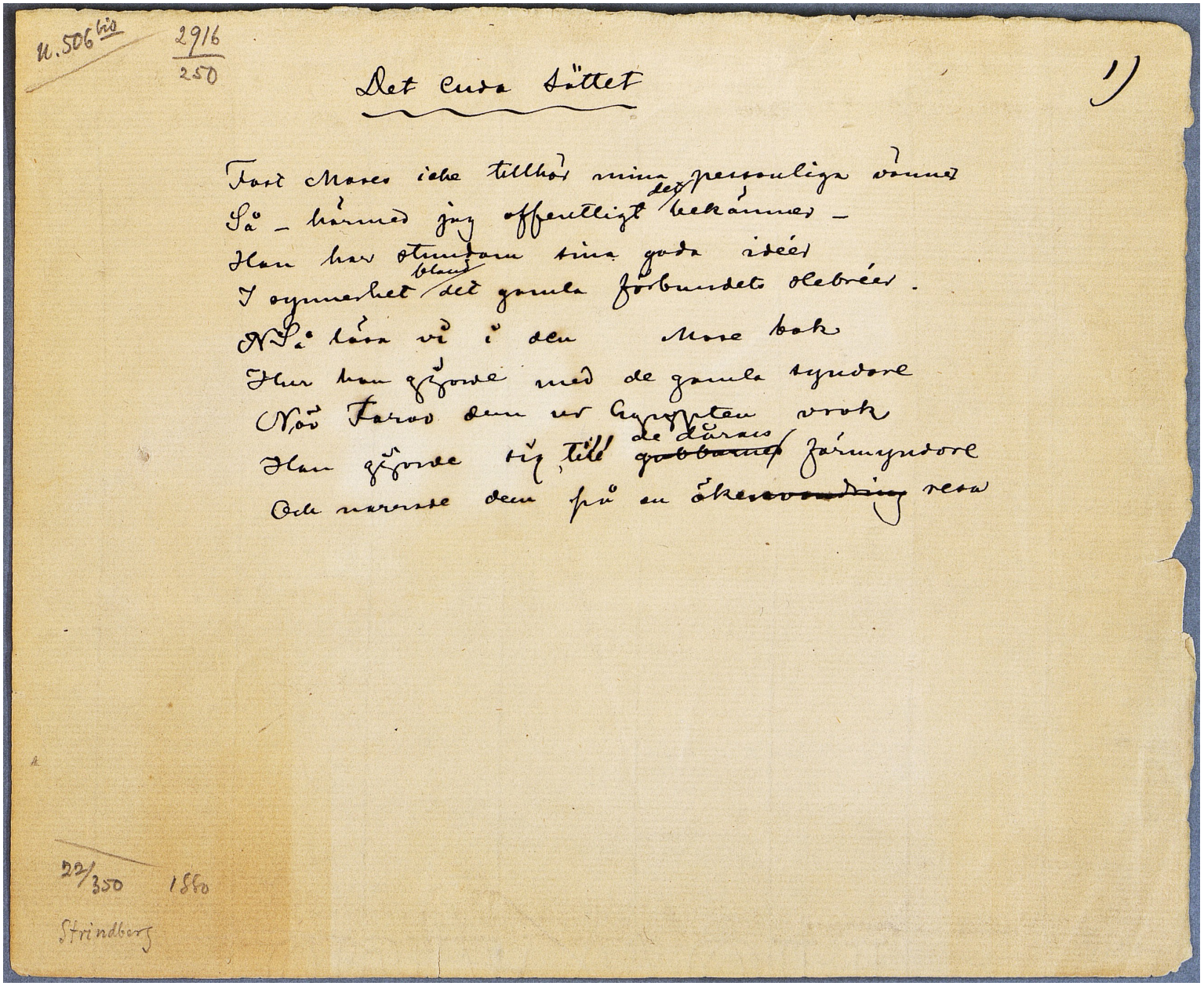

Dok. nr 15:26. Diktfragmentet »Det enda sättet» (SgKB 1980/103 pf, KB).